

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI
İÇ MİMARLIK BİLİM DALI**

**TARİHİ YAPILARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ AÇISINDAN
YENİDEN İŞLEVLENDİRME PROJELERİ ÜZERİNE, İSTANBUL
KADIKÖY BÖLGESİ ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sinem GÜNEŞ

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI
İÇ MİMARLIK BİLİM DALI**

**TARİHİ YAPILARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ AÇISINDAN
YENİDEN İŞLEVLENDİRME PROJELERİ ÜZERİNE, İSTANBUL
KADIKÖY BÖLGESİ ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sinem GÜNEŞ

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ Selma KAYHAN TUNALI

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No:07072021/16

KOCAELİ 2021

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmamdaki katkılarından dolayı danıőmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Selma KAYHAN TUNALI'ya, Kadıköy Belediyesi, KUDEB birimine, bu yoldaki desteğinden dolayı kardeőim Dr. Öğr. Üyesi Süreyya TEMELLİ'ye teőekkürlerimi sunarım.

Pandemi şartlarının günlük yaőantımızı bu denli etkilediğı bu zor dönemi, çok daha keyifli kılmasından dolayı; Nermin Ayőegöl DİKBIYIK'a, varlıkları ve desteklerinden dolayı sevgili Cafer GÜNEŞ ve Eylül GÜNEŞ'e minnet ve sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
SİMGE VEYA KISALTMALAR.....	VI
ŞEKİL LİSTESİ.....	VII
TABLO LİSTESİ.....	XI
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1.SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI.....	5
1.1.TARİHİ YAPILARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....	9
1.2.YENİDEN İŞLEVLENDİRME.....	15
1.2.1.Yeniden İşlevlendirme Kriterleri	26
1.3.YENİDEN İŞLEVLENDİRME İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	32
1.4.TARİHİ YAPILARDA YENİDEN İŞLEVLENDİRMENİN MEKÂNSAL BELLEĞE KATKISI.....	34
İKİNCİ BÖLÜM.....	38
2.TARİHİ YAPILARDA KORUMA YAKLAŞIMI	38
2.1.KORUMA YAKLAŞIMI.....	44
2.2.TARİHİ YAPILARDA MÜDAHALE ÇEŞİTLERİ.....	59
2.2.1.Sağlamlaştırma.....	63
2.2.2.Bütünleme (Reintegrasyon).....	64
2.2.3.Yenileme, Yeniden Kullanım, Yeni İşleve Uyarlama (Renovasyon, Rehabilitasyon).....	64
2.2.4.Çağdaş Ek.....	67
2.2.5.Yeniden Yapım (Rekonstrüksiyon)	67
2.2.6.Temizleme	69
2.2.7.Taşıma.....	69
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	70

3.TARİHİ YAPILARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ AÇISINDAN YENİDEN İŞLEVLENDİRME	70
3.1.İSTANBUL KADIKÖY BÖLGESİNDEN YENİDEN İŞLEVLENDİRME ÖRNEKLERİ.....	75
3.1.1. Eglisia Notre Dame Du Rosaire Kilisesi-Yeldeğirmeni Sanat Merkezi.....	83
3.1.2. Adnan Bey Konağı- <i>Karikatür Evi</i>	94
3.1.3. Anarad Hıgutyun Ermeni Okulu- <i>Nazım Hikmet Kültür Merkezi</i>	112
3.1.4.Kız Mektebi-Kadıköy Gençlik Sanat Merkezi	132
3.1.5.Şehremaneti Binası-Tarih Edebiyat Sanat Kütüphanesi	144
DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	172
KAYNAKÇA	180
ÖZGEÇMİŞ	191

ÖZET

Kültürün somut gösterim şekillerinden biri olan yapılar, içinde bulunduğu toplumun kültürel gelişmişliği, ekonomik düzeyi ve yaşam biçimi hakkında bilgi vermektedir. Geçen zaman ve gelişen teknoloji ile birlikte bu yapılar zamana karşı bir duruş sergileyememektedir. Yapısal eskimenin yanı sıra işlevsel olarak da belirli bir ömre sahip olmaları sürekliliklerini etkilemektedir. Sürekliliklerini sağlamak için tarihi yapılara belli ölçütler göz önünde bulundurularak, yeni işlevler yüklenmektedir. Toplumun değişen gereksinimleri çerçevesinde, tarihi yapının mekân tipolojisine uyumlu seçilen işlevler, yapının kullanılan ve yaşayan bir mekân olarak kullanımını destekleyecektir. Tarihi yapılara yeni işlev yüklemek yeni bir bina inşa sürecinde karşılaşılan; çevre kirliliği, enerji ve ham madde tüketimi gibi bir çok ekolojik problemleri bertaraf ederken ekonomik kazanç sağlamaktadır.

Tarihi yapılarda kültürel sürekliliği sağlamak; geçmişi, günümüz koşullarına taşırken, aynı zamanda yapıları günümüz teknolojik gelişmelerine entegre ederek gelecek nesillerin de bu değerlerden faydalanmasına olanak vermektedir. Bu aşama da koruma kavramı devreye girmektedir. Koruma kavramı en temel biçimde; yapının özgünlüğüne zarar vermeden asgari müdahaleler ile sürdürülebilirliğini ifade etmektedir. Koruma bilincinin toplumda oluşması için kamu kuruluşlarının teşvik edici politikalara yer vermesi ve toplumun bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda İstanbul Kadıköy Belediyesi'nin, tarihi yapıları yaşatmak amacıyla, toplumsal ihtiyaçlara yönelik işlevler seçilerek projelendirilen yapıları ele alınmıştır. Bu tarihi yapılar; Kadıköy Belediyesi; Şehremaneti Binası- Kültür, Sanat ve Edebiyat Kütüphanesine, Anarad Hıgutyun Ermeni Okulu-Nazım Hikmet Kültür Merkezi'ne, Eglisia Notre Dame Du Rosaire Kilisesi-Yeldeğirmeni Sanat Merkezine, Adnan Bey Konağı- Karikatür Evine, Kız Mektebi-Kadıköy Gençlik ve Sanat Merkezi'ne çevrilerek kullanıcıya tarih ile birlikte yaşama imkânı sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Koruma; Sürdürülebilirlik; Kentsel Bellek; Yeniden İşlevlendirme; Kadıköy

ABSTRACT

Buildings, which are one of the concrete display forms of culture, provide information about the cultural development, economic level and lifestyle of the society they live in. With the passing of time and developing technology, these structures cannot stand against time. In addition to structural aging, having a certain life span also affects their continuity. In order to ensure their continuity, new functions are assigned to historical buildings by taking certain criteria into consideration. Within the framework of the changing needs of the society, the functions chosen in accordance with the spatial typology of the historical building will support the use of the building as a used and living space. Adding new functions to historical buildings provides economic gain while eliminating many ecological problems such as environmental pollution, energy and raw material consumption that will arise during the construction of a new building.

Providing cultural continuity in historical buildings enables future generations to benefit from the values gained by transmitting the past to today's conditions and integrating it with today's technological developments.. At this stage, the concept of protection comes into play. The concept of protection in the most basic form expresses the sustainability of the building with minimal interventions without damaging its originality. Public institutions should include incentive policies and raise awareness of the society in order to create protection awareness in the society. In this framework, the historical buildings of Istanbul Kadıköy Municipality, which were designed by selecting functions for social needs in order to keep the historical buildings alive, were discussed. These historical buildings belonging to Kadıköy Municipality were transformed from Şehremaneti Building to Culture, Art and Literature Library, Anarad Higutyun Armenian School to Nazım Hikmet Cultural Center, Eglisia Notre Dame Du Rosaire Church to Yeldeğirmeni Art Center, Adnan Bey Mansion to Cartoon House, Girls' School to Kadıköy Youth Center by providing the user the opportunity to live with history.

Keywords: Protection; Sustainability; Urban Memory; Re-functioning; Kadikoy

SİMGE VEYA KISALTMALAR

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

ÇEKÜL: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı

GEEAYK: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu

ICCROM: International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (Uluslararası Kültürel Mirası Koruma ve Bakım Merkezi)

ICOMOS: International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)

ICOM-CC: International Council of Museums- Committee for Conservation (Uluslararası Müzeler Konseyi-Koruma Komitesi)

IUCN: International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği)

İBB: İstanbul Büyükşehir Belediyesi

KADOS: Kadıköyü Bilim Kültür ve Sanat Dostları Derneği

KTB: Kültür ve Turizm Bakanlığı

KTVKK: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

KUDEB: Koruma Yüksek Kurulu ilkelerine ve Koruma Bölge Kurulu

KÜMİD: Kültürel Mirasın Dostları Derneği

N.D. : Notre Dame

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

OWHC: Organization of World Heritage Cities (Dünya Miras Kentleri Örgütü)

PTT: Posta ve Telgraf Teşkilatı

SPAB: Society for the Protection of Ancient Buildings (Eski Binaların Korunması Derneği)

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TDK: Türk Dil Kurumu

TESAK: Tarih Edebiyat Sanat Kütüphanesi ve Kültür Merkezi

TKB: Tarihi Kentler Birliği

TMMOB: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

UNEP/MAP: United Nations Environment Programme / Mediterranean Action Plan (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1:Kadıköy Sokak Haritası	82
Şekil 2: 1938-39 tarihli bir Kadıköy Planı	83
Şekil 3: Notre Dame du Rosaire kilisesi - Kültür Merkezi	85
Şekil 4: Kadınlar Bölümü.....	86
Şekil 5: Kilisenin iç bölümü soldaki fotoğraf 2007 yılı, sağdaki fotoğraf 2014....	87
Şekil 6: Eski Fransız Kilisesi- Kültür Merkezi	88
Şekil 7: Yeldeğirmeni Sanat Merkezi Plan	89
Şekil 8: Eglisia Notre Dame Du Rosaire Kilisesi-Yeldeğirmeni Sanat Merkezi...	92
Şekil 9: Kilisenin içi, şu anda kültür merkezi olarak kullanılan alan.....	93
Şekil 10: Notre Dame du Rosaire kilisesinin girişini gösteren tabela.....	93
Şekil 11: Notre Dame du Rosaire kilisesinin cephesi	94
Şekil 12: Karikatür Evi- Adnan Bey Konağı	96
Şekil 13: Karikatür Evi, Çağdaş ek- Asansör	97
Şekil 14:Karikatür Evi, Giriş Kapısı	97
Şekil 15:Karikatür Evi, Tekerlekli Sandalye Kullanan Kullanıcılar İçin Zemin Kattan Bodrum Kata İniş Sistemi	97
Şekil 16:Karikatür Evi, Zemin Kattan 1. Kata Çıkan Merdiven.....	99
Şekil 17:Karikatür Evi Merdiven Korkuluk.....	99
Şekil 18: Karikatür Evi, Bodrum Kat Planı	100
Şekil 19:Karikatür Evi, Zemin Kat Planı	100
Şekil 20:Karikatür Evi, 1. Kat Planı.....	100
Şekil 21: Karikatür Evi, Bodrum Kat Çok Amaçlı Salon	101
Şekil 22: Karikatür Evi, Giriş Danışma Alanı.....	101
Şekil 23: Karikatür Evi.....	102
Şekil 24: Karikatür Evi Bahçe.....	103
Şekil 25: Karikatür Evi, Bahçe.....	103
Şekil 26: Karikatür Evi, Islak Hacimler	103
Şekil 27: Karikatür Evi, 1. Kat Kütüphane	104
Şekil 28: Karikatür Evi, 1. Kat Sergi Alanı	104
Şekil 29: Karikatür Evi, 1. Kat Sergi Alanı	105
Şekil 30: Karikatür Evi, Sergi Alanı	105

Şekil 31: Karikatür Evi, Atölye.....	105
Şekil 32: Karikatür Evi, Güney Giriş Cephesi	106
Şekil 33: Karikatür Evi, Zemin Kat Planı	107
Şekil 34: Karikatür Evi, Bodrum Kat Planı	108
Şekil 35: Karikatür Evi, 1. Kat Planı.....	109
Şekil 36: Karikatür Evi, Tavan Planı Detayları	110
Şekil 37: Karikatür Evi, Faik Bey Sokaktan Silüeti.....	111
Şekil 38: Anarad Hıgutyun Ermeni Okulunun Rahibelerden Oluşan Öğretmen Kadrosu	112
Şekil 39: Anarad Hıgutyun Ermeni Okulu-Nazım Hikmet Kültür Merkezi	113
Şekil 40: Anarad Hıgutyun Okulu, Bugün Nazım Hikmet Kültür Merkezi.....	115
Şekil 41: Anarad Hıgutyun Okulu Esas Giriş Kapısı.....	115
Şekil 42: Nazım Hikmet Kültür Merkezi- Kafe Alanı; Çinili Bölümde Şapel (Apsisi Görünmektedir), Seramikli Alan Yemekhane, Eskiden Arada Duvar Bulunurken; Bugün Tamamı Kafe olarak kullanılmaktadır	116
Şekil 43: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, Koridor	118
Şekil 44: Nazım Hikmet Kültür Merkezi Bahçe Alanı; Öğretmen ve Rahibelere ait olan, Havuzun bulunduğu Kot	119
Şekil 45: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, Merdiven.....	120
Şekil 46: Nazım Hikmet Kültür Merkezi Eski Müsamere Salonu, Bugün Ruhi Su Tiyatro Salonu.....	121
Şekil 47: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, Giriş	122
Şekil 48: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, Tabela	122
Şekil 49: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, Dekoratif Öğe	122
Şekil 50: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, Merdiven Alanı.....	123
Şekil 51: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân.....	123
Şekil 52: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân.....	124
Şekil 53: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân.....	124
Şekil 54: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân.....	125
Şekil 55: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân.....	125
Şekil 56: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân.....	126
Şekil 57: Nazım Hikmet Kültür Merkezi	126
Şekil 58: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân.....	126

Şekil 59: Mevcut Ön Cephe, Nazım Hikmet Kültür Merkezi.....	127
Şekil 60: Mevcut Zemin Kat Planı, Nazım Hikmet Kültür Merkezi	128
Şekil 61: Mevcut 1. Kat Planı, Nazım Hikmet Kültür Merkezi.....	129
Şekil 62: Mevcut 2. Kat Planı, Nazım Hikmet Kültür Merkezi.....	130
Şekil 63: Mevcut Çatı Kat Planı, Nazım Hikmet Kültür Merkezi	131
Şekil 64: Gençlik Sanat Merkezi, Bahçe Giriş Kapısı	133
Şekil 65: Gençlik Sanat Merkezi.....	135
Şekil 66: Gençlik Sanat Merkezi, Zemin Kat Planı	136
Şekil 67: Gençlik Sanat Merkezi, 1. Kat Planı.....	137
Şekil 68: Gençlik Sanat Merkezi, 2. Kat Planı.....	138
Şekil 69: Sol; Gençlik Sanat Merkezi, Zemin Kat Tavan Planı/ Sağ; Gençlik Sanat Merkezi, 1. Kat Tavan Plan.....	139
Şekil 70: Gençlik Sanat Merkezi, Çatı Kat Tavan Planı.....	140
Şekil 71: Kadıköy Kız Mektebi.....	141
Şekil 72: Kız Orta Mektebi Gazete	141
Şekil 73: Kız Orta Mektebi	142
Şekil 74: Kız Orta Mektebi, Özdemiroğlu Mektebi.....	142
Şekil 75: Kadıköy Gençlik Sanat Merkezi.....	143
Şekil 76: Kadıköy Gençlik Sanat Merkezi, Görünüş	143
Şekil 77: 1950 Yılında Çekilen Hava Fotoğrafı (Doldurulan bölüm, büyük bir üçgen olarak belli olmaktadır).....	144
Şekil 78: Kumluk Mevkinin Doldurulmadan Önceki Hali	145
Şekil 79: 1913 yılında Kadıköy ve Çevresini Gösteren Harita	145
Şekil 80: Denizden Doldurulan Meydanda Şehremaneti Binası (1938)	146
Şekil 81: Şehremaneti Binası İlk Yıllarında.....	147
Şekil 82: 1969 Kaymakamlık dönemi.....	148
Şekil 83: Kaymakamlık Binası Olarak Kullanıldığı Dönem.....	148
Şekil 84: Kadı Köyü Rıhtımı Üzerinde İnşa Edilmekte olan Belediye Dairesinin Vapur İskelesi Yönünden Görünüşü.....	150
Şekil 85: İngiliz Ordusunun Şehremaneti Binasının Çevresine Kurduğu Barakalar	152
Şekil 86: İngiliz Ordusunun Şehremaneti Binasının Çevresine Kurduğu Barakalar	152

Şekil 87: Halide Edip Kadıköy Mitinginde Şehremaneti Binasında.....	153
Şekil 88: Sırasıyla Nikâh Salonu, Mimar-Mühendislerin Çalışma Odası, Başkan Odası ve Kütüphane Olan Üst Kattaki Salon.....	153
Şekil 89: Zemin Kat Giriş, Avni Lifij Replika Eser.....	159
Şekil 90: TESAK Açılış Davetiyesi.....	160
Şekil 91: Şehremaneti Binası	161
Şekil 92: Şehremaneti Binası	161
Şekil 93: Günümüz Şehremaneti Binası	162
Şekil 94: Günümüzde Şehremaneti Binası.....	162
Şekil 95: Günümüzde Şehremaneti Binası.....	163
Şekil 96: TESAK, Yapım Aşamasında	163
Şekil 97: TESAK, İç Mekân	164
Şekil 98: TESAK, İç Mekân	164
Şekil 99: TESAK, İç Mekân	165
Şekil 100: TESAK, İç Mekân	165
Şekil 101: TESAK, İç Mekân	166
Şekil 102: TESAK, İç Mekân	166
Şekil 103: TESAK, Edebiyat Salonu	167
Şekil 104: TESAK, Nilüfer Gürsoy Koleksiyonu.....	167
Şekil 105: TESAK, ÜST Kat	168
Şekil 106: TESAK Melih Cevdet Anday Koleksiyonu ve Demir Özlü Koleksiyonu	168
Şekil 107: Nilüfer Gürsoy Koleksiyonu, Zemin Kat.....	168
Şekil 108: TESAK, Bahçe; Celal Esad Arseven Heykeli	169
Şekil 109: Sahanlık, Vitray Cam.....	169
Şekil 110: Sol; TESAK Bodrum Kat Planı/ Sağ; TESAK Zemin Kat Planı.....	170
Şekil 111: Sol; TESAK 1. Kat Planı/ Sağ; TESAK Çatı Kat Planı	171

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Sosyal Sürdürülebilir Mimaride İnsan ve Çevre İlişkisi (Altan ve Özsoy,2017:640)	8
Tablo 2: Yapısal Değişim İşlemlerinin Ölçeği (Douglas, 2006)	25
Tablo 3: Kentsel Bellek ve Kimlik Oluşum Sürecinde Toplumsal Bellek ile Mekân Arasındaki Karşılıklı İlişki (Ünlü,2017)	36
Tablo 4: Tarihi Çevre ve Eserleri Koruma ile İlgili Belgeler (Tan ve Arabacıoğlu,2020:207).....	43
Tablo 5: Tarihi çevre koruma ile ilgili Dünyada ve Türkiye'de hazırlanan belgeler (Tan ve Arabacıoğlu,2020:209)	44
Tablo 6: Mimari Koruma Çeşitleri	60

GİRİŞ

“Biçim işlevi izler” Bu söylem, mimarlık tasarımındaki işleyişin zamanlamasını, yapıtını etkileyecek olan girdilerin sırasını, doğru koymaya çalışmaktadır. Önce gereksinimin karşılanması için neler gerektiğinin saptanması, buna göre istenen alanların, oylumların, büyüklüklerinin, sayılarının birbirleriyle ilişkilerinin, kısacası yapının işlevinin belirlenmesi... Sonra, kültür bilincinin, yapım yöntemi (teknoloji)-araç-gereç olanaklarının, daha pek çok girdinin değerlendirmesiyle çözüme ulaşma... (Bektaş,1999:27)

Bektaş (1999)' ın bu söyleminde değindiği gibi, yapıların mevcut kütle ve mekân özelliklerine uygun işlevler verilmesi gerekmektedir. Tarihi yapıların plan tipolojilerine uygun olarak belirlenen bu işlevler, tarihi yapıyı korumanın ilk adımını oluşturmaktadır. Tarihi yapılar, toplumun kültürel çeşitliliğinin gözlemlenebildiği fiziki unsurlarındandır. Bu yapıların özgünlüğüne zarar gelmeden, çağın gereksinimlerine yanıt vermesi yapıların devamlılığı için önem arz etmektedir.

Toplumlar; içinde buldukları ülke, şehir, mahalle ve yapı ölçeğine kadar birçok noktada biriken yaşanmışlıklar ile belleklerini belirlemektedirler. Bu bellekler, soyut olarak zihinler de oluştuğu gibi mekânlarda da oluşmaktadır. Bu sebepten dolayı tarihi yapıların mekânsal belleğe katkısı geçmiş ile bugün arasındaki ilişkinin kopmamasına neden olmaktadır. Bu bağlamda tarihi kültür varlıklarını korumak için, konu üzerine bir araya gelmiş belirli kurum ve kuruluşların, konu ile ilgili aldığı uluslararası kararlar ve ilkeler bulunmaktadır. Tüm dünyada bu kurum ve kuruluşlar, geçmişin gelecek üzerindeki etkisinin sürekliliği ve kültürel mirasın devamlılığı için düzenlemeler yapmaktadır. Bu süreçte toplum olarak bu bilinci özümseyip gelecek nesillere sahip olduğumuz kültürel değerleri iletmemiz gerekmektedir.

Taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarını korumak adına alınan kurallar sınır kabul edilerek belirlenen, koruma yaklaşımları bulunmaktadır. Bu koruma yaklaşımlarından yeniden işlevlendirme seçeneği, işlevini yitiren yapıların sürdürülebilirliğinin sağlanması adına gerekli bir seçenektir. Sürdürülebilirlik kavramı, günümüzde birçok faktörü içine alan her türlü kaynak tüketimi konusunda bilinçli olmaya yönlendiren bir yaklaşımdır.

Sürdürülebilir bir dünya için, yaşamın her alanında; fizyolojik ihtiyaçlar, ulaşım, sosyalleşme, enerji kullanımı, atık yönetimi gibi bir çok noktada ekolojik uygulamalardan yararlanmak gerekmektedir. Var olan kaynakların sonsuz olmadığı bilinci, elimizdeki kaynakların doğru kullanımı dünyanın geleceği için önemli bir faktördür. Tarihi yapılarda sürdürülebilirlik, yapının soyut ve somut özelliklerinin bütünlüğünü koruması anlamına gelmektedir. Değişen zaman, çevre koşulları ile birlikte, çevrenin gereksinimleri doğrultusunda yüklenen işlevler, tarihi yapıların çevre ile birlikte kullanılan bir mekân olmasına olanak tanımaktadırlar.

İstanbul, bugün dünya tarihi açısından tarihi ve topografik özellikleri ile önemli bir yere sahiptir. Yaklaşık 2500 yıldır var olan şehir birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Şehir tarihinde, üç imparatorluğun başkenti olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, farklı kültürlerin önemli merkezi olan bu şehri korumak, kültürel miraslarına sahip çıkmak tüm dünyanın sorumluluğu altındadır. Kadıköy bölgesi yerleşim olarak İstanbul'dan daha önce kurulan bir bölgedir. Tarihi olarak uzun yıllar mevcut olan bölgede çeşitli dönemlere ait kültürel miraslar bulunmaktadır. İstanbul tarih boyunca deprem, yangın gibi doğal veya insan eliyle ortaya çıkmış birçok afete maruz kalmış ve pek çoğunun etkisiyle mücadele etmiş bir şehirdir. İstanbul'da 19. yy dan önce yapılan yapılarda ham madde temini ve sayısından dolayı sık sık ahşap malzeme tercih edilmiştir; bu sebepten dolayı, yaşanan yangın ve doğal afetler sonucu, bu dönemden öncesine ait yapıların günümüze gelmesi oldukça zordur.

“Geçmişini bilmeyen toplumlar gelecekları konusunda başarısız olmaya mahkûmdurlar.” Mustafa Kemal ATATÜRK

Geçmişte yaşanan dönemlerin; kültürel, ekonomik, dini, eğitim gibi birçok alanda yaşanmışlıkları günümüz toplumunun bel kemiğini oluşturmaktadır. Bu bilinci topluma aktarabilmek adına devletin, sivil toplum örgütlerinin toplumu bilinçlendirme çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda Kadıköy Belediyesi, ilişkinin idari kamu tüzel kişilik tarafı olarak geçmişi koruma ve yaşatma bilincine sahip olan çalışmalarda bulunmaktadır. Günümüzde yok olmaya yüz tutmuş, atıl durumda olan tarihi yapıları kamulaştırıp, toplum için eksikliği hissedilen noktalarda projeler oluşturmaktadırlar. Bu

projeler de, kullanıcılar tarihin içinde, kültürel- sosyal faaliyetler gerçekleştirerek soyut ve somut belleklerini doldurmaktadırlar.

Tarihi değere sahip kültürel mirası koruma kavramı, yüz yıllardır toplumların gündeminde yer alan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda tarihi yapıların incelenmesi mimarlık tarihinin genel alanını oluşturmaktadır. Ait oldukları dönemin mimari özelliklerini taşıyan yapılar her yönü ile analiz edilip, ortaya çıkan sonuç doğrultusunda koruma yöntemlerinden en uygun olan yöneme karar verilmelidir. Tarihi yapıya uygulanacak işlev projesinin belirlenmesi, yeni bir proje oluşturmaktan daha kapsamlı ve detaylı bir çalışmayı gerektirmektedir. Yapının mevcut yapı tipolojisi doğrultusunda işlevler yüklenip, planlamalar yapılmalıdır. Tarihi yapılara uygulanan tüm yaklaşımlarda dikkat edilmesi gereken nokta müdahalenin en düşük seviyede tutulmasıdır. Bu nokta göz önünde bulundurularak; yapının korunması ve sürdürülebilmesi amaçlı, mekâna yapılan uygulamalar, strüktürel sistem gereksinimleri, tesisat sistem gereksinimleri ve çevreye yapılan uygulamalar planlanmalıdır. Bu planlama sonunda, amaçlanan duruma ulaşmak için disiplinler arası çalışmanın gerekliliği ve önemi vurgulanmıştır.

Günümüzde tarihi birçok yapıya ev sahipliği yapan İstanbul'da yeniden işlevlendirme uygulamasının gerçekleştirildiği birçok örnek bulunmaktadır. Çalışma kapsamında belirlenen örneklerde yüklenen yeni işlevlerin, hangi kullanım amacına hizmet ettiği, mekânların yaşadığı dönüşümler ve yapının kullanım amacı ile yeni kullanım amacının uyumu incelenmiştir.

Türkiye'de özel sektörün satın alıp, yeni işlevler yükleyerek hizmete açmış olduğu tarihi yapıların; özgün yapı ile bağlantısının kalmaması, yaşadığı evrim sonucu yapı da var olan öz ile uyum problemi ve yeni işlevin yapıya verdiği zararların tartışılabileceği birçok örnek mevcuttur. Bu bağlamda yıllarca konut işlevi ile kuru mekân olarak kullanılmış yapıların, günümüzde sanayi kapasiteli mutfak hacimlerine sahip restoranlara dönüşmesi sık rastlanan yapı için olumsuz şartlar oluşturan örneklerdendir. Çalışmada bu tip örneklerden ziyade, tarihi yapıların içinde bulunduğu çevrenin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurup, yapı ile ilişkilerinin aktif olarak sürdürebileceği işlev tercihleri ile toplumun

mekânsal belleğinin sürdürülebilirliğine katkı sağlayan Kadıköy Belediyesi'nin yeniden işlevlendirme projeleri incelenmiştir. Çalışmada toplumların idari kurum, kuruluşlarının yeterli bilince sahip olmasıyla başlayan farkındalığın artması ve tüm toplumun bu farkındalığın içine dâhil edilmesinin kültürel mirasların sürekliliğini sağlayacağı konusu ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında, sürdürülebilirlik kavramı ve tarihi yapılarda sürdürülebilirlik kavramının uygulanma prensiplerinden bahsedilmiştir. Tarihi yapıların sürdürülebilir olması için seçilen yöntemlerden, yeniden işlevlendirme yönteminin ölçütleri ve bu yöntemin toplumsal belleğe katkısı araştırılmıştır. Tarihi yapılara uygulanacak koruma yöntemleri incelenip, ihtiyaç dâhilinde birden fazla yöntemin bir arada kullanıldığı belirtilmiştir.

Araştırma da İstanbul'un tarihi süreçleri ile ilgili kitaplar ve ansiklopediler incelenmiştir. Çalışma konusu ile ilgili Türkiye'de bu alanda çalışmaları bulunan kişilerin birçok kitabından faydalanıp, çalışmanın alt yapısı oluşturulmuştur. Tezin felsefi zemini için; Restorasyon konusunda Zeynep Ahunbay, Ülkü Altınoluk, Mete Tapan, Üstün Alsaç; İstanbul ve tarihi konusunda Doğan Kuban, Doğan Hasol; Türk Evi, Konut Tipolojisi, Doğayla Uyumlu Mimarlık konularında Cengiz Bektaş; Kadıköy ve tarihi gelişimi ile ilgili Celal Esad Arseven gibi değerli kaynaklara başvurmak gerekmektedir.

Araştırma kapsamındaki tescilli yapıların incelenmesi için betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama yöntemine göre, önce literatür taraması yapılmış, ardından da görsel kaynaklar incelenmiştir. Örnekler için, Kadıköy Belediyesi KUDEB biriminden alınan restorasyon ve rölöve projeleri incelenmiştir. Saha ziyaretlerinde, Pandemi dönemi olması nedeniyle, araştırılacak yeniden işlevlendirilmiş tarihi yapıların kapalı olması ve sokağa çıkma kısıtlamaları araştırma sürecini etkileyen faktörlerdendir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

Sürdürülebilirlik kavramı uzun yıllar boyunca; toplumun bazı bölümlerinde sadece ekonomik, bazı bölümlerinde sadece sosyal ve bazı bölümlerinde de sadece çevresel faktörlerden dolayı kamunun üstlenmesi gereken bir konu olduğu düşünülmüştür. Bugün bu anlayış gelişip; bütün faktörlerin birbirleri ile ilişki halinde olduğu (ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin birbiri ile ilişki halinde olup), sürdürülebilirlik olgusu için sadece kamu kuruluşlarının değil, toplumdaki her kurum, kuruluş ve kişinin birlikte hareket etmesi gerektiği anlaşılmıştır. Ekosistemin zarar görmesi, mineral yakıtların azalması ve sınırlı oluşu, bitki örtüsünün ve ormanların zarar görmesi, sera gazlarının artması, su ve hava kirliliği, yenilenemeyen enerji kaynaklarının bitmesi, hastalıkların artması yaşam koşullarının günden güne kötüye gitmesi gibi başlıklar, sürdürülebilir bir yaşam tercih edilmediği takdirde toplumların kaçınılmaz sonlarını ifade etmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı 1990'larda temiz üretim ve teknoloji çevreye duyarlılık gibi kavramlarla gelişmesini sürdürmüştür. Bugün sürdürülebilirlik; ekolojinin en önemli yönlerinden biridir ve yeteri kadar dikkat edilip önlemler alınmazsa, biyolojik çeşitliliğin büyük ölçüde zarar göreceği verilerde açıkça görülmektedir. (Türkmen,2019:5). Sürdürülebilirlik kavramı toplumla birlikte ortak bir çalışma ile uygulanabilecek bir kavramdır. Toplum bu kavramın önemine sahip olmazsa sağlıklı bir ekolojik düzeni devam ettirmek olanaksız olacaktır. Toplumun desteği yalnızca yasal düzenlemelerle değil aynı zamanda sürdürülebilir yardım seviyeleri ile herkes için barınma tedarikinin de dâhil olduğu, toplumsal eşitlikçi bakış açısı taşıyan, kaynakların verimli yönetimi ile gerçekleşebilmektedir. Toplumdaki kişilerin, yerel yönetimlerle birlikte, kamu düzeni ve sağlığı için çevre koruma çalışmalarını desteklemeleri gerekmektedir (Kara ve Şimşek:2016:248).

Sürdürülebilirlik doğa ile birlikte hareket edip ona verilecek en az zararı ifade etmektedir. Bu anlayışta fayda zarar dengesini dikkatli oluşturup ortaya çıkacak sonuçlarda doğaya verilecek doğrudan ya da dolaylı en az zararın seçilmesi kavramın temel amacıdır (Güneş ve Demirarslan, 2020:4). Teknolojik ilerlemeler sonunda hiç bitmeyecekmiş gibi kullanılan enerji kaynaklarının önemi, sürdürülebilirlik kavramı ile fark edilmiş ve bu farkındalık önlemler almaya yönlendirmiştir.

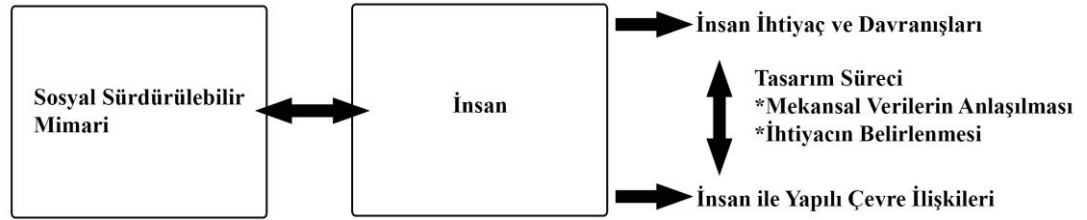
Sürdürülebilirliğin tercih edilmesi ve tedbirlerin daha ileri bir boyuta taşınması için 1975 yılında Amsterdam Bildirisi yayımlanmıştır. Bildiriye göre, tarihi yapılar için uygun işlevin belirlenmesi, toplumsal özelliklerin muhafaza edilmesi ve dikkatli koruma uygulamalarının gerçekleştirilmesi yönünde kararlar alınmıştır. Alınan kararlara göre yeniden işlevlendirme Amerika, Kanada, Hong Kong, Kuzey Afrika, Avustralya ve İspanya gibi birçok dünya ülkesinde tercih edilen bir koruma yöntemi haline gelmiştir. Yeniden İşlevlendirmenin, sürdürülebilirlik kapsamında günden güne önemi artarken, kullanımın olmadığı bir korumanın, sürdürülebilirliği devam ettiremeyen bir korumacı anlayışı olduğundan bahsedilmiştir (Saraç,2017:1).

Mimarlık ve inşaat sektöründe sürdürülebilirlik; coğrafi faktörlerin, ülkelerin, şehirlerin yapı ve malzemelerinin devamlılığı gibi çeşitli faktörlerle ortaya çıkmıştır. Enerji kullanımında kontrolün sağlanabildiği yapıların çoğalmasının yanında, sürdürülebilirlik sadece enerji tüketim kontrolü alanında değil, yapıların var oldukları süreçte çevreye etki edebilecekleri tüm faktörleri içine alan geniş kapsamlı bir olgu olarak düşünülmektedir (Türkmen,2019:21).

Mimari yapılar tasarımdan, inşaya sonrasında ömürlerini tamamladıkları noktaya kadar çeşitli durumlarda çevreye zarar vermektedirler. Çevreye verilen zararın en alt seviyeye getirilmesi için sürdürülebilir mimari kavramı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir mimari endişesi ile yapılan veya yenilenen mimari yapılar, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak enerji sahibi olan, doğayı ve topluma duyarlı geri dönüştürülebilir malzemeler kullanan, yağmur suyu gibi çevresel faktörleri pozitif çevirip yapı işleyişine dâhil eden yapılardır. Bu gibi yapılarda yer alan araçlar, genellikle yapı içinde ve dışında anlaşılması kolay teknolojik aletlerdir. Ulusal ve uluslararası bu

gibi mimari yapılara birçok örnek bulunmaktadır. Yapıların sürdürülebilir olduğunu onaylayan, yeşil bina sertifikası veren uluslararası kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kuruluşlar da, binaların işleyiş sistemlerinin özelliklerine göre farklı sertifika seçenekleri bulunmaktadır. Kurumların belirlediği özellikleri tamamlayıp, sertifikayı alan yapılar “yeşil bina” olarak isimlendirilmektedir. Yeşil binalarda ihtiyaç duyulan sistemlerin yanında doğal havalandırma ve aydınlatma önemli unsurlardandır. Yapılar, sertifikanın sürekliliği adına, yapı ömrü boyunca bu kriterleri korumalıdır (Gökdağ, 2019:2). Sürdürülebilir iyileşme için sürdürülebilir yapıların varlığı vazgeçilmezdir. Bir den çok faktörü etkileyen inşaat sektörü, tüm dünyada kullanılan enerjinin büyük bir kısmından sorumludur. Herhangi bir yapı tüm ömrü boyunca; inşası malzeme üretimi, ulaşımı, inşaat öncesi ve sonrası kullanılan enerji sarfiyat, tadilat ihtiyaçları ve yapının zamanı geldiğinde yıkımı olmak üzere çevresel açıdan sürekli bir tüketimi mevcuttur. Enerji sarfiyatının yanı sıra, meydana çıkardığı atık oluşumu bile başlı başına büyük bir sorun oluşturmaktadır. Sürdürülebilir politikaların fikri; uygulanan her türlü işlemin uzun ömürlü olması ve doğaya doğrudan ya da dolaylı zarar vermemesi yönündeki hareketleri kapsamaktadır (Gökdağ, 2019:98). Mimarlık disiplini gelişmeye olumlu yaklaşmaktadır. Bu sebeptendir ki bu politikaların önemi ve gerekliliğinin farkında olmaktadır. Mimarlık geçmişten bugüne doğal çevre ile uyuma büyük önem vermiştir. Teknolojinin ilerlemesi ile kullanılan sistemlerin değişmesi, kaynakların tükenmesi, yeni üretilen malzemeler gibi faktörler disiplinin sürekli gelişim ve çağın ihtiyaçlarına, sunduklarına açık olmasına sebep vermiştir.

Sürdürülebilirlik kavramı, kişilerin gereksinimlerini; bugünün ve yarının koşulları, olanakları ile birlikte düşünerek bir tasarım oluşturmaktadır. Oluşturulan tasarımların ana prensibi teknolojik ve bilimsel ilerlemelerin, insanların; çevreye yaptığı zararların, ekosistem üzerindeki etkilerinin farkında olan ve bu zararın minimize edilmesi için çaba sarf eden bir bilimsel anlayıştır. Sürdürülebilir mimarlık anlayışının tasarlama aşamasında kullanıcı ve yapı ilişkisi Tablo 1’deki gibidir (Altan ve Özsoy, 2017:640).



Tablo 1: Sosyal Sürdürülebilir Mimaride İnsan ve Çevre İlişkisi (Altan ve Özsoy,2017:640)

1987’de Brundtland Komisyonu “Ortak Geleceğimiz” adlı hazırladıkları raporda sürdürülebilir ilerleme kavramı ile sürdürülebilir kentleşme kavramını ilişkilendirmişlerdir. Raporda bahsedilen problemlerin bazıları; fakirlik ve çevre üzerindeki baskıları, nüfusun hızla yükselmesi ile yaşam kalitesinin düşmesi, çevre kaynaklarının büyük oranda tüketilmesi, şehirlerdeki kontrol dışı büyüme ve genişleme olarak sunmuşlardır. Bu problemlerin çözümleri ise; yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve yerel fırsatların artırılması, enerji kullanımında tasarruf, nüfus artışını ve yoğunlaşmasını önleyecek politikalar üretilmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması, doğal kaynakların kullanımına dikkat edilmesi gerektiğini göstermektedir. Bütün bu problemler ve sunulan çözümler sürdürülebilir kentleşme kavramı için önemli bir zemin oluşturmuştur (Tosun,2009:6).

Brundtland raporunda Sürdürülebilirlik kavramını, bugün ihtiyaçlarımızı karşılarken gelecek nesillerin ileride yoksunluk yaşamaması için dikkate alınması gereken bir kavram olarak açıklamıştır. Tarihi kültürel miras olarak nitelendirilen alan veya yapılarda herhangi bir yönetim planı olmadığından koruma kavramının sürdürülebilirliğine önem vermek gerekmektedir. Kültürel değere sahip alan veya yapıların Dünya Mirası Listesine girebilmesi için içinde buldukları toplumun koruma üzerine yönetim planlarının olması gereklilik olmuştur. Oluşturulan yönetim planı alanın kimler tarafından nasıl korunması gerektiğine yanıt veren kapsamlı bir çerçeveden oluşmaktadır (Kuşçuoğlu ve Taş, 2017:63).

Sürdürülebilirlik kavramının çizdiği genel çerçeveye uygun olarak, “sürdürülebilir kentleşme” yaklaşımının içerdiği konular; Büyümenin denetlenmesi ve arazi kullanım

planlaması, Kentsel tasarım, Konut, Ulaşım, Çevre Koruma ve Restorasyon, Enerji ve Malzeme Kullanımı, Yeşil Mimarlık ve Yapılaşma, Eşitlik ve Çevresel Adalet, Ekonomik Gelişme, Nüfus konularından oluşmaktadır (Tosun,2009:11).

Nüfusun artmasıyla beraber, var olan kaynakların dönüşümü ve yeniden işlevlendirilmesi, sürdürülebilir kentsel yenileme kavramını ortaya çıkarmaktadır. Sürdürülebilir kentsel yenileme amaçları:

- a) Fiziksel çevre koşullarının iyileştirilmesi: Tarihi yapılar korunarak, kentsel kimliğin sürdürülebilirliği açısından alt yapıda ve çevrede iyileştirme çalışmaları
- b) Ekonomik koşulların iyileştirilmesi
- c) Sosyal koşulların iyileştirilmesi: Eksikliklerin giderilmesi ve insanların sosyal ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik çalışmaları kapsamaktadır (Alagöz, 2015:608).

1.1.TARİHİ YAPILARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Tarihi yapılar, zaman içinde toplumun geçirdiği dönemseller olaylar, savaşlar siyasi değişimler, iklimin-toplumun verdiği zararlar ve doğal afetler sonucu büyük küçük çeşitli zararlara maruz kalmışlardır. Tarihi yapılar, içinde buldukları toplumun yönetiminin sorumluluğundadır, bu konuda ortak genel geçer doğrular olması amacıyla bilimsel veriler ve teknikler birçok ülkede yasalara aktarılmıştır. Yasalar da, tarihi yapıların özgün malzeme özelliklerini ve temel özelliklerinin korunarak sürdürülmesini desteklemektedir fakat yapı ve çevrenin ilişkisi için farklı noktalarında göz önüne alınması gerektiği unutulmamalıdır.

Tarihi yapılar ait oldukları toplumun kültürel yapısının göstergesi ve tarihinin mirası olduğundan dolayı doğru şekilde korunarak gelecek nesillere ulaştırılması toplumun maneviyatı için önem teşkil etmektedir. Tarihi mimari yapıların birçoğu, ait oldukları dönemin akım özelliklerini bünyesinde sergilemektedir. Mimarlık tarihinde var olan akımlar ait oldukları dönemlerde, mimari yapıların teknik, yapısal ve dekoratif özelliklerini doğrudan etkilemişlerdir. Bu durum sayesinde yapıların mevcut mimari

özellikleri sayesinde dönemleri ve akımları ile ilgili bilgiler kazanılabilmektedir (Temiz, 2009:11). Mimarlık tarihi açısından bu gibi önemli özellikleri olan yapıların zaman içerisinde toplumun yaşam koşullarının uğradığı değişim ile fonksiyonlarının artık çalışmama durumuna geldiği örnekler bulunmaktadır. Bu değerlere sahip değerli yapıların gelecek kuşaklara aktarılması için yeni işlevler yüklenerek yaşatılması yapıların sürdürülebilir olmasına önemli katkı sağlayacaktır. Yeni işlev yüklenirken dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, yapının fiziki ve manevi özelliklerine zarar vermeden uygun işlevin seçilmesidir. Seçilen işlevin belirlenmesindeki en önemli unsur iç mekân organizasyon şeması olmalıdır. Yapının mekânlar arası ilişkilendirilmesine mümkün olduğunca dokunulmamasına özen gösterilmelidir. Tarihi yapılara yeni işlev yüklenirken bu mirasın gelecek nesillere doğru bir şekilde iletilmesi kültürel belleğe zarar verilmemesi, insanlar tarafından özgün anlamı ile algılanabilmesi önemli unsurlardandır.

Yapılar; içinde buldukları şehirlerin bölgeleri ile bölgeler; oluşturdukları şehirler ile şehirler; ait oldukları ülke ile ülkeler de yapıları ve konumları ile içinde yaşadığımız dünya ile iç içe birbirinden etkilenen bir oluşuma hizmet etmektedirler. Bütün bu girift oluşum sahip oldukları işlev ve gelişme şekillerine bağlı olarak birbirlerinden etkilenmektedirler. Bu etkileşim içinde var olan tarihi bir yapıya yeni bir fonksiyon yüklenmesi ilişkili tüm bilgilerin birlikte çalışması ile en doğru sonucu verecektir. Bunun sonucunda yapılan analiz ve değerlendirmeler ile birlikte tarihi yapıların özgün hali ile buldukları toplumda var olmaları mümkün olabilecektir (Urak, 2002:46). Mimarlık denilince birden çok disiplinin bir arada çalıştığı unutulmaması gereken önemli bir noktadır. Mimari bir projede İnşaat Mühendisinden, Elektrik Mühendisine, Çevre Mühendisinden, İç Mimarlara kadar birden çok disiplin bir arada çalışmaktadır. Disiplinlerarası çalışmaya önem veren yapıların, çevrelerinde yarattığı farklılıklar ve oluşturduğu kimlikler bulunduğu çevrede fark edilmektedir. Mimarlık disiplini çevrenin yaşayan bir organizma olduğunu kabul edip ortaya çıkardığı yapının bu organizma ile ilişki içinde olmasına önem vermektedir (Özburak, 2016:2).

Tarihi mimari yapılar fiziksel olarak muhafaza edildikleri sürece mekânsal sürekliliğe soyut bir devamlılık sağlayacaklardır. Bu sürekliliği devam ettirmekteki amaç, geçmişin yöntem ve tekniklerini anlayabilmek ve bu özellikleri günümüz ile

yorumlayabilmektir. Tarihi yapıların, yeni baştan inşa edilecek yapılara göre artı ya da eksi yönleri bulunmaktadır. Bir yapıyı sıfırdan inşa etmek için malzeme, lojistik masrafları, enerji tüketimi ve ihtiyaç duyulan ekipmanlara gerek duyulurken, işlevini değiştirdiğimiz bir yapının interdisipliner bir anlayışla analiz, planlama, zaman ve titiz bir projelendirmeye ihtiyacı bulunmaktadır (Pekol, 2010:22).

Kültürel miras, toplumların ortak geçmişini anlatan, toplumsal duyguları kuvvetlendiren, tarihsel dönemler boyunca yaşanmış tüm detaylarla birlikte geleceğimizin oluşmasına destek veren maddi ve manevi değerler bütünüdür. Geçmişte yaşanan savaşlar, devrimler, bilimsel ve teknolojik gelişmelere şahit olan kültürel değerler, içinde bulunduğu toplumun alt yapısını oluşturmaktadır. Geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurmamıza ve geleceğe yön vermemize sebep olan yapılar manevi olarak yaşamlarımıza katkı sağlamaktadır. Kültürel miras sadece fiziki alanlar ya da yapılardan oluşmamaktadır. Toplumun sahip olduğu soyut değerler geçmişten günümüze gelen; dil, dans, ritüeller gibi birçok alanı içine almaktadır. UNESCO, ICOMOS başta olmak üzere benzeri kuruluşlarda kültürel miras; somut kültürel miras, soyut kültürel miras, su altı kültürel miras ve doğal miras olarak bölümlere ayrılmıştır. Somut kültürel miraslar ise; taşınabilir kültür varlıkları ve taşınamaz kültür varlıkları olarak ikiye ayrılmıştır. Taşınır Kültür varlıklarına; heykeller, tablolar, sikkeler, seramikler, camlar, tekstil vb. örnek verilirken; taşınmaz kültür varlıklarına sit alanları, tarihi şehir dokuları örnek olarak gösterilmiştir (Kuşçuoğlu ve Taş, 2017:60). Türkiye’de Tarihi ve kültürel değerlerin, ekonomi ile doğrudan ilgili olduğu anlaşılması üzerine; 1990 yıllarında “kentsel koruma” kavramı kentsel dönüşümlerde önemli bir yere gelmiştir. Geline bu nokta ile Avrupa kentleri başta olmak üzere birçok şehirde; farklı ölçeklerde kültürel mirasların korunması yönünde önemli adımlar atılmıştır (Duman, 2019:23-24).

Bu önerilerden biri koruma yöntemlerinden yeniden işlevlendirme seçeneği seçilerek yapının sürdürülebilir olmasıdır. Yeniden işlevlendirilen tarihi yapılar genellikle insanların yoğun olarak kullandığı yapılara; müze, okul, konut, sergi alanı gibi işlevlere dönüştürülmüştür. Tarihi bir yapıyı ekolojik bir tasarıma çevirmek sürdürülebilir kalkınma modellerinden; sosyal, çevresel ve ekonomik faktörlerin uygulanabilmesi ile doğru orantılıdır. Ekolojik yapılara dönüştürülmek isteyen tarihi yapılar uygun koruma

müdahaleleri ile tadilatlar geçirmelidirler. Bu şekilde tasarlanan yapılar uzun yıllar ayakta kalmakta bulunduğu topluma hizmet etmektedirler. Yapılar projelendirilirken geri dönüştürülebilir malzeme kullanımına, atık yönetimine, fosil yakıtların yerine tükenmeyen enerji kaynaklarının kullanımına önem verilmesi gerekmektedir. Tarihi yapıları “yeşil yapılara dönüştürürken, standart uygulamaların yapılamayacağı, koruma disiplinlerine uygun hareket edilip tarihi dokuya zarar vermemek öncelik olmaktadır (Gökdağ, 2019:3). Yapılar, inşa edilirken büyük oranda enerji tüketmektedirler. Yapı sektörü, yıkımdan kaynaklı atık üretimi, malzeme gereksinimleri ve çevreye verdikleri zararlar ile birden çok olumsuz etkiye neden olmaktadırlar. Bütün bunların önüne geçebilmek adına inşaat sektörünün çevre bilincine sahip olup, eko sisteme doğrudan ya da dolaylı zarar verecek uygulamalardan kaçınmaları gerekmektedir. Mimari yapılarda sürdürülebilirlik, yenilenebilir enerji kullanımı ve geri dönüştürülebilir malzeme kullanımı ile çevre için büyük bir fark yaratmaktadır. Bütün bu katkılarıyla birlikte sürdürülebilir politikalar, kullanıcı fikirlerine değer verip bu fikirlere uygun tasarımlar oluşturduklarından, tasarım sürecinin en doğru şekilde ilerlemesine neden olmaktadır (Çoban, 2019:20).

Tarihi yapılar, ait oldukları toplumun sahip olduğu kültürel değerlerin simgesidir. Tarihi yapıların muhafaza edilmesi, toplum da geçmiş ile gelecek arasındaki bağlantıyı korumak anlamına gelmektedir. Tarihi yapılarda kültürel sürekliliği sağlamanın önemli sebeplerinden birisi geçmişi, günümüz koşullarına iletebilme ve günümüz teknolojik gelişmelerine entegre ederek gelecek nesillerinde bu değerlerden faydalanmasına olanak vermesidir. Bu faktörler göz önüne alınarak yapılan yeniden işlevlendirme projelerinde bugün kadar gelecek nesillerde planlama aşamasında dikkate alınması gereken faktörlerdendir (Saraç,2017:16). Günümüz koşullarının bize sağladığı teknolojiden faydalanarak gelecek ile bağlantılı tasarımlar yapılmalıdır. Bu planlama dâhilinde yapının sürekliliği uzayacaktır. Toplum tarafından tercih edilen, kültürün içinde yaşayan mekânlar; yaşadıkları dönemlerin izlerini bünyelerinde göstermektedirler. Bu izler geçmişi deneyimlemek için kullanıcılara sunulan bir fırsattır.

Tarihi yapılar, geçmişten günümüze toplumları somut olarak anlatan ürünlerdir. Eski bir yapının geçirdiği dönemler ve çevresi bina hakkında bir dizi bilgi vermektedir.

Yapıldığı dönemde sıradan olarak atfedilebilecek bir bina bugün yapıldığı dönemin izlerini taşıdığından ve benzerlerinin azlığında değerli kılınmaktadır. Bu tip binalar da orijinal işlevi dışında farklı bir işlev yüklenerek kullanılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta sosyal açıdan sürdürülebilir bir toplumun kaynaklarına sahip çıkan, geliştiren ve gelecek nesilleri düşünerek tüketim yapan bir toplum olması gerektiğidir. “British Columbia Yuvarlak Masa Toplantısı” nda alınan kararlardan bazıları; toplumların kendileri için yeterli yaşama mekânları sağlayabilme, kültürel miras sanat ve kültür gibi kimliklerini ifade eden noktalarla aidiyet hissini yakalamalarından bahsedilmiştir. Değişen toplumlarda tarihi mimari yapıların yeniden işlevlendirilme fikri alınan kararları desteklemekle birlikte ekonomik bir kazançta sağlamaktadır (Altan ve Özsoy, 2017:641).

Tarihi yapıların temel olarak iki ana değeri vardır. Bunlar “anımsatma değeri” ve “güncel değeri” dir. Anımsatma değeri ile anlatılmak istenen değerler yeniden inşa aşamalarını kapsamaktadır (Uçar ve Örmecioglu, 2018:22).

Anımsatma değeri toplumun yapı ile kurduğu soyut ilişkiye denmektedir. Kendi içinde “eskilik değeri” ve “tarihi değer” olarak ikiye ayrılmaktadır. Birbirine çok yakın gibi görülen iki kavram aslında Riegl’in anı değerini tanımlama biçimleridir. Eskilik değerine sahip olma hali sıradan insan için tarihi bir yapının eskimiş bir yeni yapıdan farklı görülmesini açıklarken tarihi değere sahip olma hali eski bir yapının akademik gözle incelendiğinde ortaya koyulan değerini tanımlamaktadır. Eskilik değeri, yapının birebir zaman ve doğa ile mücadelesinin sonucu olarak ortaya çıkarken; tarihi değeri, insanın herhangi bir yaratım alanındaki gelişmede temsil ettiği belirli, tekil aşamadan gelmektedir (Riegl, 2015:74; Uçar ve Örmecioglu, 2018:23). Bütün bu değerler şehirlerin veya küçük ölçekte mekânların kimliklerini ortaya koymaktadır.

Tarihi yapılarda kimlik, toplumun geçirdiği dönemleri ifade etmektedir. Kimlik, bütün durumlarda mevcutta olan nesne veya kişileri tanımlamaktadır. Kimlik oluşabilmesi için belli koşulların süreklilik arz etmesi gerekmektedir. Bunlara örnek verecek olursak;

1. Kültürel miras veya gelenekler,
2. Toplumun gereksinimlerinin nitelik ve karakteri,

3. Coğrafya, topografya, iklim, doğa ve doğanın engebelerinden meydana gelen faktörler,

4. Ulusun ürettiği teknoloji,

5. Değişen şartlara uyabilme yeteneği (Uzunoğlu, 2018:8).

Şehirlerin belli özellikleri kimlik oluşumunda önemli bir etkiye sahiptir. Kendilerine has tipik coğrafi özellikleri, mimari özellikleri, dini ve kültürel özellikleri her şehrin kendisiyle özdeşleşmesine sebep olmuştur.

1. Coğrafi özellikler; İstanbul, boğazı ve Venedik de kanalları ile kimlik kazanmıştır

2. İklimsel özellikler; Akdeniz Bölgesi ılıman iklimiyle kimlik kazanmıştır

3. Anıt yapıları; İstanbul, camileri; Paris, Eyfel Kulesi, Moskov, Kremlin Sarayı
v.b

4. Kent meydanları veya sokakları; Venedik, S. Marco Meydanı; Londra Hydepark
v.b

5. Folklorik veya sosyo-kültürel özellikler; Viyana valsleri, Rio karnavalı gibi
(Uzunoğlu,2018:8-9).

Paris, Atina, New York, İstanbul, Roma gibi şehirlerin isim olarak sembolik değerlere sahip oluşu bu şehirlerin diğer şehirlere göre turizm açısından ekonomik artıları olduğunu göstermektedir. Bütün bu değerlere sembolik sermaye de denmektedir. Bu şehirlerin dışındaki şehirler sembolik değerlerine sahip çıkıp ekonomik açıdan ilerlemek için değerlerini korumak zorundadırlar. Kentsel politikaların planlamalarında öncelikli yere sahip olmayan kültürel adımlar, bu sebeplerle kent girişimciliği için önemli bir yere gelmiştir. Normal şartlar altında ekonomik kaygılardan uzak olunan dönemlerde sanatsal ve kültürel miraslar gündem konusu olurken, bu faktörlerin ekonomi ile ilişkisinin anlaşılması üzerine, turizm potansiyelini ortaya çıkarmak için gündeme alınmaya başlamıştır (OECD, 2007). Şehirlerin sembolleşmesinin olumlu yanları kadar olumsuz yanları da bulunmaktadır. Çok sayıda turiste ev sahipliği yapan mekânlarda yıpranma hızlanmaktadır. Kapasite artırımı için tarihi kentlerde yapısal değişiklikler yapılmakta bu durumda amacın çıkış noktasından uzaklaşmasına sebep olmaktadır (Duman, 2019:101).

Morley ve Robins (1997) kimliğin sürekliliğinin, "kolektif bellek ve ortak gelenekler, ortak ve yaşanmış bir tarih duygusu" ile sürdürülebileceğinden bahsetmiştir. Kimlik, birikimin ve devamlılığın bir ürünü olmaktadır. Kimlik; gelenekler, siyasi örgütlenmeler, iktidar düzenlemeleri birçok değişkene göre şekil alabilmektedir. Anlamlar, gelenekler ve bağlılıklar, yer kavramı etrafında oluşmaktadır. Ekonomik ve siyasi örgütlenme biçimleri, iktidar ve bağımlılık, mahalleler (kentler, bölgeler, uluslar) arasındaki ilişkilerin içinde yer almaktadır. Özünde ortak kimliği barındıran kültür, hem sosyal boyutta hem de zaman boyutunda birleştirici ve bağlayıcıdır (Morley ve Robins, 1997'den aktaran Elhan 2009:14).

Tarihi yapıları yeniden hayata kazandırmak uzun vadede maddi olduğu kadar sosyal açıdan da birçok avantaja sahiptir. Yapı ait olduğu mahalleye yeniden bir dinamik getirirken, geçmiş ile bağlantı kurma olanağı sağlayacaktır. Tarihi bölgelerde, yapıları yıkmak yerine, mekân duygusuna sahip çıkıp mahalle bilincini ayakta tutmaya destek vermek gerekmektedir. Tarihi yapıların şehirlerde önemli yere sahip olması, bulunduğu şehrin gelişmesine sebep olmaktadır. Yapıların geçmişle somut bağlantıları bulunmaktadır. Yapının bulunduğu toplum ile ilişkisi kalmamış ise yapı geçmişte yapıldığı dönemi temsil edip yaşatma imkânına sahiptir (Altan ve Özsoy,2017:642).

Günümüzde Yapıların ilk işlevinin halen geçerli olup olmadığı araştırmalarla tespit edilmelidir. Mekânlar işlevsel ve teknik performanslarına göre değerlendirilmelidir. Bütün bu değerlendirmeler doğrultusunda mekânsal organizasyona en uygun kararlar alınmalıdır. Bu noktada yapılarda Sürdürülebilirlik ile insanların fiziki konforu sağlanıp sosyal ve kültürel değerlerin korunmasına yönelik bir dizi ilkedden bahsedilmektedir (Altan ve Özsoy, 2017:642).

1.2.YENİDEN İŞLEVLENDİRME

Tarihi çevrelerin en önemli öğelerinden birisi kültür varlıklarıdır. KTVKK'nın (1983) 3. Maddesine göre "Kültür varlıkları, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din, güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal

yaşama konu olmuş bilimsel, kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır”. Tanıma göre kültür varlıkları iki farklı şekilde incelenmektedir. “Tarih öncesi ve tarihi devirler” ifadesiyle kültür varlıklarının zaman faktörüne ve ikinci noktada kültür varlıklarının nitelik faktörüne dikkat çekilmiştir. Zaman faktörüne göre, taşınmazın kültür varlığı olabilmesi için; bilim, kültür, din, güzel sanatlar ile ilgili olması, nitelik faktörüne göre ise, sosyal yaşamın içine dâhil olmuş bilimsel, kültürel özellikleriyle kendine has tanımlamaları içermesi gerekmektedir (Yıldırım, 2016:5). Toplumlar tarihi ve kültürel özelliklerine sahip çıkıp bu değerleri günümüze uyarlayabildikleri ölçüde koruyabilmektedirler. Bu değerlere sahip çıkmanın ve kaybolmasını önlemenin çözümü tarihi çevrelerin işlev değişiklikleri ile yeniden işlevlendirilmesi ve toplumla uyumunun devam ettirilmesidir. Yeniden işlevlendirme; yapının özelliklerinin yeniden gündeme gelmesi çevre tarafından algılanabilmesi, anlaşılabilir olması için büyük önem arz etmektedir. Tarihi yapılara değişen toplum ve zaman koşulları düşünülerek; toplumun ihtiyaçlarına yönelik yeni işlevler yüklenip bu işlevlere uygun onarımlar yapılarak kullanılmalıdırlar. Yeniden işlevlendirme sayesinde geleneksel yapılar şehire ve topluma yeniden kazandırılmaktadır (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007: 207-208).

Umberto Eco (2003), “İşlev ve Gösterge: Mimarlığın Göstergelimi” isimli araştırmasında mimari yapıların kendilerine has özellikleri ile kendilerini anlattıklarından bahsetmiştir;

1. Ana İşlev; Yapılara yapım aşamasında yüklenen ilk işlevlerdir.
2. İkincil İşlev; Yapıların sahip oldukları mimari biçim ve tarihi üslup özellikleridir.
3. İkamet İdeolojilerini Anlatan İşlev; Yapıların mekânlarını bölen sınırlayan ve kendilerine has anlamlar yükleyen işlev
4. Tipolojik İşlev; Sosyolojik olarak yapıların fiziki özelliklerini anlatan işlev türüdür.

Eco'nun yapmış olduğu bu ayrım incelendiğinde, zaman içerisinde yapılar eskiyerek ana işlevlerini terk edip, ikinci işlevleri ile öne çıkmaktadırlar. İkamet ideolojileri işlevi ise yeniden işlevlendirme projelerinin uyum sürecinde ön plana

çıkılmaktadır. Islak Hacimler gibi belli özelliklere sahip alanların kazandırılan işlevlerde seçim yaparken yönlendirici özelliklere sahip olması gibi. Tarihi yapılar incelendiğinde, yapıdaki en belirleyici unsurun ilk işlev olduğu görülmektedir. Yapıya sonradan uygulanacak olan müdahalelerin bile çerçevesini oluşturması gibi noktalar bunu desteklemektedir. Ancak mimari yapıların değerlerini yüklenmiş oldukları işlevlerle değil de biçimsel özellikleri, yapım teknikleri, donanımları ile kazandığı unutulmamalıdır. Venedik ve Burra Tüzüklerinde belirtildiği üzere tarihi mimari yapılarda dikkat edilmesi gereken nokta; tarih, hafıza, kültür aktarımıdır ve yapıya uygulanacak tüm işlemlerde bunların korunması gerekmektedir (Kılıç, 2015:6-7).

Anıtlar işlevini devam ettirebildiği ölçüde mimarlık anıtı olma özelliğine sahiptir. Anıtlar işlevlerini sürdüremediği zamanlar sadece arkeolojik anlamda bir değer olmaktadır. Tarihi yapıları koruma yöntemleri arasında günümüzde; konservasyon, restorasyon ve yeniden işlevlendirme gibi yöntemler bulunmaktadır (Pekol, 2010:2). Bu durumda devreye giren yeniden işlevlendirme, işlevsel sürdürülebilirliğe olanak vermektedir. Gelişen toplum ve zaman şartları ile yapıların sahip oldukları işlevi kaybetmesi sonucu yeni işlevler yüklenmesine ve topluma bu şekilde hizmet vermesine yeniden işlevlendirme denilmektedir (Pehlivan, 2018:540). Yeniden işlevlendirmenin diğer bir adı Rövitalizasyondur. Yapıldıkları dönemin ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına göre mimari yapılara uygun fonksiyonlar yüklenmektedir. Yapıların, yapısal özelliklerine uygun fonksiyonlar yüklenmesi yapı ile işlevin bütünleşmesine neden olmaktadır. Koruma yöntemlerinden, yeniden işlevlendirme ile yapının sahip olduğu özellikler düşünülmez ve bütün özelliklerinden bağımsız yeni bir yapı yapıldığında, yapı ile birlikte toplumsal kimliğe zarar verilmiş olmaktadır (Bilal, 2018:7). Günümüz koşullarına bakıldığında teknoloji olarak geride kalan ve mevcut yapım fonksiyonunu kaybeden yapılar, fiziksel ömürlerini sürdürdükleri durumlarda yeniden işlevlendirme yapıların sürekliliğini sağlamasına neden olacaktır (Gökdağ, 2019:2). Yapılara yeni işlev verilirken dış kabuklarına müdahale edilmemesi, dış görünüşünü hiç bir şekilde bozulmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir (Ahunbay, 2009: 98; Kuban, 2000: 118). Tarihi mimari yapılarda standart onarım uygulamaları veya yapı gözetilmeksizin yüklenen işlev doğru çözümler olmayacaktır; doğru koruma uygulamaları ve yapıya uygun

yüklenen işlevler, yapının ihtiyaç duyduğu müdahaleler ile yapı yeterli korumaya sahip olacaktır. Yapıya yüklenen yeni işlevin çevrenin ve toplumun kullanım oranı insan-mekân etkileşimi ile yapının sürdürülebilirliğini artıracaktır (Dedeoğlu, 2019:79). Yapıların, yapısal olarak herhangi bir sorun yaşamadan işlevsel olarak eskimesine sebep olan faktörler; yapıların özgün işlevlerini kaybetmesi, işlev olarak eskimesi, şehirlerdeki imar mevzuatlarının değişmesi, ekonomik faktörler, tesisat problemleri, çevresel problemler ve günümüz yaşam koşullarına uyum sağlayamamak olarak sıralanabilmektedir (Bilal, 2018:9).

Toplumsal ve kültürel açıdan yapılara yüklenen yeni işlevin önemi büyüktür. Bunların dışında yapının kullanım dışı olmayarak; yeniden topluma kazandırılması, ülke ve içinde bulunduğu şehir ekonomisine sağladığı fayda, sağladığı enerji tasarrufu önemli faydaları arasına girmektedir (Douglas, 2006: 3; Kuban, 2000:117). Kurum ve kuruluşlar Tarihi Mimari yapıların korumasına yönlendirmek amacıyla teşvik edici düzenlemeler gerçekleştirmişlerdir. Bu düzenlemelere örnek verecek olursak, Belediyeler aldıkları emlak vergilerinin %10 u oranında taşınmaz kültür varlıklarına pay ayırmaktadırlar. Ayrılan bu pay Taşınmaz kültür varlıklarının korunma ve onarım işlemleri için kullanılmaktadır (Ahunbay, 2014:140-141).

İşlevlendirme kavramından ilk kez 1931 yılında Carta Del Restauro bildirgesinde bahsedilmiştir. Bildirgede, koruma yöntemleri arasında yeniden işlevlendirme kavramından temel olarak bahsedilmiş, yapıya verilen yeni işlevin özgün işlevinden farklı olmaması, yapıya uyarlanacak müdahalelerin yapıda herhangi bir hasara yol açmamasının öneminden bahsedilmiştir. Bildirgenin birçok konuda yüzeysel kalması sebebiyle 1964 yılında Venedik Tüzüğü yayınlanmıştır. Tüzük, temel olarak Carta Del Restouro Bildirgesini almıştır. Tarihi yapıların yerinde korunması, yeniden işlevlendirilerek korunan yapılarda yapı özgün malzeme ile onarılıp, dönemsel özelliklerine önem verilip ayırt edilebilir dengeli onarım uygulamaları yapılması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Onarım işlemlerinde herhangi bir tarihi belge yok ise yoruma gidilmemesinin öneminden bahsedilmiştir. Venedik tüzüğünde yeniden işlevlendirilerek sürekliliği sağlanan yapıların, mekân plan şemaları ve bezemelerinin değiştirilmemesi; belirtilen kurallar doğrultusunda yeni işlevin ihtiyaç duyduğu farklılıkların yapılmasının uygun olduğu

belirtilmiştir. Avrupa konseyi, 1975 yılının Avrupa Mimari Miras Yılı olarak belirlemiştir. Aynı yıl yayınlanan Amsterdam Deklarasyonu ile tarihi yapıların çevresi ile bir bütün olduğu ve birlikte düşünülmesi gerektiği belirlenmiştir. Deklarasyonda işlevlendirme ile ilgili yapıların kendine has özelliklerine müdahale edilmemesi, özgün biçimini bırakıp günümüz koşullarına benzetilmeye çalışıldığı işlevlerin verilmemesi gerektiğinden bahsedilmiştir. 1979 yılında Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması için ICOMOS Bildirgesi'nde; Amsterdam Deklarasyonu ile belirlenen maddeler detaylı olarak incelenerek korunması gerekli unsurlar belirlenmiştir. Bildirgede koruma planının çerçevesinin belirlenmiş olması önemli bir yol gösterici olmuştur. Yeniden işlevlendirilen yapılarda, yapının tarihi özelliklerine ve kentsel dokuya dikkat edilmesi vurgulanmıştır. Koruma kanunu yasa olarak Türkiye'de 16 Haziran 2005 yılında kabul edilmiştir. "Tarihi ve Kültürel Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak kullanılması" ile ilişkili kanunlar yasalaştırılmıştır. 1995 yılında koruma ve onarım ile ilgili alınan kararlar doğrultusunda, yeniden işlevlendirilen yapılarda, yapılması olası eklerin yapının özgün özelliklerini bozmaması, yapı ve tarihi ile bütünleşmesi bir tasarım sorunu olarak görülmüş ve kurul kararına bağlı olarak uygulama iznine tabii tutulacağı yönünde kararlar alınmıştır (Abacı,2018:18).

"Yeniden işlevlendirme" yeniden programlama ve yeniden mimari biçiminde iki kavramı ortaya çıkarmaktadır. Yeniden programlama, mekânın yeniden kullanımı için yeniden düzenlenmesini gerektirmektedir. Yapının fiziksel şartlarını mekânsal kurgusuna uygun hale getirmek gerekmektedir. Yeniden mimari ise, yapının yapıldığı zamanın tarzı ve tekniğinin verdiği imkânlar dâhilinde yapılacak müdahaleleri içermektedir. Yeniden mimariye örnek olarak; yeni işlev gereği pencere eklenip çıkartılması, kat döşemesi eklenmesi, ek bina yapılması gibi müdahaleleri içermektedir (Selçuk, 2006:10-11). Yeniden Mimari kavramı ve üretim aşamalarını, malzeme özellikleri ve mimari özelliklerine bağlı kalarak gelişen teknoloji ile yeniden tasarlamak, projelendirmektir. Örneğin; yapıya yüklenen yeni işlev nedeniyle yapıya aydınlatma amacıyla pencere açıklıkları eklenmesi ihtiyaç dâhilinde yapılacak ek bina için bağlantı tünellerinin yapılması, çevre düzenlemelerinin yapılıp mevcut yapı ile birleştirilmesi yeniden mimari kavramı içine girmektedir. Zaman içinde mevcut işlevini kaybetmiş ama tarihi açıdan

içinde bulunduğu toplum için değer taşıyan, genel anlamda yapısal olarak fiziki bir sorunu bulunmayan mimari yapılara, iyileştirme ve yeniden işlevlendirme işlemleri yapılarak binanın yaşam ömrü uzatılabilmektedir. Tarihi bir değere sahip olmayan yapılar bu gibi durumlarda yıkılarak ihtiyaç doğrultusunda yeni mimari yapılar yapılmaktadır. Bu gibi durumlarda ekonomik faktörler diğer olasılığa göre daha fazla devreye girmektedir. Burada mevcut yapıların iyileştirilerek kullanılmamasından kaynaklanan olumsuz etkiler ortaya çıkmaktadır. Yeniden işlevlendirme veya yapıyı yeniden değerlendirme kavramları maddi olarak olumlu etkilerinin dışında toplumda manevi etkisi büyük önem taşımaktadır. Binaları kabuk değiştirerek yaşama dâhil etmek toplum için önem arz etmektedir. Yeniden işlevlendirme ile toplumun yapıyı yeniden kullanımına fırsat vererek, tarihi yapı ve toplumun etkileşmesine imkân verilse dahi buradaki en önemli nokta toplumun kültürel belleği ile bağlantısının devam etmesine olanak tanınmasıdır. Bu noktada yeniden işlevlendirme projeleri toplumsal belleğin canlı tutulmasına büyük oranda katkı sağlamaktadır (Bilal, 2018:5).

Mimarlık tarihinde yer alan post modernist akım yeniden işlevlendirme kavramı ile birbirlerine yakındır. Post-modernizm bilinçli bir şekilde bağlama ve üsluba değer vermektedir, eski dönemlerin üsluplarını göz önünde tutarak eklektisizme açıktır ve var olan biçimleri benimsemektedir. Bütün bu noktalar, yeniden işlevlendirme projelerinin tasarımında dikkate alınması gereken önemli bir noktadır (Pekol, 2010:12). Şehirleri en değerli kılan noktalarından birisi tarihin izleridir. Bu izlere sahip çıkılması gerekmektedir. 1982 yılında Aldo Rossinin kaleme aldığı Şehrin Mimarisi isimli kitapta, bir kentin elli yılda bir değiştiğinden bahsedilmektedir, bugün toplumların geldiği noktada bu süre daha da kısalmıştır (Pekol, 2010:15). Zaman içinde yaşanan her şey sonuçları ile birlikte tarihi yapılarda hissedilmektedir bu his kullanıcıların tarihi belleği açısından büyük önem taşımaktadır (Pekol, 2010:14).

Mimarlık tarihi alanı içerisinde yapılan çalışmalar sebebiyle tarihi yapıların kurgusu belirlenebilmektedir; var olan yapıdaki farklı yapı elemanlarının dönemleri, yapının özgün hali ve sonradan yapılan müdahaleler kesit ve plan çizimleriyle anlaşılabilir. Yapılan incelemelerde yapı ve çevresi ile ilgili arşiv kayıtları, seyahatnameler, inşaat ve onarım defterleri, cami, medrese, hamam veya kervansaray gibi anıtsal eserlerle ilgili

vakfiyeler, özgün çizimler, gravürler, minyatürler, tarihî haritalar gibi yazılı-çizili belgeler, yapının kendisinin veya çevresinin eski fotoğrafları ve bölgenin hava fotoğrafları toplanmaktadır. Tarihi yapı ile ilgili bilgi bulunamadığı takdirde, yapıya benzer özelliklerdeki farklı yapılardan edinilen bilgiler kullanılabilir. Yapıda bulunan bezemeler, monogramlar, taşçı işaretleri, zaman içinde duvarlara yazılmış yazı veya şekiller de araştırılıp değerlendirilmektedir (Pekol, 2010:50). Tarihi yapıların özgün halinde bulunan; aydınlatma elemanları, sundurma, duvar kaplamaları, merdiven, lambri, saçak, kornişler, tavanlar, zemin döşemeleri, şömineler ve kapılar gibi kendine has özelliklere sahip öğeler zaman içinde kaybolmuş olsa da yerlerine tasarlanacak bu öğelerin yapı ile mekânsal uyumuna dikkat edilip bu birlikteliği bozmayacak tasarımlara yer verilmesi gerekmektedir (Pekol, 2010:187-188). Tarihi yapılara uygulanacak tüm tasarımlar bütün tasarımlarda olması gerektiği gibi evrensel tasarım ilkelerine uygun olup; herkesin kullanımına açık mekânlar yaratmaya özen gösterilmelidir. Yeni işlev verilen yapılarda yüklenen işlevin gerektirdiği servis mekânlarının bina içine yerleştirilmesi, yapının deprem koşullarına uygun hale getirilmesi, yangına karşı önlem alınması, engellilerin binaya girebilmeleri için engellerin kaldırılması gibi konular proje aşamasında tasarlanıp uygun çözümler üretilmesi gereken noktalardır (Mimarlar Odası, TMMOB, 2011). Tarihi yapılara yeniden işlevlendirme kararı verildiğinde; uyumlu bir süreç gerçekleşmesi için yapıya uygulanabilecek müdahaleler; Mekâna Yapılan uygulamalar ve ekler, Strüktürel sistem gereksinimleri, Tesisat sistem gereksinimleri ve Ekler, Cepheye Yapılan Müdahaleler, Çevreye Yapılan uygulamalar olarak sıralanabilmektedir. Yapıya uygulanacak uygulamalardan; asma kat ekleme, yatay dikey dolaşım alanları oluşturma, duvar ekleme gibi durumlar mekana yapılacak uygulamalara dahil olmaktadır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken nokta binanın özgün hali ile uygulama sonrası hali arasında büyük değişiklikler olmaması yönünde olmalıdır (Kocabıyık,2014:15). Yeniden işlevlendirilerek korunan yapılarda bezemeler, yapının plan şeması değiştirilmemelidir. Yapının izin verdiği sınırlar içinde yeni bir işlev yüklenmelidir (Venedik Tüzüğü, 1964). Yeniden işlevlendirme uygulamalarında dikkat edilmesi gereken ilk nokta müdahalelerin geriye dönüştürülebilir olmasıdır. Bu nokta ile tarihi yapıya geri dönüşü mümkün olmayan yeni işlevlerin verilmesi engellenmektedir. Tarihi yapının kendine has karakteristik

özelliklerinin sürdürülmesi yapının restorasyonun da en önemli noktalarındadır. Bahsi geçen kendine has özellikler; yapıların konumu, çevre ile ilişkisi, mekân organizasyonu, plan şemaları, cephe özellikleri ve yapıda kullanılan malzemelerdir (Abacı,2018:2).

Yapıya uygulanması düşünülen yeni işlevin, yapı da var olan işlev ile uyumlu olması, yapıya uygulanacak müdahalelerin asgari düzeyde kalması için önemli bir noktadır. Tarihi yapıların plan şemalarını bozmamaya özen göstermek gerekmektedir. Yeni işlevi ile eski işlevi uyum içinde olan yapılarda mekânsal geçişler de herhangi bir değişim ihtiyacı duyulmayacaktır. Bu durum örneklendiğinde, şehrin içinde var olan bir pasaj, gösteri merkezi/ sinema olarak kullanılamaz; aynı durumda bir kilisenin de okul olarak birden çok sınıf, bölüme ait bir yapıya dönüştürülmesindenense galeri ya da gösteri salonu gibi kilisenin mekânsal organizasyonuna uyumlu yapılara dönüştürülmesi, yapıya müdahaleyi asgari düzeyde tutacaktır. Yeni yüklenen işlevlerde mekânların hacimsel özelliklerinin uyumlu olmadığı durumlarda; değişikliğin yapı için uygun olmadığı anlaşılmaktadır. Tarihi bir yapıyı orijinalinden farklı olarak bölümlemelere ayırmak yapı için herhangi bir fiziki zarar arz etmese de, ortaya çıkan yeni yapının mevcut tarihi yapı ile bir ilişkisi kalmayacağı için kavramsal bir uyumsuzluk ortaya çıkacaktır (Altınoluk, 1998). Yeniden işlevlendirilen tarihi yapılarda iç mekânda yapılacak teknik analizler kapsamına, yapıların aydınlatma, tesisat ve iklimlendirme gibi alanlarında çalışmalar girmektedir. Bütün bunlarla birlikte bu alanlara kullanıcılar ihtiyaç duyarken, yapıya olan zararın asgari düzeyde tutulması gerekmektedir. Teknik açıdan tarihi yapılarda yapıya zarar vermesi olası bir diğer nokta ise yatay ve dikey dolaşım elemanlarıdır. Yapıları günümüz koşullarına adapte etmek için yapılacak çağdaş ekler; engelli asansörü, yangın merdiveni gibi; yapının ana dolaşım aksına uyum sağlayan bir şekilde dâhil edilmelidir (Dedeoğlu, 2019:80). Yeniden işlevlendirilme sonrası mekânsal organizasyonların kullanıcılar ile ilişkisi, yüklenen işlevin uyumu hakkında bilgi vermektedir. Verilen işlev sonrası mekânın kullanıcıların ihtiyaçlarına yönelik çalışması ama bu sırada da yapıya yapılan müdahaleler sonucu yapının mevcut kimliğinin korunması gerekmektedir. Bütün bu şartlar sağlandığında yapının çalışması sürdürülebilir olacağının bir göstergesi olacaktır. Bütün bu planlamaların sonucunda kullanıcılar tarafından benimsenmesi mekânın sürdürülebilirliğine doğrudan etki edecektir. Özellikle doğal ışık gibi işlevde

büyük bir yere sahip faktörlerin iyi değerlendirilmesi mekân kullanım kalitesini etkilemektedir. Mekânlara yapılan müdahalelerin ardından kullanıcı gereksinimleri karşılanırken tarihi yapıya zarar asgari düzeyde tutulmuşsa yapı sürdürülebilir bir nitelik kazanmıştır (Aydın ve Yıldız, 2010: 11). Mimari ve mekânsal değerler (mekân kurgusu, strüktür, malzeme, sanatsal unsurlar), toplumsal ve çevresel etkenler süreci etkileyen bu unsurların başlıcalarıdır (Yıldırım, 2016:21). Bütün mimari yapılar daha tasarım aşamasında yüklenecek işleve bağlı olarak mekânsal düzenlemelere giderler. Yüklenecek işlevlere göre hacim sayıları ve büyüklükleri, yükseklikleri değişmektedir. Bu durum yapının strüktürel değerleri içinde büyük önem arz etmektedir. Yeniden işlevlendirme yöntemi uygulanan tarihi yapılarda bu gibi eklemeler yapıya kurgulandığından daha fazla yük ekleyeceği için strüktürel problemleri de peşinde getirmektedir. Var olan organizasyon şemasından farklı şemalara dönüşen yapılar mevcut özelliğini yitirmiş olacaktır. Amacı “koruma” olan yeniden işlevlendirme yönteminin, amacına hizmet edebilmesi için seçilecek işlevin, yapı ile uyumunun iyice araştırılması, yapıdan bağımsız olarak çevre halkının günümüzde yapıdan ne beklediği gibi sorulara ortak cevap alınıp yapılan projeler olumlu sonuçlar verecektir (Yıldırım, 2016:22).

Altınoluk’a göre, tarihi yapılar gelir getirecek ticari bir unsur olarak değerlendirilmemelidir. Bu gibi önemli yapılar topluma kazandırılarak korunmalıdır. Toplumsal koşullar ve değerler zaman içerisinde sürekli bir değişim içindedir. Manevi olarak değişen bu gibi yargılar maddi olarak mevcutta olan yapıların eskimesi ile sonuçlanmaktadır. Değişen yaşam koşullarının değişmesi işlevlerin eskimesine neden olurken, gelecekte farklı bir noktadan yeni bir işlev ile kullanılması için de zemin hazırlamaktadır (Altınoluk, 1998:19). Yeniden işlevlendirmenin çevreye sağladığı birçok olumlu sonuç bulunmaktadır. Binaların yeniden kullanımı tercih edilmeyip, yıkılarak ortaya çıkacak olan atık, yıkım sırasında kullanılan enerji tüketimi ve bütün bunlarla birlikte ortaya çıkacak olan çevre kirliliği gibi hepimizi doğrudan etkileyen küresel sorunun en aza indirgenmesi için uygulanan çevreye saygılı bir yöntemdir (Selçuk,2006:26).

Tarihi yapılara uygulanabilecek müdahaleler çeşitli seviyelerde olup belli yöntemlere sahiptir. James Douglas Tarihi Yapılara uygulanacak müdahale

yoğunluklarına bağlı ortaya çıkabilecek değişim oranlarının gösterildiği bir çalışma yapmıştır (Tablo 2) (Kılıç, 2015:8-9).

ÖLÇEK	DEĞİŞİM ORANI	İŞLEM	ÇEŞİT	ÖRNEK
AZ	DÜŞÜK	-Özgün hali ile koruma -Konsolidasyon -Liberasyon	-Yüzeylerde Ufak Tamirler -Tesisatın Yenilenmesi -Ufak Ekler -Dokuya Yapılan Müdahaleler -Sonradan Eklenmiş Fazlalıkları Çıkarmak	-Yeni Zemin Döşemeleri -Kapı, Pencere, Islak hacim teçhizatının değiştirilmesi -Kış Bahçesi v.b. ekler, Çatı katı dönüşümü yeni kapılar açma gibi küçük yapısal müdahaleler
ORTA	ÖNEMLİ DERECEDE	-Reintegrasyon -Renovasyon -Rövizalizasyon	-Yeniden İşlevlendirme -Yüzeylerde ve Dekorasyonda Yenileme -Hizmet Birimlerinde Tadilat -Kapasite Artırımı -Strüktürel Değişim -Yeni Malzeme Ekleme	-Ofis Mekânını Konuta Dönüştürmek -Duvarları ve Çatıyı Yeni Malzeme ile Kaplamak -Yeni Havalandırma Sistemleri, Asansör ve Servis Çekirdekleri Eklenmesi

				-Yatay ve Dikey Ekler Duvar ve Zeminlerin Eklenmesi ve Çıkartılması
YÜKSEK	ŞİDDETLİ	-Rekonstrüksiyon	-Mevcut Cephenin Arkasında Yeni Yapı İnşaatı -Yapının Kapasitesini Artırmak için Kapsamlı Mekânsal ve Strüktürel Değişiklikler	-Cepheyi Sabit Tutarak Arka planı tamamen değiştirme -Mevcut Yapıya Büyük Çaplı ekler İç ve Dış Mekânda Değişiklikler

Tablo 2: Yapısal Değişim İşlemlerinin Ölçeği (Douglas, 2006)

Tablo 2'ye göre yeniden işlevlendirmede uygulanan müdahale yöntemlerinin değişim oranı orta ölçekte değerlendirilmektedir. Bu müdahaleler gerçekleştirilirken mimari yapının sahip olduğu strüktürel öğeler, cephe üzerinde yapılacak değişiklikler gibi özellikleri asgari düzeyde tutulmalıdır. Douglas bu noktada yapıların işlevsel dönüşümü orta ölçekli bir müdahaleye sahip olması gerekirken; yapısal değişimlerini düşük ölçeğe sahip olmasını beklemektedir (Kılıç, 2015:8-9).

Zamanın etkisi ile zarar görmüş yapılar, yeniden işlevlendirme yöntemi ile korunabilmektedirler. Bu yöntem sayesinde yapının sonraki nesillere ulaşılabilirliği ve sürdürülebilirliği gerçekleşmiş olacaktır. Yeni seçilen işlevler de yapıyı yaşatma sorunu iki şekilde çözümlenmektedir:

Edilgen Yaşatma (Pasif Revitalizasyon): Bu yaşatma türünde yapıların dış cephelerinin dondurulmuş bir şekilde korunması, iç mekânlarının da sanatsal sergi alanlarına/ müzelere dönüştürülerek korunması planlanmaktadır.

Etkin Yaşatma (Aktif Revitalizasyon): Tarihi Alana günümüz ihtiyaçlarına uygun işlevler yüklenip yaşayan bir mekân olması amaçlanmaktadır. Bu amacın gerektirdiği müdahaleler restorasyon yöntemleri ile gerçekleştirilecektir (Abacı, 2018:12). Çalışmamızda bu yaşatma yönteminin temel alındığı kullanıcının mekân ile birleştiği örnekler ele alınmıştır.

1.2.1.Yeniden İşlevlendirme Kriterleri

1.2.1.1 Tarihi Faktörler

Tarih denilince akıllara gelen yaşanmış zamanlar topluluğudur fakat tarih yalnızca yaşanan zamanlardan ibaret değildir. İçinde yaşadığımız zaman da gelecek günlerin, dünü olduğu için tarihi bir süreçtir. Geçmiş, gelecek ve bugün bir arada düşünülerek hareket edilmeli ve tarihi çevre farkındalığı oluşturulmalıdır.

Tarihi yapılar; yapıldıkları döneme ait toplumsal, kültürel, refah seviyesi, gelişmişlik düzeyi; mimari tekniklerde dönemsel yenilik ve özellikler gibi birçok noktayı bünyelerinde bulundurmaktadırlar. Bu sebeplerden dolayı mimari yapılar toplumun geçirdiği dönemleri yansıtan toplumsal hafızanın bir göstergesidir. Zaman içerisinde toplumlar ve alışkanlıklar değişmektedir. Koruma yöntemlerinden yeniden işlevlendirme yöntemi ile tarihin devamlılığı ve mimari yapıların yeniden kullanımını mümkün olmaktadır. Mimari yapılara yüklenen fonksiyonlar, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik özellikleriyle ilişkilidir. Bu özelliklerde değişim meydana geldiğinde yapının fonksiyonu da bundan etkilenmektedir. Dikkat edilmesi gereken nokta tarihsel özellikleri gösteren simgelerin devamlılığının sağlanmasıdır. Tarihi mimari yapıların kendine has özelliklerini kaldırıp yapı ile tamamen ilişkisiz yeni özellikler ve işlevler uygulanırsa yapının içinde bulunduğu toplumda zihinlerde olan etkisi zarar görmektedir (Kaşlı,2009:14-15).

Yeniden işlevlendirme projelerinde Tarihsel analiz, tasarımın bel kemiğini oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar doğrultusunda yapıya belli çözümler ve kapsamlı bir referans sistemi sunulmaktadır. Tarihsel analiz, yeniden işlevlendirme projelerinde, yapıya uygulanacak işlev için yön gösterici bir zemin olmakla birlikte yapının mimarlık tarihi içindeki dönemsel özelliklerini de ortaya koymaktadır. Tarihi yapıda mevcut olan dekoratif süslemeler, mimari unsurlar ve yapının kendine özgü teknikleri inşa edildiği dönem ile birlikte değerlendirilmektedir. Yapılara uygulanacak tüm uygulamaların öncesi ve sonrası belgelendirmeleri yapılmalı, bu şekilde yapının yaşam süreci boyunca, yapıya ait bir kılavuzu olup, ona göre uygulamalar tercih edilmelidir. Riegl “Modern Anıtlar Kültü” üzerine 1903’ deki yayınında, modern dönemden önce tarihi yapıların üç adet özelliği olduğundan bahsetmiştir. İlki, yapının geçen zaman ile kendiliğinden var olan yaş özelliği, İkincisi yapının inşa edildiği dönemin özelliklerini ortaya koyan kendine has özellikleri tarihsel özelliklerini son olarak üçüncüsü ise sanatsal özellikleridir. Bütün bu değerlerin yanında bir de kullanım değeri, yapının kullanıcıya sunduğu bir özelliktir. Mimari yapılar uzun dönemlere ev sahipliği yaptı ise kalıcılığı ve kullanım değeri artmaktadır. Mimari yapılara yeni işlev verilirken yapılacak uygulamalarda yapının tarihi değeri ile günümüzdeki değeri arasında bir uyum yakalanmalıdır. Yapıya yüklenecek fonksiyonun yapının tarihi değerinin önüne geçmemesine önem verilmemelidir. Tarihi bir yapının mimari özellikleri incelendiğinde bunu belirlenmesindeki en önemli unsuru yapıya yüklenen ilk fonksiyon oluşturmaktadır. Yapı oluşturulma aşamasında bu işleve göre projelendirilmiştir. Bu da yapının hangi teknik özelliklere daha uygun olduğunu göstermektedir (Kılıç,2015:11-12). Bu sebepten dolayı, ilk işlevi müze olan yapıların fonksiyon değiştirmesinde zorluklar ortaya çıkmaktadır. Yeniden işlevlendirmenin amacının kullanım ömrünü tamamlamış işlevler olduğu düşünülecek olursa, işlev olarak zaman ile ilişkisi olmayan bu gibi işlevlerin değiştirilmemesi daha uygun olmaktadır (Kılıç, 2015:16).

Tarihi yapılara yeni işlevler yüklenerek sürekliliğinin sağlanması, tarihi ve kültürel değerler ile birlikte bulunduğu çevreye maddi manevi birçok kazanç getirmektedir. Bu manevi kazancın yarattığı değerler korunmalı ve toplum tarafından geçmiş ile geleceğin bağlantısının kurulduğu çalışmalar yapılmalıdır. Bu doğrultuda ortaya çıkan yapılarda,

sadece yapı bazında değil tüm bölge için yeni anlamlar ortaya çıkacak ve tarihte yerini alacaktır (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007:210).

1.2.1.2 Çevresel Faktörler

Tarihi yapılar, geçen zaman ve değişen hayat koşulları ile ait olduğu yer ve çevresinin gereksinimlerine yanıt veremeyecek durumlara gelebilmektedirler. Bu durumda çevrenin gereksinimlerine dikkat etmek buna uygun, yapının mimarisine uygun; analizler gerçekleştirmek gerekli olabilmektedir (Kaşlı, 2009:26). Tarihi mimari yapıların içinde bulunduğu çevrenin değişmesi sonucu yapının çevresi ile bağının devam etmesi için çağdaş dönemin ihtiyaçlarına cevap vermesi gerekmektedir. Bu açıdan çevre ile yapı birbirinden ayrı düşünülmemelidir. Yapıya edilecek bütün müdahaleler çevre şartları ile birlikte değerlendirilip tarihi, kültürel sürekliliğin ve sosyal ihtiyaçların sağlanması gerekmektedir (Yıldırım, 2016:17). Mimari yapıların, ait oldukları çevre ile birlikte tarihi bir geçmişleri bulunmaktadır. Çevre şartlarının değişmesi, mevcut işlevin güncelliğini yitirmesi ile ortaya çıkan sorunsal, yeni bir işlev yüklenerek çözümlenmektedir. Yeni yüklenen işlev seçilirken çevre ile yapının bağı dikkate alınıp ona uygun seçimler yapılmalıdır. Bu şekilde seçilen işlevlerde çevre ile yapının ilişkisi sürerken, tarihi yapının toplumsal hafızadaki yeri muhafaza edilmiş olmaktadır (Kaşlı,2009:16).

Mimari yapıların yeniden işlevlendirildiği durumlarda, eski işlev ile yeni işlev arasındaki geçiş içinde bulunduğu çevrenin ihtiyaç duyduğu şekilde olursa, yüklenecek yeni işlev ile birlikte tarihi yapının sürdürülebilirliği sağlanmış olacaktır (Korkut,2019:9). Alsac'a göre çevre şartları, mimari yapıları etkilemektedir. Zaman içerisinde, Yapılar çevre ile bir bütün haline gelmektedir. Mimari yapılarda meydana gelen yıpranmalar ve bozulmalar çevre koşulları ile bağlantılı olup ondan ayrı değerlendirilememektedir. Bütün kültür varlıkları bu şekildedir. Önemli olan yıpranma sürecini yavaşlatmak ve en aza indirmek için müdahalelerde bulunulmalıdır. Yıpranma ve eskimenin ortaya çıkardığı bozulmalar geri dönüşü zor noktalara getirdiğinden, buna uygun önlemler uygulanmalıdır (Alsac, 1992:78; Yıldırım, 2016:17).

Tarihi mimari yapılar değişen çevre faktörleri ile doğrudan bağlantılıdır, gereksinimler değiştikçe yapılara yüklenen ihtiyaçlar değişmektedir. İhtiyaç duyulmayan işlevlere sahip yapılar zaman içinde kullanılmayarak yok olmaya doğru gitmektedir. Bu gibi durumlar için yeniden işlevlendirme yöntemi uygulanarak uygun ihtiyaçlara göre işlevlendirilen yapılar ile sürdürülebilirlik sağlanmaktadır. Yapılar da zaman içinde mevcut işlevlerinin önemini kaybetmesi, iklimsel koşullar ve zamanın getirdiği fiziksel deformasyon gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. Bütün bu sebeplerden dolayı yapılar kullanılamaz hale gelmektedir. Bir yapıya yapılabilecek en iyi uygulamaya onun kullanımının devam ettirilmesi yönündedir. Bu durum yapının toplumsal değerleri ve fiziki durumu için en doğru sonucu vermektedir. Yeniden işlevlendirme yöntemi ile yapılar korunurken sürdürülebilirliği sağlanmaktadır (Yıldırım, 2016:19).

Koruma yöntemlerinden yeniden işlevlendirme, toplumun kültürel belleğinin devam etmesinin yanında çevrenin dokusunun da devamlılığı için önemli bir yöntemdir. Yeniden işlevlendirme yöntemi ile ilgili başlangıç çalışmaları işlevini kaybetmiş büyük sanayi yapılarının ölü alanlara dönüşmemesi hedefiyle yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda mevcut yapının yeniden kazandırılması, maddi açıdan fayda sağladığı gibi doğal çevreye doğrudan ya da dolaylı yolla kattığı kazanımlar, kültürel sürekliliğın sağlanması gibi durumlar, uluslararası da dâhil olmak üzere bu konu ile alakalı her ortamda önemli bir yere sahip olmuştur (Aydın ve Yıldız, 2010; Saraç, 2017:20). Aynı zamanda çevrede yeniden bir yapı inşa etmek yerine, mevcut yapının ihtiyaç duyulan işleve dönüştürülmesi maddi açıdan olumlu yönlere sahiptir. Maddi kazanımının yanında, inşaat süreçlerinin çevrede yarattığı zararları da ortadan kaldıran yöntem, kültürel sürekliliğın sağlanmasında da büyük öneme sahiptir (Gökdağ, 2019:80).

1.2.1.3 Fiziksel Faktörler

Burra Tüzüğü'nün 9. maddesinde, bir yerin bulunduğu yerin, o yerin kültürel değerinin bir bölümünü oluşturması yapı ve çevresi arasındaki ilişkinin kültürü etkilemesinden bahsedilmiştir (The Burra Charter, 2013). Fiziksel olarak sabit kalan

yapılar ile soyut olan sosyal yapı birbirlerini etkilemektedir. Fiziksel çevrenin değişimi ile sosyal çevrenin değişimi iç içedir. Her kentin kendine has bir dokusu bulunmaktadır. Bu dokunun içinde olan yapılar dokudan ayrı düşünülmemelidir. Kentler bir bütünü ifade ederse, yapılar bu bütünün parçalarını temsil etmektedir.

Tarihi mimari yapıları, sadece yapı olarak ele almak yapının bize verebileceği bütün kaynakları kullanamamak anlamına gelmektedir. Mimari yapıları düşünürken, buldukları şehirler ile mekânsal ilişkilerini birlikte düşünmek gerekmektedir. Bu ilişkiler; hâkim yollar, girişler, şehir nüfusunun yoğunluğu ve yapının algılanabildiği bölümler olarak değerlendirilmektedir (Kılıç, 2015:17). Yapılar bütünün bir parçası oldukları gibi kendi içinde de birçok fiziksel parçanın birleşimidir.

Mimari yapıların çevre ile bağlantıları incelendikten sonra, sınırlarını anlayabilmek için yapının tektonik özellikleri de araştırılmalıdır. Yeryüzünde inşa edilen bütün yapılar yer çekimi kanununa göre yapılmaktadır. Yapılar basit veya karmaşık olsun temelinde geometrik formlardan oluşmaktadır. Geometrik formlarda biçimlerine göre mekânsal kuvvetler yaratmaktadırlar. Yapıların geometri değerlendirmeleri mekânsal çözümlerinin en önemli adımını oluşturmaktadır. Mimari bir yapının bölümlerindeki geometrik bağlantılar; yapı kütlesi, cephesi, planları, kesitleri ve iç görünüşleri üzerinden değerlendirilmektedir. Fiziksel değerlendirmenin en önemli faktörlerinden biriside sirkülasyon alanlarının oluşturulması yönündedir (Kılıç, 2015:18). Fiziksel değerlendirmelerde önemli faktör mekân organizasyonudur. Yapıyı oluşturan mekânların birbirleri ile olan bağlantıları mekân organizasyonu olarak ifade edilmektedir. Tarihi yapılar plan organizasyonu olarak farklı tipte olabilmektedirler. Tek bir alanlı, tekrarlanan alanlara sahip, karmaşık plan yapılarına sahip tipte yapılar bulunmaktadır. Bu durumda belirlenecek yeni işlevin eski işleve uyumu mekân organizasyonunu korur nitelikte olmaktadır. Tek bir alandan oluşan gösteri merkezi gibi alanların eğitim yapılarına dönüştürülmesi, mekân için bölümlendirmeleri arttıracığından ortaya çıkan yeni yapı, mevcut yapıdan oldukça farklı olup kimlikli özelliklerinin yitirilmesine neden olmaktadır. Tescilli yapılarda yapıya yapılacak müdahaleler sınırlı olduğundan bu gibi yapılarda gösteri merkezleri gibi tek bir alana sahip işlevlerin tercih edilmesi yapının korunması için uygun bir seçim olacaktır. Aynı şekilde tekrarlı alanlara sahip yapılardan

tek alanlı yapılara dönüşüm planlanması yapıldığında yapının strüktürel sistemine müdahaleleri gerekli kılacaktır (Altınoluk, 1998). Yapının mevcut işlevinden farklı mekânsal bölümlenmelere sahip işlevler verilirken, oluşturulacak mekânsal şemaların incelenmesi detaylı olarak yapılması gerekmektedir. Yapılan değerlendirmeler ile birlikte mevcut mekânın yapılacak mekân için gerekli özelliklere sahip olup olmadığı belirlenmelidir. Yeni işlev için ihtiyaç duyulan alan mevcut yapıda bulunmadığı takdirde, yapıda yatay ve düşey bölücüler kaldırılarak uygun alan yaratılabilmektedir; fakat bu gibi uygulamalar tescilli yapılarda yapının kimlik özelliklerine zarar vereceğinden tercih edilmemelidir (Altınoluk, 1998). Bu durumda görüldüğü üzere yapının fiziki özelliklerinin seçilecek işlev de doğru dan etkisi bulunmaktadır. Fiziki faktörlerin yeni verilecek işlev ile uyumu mekâna yapılacak minimum müdahaleler ile istenilene hizmet edilebilecektir.

1.2.1.4 Yasal Kısıtlamalar Ve Belirleyiciler

Koruma alanında yapılan çalışmalarda; devletler, yerel yönetimler, uluslararası yasalar ve milletlerarası sözleşmeler gibi belirleyiciler, koruma biliminin temelini oluşturan bilgiler bütünüdür. Ayrıca uluslararası kurum ve örgütlerin hazırladığı kabul gören; bildirge, tüzük gibi çalışmalar da koruma müdahalelerini belirleyen belgelerdir. Türkiye’de bu durum; Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunu, yönetmelikler koruma şartlarını etkileyen yasal belirleyicilerdir. Yeniden işlevlendirme konusundaki kabul görmüş yasalarda, yapıya yapılacak her türlü uygulamanın, yapının kimliğine zarar vereceği bu sebepten de uygulamaların asgari seviyede tutulması gerektiği kanaatine varılmıştır. Tarihsel değeri olan herhangi bir eserin değiştirilmesi ve zarar verilmesinin önüne geçmek asıl amaç tutulmuştur. Bu doğrultuda yeniden işlevlendirme projelerinde yapısal müdahalelerin zorunlu olduğu durumlarda, yapılan müdahalelerin geriye dönüştürülebilir olması büyük önem arz etmektedir. Yapılacak uygulamalarda malzemelerin uygulamasının istenildiği takdirde iptal edilebileceği düşünülerek yapısal zarar vermeyecek şekilde uygulamalar planlanmalıdır. Daha sonraki zamanlarda farklı müdahalelere de gereksinim duyulacağı göz önünde tutulup buna uygun kararlar

alınmalıdır. Yapıda veya eserde mevcut bulunan malzemeye dikkat edilmeli ve sonradan dâhil edilen parçalar mutlaka belirgin bir şekilde anlaşılabilir olmalıdır. Bu şekilde yapının özgün özellikleri fark edilebilir olacaktır (Abacı, 2018:29). Tarihi öğelere edilecek müdahalelerin sınırları ve müdahale çerçeveleri yasal düzenlemelerde ana hatları ile belirtilmiştir.

Selçuk'a göre; Tarihi yapılar yeniden işlevlendirilirken, yüklenecek olan yeni işlev ile birlikte günümüz yönetmelik ve kararlarına uygun çalışmalar yapılmalıdır. Güncel olarak bu durumun ortaya çıkardığı olumsuz etkilerden; deprem yönetmeliğine uygunluk için yapıya eklenmesi gereken perdeler yapının mekânsal organizasyonunda büyük farklılıklara yol açmaktadır. X ve Y yönündeki akslar ile belli bir sistemde konumlandırılan perdeler yapıyı strüktürel olarak sağlamlaştırıp depreme olan mukavemetini kuvvetlendirmektedir. Bu nokta olumlu olmasına rağmen yerleştirilen yeni ekler, yapılardaki geniş açıklıkların kapanmasına, var olan mekânsal geçişlerin arasında kopukluk olmasına sebebiyet vermektedir. Tarihi yığma duvarlı yapılarda, var olan mekânlar birleştirilebilirken, belli alanlara ek geçitler eklenerek geniş alanlar yaratılabilmektedir. Bu gibi yapıların güçlendirilmesi, çelik kafes formunda müdahaleler ile gerçekleştirilmektedir (Selçuk, 2006:34).

Tarihi yapılar da yasal düzenlemeler çerçevesinde yapılan uygulamalar yapının dayanıklılığı ve yaşam süresini uzatmaya yönelik ise doğru uygulamalar ile yapılan eklemeler yapıya olumlu sonuç getirecektir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken önemli kısım, yapılan işlemler bütününde tarihi yapılara koruma yaklaşım ilkeleri gözetilip bu çerçevede yapıya zarar vermemek ön planda tutulmalıdır.

1.3.YENİDEN İŞLEVLENDİRME İLE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Yeniden işlevlendirme yöntemi, tarihi mimari yapıların korunması için ihtiyaç duyulan bir yöntemdir. Tarihi yapılara yeni işlev seçimleri yapılırken yapının kendine has özelliklerinin korunmasına özen göstermek gerekmektedir. Mimari yapılar, kullanıcılarının yaşadığı tecrübeleri gelecek nesillere aktarmaktadırlar. İşlevini kaybeden

yapılara yeni işlevler verildikten sonra, yapının yapısal özellikleri bozulmadığı durumlarda işlev değiştirmek mümkündür. Yeni işlev yüklenen mimari yapılar; sadece görsel nesne olmaktan çıkıp, içinde yaşanabilen bir mekân olduğunda içinde bulunduğu toplum ile uyum sağlamaktadır.

Yeniden işlevlendirme yöntemi, tarihi yapıların yok olmaması için kullanılan bir koruma yöntemidir. Venedik Tüzüğü'nün 5. Maddesine göre Tarihi bir değere sahip yapıların, toplum faydası adına kullanılması ile koruma işleminin daha kolaylaşacağı ancak yüklenen yeni işlevlerin yapının mimari plan yapısını ve dekoratif öğelerini korunmasının önemi belirtilmiştir. Bu çerçevede doğrultusunda yüklenecek yeni işlev için tasarım yapılabilecektir. 5. Madde özellikle sanatsal ve tarihi önemi büyük yapılar için kullanılmaktadır (Abacı, 2018:40). Mimarlık da sürdürülebilirlik seçeneği, miadı dolan yapılarda yeni fonksiyonlar yüklenerek kullanım süresinin uzatılması olarak tanımlanabilmektedir. Yapıları yeniden işlevlendirme seçeneği ile çevreye zararı olacak birçok faktörden uzak durarak, malzeme tasarrufu yaparak ayrıca tarihsel dokunun devamı ile kültürel bellekten kopmayarak sürdürülebilirlik sağlanabilmektedir. Yeniden işlevlendirmede, yeni seçilen işlevin çevresiyle uyumu, içinde bulunduğu şehir tarafından tercih edilmesi, topluma hizmet edebilmesi bütün bunlar gerçekleştirilirken yapının kendine has özelliklerinin korunması önemli ölçütlerdendir. Yeniden işlevlendirme projelerinde yapı ile çevre bir düşünülüp yapı iyileştirilirken çevre ile bağlantısı koparılmamasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Yapı yakınına yapılabilecek peyzaj çalışmaları ve sosyal mekânlar yapının çevresinin yaşayan bir mekân olması açısından destekleyecektir. Yeniden işlevlendirilen mekânlarda işlevin doğru olup olmadığı seslendiği kullanıcı sayısı ile ölçülebilmektedir. Çevresi tarafından kabul gören mekânlar sürdürülebilir mekânlara dönüşmektedirler (Çoban, 2019:21). Değişen toplum ve ihtiyaçları doğrultusunda işlev eskimesi yaşayan mekânlar şehrin kültürel, tarihsel belleğinin de zarar görmesine sebep olmaktadır. Sürdürülebilirlik çerçevesinde şehirlerin yaşayan bir organizma gibi düşünülüp içindeki parçalarının günümüz koşullarına uyumlu olarak bağlantılı bir şekilde yenilenmesi gerekmektedir (Ürük, 2020:182).

1.4.TARİHİ YAPILARDA YENİDEN İŞLEVLENDİRMENİN MEKÂNSAL BELLEĞE KATKISI

“Bellek” kelimesi Türk Dil Kurumu’nda; “Yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, dağarcık, akıl, hafıza, zihin” olarak tanımlanmaktadır. Kentsel bellek kavramı ise toplumun zaman içinde yaşadıkları ile meydana gelen ve şehir yapısıyla bir düşünülmesi gereken bir tanımdır. Toplumda yaşayan insanların, ait olduğu toplum içinde öznel olarak biriktirdikleri anıların, yaşanmışlıkların birleşmesiyle oluşan belleğe kolektif bellek denilmektedir. Kişilerin toplumlari içinde edinmiş oldukları tecrübeler ile toplumsal tecrübeler birbiriyle ilişki halindedirler. Kişiler, toplumun içinde yaşanmışlıklarını biriktirmektedirler. Yaşanmışlıklar, hafızalarda yer eden olay, yer ve kişiler kişinin kendi var oluşunun dışında toplum içindeki yeri ve çevresi ile ilişkilidir (Ünlü, 2017:77). Tarih yazılı olarak belli tartışmalar ile kabul gören bir alandır, yazılı tarih dışında görsel tarih yorumsuz bir şekilde kişinin algılamasına dayalı olarak çevremizde bulunmaktadır. Muhafaza edilmiş tarihi çevreler, o toplum içinde yetişen bireylerin fark etmeden tarihsel bilince sahip donanımlar ile var olmasına sebep olacaktır (Arabacı ve Aydemir, 2007:212). Bir şehrin ya da mekânın eşsiz özelliklerini muhafaza etmek ve devamlılığını sağlamak için belleğin korunması gerekmektedir (Karadağ ve İncedere, 2020:66).

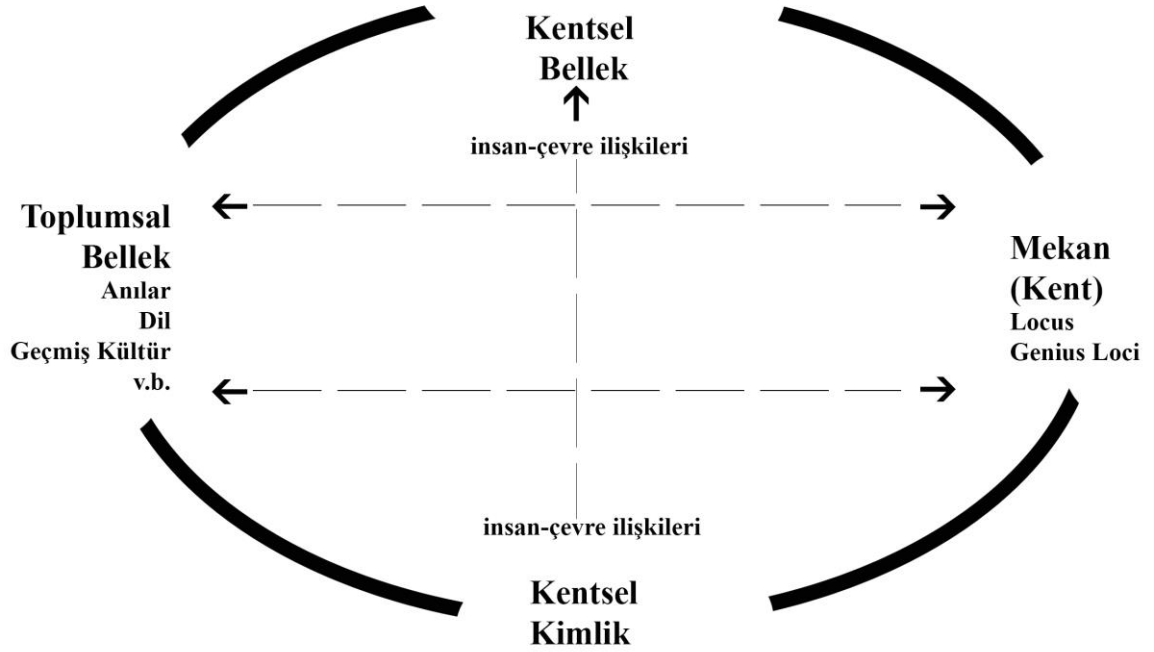
1970 yılları ile birlikte şehirlerde yıpranan, korumaya ihtiyaç duyan tarihi yapıların şehre dâhil edilerek ayakta tutulması ön plana çıkmıştır. 1970-1980 yıllarında popülerleşen humanist ve postmodern anlayışlar; mekânı algılayabilmede modernist anlayıştan farklı düşünerek, mekânı toplum için şekillenen bir alan olarak görmeyip, estetik amaçlara göre şekillendirilen bağımsız bir alan olarak tanımlamışlardır. Postmodernizm ile beraber gündeme gelen “yer, insan ve bellek” kavramları şehirlerin algısında değişimlere yol açmıştır (İncedere, 2019:51). Geçmiş ile bugün birlikte düşünülerek üretilecek projede tarihi dokunun değerinin ortaya çıkarılması tasarlanmıştır. Tarihi yapıların günümüz gereksinimlerine yanıt bulması planlanırken, üretildiği dönemin dönemsal özellikleri her yönüyle gelecek nesillere iletilmesi amaçlanmıştır. Anıtsal bir

özelliğe sahip olmayan şehirler, köyler ve kasabalar; kendilerine has özellikleri yüzünden koruma altına alınmıştır. Tarihin hissedildiği mekânlarda yaşayan insanlar, kültürel sürekliliğin önemini kavrayıp ortak bellek ile toplumun gelişmesine katkı sağlayacaktır. Venedik Tüzüğü koruma yöntemleri, evrensel özelliklere sahip olup, tarihi çevre, yapı ve eserlerin korunması için önemli bir adım olmuştur (Dedehayır, 2010:26). Türkiye’de tarihi yapılara gösterilen özen ve yeniden işlevlendirme ile kent yaşamına dâhil etme anlayışı 1990 yıllarında başlamış olup git gide artan bir şekilde devam etmiştir (Karadağ ve İncedere, 2020:59). Türkiye’de kültür ve tabiat varlıklarının korunması ile ilgili kararlar öğrenilerek bu konuda toplumsal bilinç yaratılarak, desteklemek ihtiyaç halinde ilgili yerlere ulaşan bir toplum bilinci yaratmak gerekmektedir. Toplumumuzun tarihini yansıtan somut kültürel miraslarımızı muhafaza etmek ve sürdürülebilirliğini sağlamak için çaba sarf etmek toplumumuza olan bir sorumluluktur (Yenel, 2015:75).

Toplumlar, mülkiyetlerinde bulundurdukları kültür ve kültürel miraslarla var olmaktadır. Kültürel miras, bir toplumu oluşturan kimlik, var oluş ve sosyal yaşam gibi önemli öğelerinin temelinde bulunmaktadır. Geçmişte yaşayan atalarımızdan bugün bizlere kalmış olan soyut ve somut değerler bütününe kültürel miras denilmektedir. Bu miras var olduğu toplum kadar tüm dünyadaki insanlığa ait olup, sahip çıkılması gerekmektedir. Geleceğe en doğru şekilde aktarılması hedeflenen mirasın korunarak sürdürülebilirliğinin sağlanması önemli bir amaçtır (Elhan, 2009:14). Toplumlarda değişen kültürel ve ekonomik özellikler yapılarda kendini göstermiştir. Toplum içindeki bireylerin yaşama mekânlarında değişen gereksinimler sonucu farklılaşmalar, gereksinime yönelik yeni tasarımlar ortaya çıkabilmektedir (Temiz, 2009:12).

Şehirlerde zaman geçtikçe yaşanan değişimler, belleğinde değişmesine sebep olmaktadır. Rossi’ye (1982) göre; kentin kendisi kent deki insanların kolektif belleğidir ve bu bellek kolektif belleğin locusudur. Rossi, locus kavramını, yer ve binalar arasındaki ilişki olarak tanımlarken bu kavramın tekil olduğu kadar evrensel olduğundan bahsetmektedir. Locus’ta yaşanan toplumsal olaylar, kentin kimliğinin ve özelliklerinin oluşumunu doğrudan etkilemektedirler. Bu noktada kentte bulunan yapılar, caddeler gibi maddi özellikler locus için kentsel bellek ve kentsel kimliğin oluşmasında önem arz etmektedir. Kentsel bellek ve mekânlar arasındaki ilişki kullanıcıların algılama

seçenekleri ile zenginleşmektedir. Kolektif belleğin oluşumunda dil, geçmiş ve kültür yer alırken; kentsel mekânlar karakteristik özellikleri ile locus haline gelerek bir süreklilik içindedir. Böylece kentsel bellek mekân değişimlere koşut olarak sürekli değişebilmekte ve bununla ilişkili kentsel kimlikte de dönemlere göre değişiklikler görülmektedir (Tablo:3) (Ünlü, 2017:77-78). Toplumsal belleğin en önemli bileşenlerinden biri olan kentler kültürel çeşitliliği bünyelerinde tutmaktadırlar. İnsan ve çevre ilişkileri sayesinde kentsel bellek ve kimlik meydana çıkmaktadır. Kentsel mekânlardaki farklılıklar, mekânlar yeniden tasarlanırken kentsel bellek ve kentsel kimlikte de farklılıklar ortaya çıkmaktadır.



Tablo 3: Kentsel Bellek ve Kimlik Oluşum Sürecinde Toplumsal Bellek ile Mekân Arasındaki Karşılıklı İlişki (Ünlü,2017)

Kentlerde, çevresel özellikler kentin kimliği hakkında bilgi verirken, toplumun yaşayış biçimi ve kültürü hakkında da bilgiler vermektedir. Var olan çevrenin bu özelliklerinin gelişmişliği, kentteki kültürel ve sosyal yaşamın gelişmişliğinin doğrudan bir göstergesidir. Toplum ile çevrenin kimliği birbirleri ile sürekli etkileşim halindedir.

Bu sebeple kentlerdeki fiziksel çevrenin önemi büyüktür. Kentlerin kimliği oluşurken fiziksel çevre ile bağlantılarının yanı sıra, o kentte yaşanan olaylar ve kentin yaşadığı süreçler etkili olmaktadır. Bu etkileşimin farklı zamanlarda yaşanan olayların ve koşulların tabakalar halinde üst üste eklenerek oluştuğu ve belleği ortaya çıkardığı söylenebilmektedir (Elhan, 2009:18). Kolektif belleğin ana bileşenlerinden biri yapıdır. Yapılar çevrede kapladıkları alan ve herhangi bir tarihi objeden ayrı olarak yaşama ömürlerinin uzunluklarıyla bellekte önemli bir yere sahiptirler. Mimari yapılar, geçirmiş oldukları tarihi süreçler içinde estetik değer yargılarına sahip olmaktadır. Kent belleği oluşumunda, yapıların yaşam süreleri boyunca, içinde yer aldığı kentin yaşadığı bütün olaylar bir belge niteliğinde yapılarda toplanmaktadır. Tarihi yapı, anıt veya eserlerin bir sonucu olarak estetik değerden bahsedilebilmektedir. Özellikle tarihi dönemlerde mimari öğelerde kendini gösteren estetik unsur, mekânsal organizasyon, mimari uygulama teknik ve malzeme seçimleriyle yerel mimarinin önemini göstermektedir (Pekol, 2010:33). Estetik unsuru yapıların algılanmasında önemli bir yere sahiptir. Yeni işlev sonucunda kullanıcı ile yapı arasında ortaya çıkması beklenen etkileşim yapının sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Yüklenen işlev kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verdiği kadar görsel olarak belli bir estetik değerle de kullanıcıyı etkileyebilme gücüne sahip olmalıdır. Herhangi bir yapının; mimari bir yapıt olması için; kullanılabilirlik, dayanıklılık ve kültürel değerlere sahip olması estetik algısıyla doğrudan ilişkilidir (Dedeoğlu, 2019:81). Bir binanın estetik olarak değerinden söz ederken binanın tasarımında kullanılan; malzemeler, renkler, binanın betimsel özellikleri ve hepsinin uyumu, bu uyumun kullanıcılar tarafından algılanarak beğenilmesi estetik faktörleri oluşturmaktadır (Güner ve Giritli, 2004:22).

Kent kültürü ve kimliğinin en önemli unsuru olan tarihi yapılar ve çevreleri korumak o topluma ait tüm bireylere ait bir sorumluluktur. Kentsel korumalarda yapıların özelinde müdahale edilirken genel dokunun bozulmaması gerekmektedir. İleri bir planlama modelinde, noktasal projelerin; ancak sürecin stratejik kararları içeren üst ölçekli planları tamamlanıp uygulamaya geçirildikten sonra sürecin bir parçası olarak ve bu sürece paralel bir çizgide uygulamaya geçirilmeleri zorunlu tutulmaktadır (Yenel, 2015:75).

İKİNCİ BÖLÜM

2.TARİHİ YAPILARDA KORUMA YAKLAŞIMI

Koruma kavramı zaman içerisinde gelişerek günümüze gelmiştir. Çıkış noktasında müzecilik anlayışı gibi depolama, saklama şeklinde iken, geldiği noktada yaşatma kavramını sürdürülebilirlik ile birleştiren bir anlam kazanmıştır (Saraç, 2017:16). “Koruma” yapının belleklerdeki etkisinin gelecek kuşaklara iletilmesi demektir (Cengizkan, 2006:9).

Toplumlar sahip oldukları değerleri muhafaza ederken, günümüz koşulları ile uyum sağlayabildikleri ölçüde kimliklerini koruyabilmektedirler. Bu değerleri koruma yöntemlerinden bir diğeri de yapıların yaşatılarak topluma dâhil edilmesidir. Kültürler sosyal ve ekonomik boyutları ile bütünleşik bir olgudur. Korumanın amacı, kentlerin istediği yeni işlevler katarak, tarihsel çevreyi aktif bir çevre haline getirmektir. Engel ve saklamaya yönelik pasif bir koruma tavrı değil, toplumun içinde toplumun talep ettiği projeler ile aktif bir koruma yöntemi tercih edilmelidir (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007:207).

Anıtsal değere sahip mimari yapılar; kendilerine has soyut ve somut özellikleri ile içinde buldukları şehrin kültürünü en kuvvetli şekilde aktarmaktadırlar. Bu aktarımın sürekliliğini sağlayan en önemli unsur ise mimari yapıların kullanıma devam etmesidir. Bu doğrultuda tarihi mimari yapıların gelecek kuşaklara iletilmesinin en önemli aracı yaşayan birer varlık olarak korunması yönündedir. Bu şekilde tarihi mimari yapılar, yaşatılarak kültürel sürekliliği sağlanabilmektedir (Durukan, 2020:196). Tarihsel değere sahip mimari yapıların, yasa ve düzenlemeler ile korunmaları düzenlenmiştir. Koruma kavramı; kültürel mirasa saygı duymak ve onu korumak ile oluşturulmuştur. Toplumlarda, uzmanlar aracılığı ile toplumun konu hakkında geliştirilmesi, farkındalık düzeyinin

arttırılması, kültürel mirasın maddi manevi olumlu/olumsuz etkilerinin topluma aktarılması olarak bilinçlendirme çalışmaları yapılması gerekmektedir (Abacı, 2018:16).

Taşınır ya da taşınmaz bütün kültürel varlıklar malzeme özellikleri, uygulama teknikleri, konstrüksiyon durumu, kent dokusundaki yeri ile otantikleşmektedir. Konservasyon, kültürel varlığın içinde bulunduğu durum stabil hale getirilerek daha iyiye götürülmesi diye tanımlanabilmektedir. Tarihi yapıların, belge olma özelliği estetik değerleri ve kullanılma özelliği ile yerinde korunması gerekmektedir. Yapıyı yıkmadan içinde bulunduğu kültür ile bağıntılı bir şekilde konservasyon çalışmalarının yapıp sürdürülebilirliği sağlanmalıdır (Ersen, 2009:8). Güçsüz ve yaşam süresi az malzemeler kullanılarak yapılan tarihi yapıların, örneğin kerpiç ve ahşap yapılarda, özgün malzeme, işçilik ve yapım teknikleri ile özgün biçimleri düzenli olarak yenilenmelidir. Bu tip yapılar için tekrarlayan tarihsel otantiklik kavramı bütünlemede bu gibi tarihi yapılar için geçerli olmaktadır. Bu terimler ilk kez 1994 Bergen ve Nara Konferanslarında dünya ‘Kültür Mirası ve Otantiklik’ üzerine yapılan tartışmalarda yer almıştır. ‘Otantiklik’ veya ‘Özgünlük’ terimi koruma yöntemlerinde dikkate alınan temel noktadır (Ersen, 2009:12). Koruma ile birlikte var olan onarım kavramı; tarihi eserlerin geçmiş ile olan bağlantılarını yok etmeden yaşatabilmeye odaklanmaktadır. Tapan bu durumun, tarihsel devamlılığı sağlamak için gerekli olduğunu öne sürmektedir.

“Biz yeni binalar yapalım ama bunları da salt saklayalım zihniyetinde değiliz. Biz bu binaların nasıl yapıldığını ancak koruyarak ve kullanarak yeni nesillere aktarabiliriz. Bu ilişkinin devam eden bir süreç olduğunu görmekle, insanların vatanlarına, yaşadıkları yerlere doğru bir biçimde bağlanmaları sağlanır. Kültür varlıklarını yok edersek kültür sürekliliğini de yok ederiz.” (Tapan, 2014:106). Tarihi şehirleri ve yapıları araştırmak, dönemin tasarımcılarının yöntem ve teknikleri hakkında bilgi vermektedir. Günümüz koşullarında dahi tasarlanması güç olan mekânların algılanmasına kılavuzluk etmektedirler. Toplumlardaki kişiler sürekli bir devinim içinde olsa dahi tarihi mekânlar gelecek ile kesintisiz bağı sağlamaktadır. Bu bağ, toplumların kimliğini ve karakterinin temelini oluşturmaktadır (Altan ve Özsoy, 2017:636).

Tarihi yapılar içinde buldukları kenti ve çevresini de kapsamaktadır. Dolayısıyla koruma çalışmaları yaparken bir bütün olarak ele alınmalıdırlar. Koruma çalışmalarında tüm disiplinlerin bir arada çalışması ile en doğru uygulama sonucu kazanılmaktadır (Ertuğrul, Alidost; Çağırın, Ergün; Kocaişik, Fatih, 2009:79). Farklı disiplinlerin kendi alanlarında yaptığı çalışmalar tarihi yapının her yönü ile çalışılmasına neden olacaktır. Koruma konusunda Türkiye’de uzman eksikliği yaşanmaktadır. Türkiye’de öneminin geç kavranmış olması buna büyük bir etkidir. Koruma konusunda Avrupa’da 19. yy’dan bu yana eğitimler verilip araştırmalar yapılmaktadır. 19. yy’dan 20. yy’a kadar olan zamanda restorasyon kavramları gelişerek bilimsel kurallar belirlenmiştir. Bugün restorasyon, tarihi yapılara uygulanabilecek ileri bir müdahale derecesi olarak kabul edilmektedir. Yapılabilme gereklilikleri ve müdahale sınırları bellidir. Hipotetik bir bütünleme veya anolojiye dayanan bir restitüsyon istenmektedir. Tarihi yapının özgünlüğü için taşıdığı mesajı en doğru şekilde iletebilmek temel amaçtır. Koruma amaçlı bakım mevcut durumu iyileştirme ve minimum müdahale, temel ilke haline gelmiştir. Bu nokta da stilistik rekonstrüksiyon, hipotetik kişisel tarihselleştirme ve toplum tarihi yazarken eski eserleri manipüle ederek kullanma anlayışının karşısına çıkan John Ruskin’in anti restorasyon ve konservasyon kuramı bulunmaktadır. Günümüzde tarihi yapıların kapladıkları alan ve kurallar değişmesine rağmen değişmeyen sabit olan tek ilke ‘özgün olanın en yüksek seviyede korunması’ yönünde olan ilkedir (Ersen, 2010:60).

Tarihi kent dokuları, nesiller boyu ya olduğu gibi bırakılarak ya da tamamen farklı bir şekilde kullanılmışlardır. Toplumların sosyal ve kültürel durumlarına göre sürekli bir değişim içinde olmuşlardır. Bu durumlara sanayi devrimi örnek olarak verilebilmektedir. Değişen sosyal yapı; kent ve köy arasındaki dengenin kaybedilmesi, teknolojinin ani bir şekilde değişmesi bütün dengeleri değiştirmiş fiziksel çevre dâhil birçok durumu da etkilemiştir. Yeni yaşam koşullarına uygun olarak yeni kent organizasyonları planlanmıştır. Bu süreçte tarihsel dokular geri dönülmez bir şekilde zarar görmüştür. Tarihi çevreler; sosyal yaşamdaki değişimler, günümüz koşullarına uyum sağlamak amacıyla farkında olmadan uygulanan müdahaleler, yanlış koruma uygulamaları, koruma sürecinde ihtiyaç duyulan finansal desteğin sağlanamamasından dolayı gelişigüzel projeler uygulanması, toplumun ve uzmanların konu hakkında yeterli bilgi ve farkındalığa

sahip olmaması, yasalar ve belirleyicilerin zorlamaları, yerel yönetimlerin yeterli desteği vermemesi, bilinçsiz, gayretsiz olması, değişen hızlı teknoloji ile tarihsel bağın sağlanamaması gibi etkenlerden yok olmaktadır (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007:206). Yok olan tarihi değerler uzun yıllar boyunca gelişmiş toplumlar için büyük bir yere sahip olmuş bu duruma açıklık getirmek için araştırmalar yapılmış ve bu doğrultuda çeşitli kararların alındığı toplantılar düzenlenmiştir (Tablo 4). Tablo 4’de tarihi çevre ve koruma ile ilgili gerçekleştirilen toplantılar ve bu toplantıların mimari tasarım ile ilgili maddeleri bulunmaktadır. Tablo 5’de ise Dünya’da ve Türkiye’de yapılan toplantılar alınan kararlar birlikte verilmiş olup tarihsel süreç bir arada tablolştırılmıştır.

Tarih	Uluslararası çalışma	Tarihi çevrede mimari tasarım
1964	Venedik Tüzüğü	Esere uygulanan restorasyon-konservasyon işlemlerinde; bütünlüğü ifade eden tamamlamalar yapılabilmektedir. Bu tamamlamalarda eserin özgün haline vurgu yapmak için uygulamalar ayırt edilebilir nitelikte olmalıdır. Yapılacak ek’ler tarihi yapıların önüne geçmeyecek şekilde, yapı ve çevresine zarar vermeyen uygulamalardan oluşmalıdır.
1975	Amsterdam Bildirgesi International Design Centre Sempozyumu	Günümüzde inşa edilen yapılar geleceğin tarihini oluşturduğu için yapım aşamasında gerekli özen ve gayret gösterilmelidir. "Bağlamsal bina" (contextual building) uluslararası ortamda tartışılarak, bir kavram olarak ortaya konmuştur.
1976	Nairobi Bildirgesi	Tarihi dokuya sahip bölgelerde uygulanacak tasarımlar, çevreden bağımsız olarak düşünülmemeli, yapıların mekân analizleri çevre ile bütün şekilde düşünülerek

		değerlendirilmelidir. Yapıların biçimi, mimari özellikleri ile ilgili araştırmalar yapılırken, bunlar ile birlikte içinde buldukları parselin alanını göz önünde bulunduran tasarımlar yapılması gerekmektedir.
1987	Washington Tüzüğü	Tarihi yapıların bulunduğu alanlarda yeni yapılar yapılırken dokunun bozulmamasına özen gösterilmelidir. Ölçek ve parsel büyüklükleri göz önünde bulundurularak tarihi yapılarla uyumlu tasarımlar yapılmalıdır.
2008	Quebec Bildirgesi	Tarihi çevreye uyumlu yeni modern yapılar dokuyu çeşitlendireceğinden yeni tasarımlar uygulanabilmelidir. Tarihi çevrelerin kendine has somut ve soyut özellikleri dokunun kendine özel ruhunu ifade etmektedir. Ruh mekânı yaratmakta; mekân da ruhu yaratmaktadır.
2011	Tarihi Kentsel Peyzaj Kavramına ilişkin Tavsiye Kararı	Yaşayan tarihi kentler ile ilgili "özgünlük" ve "bütünlük" konular; Tarihi kentsel peyzaj ile ilgili olarak "tampon bölge'nin anlamı ve kullanımı; Kentsel tarihi alanlar ile ilgili "manevi değerler.
2011	Valetta İlkeleri	Tarihi dokuya dâhil edilen çağdaş ekler, genel dokuya zarar vermeyecek ve önüne geçmeyecek şekilde olmalıdır. Kentlere yapılacak olan çağdaş ekler, kentlerin mimari görsel çeşitliliğini arttırmaktadır. Tarihi yapılara uygulacak bütün uygulamaların özünde tarihi çevre ve dokuya zarar vermemek korumak olmalıdır. Çağdaş mimari, tarihi yapılara uyumlu ve saygılı, çağdaş teknoloji ve bulunduğu yerin mimari

		usluplarının iyi bir uygulaması olmalıdır. Kullanılan üslup genel dokuyu bozmamalıdır, öne çıkan veya aşırı zıt özelliklere sahip olmamalıdır. Mekânın sürekliliğini bozmamalıdır. Mimarlar ve şehir planlama uzmanları kentin dokusunu ve özelliklerini özümsemeli ona uygun tasarımlarda bulunmalıdırlar.
--	--	---

Tablo 4: Tarihi Çevre ve Eserleri Koruma ile İlgili Belgeler (Tan ve Arabacıoğlu,2020:207)

TARİH	DÜNYA	TÜRKİYE
1964	Venedik Tüzüğü	
1965	ICOMOS	
1967		ICOMOS Türkiye Milli Komitesi
1972		1605 sayılı imar kanunu
1973		1710 sayılı Eski Eserler Kanunu
1975	Amsterdam Bildirgesi	
1976	Nairobi Bildirgesi	
1983		2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Koruma Bölge Kurullarının oluşturulması Koruma amaçlı imar planları yaklaşımı
1987	Washington Tüzüğü	
1989		Kültür Bakanlığı'nın kurulması Koruma Bölge Kurullarının Kültür Bakanlığına bağlanması

1994	Nara Özgünlük Belgesi	
2004		5226 sayılı kanun ile 2863 sayılı koruma yasasında değişiklik
2011		Valetta ilkeleri

Tablo 5: Tarihi çevre koruma ile ilgili Dünyada ve Türkiye’de hazırlanan belgeler (Tan ve Arabacıoğlu,2020:209)

2.1.KORUMA YAKLAŞIMI

“Koruma” toplumun bugününün ve geleceğinin mesuliyetinin taşınmasıdır.

Geçmiş, var olanı dondurmamak, saklamak, günümüzün insanı için yaşanmaz duruma getirmek korumak değildir (Bektaş, 2001:23). Tarihi yapıları ve anıtları koruma, tarihe sahip çıkarak, günümüz ve gelecekle bir araya getirmektir. Tarihsel süreç boyunca insanların kendilerinin ya da doğa ile birlikte ortaya çıkardığı değerler günümüzde “kültürel miras” olarak geçmektedir. Bütün bu değerlere sahip çıkmak tüm dünyanın mesuliyeti altında olup, önemini kavranması gerekmektedir (Tunçer, Madran, Özgönül, Alp, Kılıççöte, 2013:3). Tarihi eserleri koruma endişesi, tarih boyunca güncelliğini korumuştur. Tarihi özelliklere sahip çevre ve yapılar, ait oldukları dönemlerin ekonomik, sosyal ve siyasi şartlarına göre yapılmışlardır. Koruma bilincinde dini ve milli değerler öne çıkmaktadır. Koruma uygulamalarında yapıların yapıldığı dönemin sanatsal ve estetik değerlerinin etkisi görülmektedir. Bu da yapılan uygulamalarda günümüz değerlerinin uygulanmadığının göstergesidir (Dedehayır, 2010:9).

Tarihi değere sahip taşınır ve taşınmaz varlıklarda zaman içinde meydana gelen yıpranma ve bozulma koruma kavramının oluşmasına temel olmuştur. "Koruma"; ve "Korunma"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, yeniden işlevlendirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım,

konservasyon ve restorasyon işlerini kapsamaktadır ([KTB] 1983, mad.4). Koruma, zaman içinde değer kazanarak anlamlanmış bir kavramdır. Çıkış noktasında saklama ile müzecilik fikri ile birleşmiş, ilerlediğinde yaşatma kavramı ile gelişmiştir (Saraç, 2017:16). Toplumların tarihte kazanmış oldukları sosyal ve kültürel değerleri günümüze taşıyan mimari yapılar, tarihte yaşananların anlaşılması ve yaşatılmasına neden olmaktadır. Koruma yöntemlerinden yeniden işlevlendirme, toplumların kimliğinin korunmasında ve yaşatılmasında önemli bir faktördür. Buna rağmen tarihi yapılarda uygulanan yeniden işlevlendirme seçenekleri, toplumun ticari beklentilerinden dolayı, koruma amacından uzaklaşmıştır (Durukan, 2020:196). Tarihi çevre ve yapıları koruma konusunda alınan kararlar çerçevesinde; Dönemsel okunabilirlik, bağlam ve süreklilik önemli kavramlardır (Tan ve Arabacıoğlu,2020:209-210).

Tarihi yapılarda/ eserlerde, uygulanan restorasyon ve konservasyon çalışmaları koruma kavramını oluşturmaktadır (Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları, 1990). Koruma, kelime anlamı olarak değişimi kabul etmediği için, yapı ve çevrede sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Tarihi yapıların sürekliliği için, günümüz gereksinimlerine yanıt vermesi gerekmektedir. Mimari koruma dâhilinde, mevcut bir binaya yeni bir işlev vermek, önleyici koruma ve küçük çapta onarımların yapılmasından, kısmi yıkım gibi önemli değişikliklere kadar farklı uygulamalar içermektedir. Koruma uygulaması, bir kraliyet sarayının tavanındaki yaldızlı dekoratif kalıpların restore edilmesi, eski bir fabrikanın yeni bir müzeye dönüştürülmesi, tarihi bir mahallenin kentsel belleğini korurken yaşanacak bir yer olarak gelişmesine izin vermeye kadar birçok konuyu içerebilmektedir. Yapı bütünlüğü koruma koşulu ile çağdaş koşullara uygun yeni fonksiyon yüklenerek sürdürülebilirliği sağlanmaktadır (Saraç,2017:20-21).

Alsaç; muhafaza ederek devamlılığını sağladığımız değerlerin yalnızca fiziki değerler değil, kültürel değerler olan; gelenek, görenek, adetlerde koruma çalışmaları kapsamında değerlendirilmesi gerektiğinden bahsetmektedir (Alsaç, 1992: 62). Bu bakış açısıyla koruma kavramının kapsamını daha da genişletmiştir.

Başka bir açıdan koruma, gelişim sırasında değişimi yönetme süreci, değişimi sağlayan mekanizma olarak tanımlanabilmektedir. Tarihi binalar tek başlarına simge

değildir; içinde bulunduğu alan ve yakın çevresi ile bir bütün olarak bağlamı oluşturmaktadır. Tarihi yapılar ile ilgili kararlar alınırken malzeme özelliklerinden kavramsal özelliklerine kadar her şey planlamaya dâhil edilmelidir. Mimari koruma, sadece yapılar ile ilişkili olmayıp, aynı zamanda insanlarla da ilişkilidir. Koruma yaklaşımları, içinde bulunduğu döneme ait değerler ile birlikte oluşmaktadır. Bu değerleri korumak için koruma uzmanları disiplinler arası bir çalışma ile koruma işlemini gerçekleştirmelidir. Koruma uzmanının rolü, günümüz topluluklarına ve onların ihtiyaçlarına hizmet ederken, binaların ve şehir manzaralarının sürekliliğinin korunmasına yardımcı olacak dengeli kararlar vermektir (Orbaşlı, 2008:5). Koruma uzmanı bu kararları verirken birden çok disiplin ile birlikte çalışmalı ve kültür varlığı için en doğru seçenek seçilmelidir. Tarihi binaların ve sit alanlarının bakımı, korunması ve yönetimi, mimarlardan, haritacılara, arkeologlardan, tarihçilere, mühendislere, şehir planlamacılarına ve peyzaj mimarlarına kadar çok çeşitli disiplinlerin yeteneklerine ve bilgi birikimine dayanmaktadır. Bu disiplinlerin her biri yalnızca koruma alanına katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda korumanın bazı yönlerini kendi profesyonel alanlarına entegre etmektedirler (Orbaşlı, 2008:5-6).

Mimari tasarım gibi mimari koruma da yaratıcı bir süreçtir. Tasarım becerileri, özellikle yeni bir işlevin mevcut bir binaya verimli ve hassas bir şekilde uygulanmasında, gereksinimlerin uyum içinde giderilmesinde ve özellikle yeni malzemelerin mevcut olanlarla birleştiği durumlarda ayrıntıların dikkatli bir şekilde uygulanmasında ortaya çıkmaktadır. Mevcut olanı anlamak ve ona saygı duymak projenin başlangıç noktasıdır; fakat mevcut olana saygı duymak, yeni eklemelerin tarihi değerlerin aynen taklit edilmesi anlamına gelmemektedir (Orbaşlı, 2008:5).

18. Yüzyılda Avrupa’da bulunan Helen ve Roma dönemi eserlerine verilen önemden dolayı koruma kavramı oluşmuştur. 19. Yüzyılda Fransa başta olmak üzere Avrupa’da restorasyon çalışmaları Viollet le Duc’ün çalışmaları ile başlamıştır. Ruskin estetik özelliklere sahip eserlere herhangi bir çağdaş uygulama yapılmaması gerektiğinden bahsetmiştir. 1877’de William Morris, Ruskin’in bu ifadesinin uygulamada kabul görmesi için; Society for the Protection of Ancient Buildings (SPAB)’i kurmuştur. SPAB’in ana ilkeleri;

- Tarihi yapılara yapılan uygulamalar; ayırt edilebilir olduğu sürece, özgün malzeme ve çağdaş malzemenin birlikte kullanılması ile yapılabilir

-Çağdaş malzemeler, doğal olmayan müdahaleler ile eskitilmemeli ve yapı/eserdeki eksikler tamamlanmamalıdır

-Tarihi değeri yüksek yapılarda uzmanlar tarafından onaylanmış malzemeler ile uygulamalar yapılmalıdır

-Yapılan uygulamalar gerektiğinde yerinden çıkartılabilir olmalıdır

-Yapılacak olan çağdaş ekler, yapıya uygun yapılmalı dokuyu bozacak kötü uygulamalara izin verilmemelidir.

1905 yılında Alois Riegl ve Georg Dehio, Ruskin'in izinde Tarihi değere sahip yapıların önceliğinin onarımdan ziyade koruma olduğundan bahsetmişlerdir (Pekol, 2010:59).

Osmanlı'da aynı dönemde, tarihi mimari yapıların korunmasına ilişkin ilk olarak 1906 yılında Tanzimat Döneminde Osman Hamdi Bey'in (Dedehayır,2010:30) liderliğinde oluşturulan Asar-ı Atika Nizamnamesi ve 1912 yılında Muhafaza-ı Abidat Nizamnamesi uygulamaya geçirilmiştir. Bu kanunlar ile tarihi değere sahip yapıların korunması hedeflenmiştir. Cumhuriyet tarihine bakıldığında, 1931'de kültür varlıklarının korunma uygulamalarının kapsamını belirlemek için komisyon oluşturulmuştur. Koruma kavramının çevreden bağımsız düşünülemediği ise 1944'de "Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonu" nun toplanmasıyla gündeme gelmiştir. Toplantı ile birlikte tarihi değere sahip eser ve yapılar ile ilgili tanımlar yapılmıştır. Eserlerin buldukları şehir ve ilçelerin koruma konusunda bilinçlendirilmesine dikkat çekilmiştir. 1973 yılına gelindiğinde koruma ve onarım ile ilgili kavramlar genişletilmiş "Eski Eserler Yasası" çıkarılmıştır. Özellikle tarihi mimari yapıların tek başına değerlendirilmemesi gerektiği, içinde bulunduğu çevre ile bir bütün olarak muhafaza edilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. 1983 yılında ise "2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" ve bu kanundaki bazı değişikliklere ilişkin 1987 yılında çıkarılan 3386 sayılı Kanun ile de, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili tanımlar geliştirilmiş, karar ve denetim mekanizması olarak koruma kurulları oluşturulmuştur (Kılıç,2015:21).

II. Dünya Savaşından sonra koruma bir bilim haline gelmiştir. Tarihi alanların toplumların geçirdiği dönemleri yansıtması, kültürlerini, toplum bilincinin hissedildiği fiziksel mekânlar olması ile farkındalık başlamıştır. Yapıların bir bütün olarak çevre ile birlikte düşünülmesi ve korunması fikri kabul görmüştür. Buna uygun olarak uygulama çeşitleri ve yasal düzenlemeler yapılmıştır. Koruma kavramını, toplumun sosyal, ekonomik ve siyasi düzenlemeleri beslemektedir, kamuoyunun yaklaşımları ve yargıları ise yönlendirici özelliindedir. Bu sebeptendir ki dönemsel farklılıklar koruma yaklaşımları ile doğrudan ilişkilidir. Geri kalmış veya gelişmekte olan ülkelerde tarihi yapıların/eserlerin, tarihsel öneminden ziyade; ziyaretçi çekme yönü ile ticari olarak önemi birinci planda yer almaktadır; oysaki tarihi eserlerin kültürün bir parçası olarak hissedilmesi ve yaşatılması amaç olmalıdır (Dedehayır, 2010:11-12).

Venedik tüzüğünün 4. Maddesine göre tarihi eserlerin korunmasındaki temel davranış; koruma eyleminin kalıcı olarak sürekliliğin sağlanması yönündedir. 3. Maddesine göre ise; bu kalıcılıktan bahsedilen, tarihi eserlerin sanatsal değerlerinin yanında tarih için bir belge niteliğinde olmalarıdır (Ahunbay, 2007). Venedik tüzüğü yayımlandıktan bir sene sonra 1965 yılında tüzüğün uygulanması ve korunması adına Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) faaliyete geçmiştir. Konsey 1979 yılında ilk toplantısında tüzüğün tüm felsefi yaklaşımlarını ve görüşlerini kabul etmiş fakat uygulamada daha anlaşılır ve kolay olan şekle getirerek Burra Tüzüğünü yayınlamışlardır. Tüzük uygulanabilir ve anlaşılır olması ile taşınır taşınmaz kültür varlıklarının koruma ve onarımı hakkında sağlam bir zemin oluşturmuştur. 2013 yılında maddeler değiştirilmeden revize edilmiştir (Kılıç, 2015:3). 1970 yıllarında Venedik tüzüğü yerel yönetimlerde değişen toplumsal düzen ve koşullar ile uyum gösteremeyince birçok ülke ilkeleri kendine göre uyarlamaya başlamıştır (Pekol, 2010: 62). 1970 yılından sonra Tarihi çevreleri koruma fikri politika haline gelmiştir. Avrupa'daki bu nokta Amerika'da 20. yy'ın ortasında görülmeye başlanmıştır. 1950'lerin sonunda gelişen ekonomik şartlara sahip olan Amerika, tarihi yapıları genellikle alışveriş merkezlerine dönüştürmüştür. Amerika içinde bulundurduğu eyaletlerde birbirinden farklı koruma yaklaşımı ve politikalarına sahiptir (Pekol, 2010:57-58). 20. yy'da tarihi mimari yapılar estetik, fonksiyonel ve kültürel özellikleri ile korunmasının yanında yeni anlamlara sahip

olmuşlardır. Tarihi yapıların içinde bulunduğu çevreler de tarihi çevre diye adlandırılmış, onların da korunmasının önemi anlaşılmıştır (Abacı, 2018:5).

Burra tüzüğü'nün "Koruma" isimli 17. Maddesinde "Tarihi değeri yüksek olan yapılarda koruma yöntemleri uygulanabilir durumda değil ise yapı olduğu gibi korunmalıdır. Kültürel değerlere sahip mimari yapıların korunma işlemi, dokuya ve ona ait parçaları muhafaza etmektir". 17. Maddenin devamında amacın mimari yapıyı fiziksel olarak korunması olan durumlarda, yapılacak çalışmaların kültürel yapıya zarar vermemesi hedeflenmektedir. Yapılacak uygulamalar, analizi ve incelemesi detaylı bir şekilde yapılarak, içerdiği yeni renkler, şekiller, yazılar ve maddeler tarihi dokuya uyumlu bir biçimde yapılmalıdır. Tüzükte "Değişim" adı altında mimari yapıların sürdürülebilir olması anlatılmaktadır. Tarihi mimari yapıların tamamen yıkılmasının kabul edilemez olduğundan, ufak çapta yıkımların koruma amacı ile yapılabileceğinden bahsedilmektedir. Burra tüzüğü bu ayrıntıya rağmen, yapı da fiziksel değişimlere karşı durmuştur, yapının kültürel değerinin korunması buna engel olacak tüm uygulamalardan kaçınılması gerektiğine yer vermiştir (Madde15.1). Tüzüğe göre, tarihi yapılara edilecek müdahalelerde yapının anlamına ve değerine en ufak bir zarar gelmemesi temel amaç olmalıdır. Tarihsel yapıyı koruma amaçlı dahi olsa verilecek zarar asgari seviyede tutulmalıdır (Burra Tüzüğü, 2013 Mad.17).

Türkiye'de Başbakanlığa bağlı Tarihi Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 1972 yılında şehirlerde şubelerinin açılmasıyla örgütlenme hız kazanmaya başlamıştır. Dönemde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK)'nin koruma üzerine çalışmalarına rastlanmaktadır. 1964 yılında yayınlanan Venedik Tüzüğü ve ona bağlı kurulan ICOMOS'tan sonra şehirlerde üst kurulların oluşması ve bu örgütler ile bürokratik çalışmalar yapılması amaçlanmıştır. Bunun ardından 1967'de Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Venedik tüzüğü'nü kabul etmiştir. Böylece tarihi yapıların çevreleriyle birlikte korunması gerektiği anlayışı 1970'lerde kabul görmeye başlamıştır (Dedehayır,2010:35-36). GEEAYK, merkezi ve yerel idarenin üstünde özerk bir kuruluş olup Türkiye'de koruma kavramının gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Tarihi mimari yapıların tek olarak değil içinde bulunduğu çevre ile ele alınması gerektiği ve koruma yöntemleri başlıkları tartışılan konular arasında yer almıştır. Kurul tarafından

Venedik tüzüğü'nün, estetik, etnolojik veya antropolojik açıdan ayrıcalıklı seviyede evrensel bir değere sahip olan, arkeolojik sitlerin de dâhil olduğu, insan tasarımı eserlerin veya doğayla insanın birlikte yarattığı eserlerin bulunduğu alanlar' olarak adlandırdığı 'sit alanı' kavramı kabul edilmiştir. *Bu yasa ile 1975 yılında yayınlanan Amsterdam Bildirgesinden iki yıl önce, Türkiye'de Koruma yasaları tarihinde resmi olarak bütüncül yaklaşım yer almıştır.* 1975 yılında Amsterdam Bildirgesinde de yer alan bütüncül koruma yaklaşımı; Tarihi yapıların korunması kentsel ve bölgesel planlamanın bütüncül bir parçası olması gerektiğinden bahsedilmiştir. Bu amaç için; Yerel yönetimlerin konuyu üzerine alması ve bölge halkının duyarlılığı, toplumsal etkenlerin dikkate alınması, yasal düzenlemelerin yapılması, finansal kaynakların desteği, restorasyon ve konservasyon konusunda uzmanların ve yöntemlerin geliştirilmesinin gerektiği kararları alınmıştır (Güçhan ve Kurul, 2009:20).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Madde 6'ya göre korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları içine giren yapıların tanımı:

-19. Yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,

-Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup, önemi ve özellikleri bakımından Kültür Bakanlığı'nca korumalarında gerek görülen taşınmazlar,

-Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,

-Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihî olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evlerdir.

Bütün bunların dışında yer alan taşınmazlar korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları arasında değildirler (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı [KTB], 1983 s.4 mad.6). Kanuna göre 19. Yüzyıl sonrası yapılmış taşınmaz kültür varlıkları koruma kapsamında değildir. Türkiye'de sanayileşmenin tarihi 19. Yüzyıl ve 20. Yüzyıl arasına denk gelmektedir. Kanuna göre bu dönemler koruma kapsamı içinde olmadığından sanayi yapılarının, tescilsiz olduğu durumlarda, yıkılması karşısında bir engel bulunmamaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı [KTB], 1983 s.4 mad.6).

Ülkemizde yapı projelerini kontrol etmek amacıyla koruma kurulları oluşturulmuştur. İstanbul'da belirli bölgeler için yedi tane koruma kurulu bulunmaktadır. Kurulların üyeleri; farklı bilim alanlarından, belirli dönem aralıklarıyla belirlenmektedir. Koruma bölge kurullarının sorumlulukları içinde 2863 sayılı kanunun "Kamulaştırma" başlıklı 15. Maddesi (a) bendinde 2004 yılında 5226 sayılı kanun ile yapılmış olan değişiklik ile taşınmaz kültür varlıkları ve bunların koruma alanları, kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri ve mahalli idare birliklerince mevcut işlev dışında bir amaçla kamulaştırılacak ise yeni işleve ilişkin olarak Bakanlığa görüş vermek bulunmaktadır. 2863 sayılı Kanunun 5226 sayılı Kanun ile 13. Maddesine göre, 1 Haziran 2005 tarihinde çıkarılan ve 25842 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan yönetmelikle, belediyeler bünyesinde Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB) kurulmuştur. Koruma Yüksek Kurulu ilkelerine ve Koruma Bölge Kurullarına bağlı olarak çalışan bu bürolar, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmeye ve denetimlerini yapmaya yetkili olmuşlardır (Pekol,2010:70-71-72).

Türkiye, Avrupa Konseyi ve UNESCO'nun kararlarını onaylamış; koruma kavramı ile ilgili oluşturdukları toplantı, sözleşme ve tüzükleri iç hukuk haline getirip yasallaştırmıştır. Osmanlı döneminden bu yana koruma kavramını gündeminde tutan ülkemizde, kültür varlıklarını koruma konusundaki yasa ve yönetmelikler caydırıcı nitelikte değildir. Bundan dolayı Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi oluşturulmuştur. Bildirgeye göre yapı, yapı grubu veya yapı parçasının korunması gerekli kültür varlığı niteliğini kazanabilmesi için, özgünlük, bütünlük, tarihsel değer, belgesel değer, estetik ve sanatsal değer, teknik ve teknolojik değer, enderlik-teklük değeri, grup değeri, kullanım değeri, folklorik değer gibi değerlerden bir veya birkaç tanesine sahip olması gerekmektedir (ICOMOS, 2013).

Özgünlük; Tarihi bir mimari yapının değerinin belirlenebilmesi için varlığını ve bütünlüğünü gösteren tüm verilerdir. Mimari yapılarda özgünlük; ait olduğu yer, tasarımı, malzeme ve teknik özellikleri, bulunduğu bölgenin bozulmamış ve değiştirilmemiş bir örneği olması beklenmektedir. Yapımından geldiği zamana kadar, yapı üstünde oluşan

katmanlar, mimari yapının özgünlüğünün parçaları olarak kabul edilmektedir (ICOMOS, 2013).

Bütünlük; Mimari mirasın yapısal ve mimari olarak bir bütün tanımlaması ve tarihi bir yapı olmasını gerektiren tüm faktörleri içinde barındırması durumudur. Ayrıca Bütünlük, tarihi mimari yapının ait olduğu çevre ve diğer miras unsurları ile birlikte süreklilik göstermesi anlamına gelmektedir (ICOMOS, 2013).

Tarihsel Değer; Yapı ya da yapı gruplarının tarihsel önemi olan bir “olay”, kişi ve/veya kurumla ilişkili olması durumunda ve Kentsel, kırsal, endüstriyel miras ögesinin eskiliği durumunda sahip olunmaktadır (ICOMOS, 2013).

Belgesel Değer; Tarihi yapılar yaşanmış dönemlerin ve olayların mekâna yansımaları olarak değerlendirilmektedir. Farklı dönemlere ait toplumlar ve onların sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yaşamları, yapım teknikleri hakkında bilgi veren belgelerdir (ICOMOS, 2013).

Estetik ve Sanatsal Değer; Kültür varlığının tasarımındaki alt yapıyı ve bünyesinde bulundurduğu dekoratif öğelerin teknik özellikleri ve kültürel değerlerini ifade etmektedir (ICOMOS, 2013).

Teknik ve Teknolojik Değer; Kültür varlığının ait olduğu dönemin teknik bilgi, beceri, yapım, malzeme ve işçiliği gibi özelliklerini ifade etmektedir (ICOMOS, 2013).

Enderlik - Teklik Değeri; Emsalleri zaman içerisinde yok olmuş yapılar ya da yapı elemanları enderlik değeri taşımaktadırlar. Türü, mimari üslubu ve tasarımcısı bağlamında benzeri olmayan ya da günümüze tekil olarak gelen yapı ya da yapı elemanları teklik değeri taşımaktadır (ICOMOS, 2013).

Grup Değeri; Birlikte bir bütün oluşturan, mimari miras öğelerinin yapısal ve anlamsal bağlamda bir arada bulunmalarını anlatmaktadır (ICOMOS, 2013).

Kullanım Değeri; Tarihi yapıların sürekliliğinin sağlanarak geleceğe iletilmesi için kullanımının devam ettirilmesi haline denmektedir. Tarihi yapının ilk kullanım ya da çevrenin talep ettiği yeni kullanımları bu değere dâhil olmaktadır (ICOMOS, 2013).

Folklorik Değer; Toplumların özlerinde bulunan gelenek ve göreneklerinin tarihi mimari yapılarda gerek plan düzeni ve gerek malzeme seçimi veya kullanım yöntemi gibi farklı noktalarda kendilerini göstermesi ile ifade edilmektedir (ICOMOS, 2013).

Dünyada koruma kavramı bilincini bir disiplin halinde yürüten, kararlar alan ve uygulayıcı kurumlar;

1.UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

2.UNEP/MAP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)

3.Avrupa Konseyi

4.Avrupa Birliği

5.ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)

6.OWHC (Dünya Miras Kentleri Örgütü)

7.Europa Nostra (Avrupa Kültürel Miras Kuruluşları Federasyonu)

8.Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği

9.IUCN (Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği)

10.ICCROM kuruluşlarıdır. (Uluslararası Kültürel Mirası Koruma ve Bakım Merkezi) (Tunçer, Madran, Özgönül, Alp, Kılıççöte, 2013:43-43)

Türkiye’de koruma politikalarında; tarihi eser korumanın toplum ile ilişkisi göz ardı edilmiştir. Koruma politikalarında mevcut hükümetin önceliklerinden dolayı kaynak sıkıntısı sık sık yaşanmıştır. Tarihi yapıların çevresi ile birlikte düşünülmesi bilinci 2000’li yıllarda oturmuştur. Koruma kavramının fiziki yönleri dışında anlamı topluma kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmalar özellikle sivil toplum örgütlerinin liderliğinde ilerlemiştir. Sivil toplum örgütlerinin yapılanması 1908 yılında Osmanlı Mühendisler ve Mimarlar birliği ile başlamıştır. 1970’lerde kültürel mirasın önemini bilen Mimarlar Odası, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, Türkiye Tarihi Evleri Koruma Derneği, Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği kurulmuştur. 1990’lı yıllara geldiğimizde Türk Tarih Vakfı ve ÇEKÜL Vakfı, 2000’li yıllarda Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı,

Kültürel Mirasın Dostları Derneği (KÜMİD) gibi kuruluşlar kültür miraslarını koruma fikrini benimseyen kuruluşlardandır (Dedeşayır,2010:47-48).

2000 yılına doğru Avrupa Konseyi'nin liderliğinde "Avrupa Bir Ortak Miras" organizasyonu başlatılmıştır. Kampanyanın hedeflerinden birisi, "tarihi kentler arasında kültürel miras alanında işbirliğinin geliştirilmesini öngören bir birliğin kurulması" olmuştur. 7-8 Ekim 1999 tarihinde Strasbourg'da "Avrupa Tarihi Kentler Birliği" ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. Toplantıya davetli ülkeler arasında Türkiye 'de bulunmaktadır. Gözlemci üye olarak katılan Bursa Büyükşehir Belediyesi, Türkiye Tarihi Kentler Birliği'nin kuruluşuna sebep olmuştur. İçişleri Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, ÇEKÜL Vakfı ve Mimarlar Odası'nın katkılarıyla tamamlanan kuruluş aşamasında Dış işleri, Orman ve Milli Eğitim Bakanlıkları ile UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği ve Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği de TKB'nin yanında yer almıştır. 22 Temmuz 2000'de Bursa'da, 52 tarihi kent belediyesi tarafından kabul edilen birlik tüzüğü ve yayınlanan "Kuruluş Bildirgesi" yle kurulan Tarihi Kentler Birliği, 2001 yılında da Avrupa Tarihi Kentler Birliği'nin 12. üyesi olmuştur. Birliğin kuruluş amacı kültürel miraslarımızı içinde bulunduğu çevre ile korumak, tarihi alanları, eserleri korumak, iyileştirmek gibi kapsamlı birçok çalışmayı içerdiği gibi Türkiye'de koruma konusunda yasal düzenlemeler gibi birçok önemli noktada alt yapı oluşturmuştur. Birlik bugün yerel yönetimlerde aktif rol oynayan KUDEB'lerin kurulmasına zemin hazırlamıştır (Url-1, Erişim Tarihi: 01.12.20).

Mimari yapının tescilinin tespit edilme süreci koruma mevzuatına göre; yapıların tescil durumlarının tespitinden önce mimari yapılara uygulanabilecek projeler belirlenmektedir. Oluşturulan projelerin denetim mekanizmasını; belediyeler ve il özel idareleri oluşturmaktadır. Bir alanın ya da mimari bir yapının kültürel bir değeri olup olmadığına; ilgili uzmanlardan oluşan Koruma Bölge Kurulları karar vermektedir. Tescilli yapılara uygulanacak bütün müdahaleler bölge Koruma Kurulunun onayı ile gerçekleşmektedir. Tescili tespit edilmeden başlanmış projeler; durdurulup mevcut projeler iptal edilmektedir. Alanlar sit alanı sınırları içerisindeyse imar çalışmaları durdurularak, bölgede planlama çalışmaları tamamlanana dek Koruma Bölge Kurulu tarafından belirlenen geçiş dönemi yapılaşma koşulları uygulanmaktadır. Geçiş dönemi

yapılaşma koşulları, koruma amaçlı imar planının onaylanması ile yürürlükten kalkmaktadır. Bu gibi birden fazla bürokratik işlemler ile ilgili mülk sahibine bilgi verilmesi gerekmektedir. Mülk sahipleri ve kullanıcılar hazırlanan plan ve projeler doğrultusunda gerekli izinler ve onaylar alındıktan sonra mülklerindeki taşınmaz müdahale etme hakkına sahip olmaktadır. Bu durumlardan ötürü gelecek kısıtlamalar taşınmazın değerinde düşüşe sebep olmaktadır. Toplum yararı adına yapılan bir kurallar bütünü olduğu için taşınmazın sahiplerine kamu tarafından, zararının giderilmesi için düzenlemeler oluşturulmuştur. Mülk sahipleri belirli harç ve vergilerden muaf tutulmuş, emlak vergileri üzerinden koruma uygulamalarında kullanılmak üzere koruma fonu oluşturulmuş, ilgili kamu kuruluşlarına, gerekli durumlarda mülk sahibine teknik ve mali destekte bulunabilme, mülkü kamulaştırma ya da mülkü takas etme gibi yetkiler verilmiştir (Levent, 2011:122-123). Mülk sahiplerine uygulanan bu uygulama yapıyı kullanmaktan ziyade satışı konusunda destek olmaktadır, çünkü tarihi yapılara tescil durumlarına göre yapılacak müdahaleler belirli izin ve projelere tabi olduğu için kişiler bu süreci maddi olarak karşılayamamaktadırlar. Bu durumun sonunda ya olduğu gibi restorasyon gerçekleşmeden kullanımı ya da devretmeleri söz konusu olmaktadır. Restorasyon ekiplerinde bulunan mimarların uzmanlığı koruma üzerine olması gerekmektedir. Koruma mimarının çalışmaları normal mimarlara göre daha geniş kapsamlıdır. Tasarım ve araştırma yönünün yanında belgeleme yöntemlerini en üst seviyede kullanması gerekmektedir. Tarihi yapıya uyguladığı işlemleri, tarihi yapının restorasyon öncesi ve sonrası durumlarını gösteren fotoğraf, çizim gibi belgelemeleri ayrıntılı bir şekilde oluşturulmasına önem vermelidir. Bu şekilde çalışılan yapılarda sonraki müdahaleler için önemli bir yol gösterici olup yapıya en doğru yaklaşımın olması için altlık oluşturacaktır. Dünya da koruma konusun da özel ve kamu sektörlerinde çalışma olanakları Türkiye'ye oranla daha fazladır. Fransa'da koruma uzmanları tüm çalışma hayatı boyunca sadece bir tarihi yapı ya da anıt ile ilgili görevlendirilebilmektedir. Bu durum uzmanın o yapı ve dönemi konusunda önemli gelişmelere yol açmasına neden olmaktadır. İnterdisipliner bir yaklaşım olan koruma projelerinde; Şehir planlamacıları arazinin gelişimi ve yapısı ile ilgili daha çok bilgiye sahip olduğu için kültürel mirasların bulunduğu alanlar hakkında ilgililerle birlikte çalışıp daha verimli bir proje çıkmasını

sağlayabilmektedirler. Başarılı bir proje için proje ekibinin, saha zamanlamasını ve sıralamayı ayarlaması, her uzmanlık alanının gereksinimlerinin farkında olması gerekmektedir. Bir mülkün sahibi, kullanıcısı veya yöneticisi, koruma projesinde çekirdek ekip üyelerindedir. Tarihi mülk ile ilgili alınacak kararlarda önemli bir rol oynamaktadır (Orbaşlı,2008:9).

Tüm dünyada kültürel mirasa sahip çıkmak için koruma yönünde kamu ve sivil toplum örgütleri çalışmaktadır. İşlevini kaybetmiş kültür varlıklarının yaşam ömürlerini uzatmak için çalışmalar yapılmaktadır. Tarihte konut, eğitim, sağlık, konaklama, ticaret ve sanayi yapısı olan tarihi yapıları özlerine saygı duyarak yaşatmak değerlerini korumaları için bir gerekliliktir. Restorasyon projeleri sırasında; yeterli miktarda araştırma yapılmaması, kültür varlığının dönemini bilen uzmanlar ile işbirliği yapılmaması, döneme uygun malzeme kullanılmaması tarihi ve estetik değerlerin yok olmasına sebep olmaktadır. Tarihi yapılar için uygulanan projelerin seviyesini ve kalitesini yükseltmek geleneksel sanatları sürdürecekteki yapı ustaları geliştirmek, eğitimler düzenlemek tarihi mirasa başarılı bir şekilde korumamıza ve sürdürülebilir olmasına neden olacaktır (Ahunbay,2020:11). Koruma konusu hakkında Türkiye’de ilk olarak; 1951’de Prof. Dr. Paolo Verzzone’nin İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi dersleri dahilinde vermiş olduğu restorasyon dersleri eğitimi resmi olarak koruma alanında eğitimin başlangıcına örnek gösterilebilmektedir. Koruma biliminin uzmanlaşma alanına dönüşmesi ise Orta Doğu Teknik Üniversitesinin Mimarlık Fakültesinde 1966-1967 yılları arasında Prof. Dr. Cevat Erder’in liderliğinde açılan lisansüstü program ile başlamıştır (Coşkun,2020:9). Bu dönemden sonra Türkiye’de birçok kurum ve uzman tarafından alanın gereksiniminin farkındalığı ve eğitim girişimleri gerçekleştirilmiştir.

Kültür varlıklarını koruma ve araştırma merkezi olan ICCROM’da; bünyesinde eğitime ağırlık veren bir kuruluştur. Eksikliği tespit edilen noktalarda eğitimler vermektedir. 1965 yılında Roma Üniversitesi ile birlikte 6 ay süreli “Mimari Koruma Kursu”nu başlatmıştır. Kurs kapsamlı ve farklı içeriklere sahiptir. Kesintiler yaşasa da Roma Üniversitesinde devam etmektedir. Daha teknik olan bir başka kurs ise “Korumanın Bilimsel İlkeleri” başlığı altındaki programdır. Bu program uzmanlara, konu üstünde en az 10 yıl deneyim sahibi olan kişilere verilmektedir. Daha çok yıpranma

sebepleri, bunların tespiti ve önleyici koruma ve onarım işleri ilgili yol gösteren, bütün bu süreçlerde ilişkili olunması gereken kurum ve kuruluşları gösteren bir eğitim programıdır (Erder,2010:45). Koruma konusunda tüm dünyada eğitimler düzenlenmekte ve günden güne alanda uzman sayısı artmaktadır.

Koruma Yaklaşım Çeşitleri

Koruma olgusu; taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının fiziksel bütünlüklerinin devamı, bunun yanında kültür varlıklarının soyut değerlerin gelecek nesillere aktarılması için gerekli bir kavramdır. 18. yy' dan itibaren tüm dünyada konu ile ilgili tüzükler, yasalar oluşturulup, kültür varlıklarına müdahale sınırları ortaya konulmuştur. Koruma olgusu, tarihimize sahip çıkmamızı ve onu özümsememize katkı sağlamaktadır.

Kültür varlıklarının bozulmalarını durdurma çabası erken dönemlere uzanmaktadır. Eski dönemler de mimari yapılara uygulanan koruma ve onarım işlemleri; uygulayıcının tercihine göre ilkel tekniklerle ve yapıyı ayakta tutmak amacı ile yapılmıştır (Ahunbay, 2011:8). Günümüzde onarım işlemleri kabul görmüş tüzüklere ve yasalara göre uygulanmaktadır. Koruma ve onarımın temel hedefi sanatsal değer kadar kültür varlıklarını tarihi bir belge olarak muhafaza etmektedir (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi,1964:1).

Mimari yapılar ya da anıtlar, doğal afetler haricinde de zamanın etkisi ile dayanıklılıklarına kaybetmektedirler. Bağlayıcı özelliklerini yitiren derz dolguları zaman içerisinde bitkisel oluşumlara sebep olmaktadır. Oluşan bitkilerin kökleri ve gövdeleri duvarın içerisinde büyük ölçekte bozulmalara yol açmaktadır. Bozulmalar ilerlemeden tespiti yapılırsa yapı fiziki yönden kötüleşmeden az maliyet ile olumlu sonuçlar verecektir. Periyodik takip ve bozulma ilerlemeden müdahaleyi içeren yaklaşım yapıda daha az kayıp ve az maliyet ile çözümleri ortaya koymaktadır (Koşan,2020:131).

Alt başlıkları genişlese dahi temel de iki tip koruma çeşiti bulunmaktadır. Bu koruma çeşitleri; etkin koruma ve önleyici koruma olarak tanımlanmaktadır.

Etkin Koruma: Kültür varlığında bozulmaya sebep olan süreçleri veya yıpranmış noktaların güçlendirilmesi gibi yapılara doğrudan uygulanan koruma yöntemlerinin tamamına denilmektedir. Bu yöntem; kültür varlıklarının üretildiği malzeme, üretim

teknikleri, fiziksel, kimyasal özelliklerini değiştirmeden geri dönüşümü mümkün malzeme ve yöntemler uygulamaktadır. Etkin koruma yöntemi uygulanırken dikkat edilmesi gereken belli noktalar bulunmaktadır;

1. Kültür varlıklarının restorasyon işlemleri öncesi belgeleme çalışmalarının tamamlanması. Bu belgeleme çalışmaları, fotoğraf veya çizim üzerinden bozulmaların, kayıp alanların gösterilmesi şeklinde ayrıntılı olarak yapılmalıdır.

2. Kültür varlıklarının restorasyon öncesi malzeme ve yapım teknik özelliklerinin tespit edilmesi ve bunların sahip olduğu bozulmaların nedenlerinin belirlenmesi.

3. Kültür varlıklarında meydana gelmiş olan bozulma ve tahribatların belirlenme aşaması. Tahribata sebep olan faktörler. Bozulma tanımlamaları detaylı bir şekilde tespit edilip buna uygun malzeme ve uygulama şekilleri belirlenecektir.

4. Koruma-onarım işlemleri; Koruma ve onarım yöntemi, Kültür varlığının uğradığı bozulma tür ve nedeni yanı sıra yapıldığı malzemenin fiziksel ve kimyasal özellikleri dikkate alınarak belirlenmektedir.

5. Koruma ve onarım işlemleri tamamlandıktan sonra ayrıntılı durum belgelemesi yapılmaktadır

Önleyici Koruma; Mimari yapı malzemelerinin bozulma hızı ve niceliğinin yavaşlatılması, malzemelerin dengesinin sağlanması ve bozulmaya neden olan sebeplerin azaltılması için alınması gereken koruyucu önlemlerden oluşmaktadır (Doğruer,2019:124) Gelecekteki bozulmayı, kaybı önlemeyi veya en aza indirmeyi amaçlayan tüm önlemlere denmektedir. Kültür varlığının bağlamı içinde veya çevresinde gerçekleştirilmektedir. Bu önlemler ve eylemler dolaylı olarak yapılmaktadır. Kültür varlıklarının kendisine doğrudan müdahale edilmemektedir. Önleyici korumaya örnek olarak; kayıt, depolama, güvenlik, çevre yönetimi (ışık, nem, kirlilik ve haşere kontrolü), acil durum planlaması, personelin eğitimi, halkın bilinçlendirilmesi, yasal uyumluluk için uygun önlemler ve eylemler verilebilmektedir (ICOM-CC). Önleyici koruma, yapıya doğrudan müdahale etmeden alınan önlemlerle fiziksel tahribatı yavaşlatan ya da yok eden koruma çeşididir. Restorasyon-konservasyon uygulamaları, düzenli takip, mekânların havalandırılması, genel bakım ve ziyaretçilere yönelik tedbirler gibi konu ile ilgili

uzmanların denetimi altında uygulanacak yöntemlerdir (Beşkonaklı,2009:85). Bu yöntem; tarihi yapılarda zamanla ortaya çıkabilecek bozulmaların önceden saptanması, yapı kabuğundaki bozulmaların en başında büyük çapta müdahale ihtiyacı duymadan çözülmesini sağlamaktır. Kullanımın sürekliliğini devam ettirmek için yapıya eklenecek eklemeler, elektrik ve ısıtma gibi tesisat donanımları yapının yapısal, ısıl davranışlarının tespitinden sonra planlanması daha farklı sorunların oluşmasının önüne geçecektir (Bayraktar ve Kışalı, 2017:89).

Koruma kavramına sadece “tamir ya da onarma” olarak düşünülmeyp disiplinlerin araştırması, birleşimi olduğu ortak bir çalışma ile bu kavramın gereklerine ulaşılabileceği bir gerçektir. Türkiye’de yaklaşık olarak 50 yıldır konu ile ilgili çeşitli eğitim birimleri açılmaktadır. Uzmanlaşma ve bilinçlenme doğrultusunda ülkemize ve kültürümüze uygun onarım ilkeleri belirlenmesi zaman içerisinde ortaya çıkacak kazanımlardan olacaktır (Erder, 2018:15).

Etkin ya da önleyici koruma hangi yöntem/ yöntemler tercih edilirse edilsin asıl amaç yapıların düzenli olarak bakımından oluşmaktadır. Tarihi yapılar için yurt dışında olduğu gibi izleme merkezlerinin kurulması ve bu merkezlere ait ekiplerin oluşturulması önleyici koruma uygulamaları için önemli bir adım olacaktır. Tarihi yapıların düzenli olarak izlenmesi ve küçük müdahaleler ile bakımlarının yapılması büyük sıkıntılara yol açmadan daha az müdahale ve maddi kaynakla sorunların çözümüne neden olmaktadır. Ülkemizde Avrupa’da olduğu gibi anıt izleme merkezleri kurulmalı ve yasal zorunluluklar ile bakım işlemleri konu ile ilgili uzmanlar tarafından denetlenmelidir (Pekmezci, 2018:20).

2.2.TARİHİ YAPILARDA MÜDAHALE ÇEŞİTLERİ

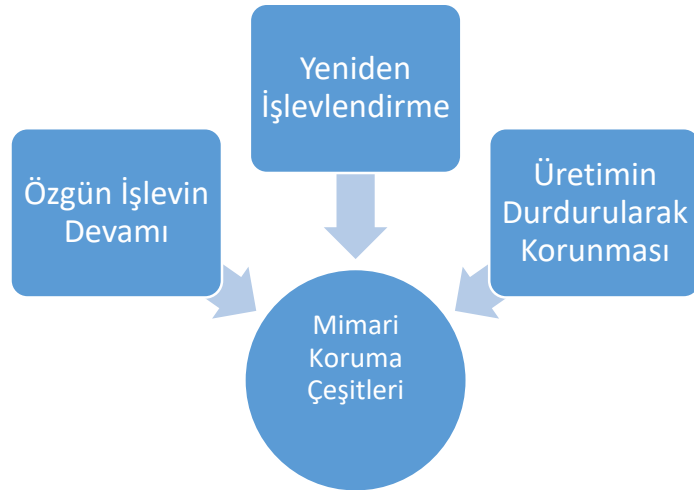
Tarihi mimari yapılarda, yapının fiziki durumu yapıya yapılacak müdahalenin seviyesini gösteren en önemli ölçüttür. Tarihi yapılar gerek özgün işlevlerini koruyarak gerek yeniden işlevlendirilerek yaşam ömürlerini sürdürürken ihtiyaç duyulan durumlara

göre uygulamalar belirlenmektedir. Mimari yapıları yapıldıkları dönemdeki ilk işlevleri ile koruma iki şekilde gerçekleştirilmektedir;

- Yapıldığı dönemin teknolojiyle: Mimari yapıların inşa edildiği dönemin teknolojik sınırları ile koruma biçimidir. Çok fazla tercih edilmemesine rağmen yapının özgün yapısına en uygun yöntemdir. Taş köprüler, kanalların kilitleri, değirmenler gibi alanlarda örneklerine rastlanabilmektedir.

-Günümüz teknolojik seviyesine uyarlanması: Koruma projelerinde en çok tercih edilen seçenektir. Günümüz koşullarının sağladığı sistemler yapı üzerinde uygulanarak gerçekleştirilir.

Bunların dışında koruma yaklaşım çeşitlerini genel olarak üçe ayırabiliriz (Tablo:6). Özgün işlevin devamı, Yapının yüklenen ilk işlevi ile korunması; Üretimin Durdurularak Korunması; yapının pasifize edilerek korunması yönündedir. Yerinde koruma, yeri değiştirilmesi zorunlu olduğu durumlarda koruma ile belli parçaların müzelerde sergilenmesi; Yeniden işlevlendirme: Yeniden işlevlendirme, mevcut fonksiyonu kullanılamaz duruma gelmiş yapıların günümüz koşullarına uygun yeni fonksiyon yüklenmesi seçeneğidir. Fabrikalar, atölyeler ve istasyonlar sahip oldukları farklı mekânsal özellikleri ile yeniden işlevlendirme potansiyelleri yüksek yapılar arasında yer almaktadırlar (Uzunoğlu, 2018:14-15).



Tablo 6: *Mimari Koruma Çeşitleri*

En temel hali ile çağdaş koruma yöntemleri restorasyon, konservasyon ve yeniden işlevlendirme olarak sıralanabilmektedir (Pekol, 2010:2). Koruma yapıyı sabit bir şekilde saklamak anlamına gelmemektedir. Yapıya ait anlamın korunması ve yeni tasarıma da yüklenmesi gerekmektedir. Mekânsal anlam, fiziki olarak yok olan mekânlarda dahi soyut olarak yaşayabilmektedir. Tam aksi söz konusu olduğunda ise mekânların soyut özellikleri kaybolduğunda fiziki sürekliliklerinin bir değeri kalmamaktadır (Pekol, 2010:45-46).

Koruma ve onarım çalışmalarına başlamadan önce mimari yapılar hakkında yapılan araştırmalar ve incelemeler ile oluşturulan belgeleme işlemleri yapının ayrıntılı olarak tanınmasına olanak vermektedir. Yapılan belgeleme yöntemleri sayesinde yapıda meydana gelen bozulmaların sebepleri araştırılıp bu durumu engelleyecek yöntemleri belirleme çalışmaları yapılmalıdır (Ahunbay, 2019:90). Birden çok koruma tekniği bulunmaktadır. Koruma teknikleri belirlenmeden önce mimari yapının ihtiyaç duyduğu durumlar tespit edilmeli yapıya en uygun olan ve yapının sürekliliğini sağlayacak teknikler belirlenmelidir. Tarihi mimari yapılar küçük ölçekte müdahalelere ihtiyaç duydukları gibi büyük ölçekte güçlendirme çalışmalarına da ihtiyaç duyabilmektedir. Bütün teknikler kendi özelinde kullanılabilirdiği gibi bir arada da kullanılabilir. Tarihi yapıların koruma ve onarım işlemleri için belirlenen teknikler;

-Sağlamlaştırma

-Bütünleme

-Yenileme

-Çağdaş Ek

-Yeniden yapım(Rekonstrüksiyon)

-Temizleme

-Taşıma, başlıcalarındandır. Bu teknikler tarihi bir yapıda ihtiyaç ölçüsünde bir arada uygulanabilmektedir (Ahunbay, 2014: 90).

Tarihi mimari yapıların devamlılığı için ihtiyaç halinde; derz, iç ve dış sıva, boya, badana, oluk, dere, doğrama, döşeme, sanat tarihi açısından özellik arz etmeyen tavan

kaplamaları, elektrik tesisatı ve sıhhi tesisat tamirleri, çatı onarımı ve kiremit aktarılması, taşıyıcı unsuru etkilemeyen müdahaleler yapılabilmektedir (Deniz, 2009:6-7). Tarihi yapıların yaşam süresini etkileyen iki unsur bulunmaktadır. Bunlar; zeminel sıkıntılar, doğal afetler (deprem vb.) ve insanların sebep olduğu hasarlardır. Zemin problemleri ve çevrenin oluşturduğu fiziksel ve kimyasal bozulmalar yapılarda büyük zararlara sebep olmaktadır. Yapıların taşıyıcı sistemlerindeki zayıflıklar, kısmi ya da tamamen yıkılmalar ile sonuçlanmaktadır. Tarihi yapıları güçlendirmeden önce mevcut zemin özellikleri, malzeme özellikleri ve yapının tarihi özellikleri dikkatli bir şekilde araştırılmalıdır. Bu araştırmaların sonunda edilecek müdahale türleri seçilip, yapının izin verdiği ölçüde uygulanmalıdır. Bu iyileştirme müdahaleleri; Sağlamaştırma tekniği (Malzeme güçlendirmesi, Taşıyıcı sistem sağlamaştırması, Zemin sağlamaştırması olarak), Bütünleme, Yenileme, Yeniden yapım, Temizleme, Taşıma gibi sıralanabilmektedir. Yığma yapıların koruma ve onarım işlemlerinde bu müdahaleler ihtiyaç dâhilinde bir arada uygulanabilmektedir. Bu noktada karar verilmesi gereken durum taşıyıcı sistem, temel ve diğer elemanların güçlendirilmesi olarak belirlenebilmektedir. Bunlara örnek olarak; kısmi yıkım ve sökülme, malzemenin iyileştirilmesi, bölgesel onarım/güçlendirme, üst yapının güçlendirilmesi, temel sisteminin güçlendirilmesi, kemer, tonoz ve kubbe arasındaki etkileşimin artırılması verilebilmektedir. Tarihi mimari yapıların onarımında/güçlendirilmesinde yapının özgün malzemesine ek olarak, yüksek dayanımlı çelik, paslanmaz çelik, epoksi reçinesi, değişik özellikte çimentolar, tamir harçları, lif takviyeli polimerler (LP) gibi malzemeler kullanılabilir. Koruma ve onarım işlemlerinde kullanılacak malzemelerin, fiziksel ve mekanik özelliklerinin yapıda mevcut olan malzeme ile zaman içinde uyumsuzluk oluşturmayacak ve uygulamadan sonra geriye dönüşü mümkün olabilecek özellikte olması gerekmektedir (Yaldız, Yavuz, Yılmaz, 2011:1042).

Yaşam süresini etkileyen bir diğer faktör; doğal afetlerdir. Türkiye bir deprem bölgesi olduğu için tarihi yapıların deprem geçmişi incelenmeli ve inşaat mühendisleri tarafından yapılan zemin ve strüktür araştırmaları sonucunda yapının ihtiyacı olan güçlendirme işlemleri yapılmalıdır (Ahunbay,2020:17).

Yeniden işlevlendirilme projelerinde, mimari yapıların strüktürel olarak güçlendirilmesi, mevzuata bağlı kalarak, var olan durumun uygun hale getirilmesi, düşey dolaşım elemanlarının eklenmesi, yeni kat veya yapıların eklenmesi biçiminde gerçekleştirilen farklılıklar sonucu; yapının strüktürel elemanları olan kolonlar, taşıyıcı duvarlar, kirişler ve gergi elemanlar, kat plakları gibi öğelerine de müdahale edilebilmektedir. Herhangi bir fonksiyonu olmayan metal merdivenler, depo ya da bodrum kat inişleri sağlayan alanlar kullanım dışı bırakılabilmektedir. Kullanılmayan baca, ocak, şömine gibi elemanlar mimari dokuyu yaşatmak adına özgün hali ile korunabilmektedir. Yeniden işlevlendirme çalışmalarında, yapıların mevcut olan teknik altyapılarının ve tesisat sistemlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Tesisat sistemi olarak kullanılmayacak durumda olan yapılarda sisteme uygun güncel sistemler kurulabilmektedir. Kendine has durumlarda ihtiyaç halinde; havalandırma, iklimlendirme gibi sistemlerin yapıya ilave edilmesi ve uygun ışık seçenekleri ile aydınlatma ihtiyaçlarını gidermek amacıyla elektrik aksamının yenilenmesi gerekmektedir (Bilal,2019:17-18).

2.2.1.Sağlamlaştırma

Kuban (2000)'a göre asgari koruma olan sağlamlaştırma, koruma çalışmalarının ilk aşamasını oluşturmaktadır. Tarihi yapılara restorasyon yapılmadan önce sağlamlaştırma işleminin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Sağlamlaştırma işlemi yapılmadan önce temizlik uygulaması yapılmalıdır. Bahsi geçen temizlik işlemi; zaman içerisinde yapıya yapılan müdahalelerin dolgu temizliği ve cephede oluşan yapının strüktürüne zarar veren kirlerin temizlenmesinden oluşmaktadır (Gökdağ,2019:73).

2.2.2.Bütünleme (Reintegrasyon)

Tarihi mimari yapıların kaybolmuş veya yıpranmış bölümlerinin tamamlanması işlemine bütünleme denilmektedir (ICOMOS Türkiye 2013). Bütünleme işlemini uygularken yapının kendisine müdahale edilmemeli, özgünlüğünü etkileyecek yorumlara gidilmemeli ve bütünleme yapılan malzemenin sonradan eklendiği ayırt edilmelidir (ICOMOS 1964). Bütünleme koruma işlemlerinde çok tercih edilmese de yapının sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla tercih edilmektedir. Bu teknik ilk zamanlarda minimum sağlama müdahaleleri ile birlikte anılırken günümüzde yeniden işlevlendirme yöntemi ile birleşip çağdaş ek seçeneklerine kadar genişlemektedir. Yeniden işlevlendirme de işlev seçeneğine yardımcı olmak için bu teknikten faydalanılmaktadır. Örnek olarak, Türkiye’de bazı antik kentlerde bulunan hamam bölümlerinin üzeri çatı örtüsü ile kapatılarak müze işlevinin verilmesine destek olmuştur (Uçar ve Örmecioğlu, 2018:25). Bütünleme işlemi yapıyı sağlamlaştırıp, kullanılabilir olması için tercih edilmektedir. Bu işlem yapılırken tarihi belgeler ve kaynaklardan yararlanmak ve yorumlamaya gitmemek önemli bir noktadır.

2.2.3.Yenileme, Yeniden Kullanım, Yeni İşleve Uyarlama (Renovasyon, Rehabilitasyon)

Toplum yapısı ve kültür zaman içerisinde değişmektedir. Döneminde kullanılan yapıların günümüzde kullanılamaz olması durumunu ortaya koymaktadır. Günümüzde kullanım için yetersiz durumda olan yapılara iyileştirme- renovasyon tekniği uygulanmaktadır.

Rehabilitasyon; Tarihi bir yapı, koruma ve onarım işlemleri yolu ile kültürel değerine uygun hale getirilmelidir. Koruma işlemleri, yapının tarihi özelliklerini korurken var olan yeni kullanım gereksinimlerini karşılamak için ek'ler yapma gereksinimini onaylamaktadır. Tarihi yapıların bozulmuş malzemelerine uygulanan koruma işlemleri, yapıda bulunan özgün malzeme ile tedarik edilemez ise dokuya uyumlu çağdaş malzeme kullanılarak yapılmaktadır (Dinçer, 2014:7).

Yeniden İşlevlendirme; Koruma yöntemlerinin genelinin aksine yeniden işlevlendirme daha az sert kurallara sahiptir. Yapı için kabul edilen yeni işlevin gereksinimlerine göre uygulamalar yapılabilmektedir. Mekânsal organizasyon farklılıkları dışında; güncel yasalara göre müdahaleler; yangın güvenliği, engelli ulaşılabilirliği ve mekanik donatılar eklenebilmektedir. Bu yöntemde önemli olan tarihi yapının özgün özelliklerinin korunması ve yüklenen yeni işlevin yapı ile ilişki içerisinde olmasıdır (Cullinane, 2013:117).

Cullinane, yeniden işlevlendirme ilkelerini şu şekilde sıralamıştır (Cullinane, 2013:114-115);

1. Tarihi yapılar mevcut işlevleri ile kullanılmalıdır. Özgün yapıya ve malzemelere, mekân organizasyon şemalarına zarar vermeden yeni işlevler verilebilmektedir

2. Tarihi yapının kendine has özelliklerinin sürdürülmesine ve muhafaza edilmesine dikkat edilmelidir. Özgün malzemenin kaldırılması veya yapının mimarisine özgü mekânsal bağlantıların değiştirilmesi engellenmelidir.

3. Tarihi yapılar ait oldukları dönemin ve kullanım amacının bir belgesi niteliğindedir. Yoruma dayalı uygulamalar yapıp yanlış algılamaya sebep olabilecek durumlardan uzak durulmalıdır.

4. Tarihi yapılarda var olan değişiklikler sürdürülmeli ve korunmalıdır.

5. Restorasyon sürecini oluşturan malzemeler, yapısal özellikler, dokular, yapım teknikleri veya zanaat işleri korunmalıdır.

6. Yıpranmış veya zarar görmüş alanlara, bütünleme işleminden önce onarım işlemi yapılmalıdır. Zararın seviyesi bütünleme işlemini gerekli kıldığında, yapılacak işlem

özgün parça ile benzer niteliklere sahip olmalıdır. Tamamlanan parçalar öncesi ve sonrasında belgeleme yöntemleri ile gösterilmelidir.

7. Tarihi yapılara kimyasal, fiziksel ekler büyük bir dikkatle uygulanmalıdır. Tarihi malzemelere zarar verip bozulmasına yol açacak her türlü malzeme ve müdahaleden uzak durulmalıdır.

8. Arkeolojik eserler, alanlar; yerinde korunmalıdır.

9. Yeni ilaveler veya dış mekândaki değişiklikler ya da eklenen yeni bölümler yapının özgün malzeme özelliklerine ve mekânsal ilişkilerine zarar vermemelidir. Tarihi yapıya eklenen yeni müdahaleler özgün yapıdan ayırt edilebilir şekilde uygulanmalıdır.

10. Çağdaş ilaveler ya da yapı ile bağlantılı konstrüksiyonlar, ileride iptal edilmek istenildiğinde, tarihi yapının özgün bütünlüğünün ve çevresinin zarar görmemiş olmasına dikkat edilmelidir.

Yeniden işlevlendirme yöntemi, tarihi yapının korunması sağlanırken ekonomik fayda sağlamak, kültürel miras aktarımını gerçekleştirmek ve çevresel zararı asgari seviyede tutmak için tercih edilmektedir (Gökdağ, 2019:79-80). Tarihi yapıya yeni işlev kazandırılması seçeneği, yapının belli ölçüde fizyonomisinin değiştirmesini, ihtiyaç dâhilinde yeni eklerin yapılmasını beraberinde getirmektedir (Abacı, 2018:35). Yeniden işlevlendirme de popüler olan mimari tarz zıt bir tasarım kullanarak farkındalık halinde karşıtlık yaratmaktır. Bu şekilde tarihin teknik ve malzeme özellikleri ile günümüz koşullarının teknik ve malzeme farklılıkları birbirlerinin önüne geçmeden farklılıklarını sergilemektedirler (Kaşlı,2008:27).

Yeniden işlevlendirme projelerinde, kullanıcılara her duyudan yaklaşmak iletişimi kuvvetlendirecektir. Projelerde; görme, dokunma, duyma, koklama gibi duyulara seslenmek mekânsal iletişimi beslemektedir. Görme duyusu en sık kullanılan duyu olması sebebiyle tek başına var olduğunda etkisi zayıftır, bunun yanı sıra istem dışı algıya girmesi ile en sık kullanılan algı biçimidir. Tarihi mekânların, mekânsal etkisi modern mekânlara göre çok daha güçlüdür. Mekânlar oluşturulurken zaman içinde geçirdiği değişiklikler görseller ile desteklenerek kullanıcılara sunulursa mekân ve kullanıcı bağı güçlenecektir. İşıtsel ve duyuusal efektler kullanılarak mekân ile kullanıcı iletişimini güçlendirmek yeni

işlev kazandırılan yapılarda uyum sürecinin hızlanmasına sebep olacaktır (Durukan, 2020:198).

2.2.4.Çağdaş Ek

Çağdaş ek yöntemi, tarihi mimari yapıların günümüz mimari yapıları ile bir araya getirilmesi noktasında diğer koruma yöntemlerinden ayrı bir yere sahiptir. Diğer yöntemlerde tarihi yapının koruma ve onarım işlemleri yapılırken bu yöntem yapıya ek bir yapı yapılmasıdır. İnterdisipliner bir çalışma ekibi bu yöntemin gerekleri arasındadır. Çoğu zaman tarihi mimari yapıların kendisine uygulanamayan ama zamanın ihtiyaçları dâhilinde olması gereken birimler bu şekilde çağdaş ekler ile tasarlanabilmektedir. Ahunbay (2009) yeni işlev olarak müze işlevi yüklenen tarihi konutlarda; ziyaretçiler için ıslak hacimler, güvenlik alanı, danışma alanı gibi ek gereksinimler için çağdaş ek yönteminin tercih edildiğinden bahsetmiştir. Ahunbay (2009) Tarihi yapının gereksinimleri için yapılacak ek yapının, tarihi dokunun önüne geçmemesi ve zarar vermemesi dikkate alındığında yapının yükünü de azaltacağı için olumlu bir uygulama yöntemi olduğunu vurgulamıştır (Gökdağ, 2019:77-78).

2.2.5.Yeniden Yapım (Rekonstrüksiyon)

Yeniden yapım ve onarım seçeneği tarihi bir yapıya uygulanabilecek en uçta koruma yöntemidir. Koruma merkezli yeniden yapım mecburi olmadıkça tercih edilmemeli ve sadece gerekli yerlere uygulanmalıdır. Yıkılmış ve artık var olmayan ya da viran halde olan yapıların özgün malzeme ve çağdaş malzemeler kullanılarak özgün haline uygun bir şekilde yapılmasına yeniden yapım denilmektedir (Ahunbay, Z. ve Soygür Ü. 2011). Özgün malzeme oranının, yeni malzemedan az olması ya da tamamıyla yeni malzeme kullanılması sebebiyle mecburi durumlarda tercih edilen bir yöntemdir. Yeniden yapım kararları alınırken, ulusların kültürel, tarihi önemli bir parçasının yerine konması gibi

durumlar tercih sebeplerindedir. Örnek olarak; Japonya Nara'daki AD Heijo Tapınağı ve Atina Agora yapısı popüler örnekler arasında bulunmaktadır. Bu şekilde yeniden yapılan projelerde toplum yapısını deneyimleyebilmektedir. Yeniden yapımda var olan kalıntıların çok az olduğu durumlarda, yapının mekânsal duygusunu aktaracak biçimde yeni yapının kurgulandığı projelerde görülmektedir. Xanten'deki Roma müzesi örnekler arasında bulunmaktadır. Roma müzesi projesinde Roma hamamının ve tapınak yapısının arkeolojik kalıntı alanı üzerine ancak kalıntı ile arasında küçük bir boşluk bırakacak biçimde üçüncü boyutta çağdaş malzeme ile yapı mekânsal etkiyi aktaracak şekilde kemerlerin etkisi canlandırılarak ayağa kaldırılmıştır (Uçar ve Örmecioğlu, 2018:26). Tarihi kentler eğitici ve manalı bilgilere sahip eserleri ile öğretici özelliğe sahiptirler. Yapıların yıkılıp yeniden kopyalarının yapılması bu durumu yansıtmayan istenmeyen bir durumdur (Ahunbay, 2017:35); fakat belli sebeplerle yok edilmiş (savaş v.b.) kültürün önemli parçaları/ milli değere sahip yapılarının yeniden uygulanması toplumun milli duyguları için olumlu sonuç vermektedir. Rekonstrüksiyon uygulama projelerinde güvenilir belge ve bilgilerin yanı sıra, yetkin bir uygulama ve denetleyici ekibin olması gerekmektedir. Dönem mimarisini ve yapımların tekniklerini bilen mimar ve ustalarla çalışmak projenin başarısı açısından önem teşkil etmektedir (Ahunbay, 2017:34). Örneğin ustaların modern alet ve yöntemlerle yaptıkları uygulamalar özgün esere ulaşmayı zorlaştıracaktır. Mostar köprüsünün rekonstrüksiyon çalışmalarında köprünün döneminde kullanılan (16. Yüzyıl' da malzemesinin temin edildiği taş ocağından) taşlar alınıp geleneksel yöntemler ile işlenmiştir. Bu şekilde ortaya çıkan sonuç proje, aslının ruhuna en yakın durumdadır.

Rekonstrüksiyon projelerini, mimarlar ya da koruma konusunda eğitim almış mimarlar gerçekleştirmelidir. Yok olmuş bir kültür varlığını topluma yeniden kazandırmak toplumsal bellek açısından önemli bir yere sahiptir. Tarihi yapılar hakkında yeterli miktarda veri olması durumunda yeniden inşası gerçekleştirilebilmektedir; fakat bu durum kötüye kullanılmamalı mevcut siyasi otoritelerin sempati kazanma uğraşları için yapılan eylemler değil topluma katkı sağlayacak unsurlar olmalıdır. Kültür varlıkları bir araç olarak değil amaç olarak değerlendirilmelidir (Eres, 2017:84).

2.2.6.Temizleme

Tarihi mimari yapılarda zaman içerisinde; biyolojik, fizyolojik veya kimyasal sebeplerden dolayı kirlenmeler oluşmaktadır. Kirlenen yüzeylerin temizliği mekanik yöntemler veya kimyasal yöntemler ile sağlanmaktadır. Uygulanacak temizliğin tipini ve seviyesini tarihi yapının malzeme özelliği ve oluşan kir tabakasının kimyası belirlemektedir.

2.2.7.Taşıma

Taşıma yöntemi, tarihi bir yapının yerinden ayrılarak farklı bir alana yerleştirilmesidir. Bu yöntem, titiz bir çalışma ile birlikte ayrıntılı bir belgeleme yöntemi ve planlamayı gerektirmektedir. Tarihi yapıların çevreleri ile koruma politikası savunulduğu için bir yapıyı taşıma işleminin yapının fiziksel bütünlüğünün yok olması gibi üst seviyede bir neden gerekmektedir. Taşıma yöntemi diğer koruma yöntemlerinin uygulanamadığı durumlarda tercih edilmektedir. Bu tercih yapının bulunduğu yerin, doğal sebeplerden dolayı yapıya zarar verecek olması olabilmektedir. Tarihi yapı bütün halde taşınamıyor ise parçalı olarak taşınacaktır. Bu durum bütün şekilde oluşturulan yapının mimari detaylarına zarar verilmesi anlamına gelmektedir. Parçalar yerine yerleştirildiğinde birleşim alanlarındaki özgün el işçilikleri bozulmuş olduğundan yapı özgünlüğünü kaybetmiş olacaktır (Gökdağ, 2019:78).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TARİHİ YAPILARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ AÇISINDAN YENİDEN İŞLEVLENDİRME

Geçmişten, bugüne varlıklarını devam ettiren mimari yapılar tarih bilincimizi oluşturmaktadırlar. Bu yapılar değerlendirilirken içinde bulunduğu çevre ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Tarihi yapılar geçirdikleri dönemlerin yaşayış biçimleri, sosyal, ekonomik ve kültürel değerleri hakkında veri edinmemizi sağladıkları için tarihi bir belge özelliğine sahiptirler. Bu sebepten dolayı tarihi yapıların korunması, kültürel bir miras oldukları bilinci topluma aktarılması gereken önemli noktalardandır.

Teknolojik gelişmeler, büyük şehirlere yapılan göçlerin artması, rant değerlerinin artması, alt yapı ve sağlık hizmetlerinin ihtiyaçlara yetersiz kalması gibi sebeplerden dolayı tarihi yapıların tarihi dokuları korunamamaktadır. Yapılar, sürekli değişim içinde olan toplumsal yapı ile etkileşim halindedir. İlerleyen ve değişen toplumların değişen gereksinimleri ve yaşam koşulları mevcut yapıların işlevsel olarak uyum sağlayamamalarına sebep olabilmektedir.

Yapılar kültürü ve içinde bulunduğu toplumu yansıtan önemli değerlerdir. Fiziksel olarak iyileştirilseler dahi kısa zamanda yıpranmaya başlamaktadırlar, bu yüzden yapıların varlığını sürdürüebilmek adına yeni işlevler yüklenip toplum ile olan bağıını sürdürmek gerekmektedir (Doğru, 2018:9). Mevcut bir binayı korumak ve yeniden kullanmak, tamamen yenilemeden veya yeni bir bina yapmaktan daha sürdürülebilir bir yaklaşımdır. Binaların sık sık ancak küçük müdahalelerle onarılması sonucunda birçok geleneksel bina sürdürülebilir olmuştur. Tarihi binalara minimum müdahale ve düzenli bakım; binayı korumaya yönelik ekolojik ve çevreye duyarlı bir yaklaşımdır. Koruma kararlarının aynı zamanda malzeme temini açısından sürdürülebilirliğinin de dikkate

alınması gerekmektedir. Bu durum uygulamaya yön verecektir. Örneğin; kereste tedarikinde ormanların sürdürülebilirliği (özellikle maun dâhil bazı tropikal sert ağaçlar), taş ocaklarından elde edilen taşların mevcudiyeti ve taş ocağının çevre üzerindeki etkileri gibi durumlar bulunmaktadır. Birçok ahşap yapı, kerestenin bol miktarda mevcut olduğu bir zamanda inşa edilmiştir, ilerleyen zamanda koruma amacıyla ekonomik olarak kaynak sağlama konusunda sorunlar yaşanmıştır. Ayrıca projelerde; koruma yöntemlerinden temizlik uygulaması uygulanırken zararlı kimyasal maddeler kullanmaktan kaçınmak da çevreye duyarlı yaklaşımlar arasındadır (Orbaşlı, 2008:61). Tarihî çevrenin bozulması yapı biçimlerinin ve işlevlerinin çözülmesinden ziyade, özgün olarak biçim ve içerik arasında belirli bir denge içinde ortaya çıkmış olan düzenin zamanla içine giren yeni işlevlerle yani sosyo-ekonomik nedenlerle bu dengenin bozulmuş olmasından doğmaktadır. Cervelatti, zaman içerisinde ne denli değişirse değişsin, biçime esas olacak insan eylemlerinin çok değişmediğini düşünmektedir. Biçimin de üzerinde yapılan işlemlerle zamanla değişebileceğine; fakat yine de değerini yitirmeyeceğine inanmaktadır. Dört köşe bir odaya hangi düzenlemeler yapılırsa yapılsın yeniden kullanılmaması için bir sebep olmamaktadır. Önemli olan, eski biçimleri, mümkün olduğunca koruyacak işlevlerin bulunması olacaktır (Kuban, 2016:306-307).

Yeniden işlevlendirilen tarihi yapılar; ait oldukları çevre ile birlikte, mekânsal özellikleri, mimari yapım teknikleri, mimari tarzları ve plan şemaları ile birlikte değerlendirilmeleri gerekmektedir. Bir mimari biçimin tipolojik özellikleri, taşıyıcı sisteme, yapım tekniğine kullanılan boyutların parametrelerine, geleneksel malzeme gibi çeşitli durumlar ile ilişkilidir. Eğer yapının strüktüründe bir değişiklik gereği duyuluyorsa bunun yapının mekânsal özelliklerini bozacağı açıktır. Tipolojiyi değiştiren, örneğin taşıyıcı duvar yerine taşıyıcı sistem koyan bir öneri, biçimsel olarak zoraki bir benzerlik taşısa da, baştan tanımlanan tipolojik sınıflandırmayı değiştirmektedir. Bu bakımdan uygulama açısından tipolojik tanımlamalarda taşıyıcı strüktürün, yapım tekniğinin, malzemenin ve boyutsal özelliklerinin önemi bulunmaktadır. Bunların analitik olarak değerlendirilmesi ve koruma esaslarında göz önüne alınması gerekmektedir (Kuban, 2016:303).

Tarihi yapıya ve çevresine dâhil edilecek düzenlemeler, çevresinin yeni işleve uygun olarak düzenlenmesini ve yapının çevresiyle birlikte zamansal ve mekânsal sürekliliği sağlamasına sebep olacaktır. Tarihi yapılara uygulanan restorasyon projeleri sadece yapısal ve sanatsal müdahaleleri içermemektedir. Günümüz koşullarının ve tercih edilen işlevin gereği; aydınlatma, ısıtma gibi elemanların uygulanabileceği durumları da araştırmak ve uygun çözüm bulmak gerekmektedir (Yenel, 2015:72). Tarihi mimari yapılara ait her proje kendine has üretilmektedir. Tarihte yer almış yapıları hissedebilme özelliği, mekâna ve geçirdiği tarihsel dönemleri duyumsamaya destek olacaktır. Bu noktada topluma katkıları büyüktür. Yeniden işlevlendirilen yapılarda duyulara hitap eden bir uygulama oluşturulursa tarihi doku ile bütünleşmek kullanıcılar açısından çok daha keyifli hale gelecektir (Durukan, 2020:199).

Tarihi bir yapı çeşitli nedenler ile korunabilmektedir. Bunlar arasında kişisel nedenler de yer almaktadır. Kişiyeye ait anısal değeri olan yapılar koruma isteğini peşinde getirmektedir. Atalarından kalma bir köşk; kişi ve yakın çevresi için korunmaya değer niteliğe sahip olabilmektedir. Söz konusu köşkün mimari tarzı, çevre ile ilişkisi, yapım tekniği ve malzeme özellikleri gibi kavramlar değerlendirildiğinde ise, yapının belge değeri toplum için değer kazanarak korunmaya değer bulunabilmektedir (Kaşlı, 2009:11). Türkiye’de koruma kriterlerine sahip tarihi yapılarda genellikle var olan sıkıntılar; aile içindeki miras problemleri, onarım uygulamaları için maddi yetersizlikler, müdahale yöntemlerine karşı ön yargılı davranışlar, yapıların sahip olduğu maneviyattan öte arsa kârı gütmeye gibi durumlardan oluşmaktadır (Kaşlı, 2009:12) Bu sebeplerden dolayı koruma bilincinin topluma kazandırılması soyut ve somut değerlerin sürekliliği için önem arz etmektedir. Kültür, toplumun tarihsel süreç ile birlikte biriktirdiği soyut ve somut değerler bütünüdür ifade etmektedir. Kültür, toplumun bilgi ve yaşanmışlıklarını, tarihini, yaşam şeklini ve özünü göstermektedir. Kültürel mirasımızı gelecek nesillere aktarmak tüm toplumun üzerine alması gereken bir sorumluluktur. Sosyal ve kültürel değerlerimizin göstergesi olan mimari yapılarımızın ilk işlevi ya da uygun bir işlev ile korunması; gelecek kuşaklara aktarımı, sosyal ve kültürel sürekliliğin sağlanması için çalışmalar yapılmaktadır (Çelebi ve Gültekin, 2007:31). Sosyal ve kültürel sürekliliğin sağlanması

adına geçmişe ait işaret ve simgelerin nesiller boyunca taşınabilmesi gerekmektedir (Tekeli, 1989; Dikmen,2017:422).

Tarihi yapıların farklı işlevlerle kullanılması, ilk işlevini devam ettirme şansı olmayan yapıların, yapı içinde var olan yaşanmışlıkların ve yapıya ait belge niteliğindeki izlerin gelecek kuşaklara iletilmesine ve korunmasına olanak sağlamaktadır. Tarihi değere sahip yapıların toplumun talep ettiği yönde işlevlendirilerek kullanılması var olan yapının değerlendirilerek doğal çevreye verilecek zararı en aza indirmektedir (Aydın ve Yıldız, 2010:2). Yeni işlev yüklenerek koruma kararı alınmış tarihi yapılarda, içinde bulunduğu şehrin tüm özellikleri, yapıların analizi ve özellikleri değerlendirilip ortaya çıkan sonucun akılcı bir şekilde harmanlanması gerekmektedir. Tarihi yapı için sunulan işlevin uygunluğu ve bu işlevin çevresi tarafından talep edilmesi en uygun biçimde yaşatılarak korunabilmesine olanak verecektir. Tarihi yapıları korurken doğru işlevler yüklenmesi topluma hizmet ederek sürdürülebilir olmasını mümkün kılmaktadır (Urak, 2002:46). Tarihi yapılara yeni işlev kazandırılırken iyileştirilmeleri, yeni işlevin belli gereksinimlerine cevap vermesi için yapılarda farklılıklar yapılabilmektedir. İyileştirme çalışmalarında, yeniden işlev kazandırılan yapılarda çevre ve servis özelliklerinin artırılması için “uyarlama” (refrofit) terimi kullanılmaktadır (Abacı, 2018:36). Tarihi mimari yapılar ve tarihi çevreler anlamlarını devam ettirebilmek için bir sergi alanı biçiminde değil toplumun yararına topluma hizmet edecek şekilde yaşayan sürdürülebilir alanlara dönüştürülmelidirler. Tarihi mimari yapılara çevresi ile birlikte yaşamasını sağlayacak toplum ile bütünleşmesini sağlayan kültürel, morfolojik ve fonksiyonel olarak fayda sağlayacak yeni işlevler yüklenmelidir (Abacı, 2018:6). Tarihi bir yapıya yeni düzenlemeler uygulanırken, mekânın organizasyonu değiştirilmemeli, ıslak hacimler ve diğer mekânlar tasarımcının istediği yere konulmamalıdır. Bu durum yapının özgünlüğüne zarar vereceği için tasarımcılar projelendirirken yapının var olan taşıyıcı sistemini, yapıda kullanılmış olan yapı elemanlarını dikkate alıp onlara zarar gelmeyecek şekilde tasarımlarını gerçekleştirmelidirler. Tarihi yapıların içinde genellikle; ocak, niş, raf, merdiven korkuluğu, tezgâh, sedir gibi dönemin tarzına has uygulanan sabit donatılar; masa, sandalye, koltuk gibi hareketli donatılar ve genellikle evde bulunan cam yüzeylerinde vitray sanatı uygulamaları görülmektedir. Uygulanacak yeni tasarımların var

olan öğeleri bozmamasına özen gösterilmelidir. Uygulanacak yeni malzemelerin, özgün malzemeye uyumu yapılan analizler ve incelemeler doğrultusunda karar verilmesi gerekmektedir. Bütün bu durumlar yeni bir yapıya uygulama yaklaşımı ile tarihi bir yapıya uygulanan yaklaşımın aynı olmaması gerektiğinin göstergelerindedir. Tarihi yapıların mülk sahipleri bu noktada makul kararlar almalı yapıyı zorlayacak işlev seçimlerini onaylamaları gerekmektedir. Senelerce kuru durumda olan yapıya, geniş ıslak hacimlere sahip, buhar üretecek mutfaklara sahip, restoran gibi işlevler verildiğinde yapı çok daha hızlı bozulacaktır, aynı şekilde aktif bir sirkülasyona sahip olmayan bir yapının kamu hizmeti yapılan bir binaya veya aktif bir sergi alanına dönüştürülmesi, yapıyı çok daha hızlı bir şekilde yıpranacaktır. Bütün bunlar planlanıp ona göre işlev seçimlerini tercih etmek gerekmektedir (Alsaç,1992:86-87).

2000 yıllarına kadar Türkiye’de sit alanlarında tek yapı ölçeğinde yeni yapı uygulamaları yapılırken, 2004 sonrası kentsel yenilemenin alt yapısını oluşturmak için hazırlanan yasalar farkındalık oluşturmuştur. Koruma konusunda gelinen iyi noktaya karşın; 2005 yılında çıkarılan “5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun” ile sit alanı ilan edilmiş bölgelerin içinde yer alan ‘bozulmuş’ alanlar Bakanlar Kurulu kararı ile “yenileme alanı” ilan edilmiş ve bu alanlardaki projeler “yenileme projesi” olarak tanımlanmıştır (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5366.pdf>). Yenileme yasasının mevcut koruma yasası ile uyum göstermeyen tarafları bulunmaktadır. Yasa kapsamında yenileme alanı ilan edilen bölgelerin sit statüsünden çıkartılması ve bu alanlarda sadece fiziksel mekânı düzenleyen, sosyal çevrenin yok sayıldığı yenileme projelerinin oluşturulması büyük tepkiye sebep olmuştur. Devam eden süreçte yenileme alanlarında yapılan uygulamalarda Koruma Bölge Kurulları yerine Yenileme Kurulları yetkilendirilmiş, sit alanlarında geçerli olan koruma imar planları koşulları etkisiz kalmıştır. Bununla birlikte fiziksel mekâna doğrudan etki edecek yenileme projelerinde özel bir tanımlama yapılmamış, yeni yapı tasarımı ile ilgili “imar mevzuatında öngörülen proje” tanımlanması yapılmıştır (Tan ve Arabacıoğlu, 2020:210).

Şehirler yaşayan bir varlık olarak devamlı bir yenilenme içerisinde. Tarihi çevreler, zaman içerisinde yaşamış oldukları değişimler sonucu oluşan kültürel kimlikleri

ile günümüze adapte olabildikleri sürece sürdürülebilirler. Toplumlarda meydana gelen sosyal ve ekonomik değişimlerin sebep olduğu gereksinimlere bağlı yeni işlevler, yeni kullanımlar yapılmalıdır. Doğru bir koruma planına sahip olmayarak problemleri sadece yapı ölçeğinde çözmeye odaklanan yaklaşım ile çevre dokusunda büyük sıkıntılar oluşabilmektedir. Yapılacak yanlış müdahaleler tarihi dokunun bir noktasına zarar verip zaman içerisinde bu hataların eklenmesi ile tamamen kaybolan doku ile kimliksiz bir sosyal yapı oluşmasına sebep olmaktadır.

İstanbul tarihi dokusu ile tüm dünyanın gözü önünde olan bir şehirdir. İstanbul'da 1950 yılı sonrasında hızlı kentleşme ve yeni yapılaşma karar ve uygulamaları modernleşme başlığı altında tarihi şehrin birçok özelliğini geri dönüşü olmayan bir şekilde ortadan kaldırmıştır. 1970 yıllarından sonra ön plana çıkan tarihi değerleri koruma bilinci uygulanmaya çalışırken, diğer tarafta bilinçli çıkartılan yangınlar sonucu yok edilmeye devam edilmiştir. İstanbul ve benzeri tarihi değere sahip kentlerimizin yok edilen tarihi çevreleri sonucu yeni oluşturulan yaşam alanları; geçmişin yapı-doğa ve insan-yapı bağlantılarından uzak, çevreye karşı hissiz kentsel oluşumlarıdır. Sağlıksız ve estetik değerleri klişeleşmiş çevreler oluşurken; anlamını geleneksel, toplumsal özelliklerini kaybetmiş çevreler de bu durumun sonucu olmaktadır (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007: 205).

3.1.İSTANBUL KADIKÖY BÖLGESİNDEN YENİDEN İŞLEVLENDİRME ÖRNEKLERİ

Kuban'a göre (2020) İstanbul yaşadığı bütün deformasyonlara rağmen büyük bir müzedir. Ama içinde yer alan tarihi yapıların benzerlerini yapmaya çalışarak (Ayasofya, Süleymaniye gibi özgün yapıların) tekrara düştüğünde sonucun başarısız olacağı kaçınılmaz bir gerçektir. İstanbul sık sık yangın yaşamış ahşap yapı yoğunluklu bir şehir olduğu için 19. Yüzyıldan geriye gitmek söz konusu değildir. O dönemlerden kalma yapılar oldukça az olup belli bölgelerde bulunmaktadır. Haliç'e doğru ahşabın yerini kâgir yapılar almaktadır (Kuban, 2020a:100). Cumhuriyet döneminde konut mimarisinin

en temel özelliği; ahşabın ekonomik sebepler ve yasal zorlamalarla kullanılmamasıdır. Bu durum bu geleneğin ortadan kalkmasına sebep olmuş İstanbul'da kâgir yapı geleneğini uzun zamandan beri sürdüren Rum ve Ermeni ustalar, tuğla kâgir yapı alanında başlıca teknisyenler olarak kalmıştır (Kuban, 2020a:275).

19. yüzyılın sonlarında geleneksel konut tipolojisinin terk edildiği bir dönemde, İstanbul sokaklarına kendine has özellikler kazandıran bazı volümetrik özellikler eski konut geleneğini yansıtmaktadır. Hızlıca oluşturulan ahşap strüktür, kafeslerle mahremiyet sağlanan fazla sayıda pencereleri olan odalar, yollar ve kıyıları boyunca cumbaları ve çıkmalarıyla farklı renkte boyanmış, sağır duvarlara sahip zemin katlar Anadolu'da gelişen Türk evi tipolojisinin İstanbul ile şekillenmiş hali olarak ortaya çıkmıştır (Kuban, 2020a:269). Pencereler yüzyıllar boyunca yaklaşık 1/2 düşey oranında yapılmıştır. Kemerli pencere hiçbir zaman Türk ev geleneğinin parçası olmamıştır. Kemerli pencere; İstanbul'a Avrupa tarzı konaklar, köşkler ve saraylar ile gelmiştir. Kemerli pencere ile birlikte barok ve neo-klasik tarzın mimari düzenleri, eğrisel, bol silmeli profiller, kemer kilit taşları, söveli pencereler ve değişik orantı sistemleri gibi özellikler de cephe tasarımına getirilmiştir. 19. yy'da İstanbul'da gelişen modellerin özellikle Hıristiyan azınlıkların bulunduğu önemli taşra kentlerine de sıçradığı görülmektedir. (Kuban,2020b:164).

İstanbul'a ait kent planlamaları 19. yy'da yapılmaya başlamıştır. 1836-1837 yıllarında Moltke tarafından kentin planlama süreci, imarına yönelik çeşitli plan kararlarının bulunduğu haritalar ile oluşturulmaya başlamıştır. Osmanlı da konu ile ilgili çıkartılan ilk mevzuat 1848 yılında Ebniye Nizamnamesi'dir. 1864 yılında çıkan Hocapaşa yangınından sonra yine aynı yıl Turuk ve Ebniye Nizamnamesi çıkartılmıştır (İBB, 1995). Bu kanunlar şehirdeki parselleşmeden, bina görünüşlerine, yol açıklıklarına kadar şehir planlaması ile ilgili birçok bilgiye sahiptirler (Kılıç,2015:19). İstanbul'da bulunan tarihi eserlerin belgelenmesi ve bu eserlere uygulanacak uygulamaların kayıt altına alınması işlemleri, 1917'de Eski Anıtları Koruma Kurulu tarafından başlatılmıştır. Bu kurul aynı zamanda Maarif Nezareti, İstanbul Şehremaneti ve İstanbul Evkaf Müdürlüğüne danışmanlık yapmıştır (Dedehayı,2010:31). Cumhuriyet döneminden 1960 yıllarına kadar Avrupa'dan birçok şehir planlamacı (Alfred Agache, Herman Elgötz, J.

Lambert, Henri Prost gibi) davet edilmiş fakat tavsiye ettikleri planlamalar ya uygulanmamış ya da tikel uygulanmıştır. 1950 yılında H. Prost'un İstanbul'dan gitmesi üzerine, planlarının revizyonu için Müşavirler Heyeti görevlendirilmiştir. Çalışmalar sonucunda sanayileşmenin Haliç'in çevresini sarmasıyla, Süleymaniye, Beyazıt, Şehzadebaşı ve Hanlar Bölgesinde bir dönüşüm yaşanmış, yaşama alanları yerlerini imalat ve depolama alanlarına bırakmıştır (İstanbul Ansiklopedisi, 1994). 1964 yılında yayınlanan Suriçi Nazım İmar Planı ile de suriçinin içinde bulunan önceden onaylı imar planları birleştirilip tek bir plan altında toplanıp konut alanları belirlenmiştir (İBB, 1964). Tarihi eserlerin işlevsel kullanımına yönelik herhangi bir tavsiye kararı getirilmemiş olup buldukları şekilde korunacakları açıklanmıştır. 1980 yılında İstanbul Metropolitan Planı'nda İstanbul'un tüm dünya tarafından bilinen kendine has değerlerini koruyarak, ülke yararına yapılacak adımlardan bahsedilmiş olup, tarihi yapıların korunmasına ilişkin ilk girişim başlatılmıştır (Kılıç, 2015:19).

İstanbul'da bulunan tarihi mimari yapıların işlevsel değişim sürecini dört aşamalı incelemek gerekmektedir; tarihi yapının parçası olduğu fiziksel bütünlüğü betimlemek, mevcut yerindeki işlevinden bahsetmek, tarihi yapının ne kadarının varlığını sürdürdüğünü araştırmak ve tarihi yapıyı dönemsel, tarihsel veya öznesel olarak geniş bir bağlama yerleştirmek (Pekol, 2010:73). Yapılar yapıldıkları döneme ait sosyal, ekonomik ve kültürel bilgilere sahiptirler. Bu doğrultuda saraylar, köşkler, külliyeler gibi gecekondular sıradan apartmanlar gibi bütün yapılar dönemlerinin ekonomik sosyal durumları hakkında bilgileri bünyelerinde taşıdıkları için korunabilecek yapılar olarak düşünülmektedir. Klasik koruma yöntemi, sosyo kültürel ve teknik değeri içine alan yapıların korunmasını uygun bulmakta olduğu için; İstanbul iki duruma birden sahip olduğundan dolayı tamamıyla korumaya alınması gerekmektedir. Cumhuriyet dönemi öncesi 15 bin hektar olan İstanbul, bugün 250 bin hektar alana sahiptir. Şu durumda bu kadar büyük bir alanın tamamının korunması mümkün olamayacağı için ortaya atılan teori çalışmamaktadır. Safranbolu kentinin tamamı koruma altında olabilirken var olan koruma kavramları İstanbul için çalışmamaktadır. 1950 yılından sonra İstanbul'a dâhil edilen 200 bin hektarlık alan söz konusudur. Bu durumdan dolayı geliştirilebilecek yeni bir koruma

kavramı İstanbul'u tamamen korumak için geçerli olabilecektir (Kuban, 2002:69; Kaşlı 2009:7).

İstanbul'un 2500 yılın üstünde olan yerleşme tarihi, üç imparatorluğun başkenti olması, dünya coğrafyasındaki stratejik yeri, topoğrafyanın kendine has özellikleri ile dünya şehirleri arasında önemli bir yere sahiptir. Bu yeri, şehre kazandıran tarihi, doğal veriler ve bunların ortaya çıkardığı sitle; Suriçi, Haliç çevresi, Galata, Boğaziçi, Üsküdar ve Kadıköy'dedir. Bunlar, planlarla ve yasalarla korunuyor gözükse de uygulama da megapol kentin kontrol edilemez büyümesi altında yok olmaktadır (Kuban, 2020a:318).

Türkiye ICOMOS Komitesi başkanının 1967'de toplanan İstanbul Bölge Kalkınma Kongresi sebebiyle kabulünü istediği düzenlemelerde; şehir parçalarının bütünüdür tarihi ve kültürel değer olarak kabul edilmesi, tarihi çekirdek sınırı tespitinin bir nazım planı zorunluluğu olması, tespit edilen tarihî bölge envanterlerinin belediyelere bir görev olarak verilmesi, koruma bölgelerinde bulunan ve kültürel değer olarak dokunulmazlık kazanan yapıların sahiplerine devlet yardımı sağlanması, bu çalışmaları izleyen ve yurt çapında örgütlenip, sorumluluk alan ve hesap veren bir kurum yaratılması kararları alınmıştır. Fakat bütün bu kararları uygulamaya geçirmek istenildiğinde kanunlar karşıya çıkmaktadır. Kanunların eksikliği ve mülkiyet hakkı sürekli olarak kararların işlemesi için sıkıntı çıkarsa da bu kararların alınması Türkiye'de tarihi çevreye olan bilincin gelişmesine ön ayak olmuştur. Örneğin, estetik değeri olmayan ahşap evlerle çevrili bir sokağı koruyacak gerekli yaptırımlar bulunmamaktadır. Hatta hukuki imkânlar zorlanarak bile böyle bir sokaktaki tüm evler tarihi yapı kabul edilse dahi, onları sürdürülebilir kılmak için mali destek bulmak imkânsıza yakın bir durumdur. Türkiye'de tarihi bilincin gelişmesi ile bu gibi durumlarda hassasiyet artacaktır. Bunun için toplum bilinçlendirilmeli ve devletin bu konuda teşvik edici politikaları olması gerekmektedir (Kuban,2016:291). Sivil toplum örgütleri ve belediyelerin tarihi bölgeler üzerinde oluşturacakları projeler mega şehrin belli bir hızda da olsa korunmaya başlamasına vesile olacaktır. Belediyelerin KUDEB bünyesinde, İstanbul'un tamamında yedi bölgeye ayrılan çalışma grupları bulunmaktadır. Bu ekipler sorumlu oldukları bölgelerin isteklerini; tarihi yapılara bakım onarım iskân verme gibi süreçleri yönetmektedirler. KUDEB'in kuruluş

amacı ve görevleri arasında; koruma onarım uygulamalarının denetimi, restorasyon süreçleri hakkında bilgi belge ve arşiv çalışmaları, yapılan işlemlerde başarının artması için yeterli araştırma yapmak ve kurumlar arası bağlantıyı kurmak bulunmaktadır (Deniz, 2010:95).

İstanbul'da bulunan tarihi yapıların koruma sebeplerinden bir diğeri de İstanbul'un bir deprem bölgesi olmasıdır. Tarihi yapılarda risk faktörleri saptanarak bunları azaltmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalarda tarihi yapıların yapısal risklerinin dışında yakın çevresi de incelemeye alınmalıdır, yapının kendisinin etrafına verebileceği zararlar da hesaplama dâhil edilmelidir. Tarihi dokuya sahip alanlarda risk haritaları oluşturulmalı tiraj yöntemi ile en riskli binalar belirlenmeli ve risk derecesine göre öncelik verip müdahale programları oluşturulmalıdır. Tarihi yapılarda doğal afetler ilgili yapılacak her türlü müdahale mevcut yasalar takip edilerek uzmanlar tarafından değerlendirilmeli denetiminin ve takibinin tek bir kuruma bağlı olup kontrol güçlü tutulmalıdır (Ünal, 2015:43).

İstanbul Anadolu yakasında bulunan Kadıköy'ün kuruluş tarihi İstanbul'un kuruluş tarihinden daha eskidir. Kadıköy'e tarihte ilk kez Kalkedonya ismi verilmiştir. Yunan tarihine göre Kalkedonya şehri İstanbul'un Megaralılar tarafından kurulmasından 17 yıl önce kurulmuştur. Kendisiyle aynı isme sahip, günümüzdeki ismi Kurbağalıdere olan alan da kurulmuştur. Şehrin ilk zamanlarında Fenikeliler alana göç etmişlerdir. Kalkedonya ismini, şehir anlamına gelen Karkidon isminden ya da bölgeden çıkan bakır madeninden dolayı aldığı düşünülmektedir. IV. Murat döneminde bölgede yaklaşık 600 adet bağ yer aldığından Evliya Çelebi bahsetmiştir. İlçenin varlıklı kesiminin yaptırdığı yalı, cami, mektep ve çeşmeler ilçeye kendine has estetik değerler katmıştır (Kolbay, 2010:4-5).

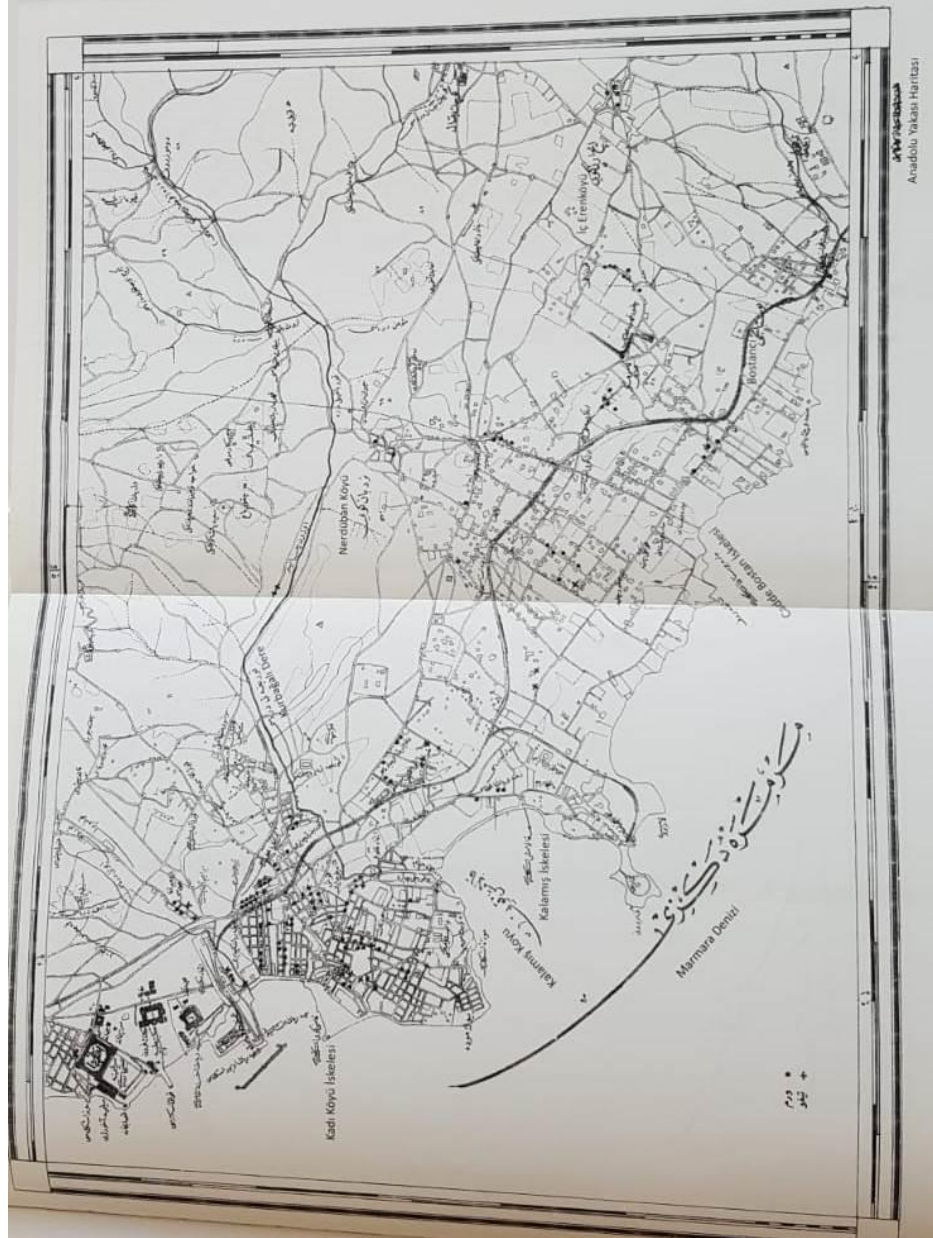
İstanbul Belediyesi'ne bağlı bir şube olan Kadıköy Belediyesi, 1984'te yapılan bir düzenlemeyle İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı bir ilçe belediyesi durumuna getirilmiştir. Anadolu Yakası'nın güney batısında bulunan Kadıköy'ün çevresinde; batı ve güneyde Marmara Denizi, kuzeyde Üsküdar, doğuda Ataşehir ve Maltepe ilçeleri bulunmaktadır (Büyük Larousse, 1986: 6160). Kadıköy ilçesinin nüfusu 2020 yılına göre, 481.983'tür. Kadıköy, sosyo-ekonomik yönden yüksek bir bölge gibi algılansa da sosyo

ekonomik düzeyi iyi olmayan birçok kişi de bu bölgede yaşamaktadır. Daha önceleri bölgede arsasız olan ekonomik durumu asgari olan ama bu bölgede oturan birçok kişi bulunmaktadır. Bu bilgiler dâhilinde Kadıköy yine de Türkiye ortalamasının üstünde sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimiyle diğer ilçelerde görülmeyen kurum ve anlayışla diğer ilçelerden ayrılmaktadır (Küçük, 2018:208).

İstanbul'un mekânsal ve görsel değişim konusunda öne çıkan alanların başında Anadolu yakası gelmektedir. II. Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı zenginlerinin geniş bahçeleri olan köşklere ev sahipliği yapan; Kızıltoprak, Feneryolu, Fenerbahçe, Kalamış, Erenköy, Kozyatağı, Bostancı ve daha sınırlarda Yakacık bölgeleri yoğun yerleşim alanlarıdır. Bu bölgelerin denize yakın kısımları Bağdat Caddesi çevresi gibi sosyal statüsünü korumaya çalışmış olmasına rağmen kıyı yolu yok olan ağaçları, 20 kata çıkan yüksek apartmanları, ızgara planlı sokakları, lüks eşya mağazaları ile geçmiş ile bağını koparmış bir kente dönüşmüştür. Kadıköy yöresinin İstanbul'la tarihi ilişkisi, sadece belgelerde, müze gibi korunan bir kaç köşkte, çamları hala duran bir kaç bahçede ve semt isimlerinde kalmıştır (Kuban, 2020a:315).

Kadıköy'ün tarihi geçmişine baktığımızda; Khalkedon'un İlk ve Orta Çağlar, hatta Yeniçağ itibarıyla, "Bizantion/ Der- saadet'e erzak sağlayan bir tahıl ambarı", "bir şifa (istirahat) ya da inziva yeri" ve "dinî mekânların mevcut olduğu, hayattan izole bir alan" diye adlandırılmıştır. Denize kıyısı ve kapalı sayılabilecek bir de koyu bulunduğu halde, hiçbir zaman işlek bir "ticarî limana" sahip olabilmiş değildir (Kütükçü, 2018:13). Şu halde, -şehrin kurucularının tercihi olan- "tarım toplumu" sonra ki nesillerin de benimsemesi ve sürdürmesi olgusu kadar, siyasal anlamda, bir gelişmenin önünde duran dış etkileri, Khalkedon üzerinde engelleyici bir siyaset ortaya koyan komşu Bizans'ın ambargosunu da göz önünde bulundurmamak gerekecektir. Ticarî anlamda gelişememe, her ne kadar toprakların verimliliği söz konusu olsa da, bir sermaye birikiminin bu bölgede yoksunluğu anlamına gelecektir. Öyle ki, Khalkedon'un gerek Doğu Roma gerekse Osmanlı dönemi itibarıyla, şehirleşme anlamında, mimarisinde de bir sığılmanın söz konusu olduğu gözlenmiştir (Kütükçü, 2018:14).

İstanbul'un ilk kadısı Hızır Bey'dir (1407?-1458). Osmanlı döneminde görevi karşılığı Kadıköy Bölgesi arpalık olarak verilmiştir. Kadıköy o zamanlarda oldukça küçük bir köydür. Osmanlı Devletinde Fatih Sultan Mehmed'in hüküm sürdüğü dönemlere denk gelmektedir. Fatih İstanbul'u fethettikten sonra Ayasofya'dan büyük bir cami yapılmasını istemiştir. Mimar olarak Khristodoulos isim rum bir mimara bu görevi vermiştir. Yapılan caminin kubbesinin Ayasofya'dan büyük olmasını talep etmiştir. Yapım aşamasında Fatih kontrolü sırasında kubbenin Ayasofya'dan büyük olmadığını fark eder ve mimarı sorguya istemektedir. Mimar daha büyük bir kubbenin depreme dayanamayacağını söyler. Mimarın bu söylevine karşı Fatih, sol elini kestirir. Ardından yaşanan depremde yapılan cami yıkılır ve mimar Kadı Hızır'a gidip durumu anlatır bunun üzerine Kadı padişah dahi olsa elinin kesilmesi hükmünü verir. Durumdan korkan Mimar şikâyetini geri çekmesine rağmen; kadı Padişaha yüklü bir para cezası vermiştir. Bu da o dönemin keskin şartlarında bile hukukun üstünlüğünü gösteren bir durumdur. Adalet konusunda ünü yanı sıra Kadıköy'ün doğal güzelliklerine kattığı etkilerde birçok kaynakta yer almaktadır. Hızır Bey sayesinde IV. Murad zamanında Kadıköy'ü, artık sarayları, bağ ve bahçeleriyle meşhur olmuştur. Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde, o tarihte Kadıköy'de altı yüz kadar bağ bulunduğunu yazmaktadır. Yeldeğirmeni'ndeki büyük saraylar, yeldeğirmenleri, İstanbul'un diğer semtlerinin sakinlerinin bu bölgeye gelmesine neden olmuştur (Kütükçü, 2018:15-16). Kadıköy o dönemden bugüne aydınların toplandığı bir bölge olmuştur (Akerman, 2009:16).



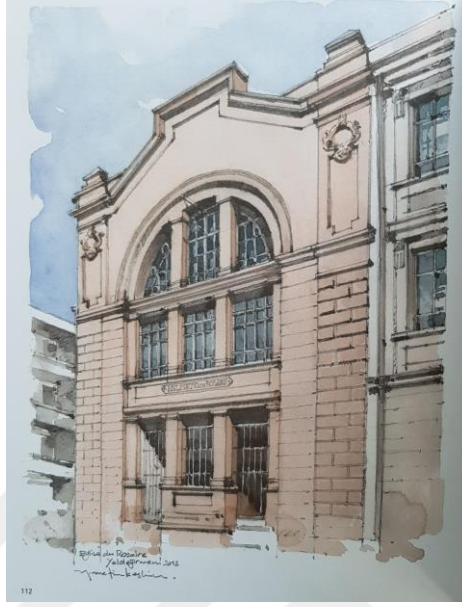
Şekil 1: Kadıköy Sokak Haritası

Kaynak: Arseven, C. E. (2011) "Kadı köyü Hakkında Belediye Araştırmaları" Kadıköy Belediyesi, s.126

gayrimüslimlere karşı uygulanan birçok kısıtlama kaldırılmıştır. Bu durum toplumun ekonomik yapısını büyük ölçüde etkilemiştir. Eski dönemde 'levanten' denilen bir grup bulunmaktadır. Bu grup genellikle ticaretle uğraşmıştır, müslümanlar ile farklı koşullara sahip olmuşlardır. Kadıköy'ün gelişmesinde levanten grubunun etkisi büyüktür. Kadıköy'de levantenlerin olduğu mahalleler genellikle; Rasimpaşa, Moda, Bahariye, Altıyol, Yoğurtçu, Erenköy ve Bostancıdır. Bu grubun yaşadığı alanlarda kendi dini inanış ve kültürlerine göre yapılar bulunmaktadır. Fransız Kız ve Erkek Okulu, Hemdat İsrail Sinagogu ve Ayia Yorgi Kilisesi, Yeldeğirmeni'nde farklı grupların ihtiyaçlarına yönelik yapılara örnek olarak gösterilmektedir (Tarkay, 2010:38-39).

1856 yılında kurulan İntizam-ı Şehir Komisyonu ile birlikte şehirlerde birçok yeni düzenleme yapılmıştır. Caddeler, sokaklar, kaldırımlar, aydınlatma elemanları, temizlik ve çöp konusunda yeni kurallar getirilmiştir. 1857 yılında İstanbul'da 14 belediye bölgesi bulunmaktadır (İstanbul Ansiklopedisi,1994:137). Eyüp, Üsküdar ve Kadıköy'ün kendi belediyeleri bulunmaktadır. Bu dönemde Şehremaneti belediye meclisi; bina ve yol yapımını üstlenmiştir. Yeni alınan kararlar ve çıkan yönetmelikler ile İstanbul'un klasik görüntüsü değişmeye başlamıştır (Tarkay, 2010:33).

Tarihi yapı, Yeldeğirmeni Rasimpaşa Mahallesi'nde, İskele Sokak'ta 1895 yılında kilise, manastır ve okul olarak inşa edilmiştir. Notre Dame du Rosaire kilisesi, Sainte-Euphemie Kız Okulu'nun (Bugünkü Kemal Atatürk Lisesi) şapeli olarak, inşa edilmiş (Arısoy, 2014:115), Fransız rahibeler tarafından 1895'te açılmıştır.



Şekil 3: Notre Dame du Rosaire kilisesi - Kültür Merkezi

*Kaynak: Bilgin, O. (2014) "Kentsel Yenilemeye Farklı Bir Yaklaşım: Yel Değirmeni Deneyimi"
İstanbul: ÇEKÜL Vakfı Yayınları, ISBN: 978-605-63831-0, s.112*

Notre Dame Du Rosaire Kilisesi'nde 1913 yılında 20 rahibe eğitim verirken 360 tane de öğrenci bulunmaktadır. 1911 yılındaki büyük yangında manastır ve kilise bölümleri zarar gören kilisenin, okul binası çok fazla hasar görmemiştir. Kilise, 1930'lu yıllarda kapanmıştır. Bahçenin kuzeyinde bulunan okul binası, 1935 yılında Maarif Vekâletine devredilmiştir. 1950'li yıllardan sonra kullanılmamaya başlanan kilisenin pencerelerindeki vitraylar, duvarlarındaki ve tavanındaki freskolar oldukça değerlidir (Atılğan, 2017:43). 1960'lı yıllarda kilisenin alt katı Kemal Atatürk Okulu tarafından müsamere salonu olarak kullanılırken, restorasyon sonrası salon yarı yarıya küçültülmüş, yarısı da tuvalet olarak planlanmıştır (Atılğan, 2017:45). Kemal Atatürk Ortaokulu olarak kullanılan manastır binası ve okul binası 1980'li yıllarda spor salonu olarak kullanılıp oldukça kötü bir duruma gelmiştir. Alt katında okulun iç bahçesinden de girilebilen bir toplantı salonu bulunan mekân, balkonlu kadınlar bölümü (Şekil 4) ile birlikte günümüzde de oldukça gösterişlidir (Atılğan, 2007:30).

Yeldeğirmeni bölgesi, Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından V No'lu Koruma Kurulu'nun kararı ile 1981 yılında SİT alanı olarak ilan edilmiştir. Bölge için hedeflenen koruma planları 1996 yılında İstanbul II No'lu Koruma Kurulu tarafından onaylanmış ve 1998 yılında planın bölgesel sınırlarının üzerinden geçilmiştir. 1999 yılında depremde gördüğü hasar sebebi ile boşaltılmıştır. Yeldeğirmeni'nin içinde bulunduğu Rasimpaşa bölgesinde Koruma Yüksek Kurulu ve İstanbul Bölgesel Koruma Kurulu'nun tescil ettiği 184 yapı bulunmaktadır. Yapılacak projelerin amacı mevcut mahalle kültürünü ve yapısını korumak çevreyi bir bütün olarak projelendirmek yönündedir. Bundan dolayı projeler kentsel dönüşümden ziyade mahalle yenileme projesi olarak oluşturulmuştur. Bölge halkının bölgenin gerçek sahibi olduğu ve onların taleplerine göre çözümler yapılması kararlaştırılmıştır (Şahin, 2013:33). Dönüşüm kavramı içinde dikkat edilmesi gereken en önemli nokta çevrenin de planlamaya dâhil edilmesidir. Bölge halkının aktif olarak dâhil olabileceği dönüşümler mekânların devamlılığı için büyük önem arz etmektedir.



Şekil 4: Kadınlar Bölümü

Kaynak: Atılgan, A. (2007) "Yel değirmeni" 1. Baskı, İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Anadolu 1. Büyükkent Bölge Temsilciliği, ISBN: 978-9944-89-393-0 s.30



Şekil 5: Kilisenin iç bölümü soldaki fotoğraf 2007 yılı, sağdaki fotoğraf 2014

Kaynak: Atılgan, A. (2017) “Evvel Zaman İçinden Yel değirmeni” 1. Baskı, İstanbul: K-İletişim Yayınları, ISBN: 978-605-67102-0-9 s.45

Kadıköy Belediyesi, Fransız Eglisia Notre Dame du Rosarie Katolik Kilisesi’ni, sahibi Fransız papaz François Xavier Jacob’tan sekiz yüz bin liraya satın almıştır. Kilisenin restorasyonu tamamlandıktan sonra ayin ve konserler için kullanılması planlanmıştır. Müze isteğe bağlı ibadethane olarak da çalışabilecektir. 1979 yılında Koruma kurulu tarafından ‘ibadethane özelliğini kaybetti’ kararı ile restorasyon kararı alınan kiliseye yeni işlev yüklendikten sonra ibadet seçeneğinin de ek olarak eklenmesi planlanmıştır.

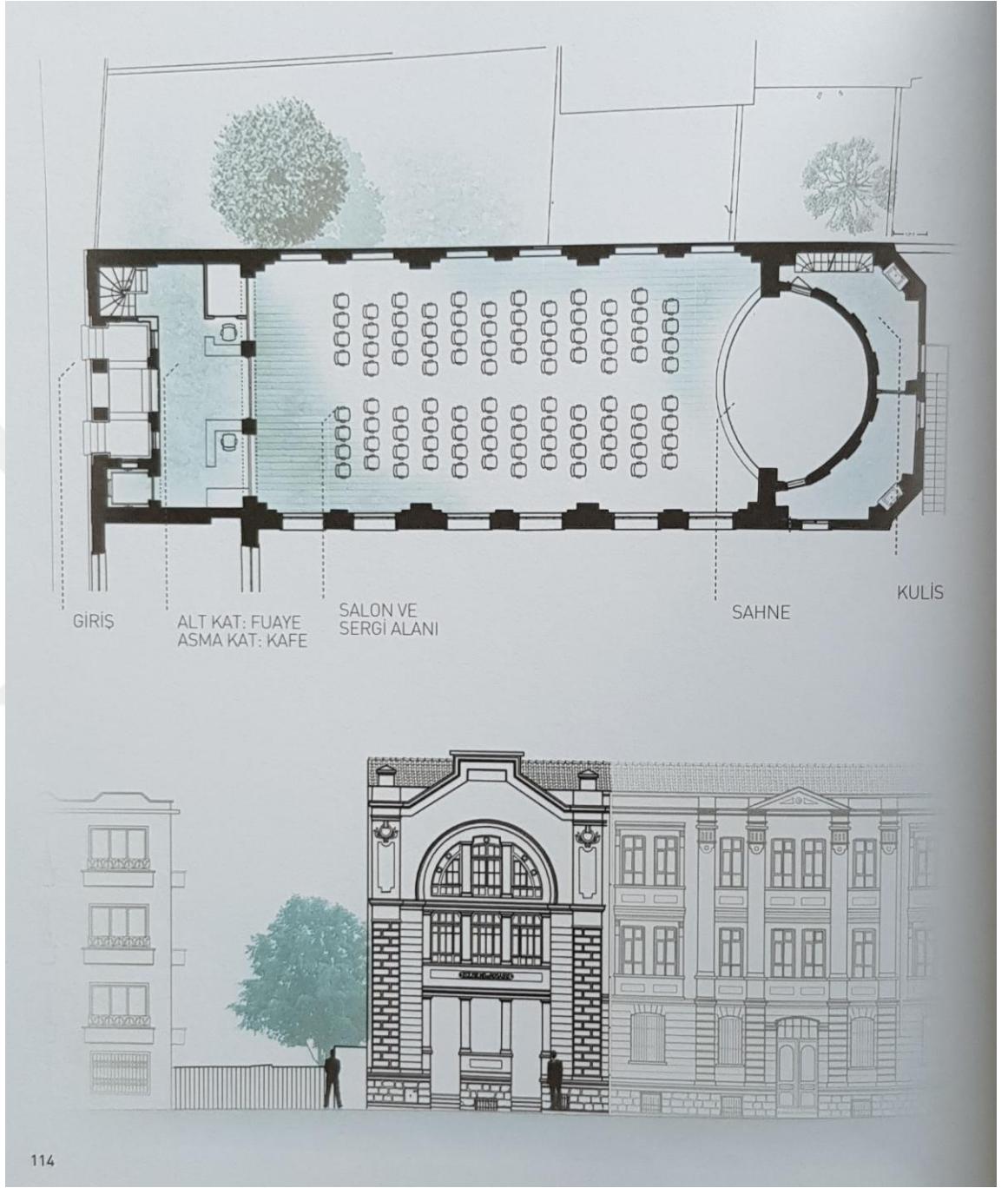
Tarihi yapı, 19. yüzyıl Tanzimat rejiminin getirdiği haklar sayesinde yapılmış olup bir mimarlık anıtı sayılmaktadır. 2007 yılında kilisenin salon kısmına çelik giriş kolonlarla ilkel bir şekilde de olsa güçlendirme uygulanmıştır. Uzun yıllar atıl durumda olan, Fransız Notre Dame du Rosarie Katolik kilisesini Kadıköy Belediyesi, 2012 yılında satın almıştır. 2014 yılında restore ederek sanat merkezi haline getirmiştir (Atılgan, 2017:44). Böylece konser, tiyatro, konferans, toplantı gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesi planlanan Yeldeğirmeni Sanat Merkezi, 14 Mart 2014 tarihinde açılmıştır. Yeldeğirmeni Kültür Merkezi 28 Nisan 2012 yılında “Sokağımı Yaşa” etkinliği ile bölgede resim, kukla ve kahve atölyeleri, tiyatro gösterimleri gibi etkinlikler düzenlemiştir (Çolpan ve Erkan, 2016:87). Tarihi Kentler Birliği’nin 2011 yılı “Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje Uygulamalarını Özendirme Yarışması”nda ise ‘Proje Ödülü’ne layık görülmüştür (KADOS, 2019:25; Arısoy, 2014:115). Eski tapınağın iyi akustiği, merkezde sinema

seansları veya sergiler de yer alsa da, genel olarak klasik m¼zik konserleri sahnelemek için elverişlidir (Url-2).



Şekil 6: Eski Fransız Kilisesi- Kültür Merkezi

Kaynak: Bilgin, O. (2014) “Kentsel Yenilemeye Farklı Bir Yaklaşım: Yel Değirmeni Deneyimi”
İstanbul: ÇEKÜL Vakfı Yayınları, ISBN: 978-605-63831-0, s.115



Şekil 7: Yeldeğirmeni Sanat Merkezi Plan

Kaynak: Bilgin, O. (2014) "Kentsel Yenilemeye Farklı Bir Yaklaşım: Yel Değirmeni Deneyimi"

İstanbul: ÇEKÜL Vakfı Yayınları, ISBN: 978-605-63831-0, s.114

Eski kent alanlarının iyileştirilmesi ve günümüz koşullarına uyum sağlaması için planlı bir şekilde çalışmalar yapılmalıdır. Şehirlerin yenilenme süreçleri için; birçok yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemler yapıların türüne, yapım tekniği, malzeme özellikleri gibi birçok nokta ile bağlantılıdır (Tarkay, 2010:26). Geleneksel yerleşim alanlarında mahalleler sadece konutlardan ibaret değildir. İçerisinde yaşayan topluluğun çalışma alanı, okulları, dini mekânları gibi birçok mekânı içinde barındıran bir ortamdır. Eski dönemlerde aynı inanış ve kültüre sahip kişiler aynı mekânlarda yaşamaktadırlar. Bu şekilde çevre halkının beklentisi uyum sağlamaktadır. Yeldeğirmeni, Osmanlı döneminden itibaren bu tip mahallelere iyi bir örnek oluşturmaktadır. Osmanlı döneminde Haydarpaşa çayırında atlar çalıştırılırdı. Bu alan aynı zamanda ordunun toplanma ve eğitim alanı olarak kullanılmıştır. I. Dünya Savaşından sonra Haydarpaşa çayır alanı daralmıştır (Atılğan, 2019:129).

Günümüzde kuzeyde Haydarpaşa, batıda Rıhtım Sokak, doğuda Söğütlüçeşme caddesi arasında kalan alana Yeldeğirmeni denilmektedir. Bu alan; kuzey rüzgârlarından yararlanmak için kurulan Yeldeğirmenleri sayesinde bu ismi almıştır. Osmanlı döneminde sarayın un ihtiyacı bu alandan sağlanmaktaydı. Yüzyılın başında Beyoğlu ekonomik yönden yüksek gelirli kişilerin yaşama alanı iken; Yeldeğirmeni dar gelirli esnaf ve sanatkârların mahallesi olmuştur. 20. Yüzyıla kadar mahalle nüfusu kültürel çeşitliliğe sahiptir. Yeldeğirmeninde nüfusun çoğunluğunu yahudi halkı oluşturmaktadır. Bu dönemde tüm Türkiye’de toplam 26.000 yahudi yaşarken, bu sayının yaklaşık 23.000 kadarı İstanbul’da yaşamaktadır (Tarkay, 2010:48). Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Türk ve Yahudi halkı hemen hemen eşit sayıdadır, azınlık olarak ermeni ve rumlar bulunmaktadır. Günümüzde aktif olarak kullanılan sinagog, cami ve rum kiliseleri bulunmaktadır. Karakolhane caddesinde azınlıkların işyerlerinin bulunduğu bir alışveriş alanı bulunmaktadır. Yeldeğirmeni bölgesindeki alışveriş alanı dönemin en aktif alanlarından biridir. I. Dünya savaşına kadar mahalle halkı arasında uyumlu ilişkiler yaşanmıştır.

Yeldeğirmeni yakınlarında bulunan ana arterler mahalleyi ekonomik ve sosyal açıdan canlı tutmaktadır. İstanbul’un diğer ilçeleri ile bağlantısını sağlayan ulaşım imkânları mahalleye yakın bulunmaktadır. İstanbul’un önemli ticaret merkezleri olan

Kadıköy Çarşısı ve Altıyol, Yeldeğirmeni'ne yakın konumlara sahiptir. Yeldeğirmeni'ni sosyal ve kültürel açıdan etkileyen diğer odak noktaları ise Bahariye ve Moda'dır. Bu alanlarda sinema, tiyatro, sergi salonları ve diğer kültür merkezleri gibi birçok kültürel tesis bulunmaktadır. Moda Deniz Kulübü, Kadıköy sakinlerinin hayatında tarihi bir anlam taşımaktadır. Kulüp, 1935'ten beri kültürel ve sportif faaliyetlerin prestijli bir simgesi haline gelmiştir (Tarkay, 2010:50).

Yeldeğirmeni'nde bulunan İskele Caddesi'nde mahalle tarihini açık bir şekilde yansıtan apartmanlar ve farklı türden anıtsal ve dini yapılar bulunmaktadır. Bunların dışında, Saint Euphemie Fransız Okulu (Kemal Atatürk Ortaokulu), Eglisia ND Du Rosarie Kilisesi, Alman Okulu (Osmangazi İlköğretim Okulu) ve Rasimpaşa Camii İskele caddesi üzerinde yer alan anıtsal yapılardır. İskele caddesinin konumu kara, deniz ve demiryolu taşımacılığına elverişlidir (Tarkay, 2010:62). İskele caddesindeki bir diğer yapı tipini ise dini yapılar oluşturmaktadır. Bu binalar Rasimpaşa Camii ve Eglisia N.D. du Rosarie Kilisesi'dir (Tarkay, 2010:67). İskele caddesindeki tarihi alanların korunması ve onarılması gerekmektedir. Tarihi yapılara uygulanacak birçok uygulama yasaklanmıştır. Restorasyon müdahaleleri normal tadilatlardan farklı olarak projeye ihtiyaç duyduğu için ekonomik olarak zorlayıcı olmaktadır. İskele caddesindeki binalar genel olarak korumaya ihtiyaç duymaktadır (Tarkay, 2010:72).

Yel değirmeni bölgesi doğu-batı yönünde yer yer %15'e ulaşan bir eğime sahiptir. Bölgede sokaklar ve bağlı yapı bölümleri eğime dik bir şekilde düzenlenmiştir. Dik sokaklar denizden gelen esintilerin konforunu sunarken manzara özelliği estetik açıdan desteklemektedir. Bölgenin genel dokusu ızgara sokak ağı üzerinde, bitişik nizamda konutlardan oluşmaktadır. Kente kimlik kazandıran temel öğelerden biri sokaktır. Kent dokusu ve onun toplumsal içeriği arasındaki ilişki sonucu ortaya geleneksel Türk Sokağı organik biçimlenmesi çıkmaktadır. Geleneksel sokak, insan eliyle yapılmış çevre özelliklerini, insan yaşamının organik bir hızla sürüp gittiği tarihi dönemi belgelemektedir (Kuban, 2020b:171).

19. Yüzyıl'dan günümüze Rum, Musevi ve Müslüman toplulukların yaşadığı Yeldeğirmeni bölgesinin bir diğer özelliği Kadıköy'de apartmanlaşmanın ilk kez

görüldüğü bölge olmasıdır (Atılğan, 2019:131). 1950 yıllardan günümüze, şehir hızla büyümenin yanında tüketim toplumunun gelişmesi, orta düzeyli ekonomik sınıfın artması gibi özellikleri ile ön plana çıkarken, 1950 yıllarda başlayan apartmanlaşma ile beraber 1970'lere doğru bölge; Anadolu'dan Bitlis, Giresun ve Bingöl'den çok sayıda göç almıştır. 1980 yıllarından sonra ise bölge apartmanlaşmanın artması ve insan çeşitliliğinin artması ile suç oranının arttığı bir bölgeye dönüşmüştür. Özellikle Rıhtım Caddesi üzerinde 2000 yıllarında başlayan bar ve gazino tarzı mekânlar bu oranı arttırırken insanların bölgeye girme isteğini de engellemiştir. Yine bu yıllarda kira ücretlerinin azalması ve mevcut lokasyonundan dolayı bölge üniversite öğrencilerinin ve sanatçıların tercihi olmuştur. 2010 yıllarında yalnızca yerli üniversite öğrencilerinin değil, İstanbul'a gelen Erasmus öğrencilerinin ve henüz sayısı çoğalmamış bir grup sanatçının yaşamak ve çalışmak için tercih ettiği bir semte dönüşmüştür (Özçelik, 2019:21).

Yeldeğirmeni Sanat'ın açılışını Kadıköy Belediye Başkanı Selami Öztürk, sanatçılar ve Kadıköylülüler yapmıştır (Url-3). 119 yıllık tarihi bina, Kadıköy Belediyesi tarafından restore edilip kullanıma sunulan Yeldeğirmeni Sanat Merkezi bünyesinde sanatsal etkinliklere yer verecektir (Arısoy, 2014:113).



Şekil 8: *Eglisia Notre Dame Du Rosaire Kilisesi-Yeldeğirmeni Sanat Merkezi*

Kaynak: <https://planetaestambul.com/2019/07/09/notre-dame-du-rosaire/>



Şekil 9: Kilisenin içi, şu anda kültür merkezi olarak kullanılan alan

Kaynak: <https://planetaestambul.com/2019/07/09/notre-dame-du-rosaire/>



Şekil 10: Notre Dame du Rosaire kilisesinin girişini gösteren tabela

Kaynak: <https://planetaestambul.com/2019/07/09/notre-dame-du-rosaire/>



Şekil 11: Notre Dame du Rosaire kilisesinin cephesi

Kaynak: <https://planetaestambul.com/2019/07/09/notre-dame-du-rosaire/>

3.1.2. Adnan Bey Konağı- Karikatür Evi

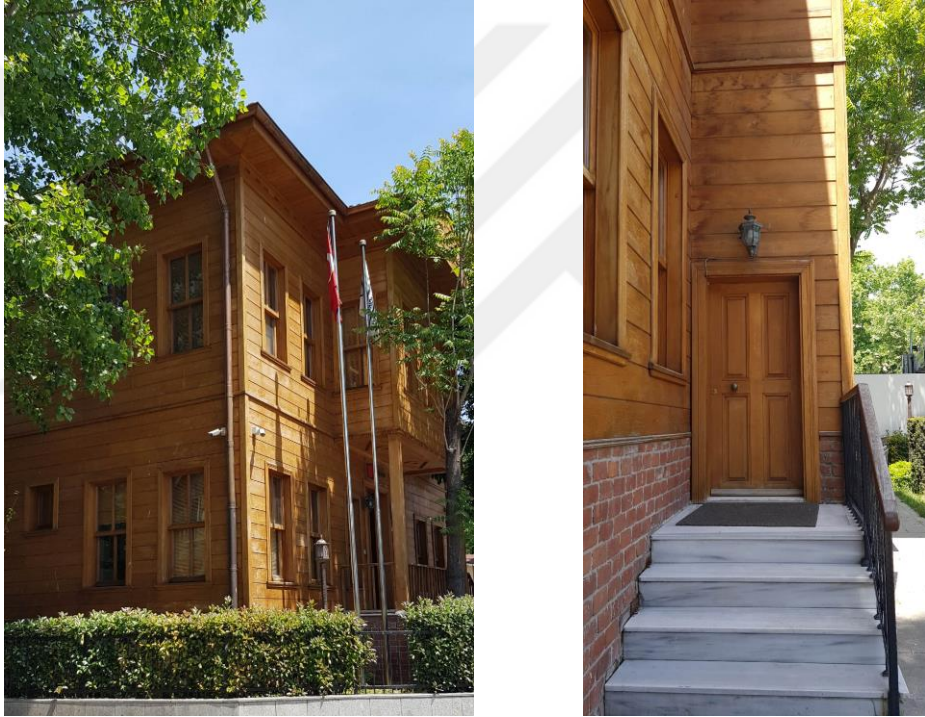
İslam Ansiklopedisi'ne göre konak; “Türk sivil mimarisi terminolojisinde tabii olarak şehir dokusu içinde bulunan, varlıklı kişilerin ailesi ve hizmetlileriyle bir arada ikamet ettiği büyük yapıları ifade etmektedir.” Türk Dil Kurumu'na göre konak; Büyük ve gösterişli ev olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2000:589). Doğan Kuban'a göre konak; “Genel geçer konut anlamına gelen ve konutun Türk kültüründe konmakla ilişkisini vurgulayan Türkçe kökenli bir kelimedir. Ayrıca paşa konağı, bey konağı, eşraf konağı, vali konağı, vilayet konağı gibi sosyal statüyü işaret eden bu isimleriyle konak, devlet işlerinin görüldüğü büyük konutlardır” (Kuban, 1998:191). Ali Püsküllüoğlu'na göre konak “Genellikle bir avluyla çevrilmiş, birkaç katlı, çok odalı, büyük ve gösterişli evlerdir” (Püsküllüoğlu, 2012: 1233). Hasol'a göre konak; “Büyük ve görkemli ev”

demektir. Ayrıca hükümet konağı olarak adlandırılan konaklar illerde ve ilçelerde, özellikle vali ve kaymakam gibi hükümet görevlilerinin iş gördüğü bina olarak tanımlanmıştır (Hasol, 2012: 273).

Osmanlı Devletinin son dönemlerinde yaşama şeklinin bir ifadesi olan konak yapısı, saraydan küçük olup evlerden büyük olan yapılardır. İstanbul’da yaygın bir şekilde örnekleri bulunmaktadır. Konakların evlerden en büyük ayrımı, kendi içinde bölümleri olması ve çok sayıda odası olması denilebilmektedir. Topografik özelliklerine göre bu özelliklere sahip yapılar; konak, köşk, yalı olarak ayrılmaktadır (Serdaroğlu, 2016:45). Osmanlı devletinde devlette görevi olan kişilere, taşrada ise yine önemli isimlere konak ve sarayların yapılması dönemin yaygın bir özelliğidir. Mesleki yükselişlerini yaşam ölçeğinde göstermeyi seven Türkler, mevkilerine göre evlerini saray denilebilecek oranda büyütmekteydiler. Konak yapılarının en güzel örnekleri genellikle İstanbul ve Edirne’de yapılmıştır. Geleneksel Türk evlerinde yardımcı çalışanlar ile birlikte kişi sayısı 10’a yaklaşırken; Konak gibi büyük yapılarda bu sayı 100 kişiye çıkmıştır. Bu kişilerin çoğu yardımcılardan oluşmaktadır (Serdaroğlu, 2016:46).

Adnan Bey Konağı, Kadıköy de bulunan ahşap tarihi bir yapıdır. Osmanlı döneminde yapılan yapının, yapılan araştırmalarda aynı anda birden çok haneye ev sahipliği yaptığı bilgisine ulaşılmıştır. Büyük oranda yıkılmış olan konağın koruma işlemi için tercih edilen yöntem; yeniden yapma yöntemidir. Bu yöntem seçiminden dolayı plan organizasyon şemasında değişiklikler görülmektedir. Tarihi yapıya dâhil edilen engelli asansörü ve yangın merdiveni yapının fiziksel değişimlerini göstermektedir. Yapıyı sürdürülebilir kılmak için yeni işlev seçimine gidilmiştir. Seçilecek işlev belirlenirken halk tarafından kullanılan bir mekân önceliği düşünülmüş ve kamusal hizmet veren bir işlevde karar kılınmıştır. Seçilen yeni işlev, müze olarak kullanılması yönündedir. Hizmet vermesi planlanan müze koruma çalışmalarının ardından, sergi alanları ve karikatür çalışmalarının yer alacağı ofis birimlerinin bulunduğu bir Karikatür Evi olarak halka açılmıştır. Türkiye’de karikatür eğitimi veren kurum yok denecek seviyededir. Belediyenin bu hizmet ile açtığı kurum, eğitmenlerden ziyade sektörde çalışan karikatüristlerin verdiği derslerden oluşmaktadır. Tamamen kamu yararına ücretsiz uygulanan bir eğitimidir.

Adnan Bey konağında seçilen işleve uygun restorasyon projesi çalışmaları yapılması amaçlanmıştır. Projenin hedefi minimum değişiklik yapmak olsa da işlev gereği mekânlardaki yeni kurgular ve mekân alanlarında yapılan değişiklikler yapının özgün özelliğini kaybetmesine sebep olmuştur (Abacı, 2018:97). Proje bünyesinde Engelli kullanıcılara yönelik evrensel tasarımlar gerçekleştirilmiştir. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için, zemin kattan, bodrum kata inen bir sistem ve bahçeden üst katlara ulaşımın sağlandığı asansör eki yapılmıştır (Şekil 13, 15).



Şekil 12: Karikatür Evi- Adnan Bey Konağı

Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi

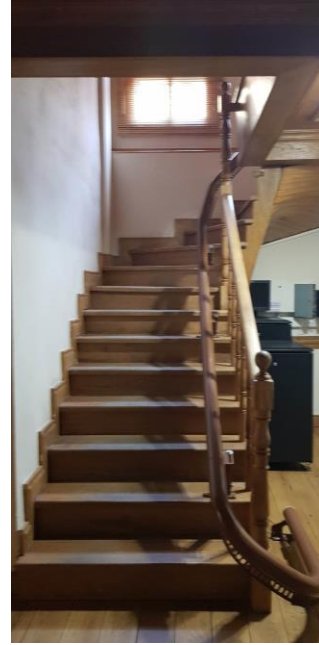


Şekil 14: Karikatür Evi,
Çağdaş Ek-Asansör



Şekil 13: Karikatür
Evi, Giriş Kapısı

Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi



Şekil 15: Karikatür Evi, Tekerlekli Sandalye Kullanan
Kullanıcılar İçin Zemin Kattan Bodrum Kata İniş Sistemi

Adnan Bey Konağı; Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 12.04.1980 tarih ve 11938 sayılı kararı ile tescilli bir yapıdır. Kadıköy 4. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2008/397 karar numarası ile 29.12.2008 tarihinde kamulaştırılmıştır.

Tarihi yapının çevresi konut ağırlıklı olmakla birlikte, işyeri olan mekânlar da bulunmaktadır. Yapı, yaşam süresi boyunca fiziki durumu hızla kötüye gitmiş ve çevresi için tehlikeli bir duruma gelmiştir. Fiziki durumunun kötülüğünün yanında bahçe alanına girişin kontrol edilemez olmasından dolayı zaman içerisinde izinsiz yapılaşma gibi durumlar yaşanmıştır. Alınan kararlar doğrultusunda bahçeye yapılan kaçak yapılar kaldırılmıştır. Yapının ve çevresinin korunması, topluma kazandırılması ve kamulaştırılması için restorasyon proje çalışmaları yapılmıştır.

Karikatür evinin işlevsel dönüşümü ile birlikte, toplum tarafından sosyo-kültürel iletişim ve etkileşim ortamlarının oluşturulması amaçlanmıştır. Bununla birlikte çeşitli kültürel ve sanatsal uygulamalardan birçoğunun uygulandığı, sergilendiği ve bunlar için eğitim çalışmalarının yapıldığı atölyeleri bünyesinde bulunduran bir müze olarak tanımlanmıştır. Karikatür evi, kendine has özelliklere sahip birçok kültürel etkinliği bünyesinde bulundurmaktadır. Eğitim, sosyal ortam ve rahatlama amacı ile kurulan bu yapı aynı anda tarihi dokusu ile kültürel değerlerinin gelecek kuşaklara iletilmesinde yardımcı olmaktadır.

Tarihi yapının yapıldığı zamana ait kaynak ve fotoğraf olmadığından restitüsyon çalışmasında zaman içerisinde meydana gelen çağdaş eklerin kaldırılması ve yapıda oluşan hasara göre onarım işlemlerinin yapılması üzerine çalışmalar yapılmıştır. Eksik kısımlar özgün haline uyum sağlayarak bütünleme işlemi gerçekleştirilmiş olup yapının özgün halinde olduğu varsayılan ayrıntılar ise temel geleneksel örneklerde olduğu gibi uygulanmıştır. Yapıda zemin katı ve birinci katı bağlayan merdivenlerin küpeşte ve korkuluklarındaki eksikler, rölöve çalışmalarında alınan ölçülere göre tamamlanmıştır. Tarihi yapının iç mekan döşemesinin ahşap olduğu restitüsyon çizimlerinde belirtilmiştir, boyut ve döşeme biçimi bilinmediğinden çizimler de bu konuda bilgi verilmemiştir.



Şekil 16: Karikatür Evi Merdiven Korkuluk



Şekil 17: Karikatür Evi, Zemin Kattan 1. Kata Çıkan Merdiven

Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi

Zemin kat ve birinci kat mutfaklarının (Z05, 103) yapının ilk işlevindeki kullanım bilgisi olmadığından resitüsyon çizimlerinde mevcuttaki kullanım amaçları belirtilmiştir. Birinci katta bulunan cumbanın taşıyıcıları günümüzde bulunmamaktadır. Cumba da taşıyıcılarının özelliklerinin görülebileceği herhangi bir ayrıntıya rastlanmamıştır. Cumba taşıyıcısı olarak iki tane ahşap dikme çizimlere eklenmiştir. Bu şekilde herhangi bir bilgi bulunamayan batı cephesi giriş merdivenine de örnek bir korkuluk eklenmiştir. Rölöve çizimlerinde; bodrum katı cephe malzemelerinin, harman tuğlası ve çimento sıvası olduğu görülmektedir. Malzeme boyut ve döşeme şekilleri konusunda bir bilgiye ulaşamadığından çizimlerde yalnızca malzeme isimlerine yer verilmiştir. Yapının çatısı mevcut fotoğraflardan anlaşılan ölçüde kiremit örneklerine göre yeniden oluşturulmuştur. Rölöve sonucunda mevcutta ki 0.00 kot çizgisi bodrum katı kapı ve pencere boyutları kılavuzluğunda aşağıya indirilmiştir. Tarihi yapının yakın çevresi ile ilgili çok fazla bilgi bulunmadığından asgari seviyede farklılık uygulanmıştır. Tarihi yapı yapıldığı tarihten sonra yapıldığı belli olan yapılar iptal edilmiş, yapı çevresine kaldırım yeniden

planlanmıştır. Yeni işlev kazandırılan yapılar, yeni yapılan projelerden farklı bir şekilde yürütülmektedir. Yeni işlevin mevcut mekâna en az müdahale ile uygulanması projenin temel hedefi olmaktadır.

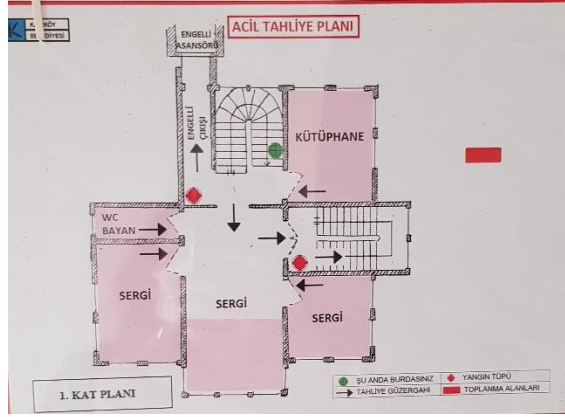


Şekil 16: Karikatür Evi, Bodrum Kat Planı



Şekil 17: Karikatür Evi, Zemin Kat Planı

Kaynak: Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi



Şekil 18: Karikatür Evi, 1. Kat Planı

Kaynak: Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi

Müze işlevi için oluşturulan ihtiyaç programında; Giriş holü, fuaye, çok amaçlı salon, sahne ile ilgili teknik birimler, çalışma salonları, çok amaçlı salonla ilişkili atölyeler, sanat etkinlikleri bölümü, kütüphane bölümü, idari birimler, sosyal birimler, teknik hizmet birimleri, açık alan düzenlemeleri ile yaklaşık 13 adet mekan olması

gerekmektedir. Konak bünyesinde birden fazla mekânlara sahip olsa da plan düzeyinde ihtiyaç duyulan alanlar fiziksel farklılıklara sebep olmaktadır.



Şekil 21: Karikatür Evi, Giriş Danışma Alanı



Şekil 22: Karikatür Evi, Bodrum Kat Çok Amaçlı Salon

Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi

Adnan Bey Konağı'nın koruma projesinde yapının özgün özellikleri ile tarihsel bir belge niteliği taşıması, konumu itibari ile ulaşım imkânlarının fazlalığı değerlendirmelerde kullanıcı için olumlu etkiler arasına girmesine neden olmuştur. Yeni işlev seçiminde yapının mekânsal uygunluğu, ulaşım ağlarının etkinliği, yakın çevresinin aktif oluşu ile kullanıcı çekme gücü, ekonomiye katkısı, bölgenin gelişime açık ve turistik bir alan oluşu, çevre halkının sosyo-kültürel seviyesi, yapının kimliği, halka sağlayacağı kültürel katkılar, kullanıcı ihtiyaçları gibi birçok faktör yeni işlev seçimi için belirleyici nitelik oluşturmuştur. Yapıya uygulanan restorasyon çalışmaları sonucunda Venedik Tüzüğü'nün 5. Maddesine "topluma fayda sağlayacak bir işlev ile yapının günümüz fiziksel çevre koşullarında yaşatılması" uygun bir çalışma tercih edildiği görülmektedir. Teknik açıdan bakıldığında iç mekân düzenlemeleri; yapının özgün özelliklerine uygun şekilde yapılmıştır. Var olan mekânların dışında ek mekânlar eklenerek işleve uyum

sağlanmıştır. Bazı noktalarda müze işlevi için bölücü duvarlar kullanılmıştır. Yeni işlev için oluşturulan mekânlar yapının özgün hacimlerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmemiştir. Tarihi yapının yapılmış olduğu dönem olan 19. Yüzyıla ait tavan kaplamaları, duvar süslemeleri ve kendine has diğer nitelikleri korunmuştur (Şekil 36). Yapıya eklenen yangın merdiveninin yapı ile oluşturduğu zıtlık uyumu getirmiştir. Yapıda iç ve dış alanlar da yapay aydınlatmalar kullanılmıştır.

Tarihi yapıya seçilen işlevin doğruluğu mekânın kullanılma oranı ile doğru orantılıdır. Sürdürülebilirliğin sağlanması için yapının kullanıcılar tarafından tercih edilmesi önemli bir faktördür. Kullanıcı ihtiyaçlarına cevap veren yapılarda mekânsal düzenlemelerin işlevsel manada başarılı olduğu söylenebilmektedir.

Yeni işlevi müze olan Adnan Bey konağının iki adet kullanıcı kitlesi bulunmaktadır. İlki ziyaretçiler, ikincisi ise sabit kullanıcılardan oluşmaktadır. Her iki profil içinde mekânsal ihtiyaçlar, tarihi yapıya zarar vermeden ya da en az zarar, projenin amacını oluşturmuştur. Mekân sirkülasyonlarının sıkıntısız çalışması, mekân da kullanıcının ihtiyaçlarını kolay bir şekilde çözmesi işleyen başarılı bir proje olduğunu göstermektedir.



Şekil 19: Karikatür Evi

Kaynak: <http://www.gazetekadikoy.com.tr/genel/karikatur-evi-aciliyor-h9207.html>



Şekil 20: Karikatür Evi Bahçe

Kaynak: <https://www.diken.com.tr/tum-etkinlik-ve-atolyeler-uccretsiz-kadikoyde-karikatur-gunleri-basladi/>



Şekil 21: Karikatür Evi, Bahçe



Şekil 22: Karikatür Evi, Islak Hacimler

Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi



Şekil 23: Karikatür Evi, 1. Kat Kütüphane

Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi



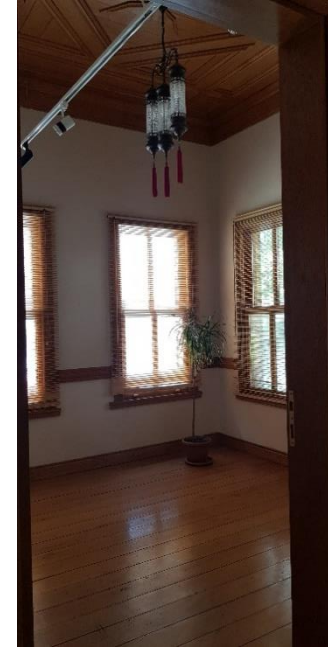
Şekil 24: Karikatür Evi, 1. Kat Sergi Alanı

Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi



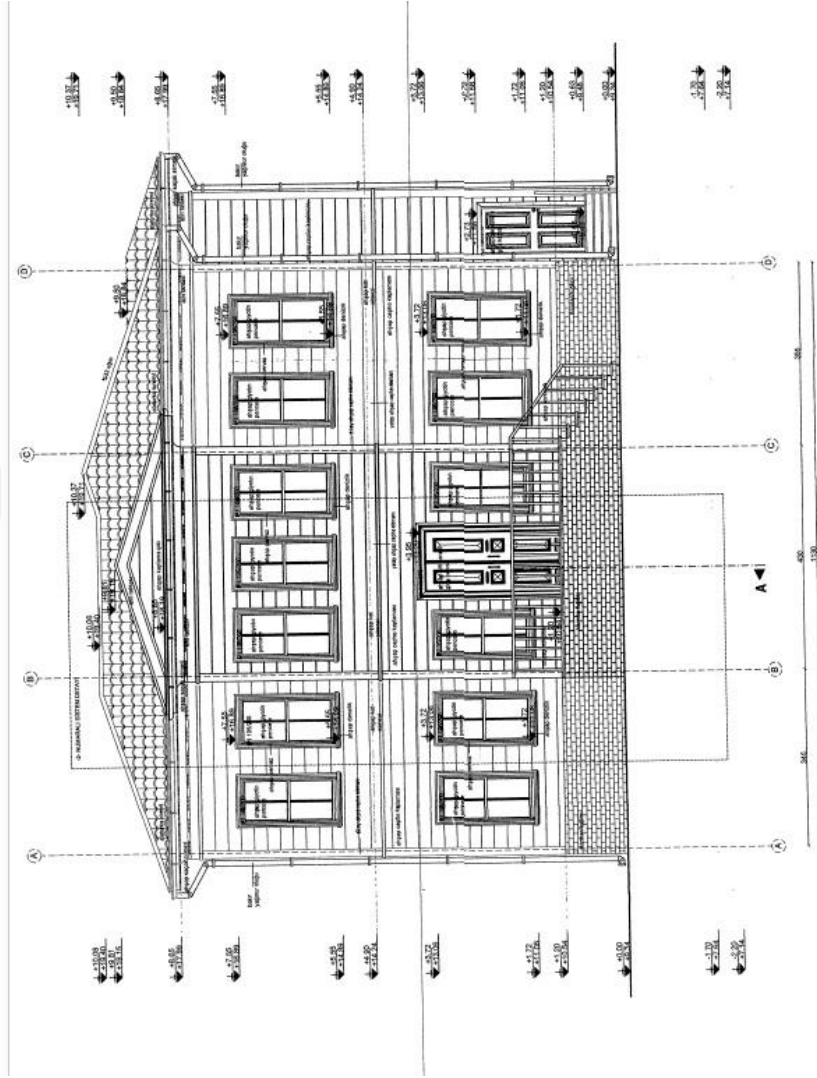
Şekil 25: Karikatür Evi, 1. Kat Sergi Alanı

Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi



*Şekil 27: Karikatür Evi,
Atölye*

*Şekil 26: Karikatür Evi,
Sergi Salonu*



GÜNEY CEPHESİ (GİRİŞ)

LEJANT

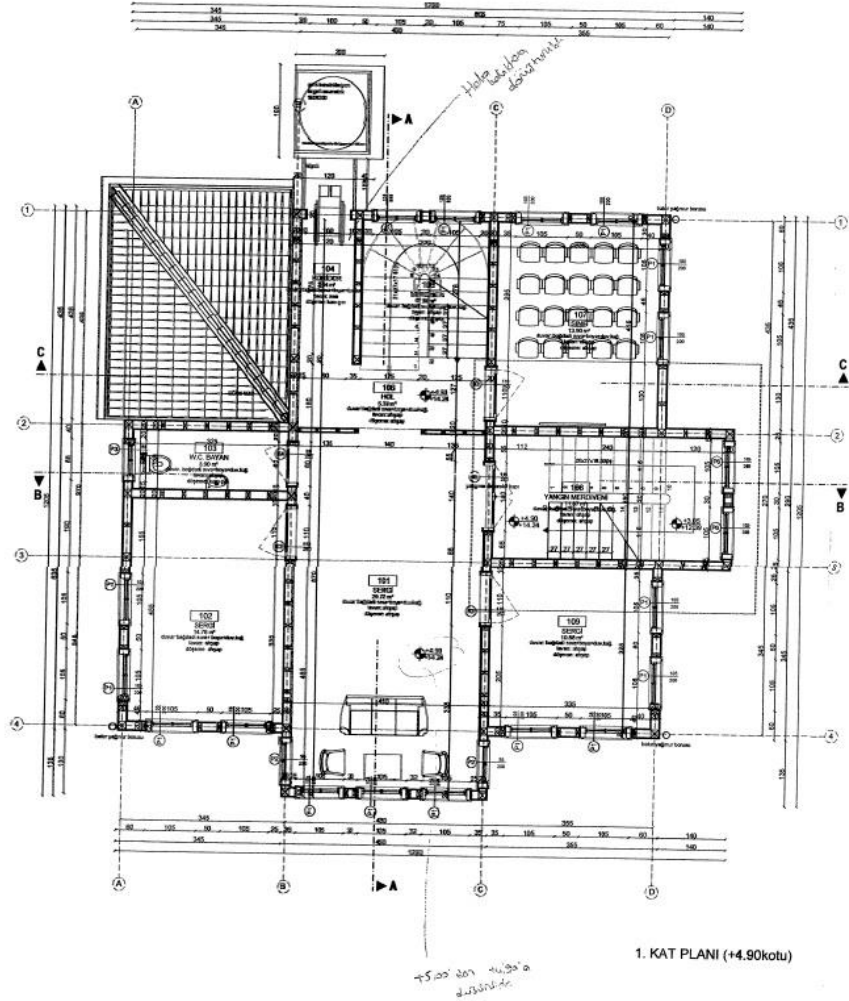


- ① 140275 çift kanatlı ahşap giriş kapısı
- ② 100210 tek kanatlı ahşap giriş kapısı
- ③ 110250 tek kanatlı ahşap kapı
- ④ 800250 tek kanatlı ahşap kapı
- ⑤ 140250 çift kanatlı ahşap kapı
- ⑥ 950210 tek kanatlı ahşap kapı
- ⑦ 900210 tek kanatlı ahşap kapı
- ⑧ 140210 çift kanatlı ahşap kapı
- ⑨ 700210 tek kanatlı ahşap kapı

- ⑩ 100020 ahşap çiyolm pencere
- ⑪ 95000 ahşap çiyolm pencere
- ⑫ 85100 ahşap pencere
- ⑬ 105125 ahşap pencere
- ⑭ 751100 ahşap pencere
- ⑮ 100000 ahşap çiyolm pencere

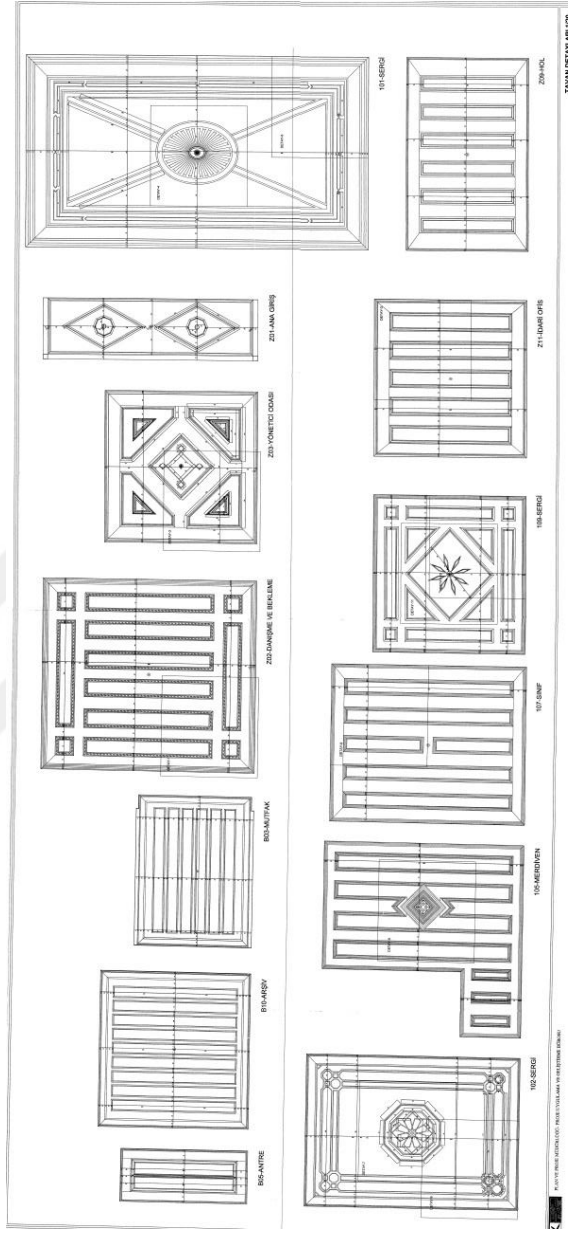
Şekil 28: Karikatür Evi, Güney Giriş Cephesi

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB



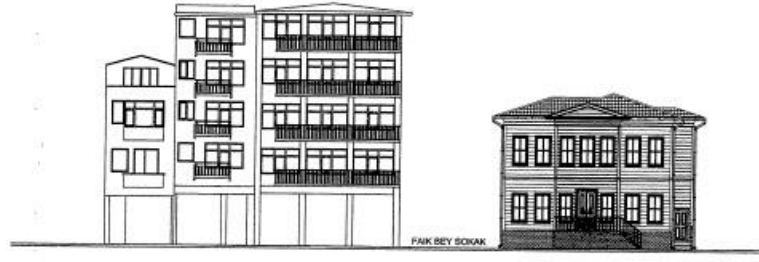
Şekil 31: Karikatür Evi, 1. Kat Planı

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB

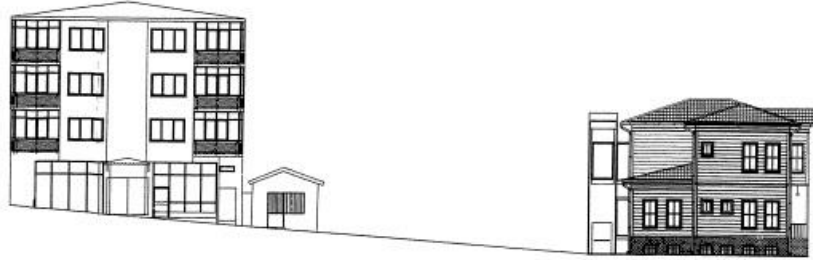


Şekil 32: Karikatür Evi, Tavan Planı Detayları

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB



KURBAĞALIDERE CADDESİNDEN SILUET



FAİK BEY SOKAKTAN SILUET

Şekil 33: Karikatür Evi, Faik Bey Sokaktan Silüeti

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB

3.1.3. Anarad Hıgutyun Ermeni Okulu-*Nazım Hikmet Kültür Merkezi*

Anarad Hıgutyun (Immacule Conception) Ermeni Katolik Rahibeler Topluluğu tarafından kurulmuştur (Şekil 38). Altıyoldaki Katolik Ermeni Kilisesinin karşısında 1900 yılında Armeno Katolik Pansionat isimli bir rahibe okulu açılmıştır. Ahşap olan bina uzun yıllar rahibe okulu olarak kullanıldıktan sonra kâğıre çevrilip, ana ve ilkokulları kapsayan bir kuruluş haline getirilmiştir. Yemekhanesi, laboratuvarları, geniş ve aydınlık sınıfları, sağlam taş merdivenleri, yüksek tavanları ile kullanışlı olan binanın 4. katı tiyatro salonuna tahsis edilmiştir. 1909 yılından 1980 yılına kadar eğitim veren okulda ilk sınıflardan itibaren Ermenice'nin yanında Fransızca dersleri de verilmiştir. Okul Osmanlı Devleti döneminde başladığı eğitim ve öğretim faaliyetini Cumhuriyet döneminde de devam ettirmiştir. 1980 yılında kapandığı zaman 80 öğrencisi bulunmaktadır (Ekdal, 1996:151-152). 1982 tarihinde vakıf yönetim kurulu kararıyla kapanmış olup, binası günümüzde “Nazım Hikmet Kültür Merkezi” olarak kullanılmaktadır (Damadyan, 2019:55).



Şekil 34: *Anarad Hıgutyun Ermeni Okulunun Rahibelerden Oluşan Öğretmen Kadrosu*

Kaynak: Ekdal, M. (1996) “Bizans Metropolünde İlk Türk Köyü Kadıköy” İstanbul: Kadıköy Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları s.152



Şekil 35: Anarad Hıgutyun Ermeni Okulu-Nazım Hikmet Kültür Merkezi

Kaynak: Damadyan,2019:55

Kadıköy bölgesinde Altıyol 'da Ali Suavi Sokak'ta bulunan Surp Levon Ermeni Katolik Kilisesi'nin yakınında, Nihal Sokak'ta kurulan Anarad Hıgutyun Ermeni Okulu 1902 yılında Ermeni ustalar tarafından yapılmıştır. Giriş katla beraber dört katlı taş bir bina olan yapının geniş bir bahçesi bulunmaktadır. Binanın zemin karoları ve merdiven mozaikleri özgün halini korumaktadır.

1915 öncesi Anadolu'nun birçok yerinde Anarad Hıgutyun Rahibeleri Okulu bulunmaktaydı. Anarad Hıgutyun Rahibeleri Birliği, Ermeni Katolik toplumunda

özellikle yoksul ailelerin kız çocuklarının kendilerini dinî hayata adanmaları ve eğitimlerinin sağlanması amacıyla, 1840'lı yıllarda, Ermeni Katolik Patriği Bedros IX. Hasunyan tarafından planlanıp ve Rahibe Hacı Andonyan tarafından uygulamaya konulmuştur. Merkez binası 1847 yılında Pera'daki Valide Çeşme Sokağı'nda inşa edilen birlik, İstanbul'da anaokul, ilkokul ve lise düzeylerinde okullar kurduktan sonra, doğu vilayetlerinde ve Kilikya'da yirmiden fazla şehir ve köyde eğitim çalışmalarına başlamıştır (Url-5). İstanbul'da dört Anarad Hıgutyun merkezi bulunmaktaydı. Diğerleri Pangaltı, Samatya ve Kadıköy'dedir. Bugün yalnızca Samatya Anarad Hıgutyun binası okul olarak hizmet vermeye devam etmektedir. Kadıköy Anarad Hıgutyun Okulu, rahibelerin idaresinde olan bir okul olarak kurulmuştur. Okulda belli dönemlerde dört rahibe çalışmıştır. Son yıllarında bir rahibe görevli olarak kalmıştır; Soğome Bardakçıyan. Disiplinli kişiliği ile tanınan, Erzurum Garin doğumlu bir rahibedir.

Anarad Hıgutyun, Meryem Ana'ya yakıştırılan bir unvandır. 1854 yılında Roma Katolikleri tarafından kabul edilmiştir. Bu inanca göre tüm insanlar bir günahla yani cinsel ilişkiyle dünyaya gelmiştir; sadece Meryem Ana temel günahı yaşamadan İsa'ya hamile kalmıştır. Cümle "Lekesiz Hamilelik" anlamına gelmektedir ve bir Ermeni Katolik tarikatıdır.

Kadıköy Altıyol Ali Suavi Sokak'ta yer alan okulun esas kapısı Nihal Sokak'ta bulunmaktadır (Şekil 41). Ali Suavi Sokak'taki kapı servis kapısı olarak kullanılmıştır. Nihal Sokak'ta yer alan asıl kapının üstünde Ermenice "Anarad Hıgutyun Rahibeleri Okulu Kuruluş Tarihi 1900" yazmaktadır. Ancak bazı kayıtlarda okulun kuruluş tarihi 1902 olarak yer almaktadır. Yine bazı kayıtlara göre burada daha önce bulunan ahşap binada Armeno Katolik Pansionat isimli bir rahibe okulu olduğu bilgisi bulunmaktadır.



Şekil 36: Anarad Hıgutyun Okulu, Bugün Nazım Hikmet Kültür Merkezi

Kaynak: <https://arifatilgan.wixsite.com/arifatilgan/single-post/2019/05/09/anarad-hi%CC%87%C4%9Futyun-rahi%CC%87beleri%CC%87-okulu-nazim-hi%CC%87kmet-k%C3%BClt%C3%BCr-merkezi%CC%87>



Şekil 37: Anarad Hıgutyun Okulu Esas Giriş Kapısı

Kaynak: <https://arifatilgan.wixsite.com/arifatilgan/single-post/2019/05/09/anarad-hi%CC%87%C4%9Futyun-rahi%CC%87beleri%CC%87-okulu-nazim-hi%CC%87kmet-k%C3%BClt%C3%BCr-merkezi%CC%87>

Bina katlarına göre;

-Bodrum katı: Su sarnıcı

-Zemin kat: Mutfak, yemekhane, şapel

-1. kat: Sınıflar

-2. kat: Müdür odası, öğretmenler odası, konuklarla görüşme odası, rahibelerin yatakhanesi

- Çatı Katı: Müsamere Salonu olarak bölümlendirilmiştir. Teneffüs zili olarak koridorda ve merdiven sahanlığında asılı çanlar kullanılmıştır.



Şekil 38: Nazım Hikmet Kültür Merkezi- Kafe Alanı; Çinili Bölümde Şapel (Apsisi Görünmektedir), Seramikli Alan Yemekhane, Eskiden Arada Duvar Bulunurken; Bugün Tamamı Kafe olarak kullanılmaktadır

Kaynak: <https://arifatilgan.wixsite.com/arifatilgan/single-post/2019/05/09/anarad-hi%CC%87%C4%9Futyun-rahi%CC%87beleri%CC%87-okulu-nazim-hi%CC%87kmet-k%C3%BClt%C3%BCr-merkezi%CC%87>

Okul binası yaklaşık 1360m² büyüklüğündeki bahçe içerisinde yer almaktadır. Binanın her katı yaklaşık 380m² alana sahiptir. Çatı katındaki müsamere salonu yaklaşık 120m² alana sahiptir. Taşıyıcı sistemi yığma tuğladır. Dış duvar kalınlıkları zemin katta 0.80m, üst katlarda 0.60m olup iç duvar kalınlıkları 0.40m'den oluşmaktadır. Duvarların içine gömme dolaplar yapılmıştır. Ayrıca depreme karşı dayanıklılığı arttırmak amacıyla duvarlara gergi demirler monte edilmiştir. Kat yükseklikleri; zemin katta 3.00m, üst katlarda 4.30m'dir. Geniş açıklıklı odalarda kiriş olarak çelik putreller kullanılarak, döşeme onların üzerine oturtulmuştur. Merdiven, atölyede üretilen çini basamaklar üst üste bindirilerek oluşturulmuştur. Trabzonlar ahşap olup yerinde ölçüyle monte edilmiştir. Demir korkuluklar, kapılar kaynaklız perçinle birleştirilerek üretilmiştir. Yer çinileri atölyede üretilip yerine döşenmiştir. Tuvaletlerde uzun mermer lavabo, mutfakta mermer ve yerinde dökme mozaik lavabo, eviyeler bulunmaktadır. Mutfakta kasap bölümü ayrı olup et kesme tezgâhları ve tavanda et asılan çengeller bulunmaktadır. Isı kaybını önlemek için katlara merdiven sahanlığındaki kapıyla girilmektedir. Kapı ve pencereler ahşap doğramadır. Bahçe duvarları, 0.75m yükseklikte taş örme duvar üzerine 0.75m demir parmaklık şeklinde olup aralarda taş örme babalar bulunmaktadır.



Şekil 39: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, Koridor

Kaynak: <https://arifatilgan.wixsite.com/arifatilgan/single-post/2019/05/09/anarad-hi%CC%87%C4%9Futyun-rahi%CC%87beleri%CC%87-okulu-nazim-hi%CC%87kmet-k%C3%BCl%C3%BCr-merkezi%CC%87>

Bahçenin bina çevresindeki kısmı öğrenciler tarafından kullanılmıştır. İçinde balıklar olan havuzlu tarafa küçük bir duvar ve kot farkıyla geçilmektedir. Eskiden bu alan, rahibeler ve öğretmenlerin kullanımına açık olup öğrencilerin geçmesine kurum tarafından izin verilmemiştir.



Şekil 40: Nazım Hikmet Kültür Merkezi Bahçe Alanı; Öğretmen ve Rahibelere ait olan, Havuzun bulunduğu Kot

Kaynak: <https://arifatilgan.wixsite.com/arifatilgan/single-post/2019/05/09/anarad-hi%CC%87%C4%9Futyun-rahi%CC%87beleri%CC%87-okulu-nazim-hi%CC%87kmet-k%C3%BClt%C3%BCr-merkezi%CC%87>

Okul kuruluşunda kız öğrenciler için kurulmuş olup sonraki yıllarda karma eğitim şekli ile devam etmiştir. Temel bölüm 5 ilkokul sınıfından oluşmaktadır. Okulda tek öğretim verilmektedir. Milli eğitim bakanlığı üç yıl içerisinde tekrar eğitime başlatılma hakkı tanısa da kurum bir daha açılmamıştır. Vakıf yöneticileri binayı başka bir okula, daha sonra özel bir sağlık kuruluşuna kiralama konusunda başvuruda bulunmuş, Bakanlık tarafından reddedilmiştir. Anarad Hıgutyun Okulu kapandıktan sonra boş, atıl bir durumda kalmıştır. Ardından kültür merkezi olarak yeni işlevi ile sürdürülebilir olmasına karar verilmiştir (Url-6). Kültür Merkezi yöneticisi Ali Mert, 102 yıllık bina olan Ermeni İlköğretim Okulu'nun 20 yıldır kullanılmadığını belirterek, Ermeni Okulları Vakfı'ndan, binanın restorasyonu karşılığında, kullanım hakkının alındığını söylemiştir (Url-7).

2004 yılında Türkiye Cumhuriyet'i Avrupa Birliği'ne uyum yasaları çerçevesinde azınlık malları ile ilgili yasalar revize edilince, yapı kiralanarak Nâzım Hikmet Kültür Merkezi adı ile kültür, sanat ve eğitim merkezi haline getirilmiştir. Sözleşme sonrası bina ve bahçesinde koruma işlemleri yapılmıştır. Perçinli kapılar, ferforje merdiven

korkulukları, mermer, dökme mozaik lavabo; eviyeler gibi unsurları orijinal halleriyle kullanılmaya devam etmektedir. Çanlar, özgün yerlerinde asılı bulunmaktadır. Bahçe duvarları revize edilerek 2m civarına yükseltilmiştir. Zemin kattaki ıslak hacimler; kitap satış yeri olarak işlevlendirilmiştir. Binanın tuvalet ihtiyacı için, yapı ile bahçe duvarı arasına tuvalet yapılmıştır. Binanın havuz tarafı kafe, yan tarafı restoran-kafe olarak kullanılmaktadır. Şu an iç kısımda kafe olarak hizmet veren yer okul döneminde şapel alanı, altarın olduğu bölgedir. Bu alanda dua okunmaktadır. Şapel bir süre sonra üst kata taşınmıştır. Yapının şu anki kullanımı özgün halini yansıtmamaktadır.



Şekil 41: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, Merdiven

Kaynak: <https://arifatilgan.wixsite.com/arifatilgan/single-post/2019/05/09/anarad-hi%CC%87%C4%9Futyun-rahi%CC%87beleri%CC%87-okulu-nazim-hi%CC%87kmet-k%C3%BClt%C3%BCr-merkezi%CC%87>

Tarihi yapı kültür merkezine dönüştürüldükten sonra, katlarının günümüzdeki kullanımı:

-Bodrum kat: Kalorifer dairesi

-Zemin Kat: Mutfak, Kafe

-1. Kat: İdari Oda, Leyla Erbil Kütüphanesi, Dans Salonu, Restoran

-2. Kat: Kültür-Sanat Ofisleri, Yılmaz Güney Sinema Salonu, Derslikler

-Çatı Katı: Ruhi Su Tiyatro Salonu olarak yapılandırılmıştır.



Şekil 42: Nazım Hikmet Kültür Merkezi Eski Müsamere Salonu, Bugün Ruhi Su Tiyatro Salonu

Kaynak: <https://arifatilgan.wixsite.com/arifatilgan/single-post/2019/05/09/anarad-hi%CC%87%C4%9Futyun-rahi%CC%87beleri%CC%87-okulu-nazim-hi%CC%87kmet-k%C3%BClt%C3%BCr-merkezi%CC%87>

Tarihi yapının eski müsamere salonunda (Şekil 46); kütüphane, kültür-sanat etkinlikleri, dans, resim, sinema, tarih, dil dersleri, STK toplantıları, sinema, tiyatro gösterileri gibi çeşitli kültürel etkinliklere yer verilmektedir (Url-8). Tarihi yapı, yüklenen yeni işlevle birlikte sadece bölge halkının değil tüm şehrin kullandığı yaşayan bir mekân olmuştur.



Şekil 43: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, Giriş

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/05/kadikoy-altiyol-daki-ermeni-rahibe.html>



Şekil 45: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, Tabla



Şekil 44: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, Dekoratif Öğe

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/05/kadikoy-altiyol-daki-ermeni-rahibe.html>



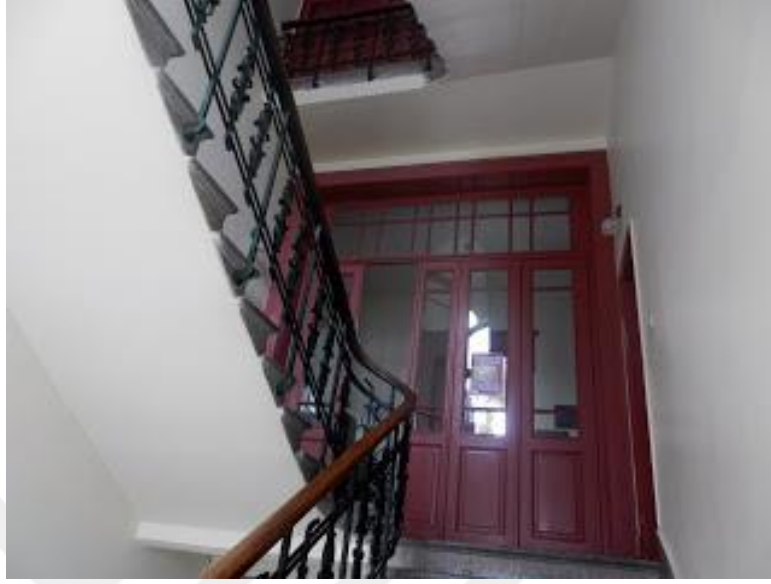
Şekil 46: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, Merdiven Alanı

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/05/kadikoy-altiyol-daki-ermeni-rahibe.html>



Şekil 47: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/05/kadikoy-altiyol-daki-ermeni-rahibe.html>



Şekil 48: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/05/kadikoy-altiyol-daki-ermeni-rahibe.html>



Şekil 49: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/05/kadikoy-altiyol-daki-ermeni-rahibe.html>



Şekil 50: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/05/kadikoy-altiyol-daki-ermeni-rahibe.html>



Şekil 51: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/05/kadikoy-altiyol-daki-ermeni-rahibe.html>



Şekil 52: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/05/kadikoy-altiyol-daki-ermeni-rahibe.html>

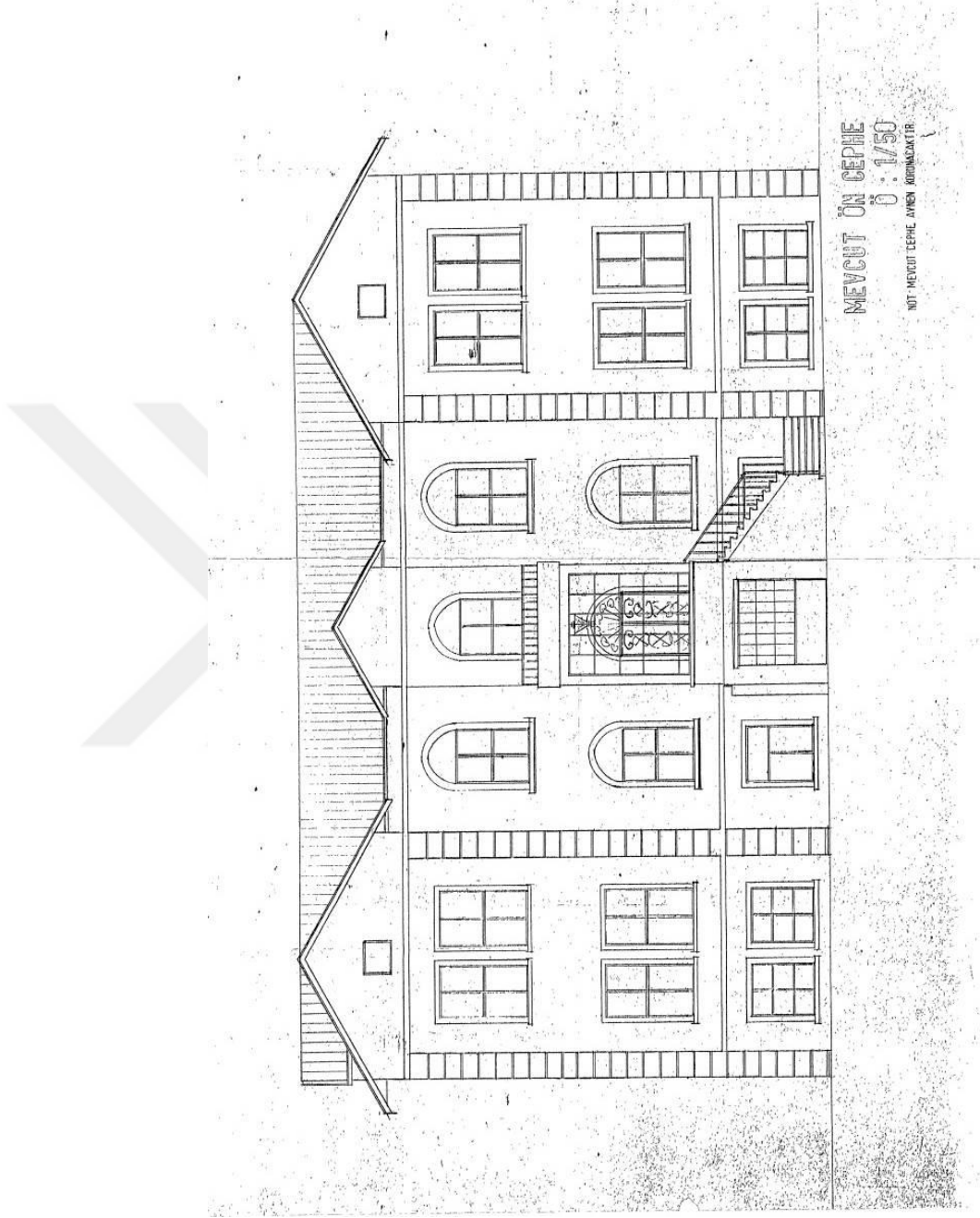


Şekil 53: Nazım Hikmet Kültür Merkezi



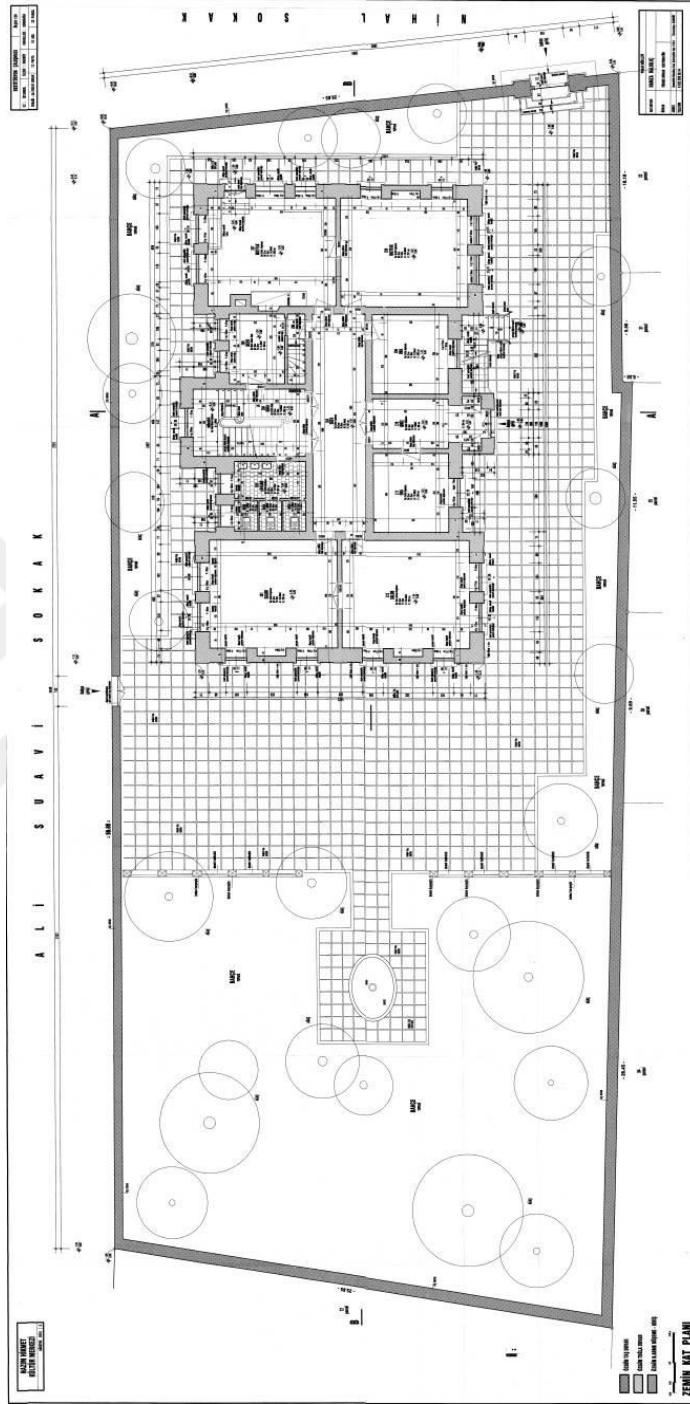
Şekil 54: Nazım Hikmet Kültür Merkezi, İç Mekân

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/05/kadikoy-altiyol-daki-ermeni-rahibe.html>



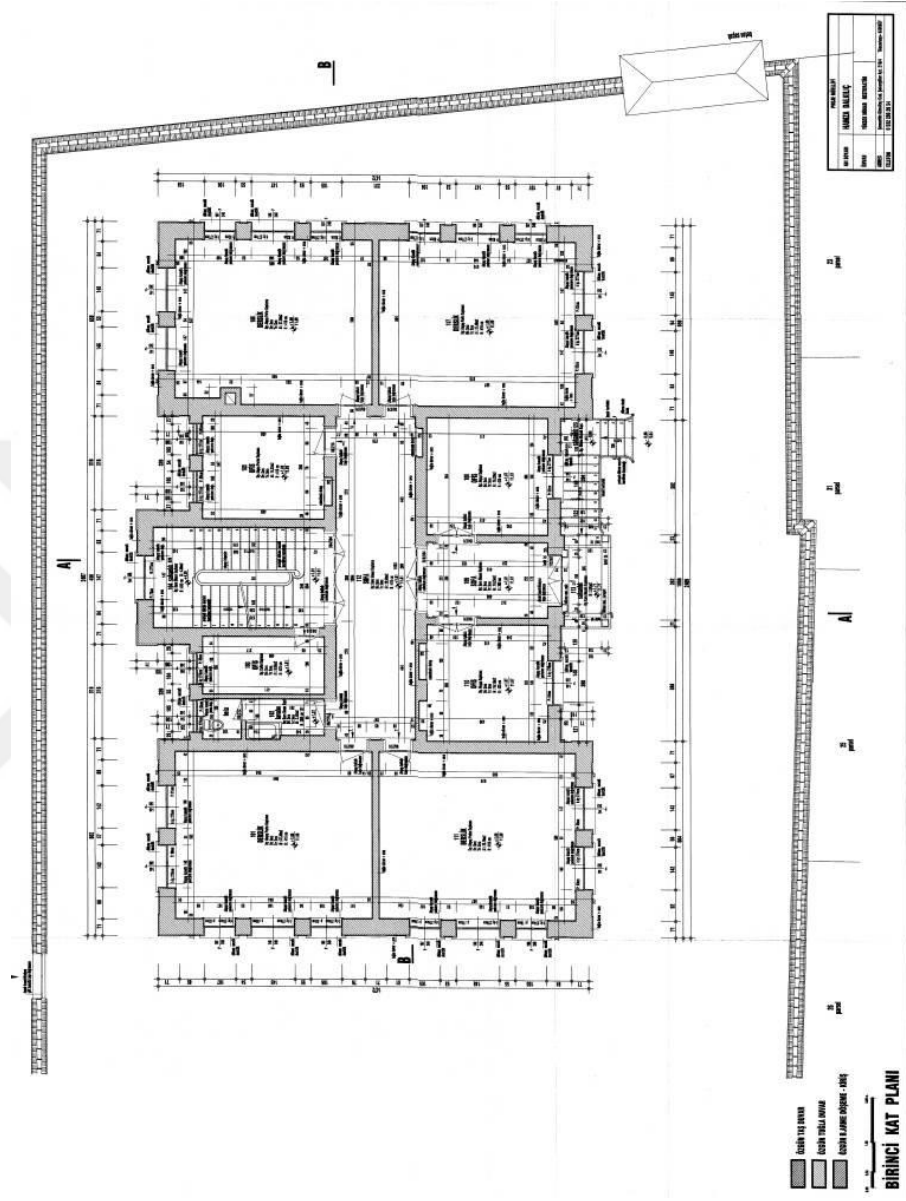
Şekil 55: Mevcut Ön Cephe, Nazım Hikmet Kültür Merkezi

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB



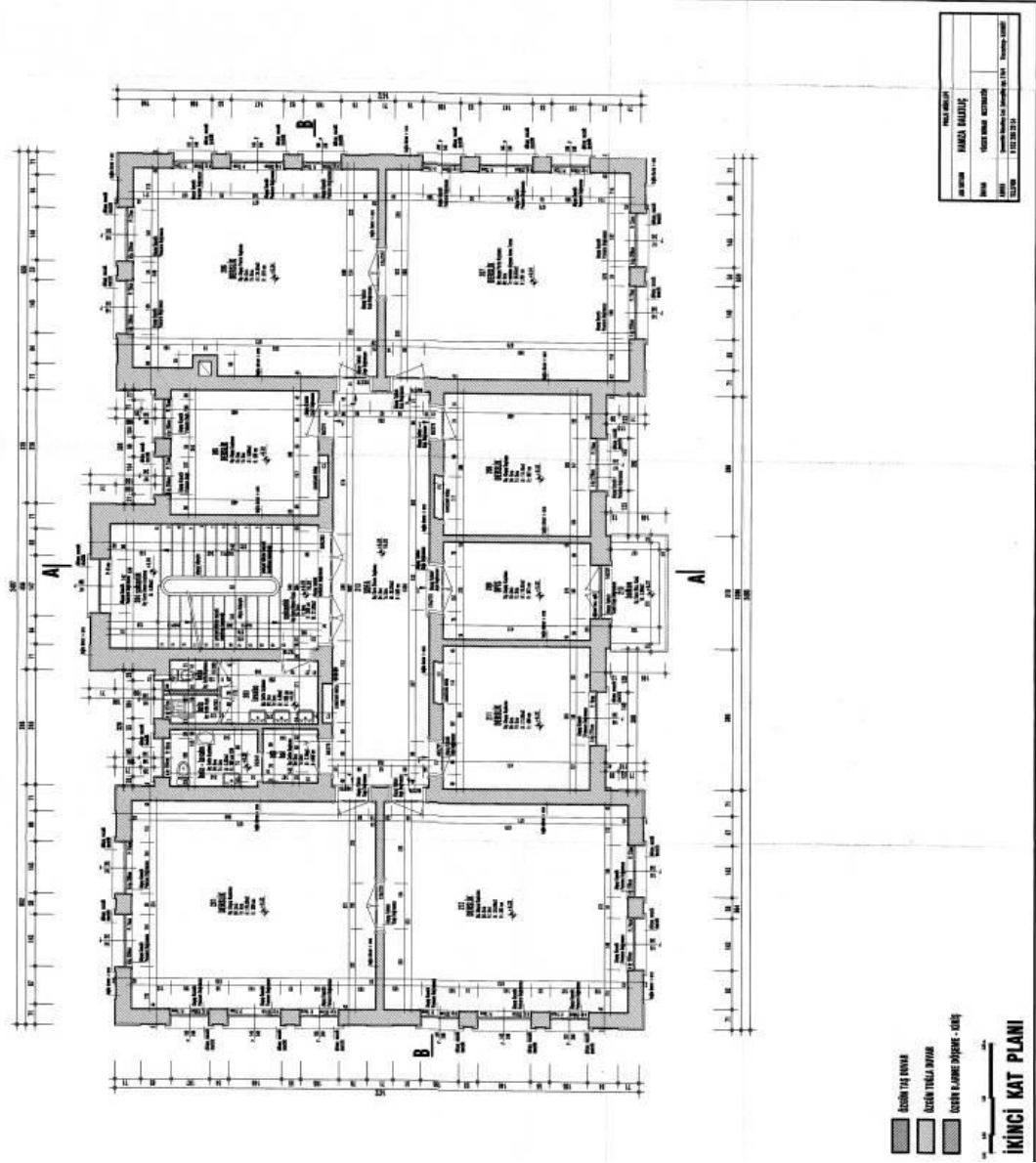
Şekil 56: Mevcut Zemin Kat Planı, Nazım Hikmet Kültür Merkezi

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB



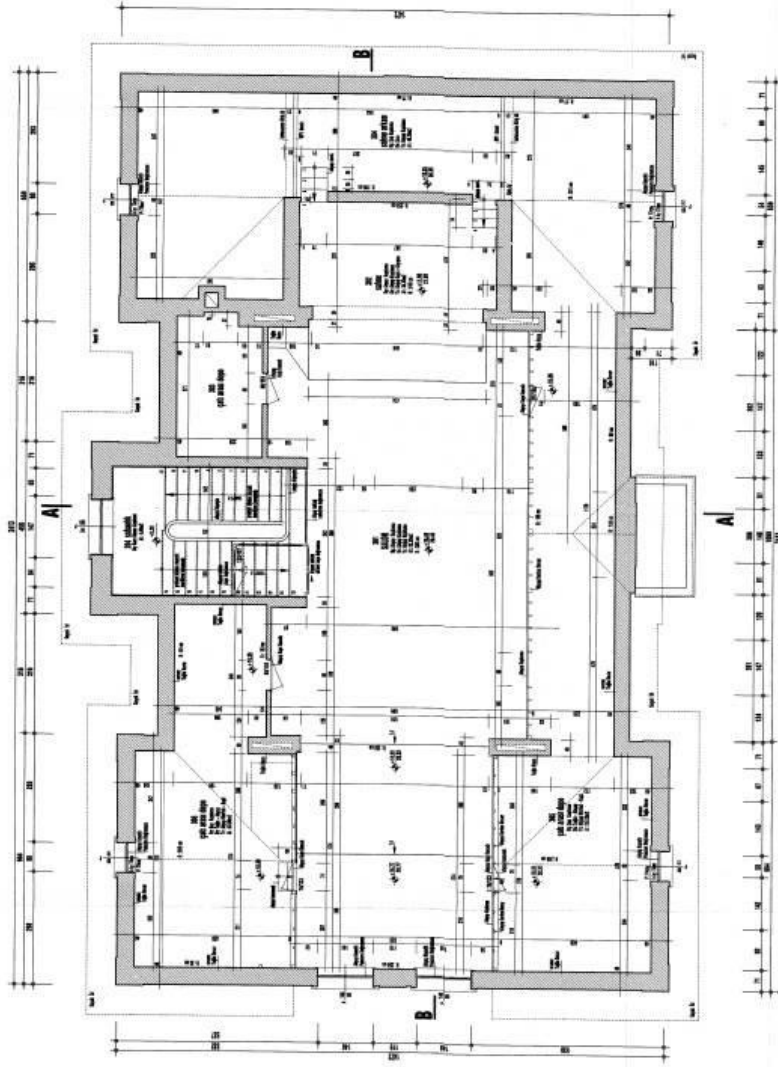
Şekil 57: Mevcut 1. Kat Planı, Nazım Hikmet Kültür Merkezi

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB



Şekil 58: Mevcut 2. Kat Planı, Nazım Hikmet Kültür Merkezi

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB



PROJE NO:	100/100/100
PROJE ADI:	NAZIM HİKMET KÜLTÜR MERKEZİ
PROJE YERİ:	KADIKÖY BELEDİYESİ BAŞKANLIĞI
PROJE YAPILDIĞI TARİH:	10/10/2010
PROJE YAPILAN YER:	KADIKÖY BELEDİYESİ BAŞKANLIĞI
PROJE YAPILAN TARİH:	10/10/2010

ÇATI KATI PLANI	1:100
ÇATI KATI PLANI	1:100
ÇATI KATI PLANI	1:100
ÇATI KATI PLANI	1:100

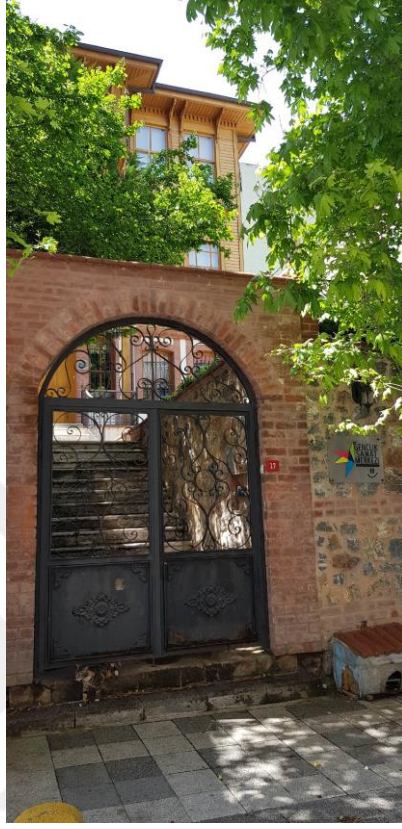
Şekil 59: Mevcut Çatı Kat Planı, Nazım Hikmet Kültür Merkezi

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB

3.1.4.Kız Mektebi-Kadıköy Gençlik Sanat Merkezi

Osmanlı Dönemi, 20. yüzyılda eğitim yapısı olarak yapılan köşkün adı; Kız Mektebi veya Mahfiruz Sultan İnas Mektebi olarak da bilinmektedir. 1905 yılında yapılan konak 1913'te kız mektebi olarak açılmıştır.1930 yılında yeni yapılan bugünkü Özdemiroğlu İlkokulu binası tamamlanana kadar eğitim öğretime devam etmiştir. Tarihi bina, aslına uygun bir şekilde yenilendikten sonra Gençlik Sanat Merkezi olarak 2017'de kullanıma açılmıştır. 673 m² 'lik arsada yaklaşık 180 m² üzerine 4 katlı yapılan yapının 13 odası bulunmaktadır. Tarihi bina kültür varlığı olarak tescillenmiştir (Url-9).

Kadıköy Belediyesinin öncesinde gerçekleştirdiği Çocuk Sanat Merkezi projesine, kullanıcılarının gösterdiği talep ve memnuniyet üzerine, 14-22 yaş arası gençlerin bu gibi etkinlikleri gerçekleştirebileceği bir sanat merkezi eksikliği ile ortaya çıkmış bir projedir. Kadıköy Belediyesi, bölgedeki tarihi yapıları özgün hali ile koruyarak yeni işlev yüklediği projelerinin başarısından dolayı 2015 yılında yeni bir yapı bulmuştur. Kadıköy Belediyesi Gençlik Sanat Merkezinin hedefi; gençleri ilgi alanlarına göre yönlendirip yetiştirmek, ufuklarını genişletip yaşam kalitesini artırmak, sosyal ve nitelikli bireyler olarak hayata hazırlamaktır. Gençlik Sanat Merkezi, Kadıköy gençlerinin, kültür ve sanatla buluşma noktası olmuştur. Gençler, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, yaratıcılıklarını da kullanarak ürettiklerini, sunma ve sergileme fırsatı bulmaktadırlar. Kadıköy'de yaşayan ve okuyan 14-22 yaş arasındaki lise ve üniversite gençlerinin, kültürel, sanatsal ve sosyal gelişiminin desteklendiği ve gençlik aktivitelerinin düzenlendiği bir merkez haline getirilmiştir (Url-10).



Şekil 60: Gençlik Sanat Merkezi, Bahçe Giriş Kapısı

Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi

Gençlik merkezinin bodrum katı 279,94 m², zemin katı 176,46 m², birinci katı 180,38 m² ikinci katı 180,38m², çatı katı 20,37 m² olup, tarihi yapının toplam kapalı alanı 837,53 m² den oluşmaktadır. Tarihi yapının ana girişi Nazif Bey Sokağına bakmaktadır. Bodrum kat planında, merdivenden aşağı inildiğinde bulunan holün sağ tarafında hidrolik asansör, sol tarafında depo olarak kullanılan iki ayrı hacim, merdivenin tam karşısında holün ilerisinde daralan bir hol bulunmaktadır. Daralan holün iki tarafında iki ayrı mekan atölye olarak planlanmıştır. Merdivenin sağ tarafında kazan dairesi, sol tarafında elektrik odası, elektrik odasının yan tarafında üçüncü bir depo bulunmaktadır. Merdiven altı da küçük bir depo olarak planlanmıştır. Bodrum katın zemin döşemesi karo çini olup, duvar ve tavan kaplamaları sıva, boya olarak yapılmıştır. Zemin kat planında ana girişin karşısında bulunan sofa alanının sol tarafında bir adet oda (ZK02) ve merdiven alanı bulunmakta iken, simetriğinde yer alan mekân, yönetici odası olarak planlanmıştır

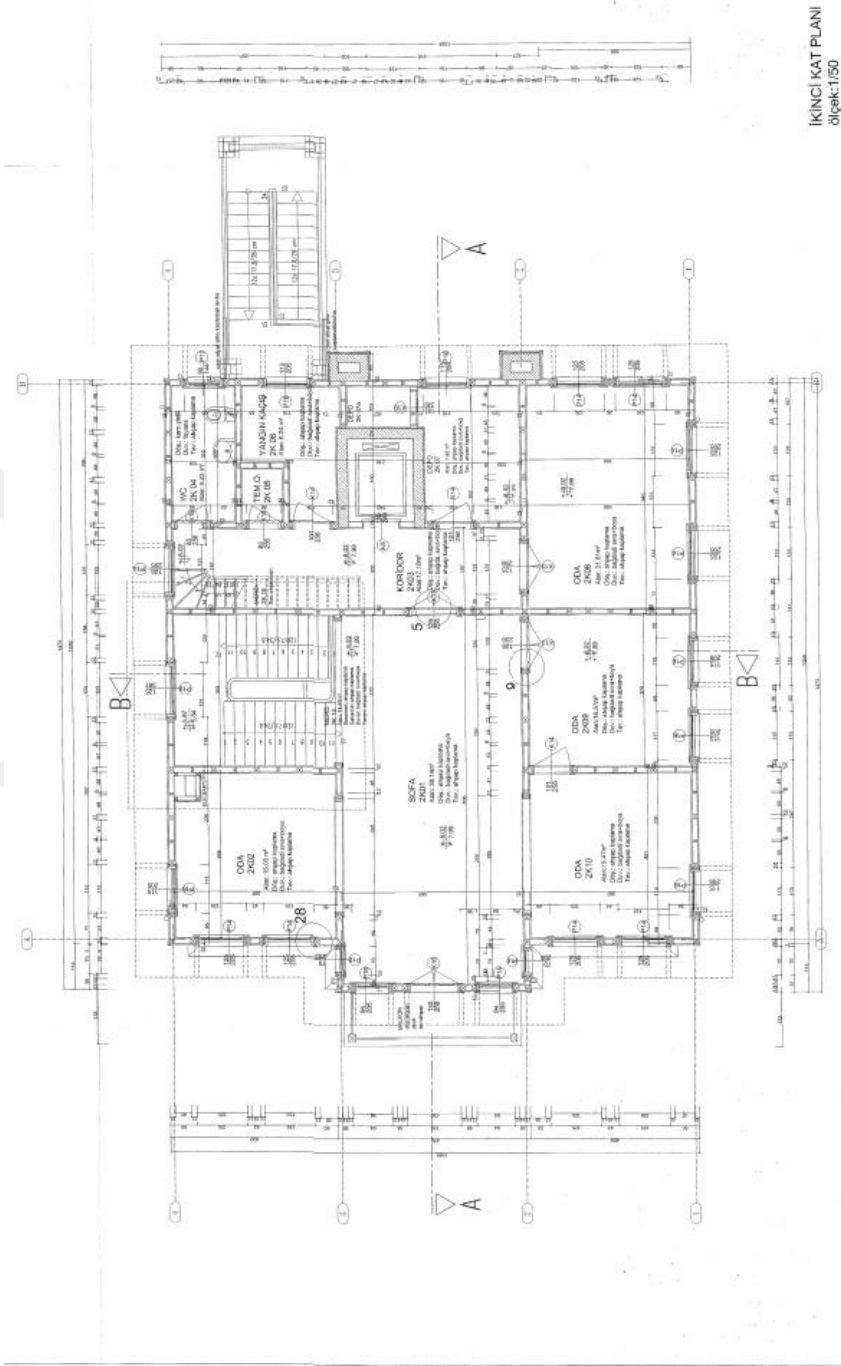
(ZK07). Sofanın devamında mutfak (ZK05), ıslak hacimler (ZK04) ve ikinci bir yönetici odası bulunmaktadır (ZK06). Yönetici odaları arasında geçişin sağlandığı çift kanatlı ahşap kapılar yer almaktadır. İç taraftaki yönetici odasından (ZK06) dışarıya açılan tek kanatlı ahşap dış kapı bulunmaktadır. Mutfak küçük bir alana sahip iken (6,71 m²) hemen yan tarafında WC konumlandırılmıştır. Merdiven basamakları ahşap kaplama, sahanlık karo çini kaplamadır. Zemin kattaki sofa, koridor ve mutfak alanlarının döşeme kaplaması karo çinidir. Odaların döşeme kaplaması ise ahşap kaplamadan oluşmaktadır. Tarihi yapının genel olarak tavan kaplamaları çeşitli geometrik şekillerden oluşturulmuş ahşaptır (Şekil 69,70,71). Duvarlara bağdadi sıva tekniği üzerinde boya uygulanmıştır. Birinci katta sofaya açılan üç adet sınıf bulunurken, merdivenlerin yanında bir adet oda bulunmaktadır. İkinci kat planında sofaya açılan dört adet oda bulunmaktadır. Tarihi yapıda tavan, döşeme ve duvar kaplamaları tüm katlarda aynı düzende devam etmektedir. Tarihi yapının bordum katında farklı ölçülerde dört adet tek kanatlı ahşap iç kapı, bir adet çift kanatlı ahşap iç kapı, bir adet stor garaj kapısı bulunurken, bir adet ahşap pencere bulunmaktadır. Zemin katta farklı ölçülerde bir adet çift kanatlı ahşap giriş kapısı, bir çift, bir tek kanatlı ahşap dış kapı, iki adet çift kanatlı ahşap iç kapı, altı adet tek kanatlı ahşap kapı bulunmakla birlikte altı adet ahşap giyotin pencere, bir adet ahşap pencere bulunmaktadır. Birinci ve ikinci katta farklı ölçülerde bir adet çift kanatlı ahşap dış kapı, bir adet çift kanatlı ahşap iç kapı, dört adet tek kanatlı ahşap iç kapı bulunurken, altı adet ahşap giyotin pencere bulunmaktadır. Tarihi yapının etrafında çevrili moloz taş duvarının üzerinde ferforje korkuluklar bulunmaktadır. Zemin kattaki ahşap giyotin pencerelerin dış kısımlarında ferforje parmaklıklar bulunurken, merdivenlerin ve balkonun korkulukları da ferforje demir işçiliği ile yapıldığı gözlemlenmiştir.

Kadıköy Belediyesinin Gençlik Merkezi olarak yeni işlev verdiği yapı, çevresindeki kullanıcıların tarihi yapı ile doğrudan iletişime geçmesine olanak tanımıştır. İstanbul gibi tarihi bir şehir de bu şekilde onlarca yapı bulunmaktadır. Belediyeler kendi ölçüklerinde bu gibi müdahaleler ile bir kısım yapıyı kurtarabilme ve topluma katma gibi uygulamalarla toplumun ve çevrenin mekânsal belleğine katkıda bulunup yapıların sürdürülebilir olmasını sağlayacaklardır.



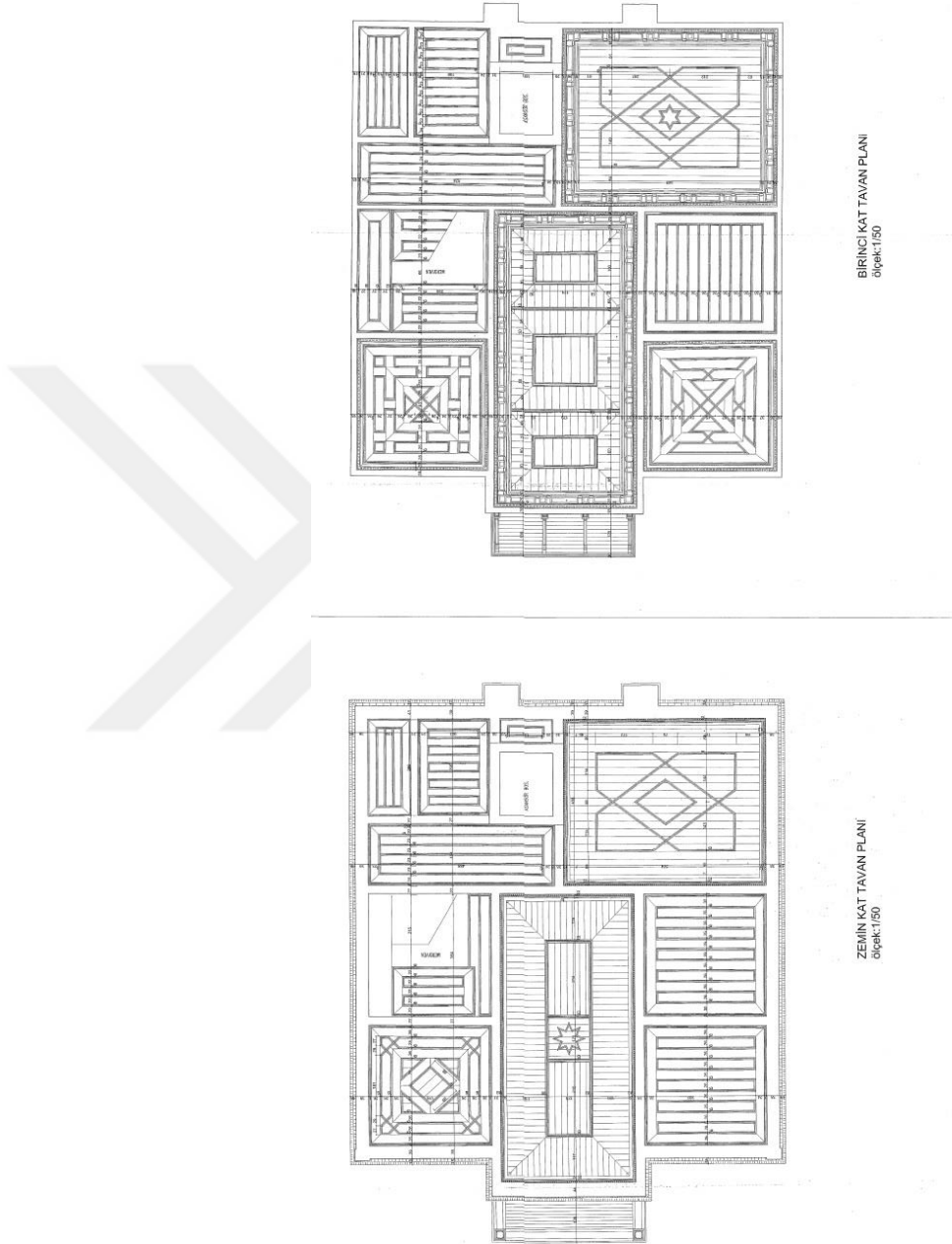
Şekil 61: Gençlik Sanat Merkezi

Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi



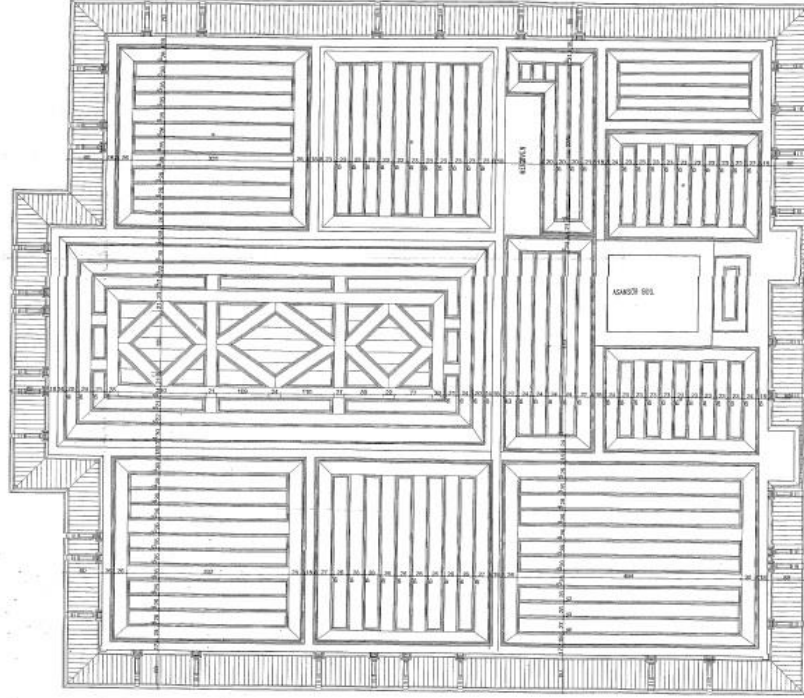
Şekil 64: Gençlik Sanat Merkezi, 2. Kat Planı

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB



Şekil 65: Sol; Gençlik Sanat Merkezi, Zemin Kat Tavan Planı/ Sağ; Gençlik Sanat Merkezi, 1. Kat Tavan Planı

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB



ÇATI KAT TAVAN PLANI
ölçek:1/50

Şekil 66: Gençlik Sanat Merkezi, Çatı Kat Tavan Planı

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB



Şekil 67: Kadıköy Kız Mektebi

Sol'daki Kaynak: <https://www.modamuzayede.com/urun/703499/fotograf-egitim-kadikoy-kiz-mektebi>

Sağ'daki Kaynak: <https://www.modamuzayede.com/urun/596311/fotograf-istanbul-kadikoy-kiz-orta-mektebi-ve-kiz-ogrenci-orijinal-kucuk-foto>



Şekil 68: Kız Orta Mektebi Gazete

Kaynak: <https://www.nadirkitap.com/kadikoy-kiz-orta-mektebi-naci-sadullah-haberi-16-mayis-1934-tarihli-efemera18657268.html>



Şekil 69: Kız Orta Mektebi

Kaynak: <https://www.modamuzayede.com/urun/596311/fotograf-istanbul-kadikoy-kiz-orta-mektebi-ve-kiz-ogrenci-orijinal-kucuk-foto>



Şekil 70: Kız Orta Mektebi, Özdemiroğlu Mektebi

Kaynak: <https://www.istanbultakipte.com/haberler/siyaset/yerel-yonetimler/kadikoy-belediyesi-ne-ait-102-yillik-tarihi-bina.html>



Şekil 71: Kadıköy Gençlik Sanat Merkezi

Kaynak: <https://kadikoygazetesi.com/56028-kadikoy-genclik-sanat-merkezi>



NAZIF BEY SOKAĞI GÖRÜNÜŞÜ
(İNCE YAPI KOTLARI VERİLMİŞTİR)

ölçek: 1/50

Şekil 72: Kadıköy Gençlik Sanat Merkezi, Görünüş

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB

3.1.5.Şehremaneti Binası-Tarih Edebiyat Sanat Kütüphanesi

1864 yılında çıkarılan Teşkil-i Vilayet Nizamnamesi ile İstanbul vilayet olmuştur. İstanbul Belediyesi'nin örgütlenmesi Kadıköy'de 1869 yılında Belediye Nizamnamesi ile başlamıştır. Nizamnameye göre İstanbul 14 belediye dairesine ayrılmıştır. Kadıköy 13. Daire olarak belirlenmiştir. O zamana kadar Kadıköy'de daimi belediye memurları ve temizlik ameleleri bulunmaz, arkalarında küfelerle dolaşan çöpçüler evlerden topladıkları çöpleri ücret karşılığında denize dökerlerdi. Çöpçü başlarının adı Salih Ağa'dır. 1869'da belediye teşkilatı kurulunca bölgeye çöp arabaları gönderilmiştir (Ekdal, 1996:422). Bölgenin adı dönemde "Kumluk" olarak geçmektedir. 1875'de Kadıköy'ün ilk Şehremini Osman Hamdi Beydir. Zaman içinde dairelerin numaraları değişmiştir. Yeni düzenlemede 18. Daire olan Kadıköy'ün Şube Müdürü Celal Esad Arseven'dir (Atılgan, 2019:19).



Şekil 73: 1950 Yılında Çekilen Hava Fotoğrafı (Doldurulan bölüm, büyük bir üçgen olarak belli olmaktadır)

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/02/kadi-koyu-sehremaneti-dairesi.html>



Şekil 74: Kumluk Mevkinin Doldurulmadan Önceki Hali

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/02/kadi-koyu-sehremaneti-dairesi.html>



Şekil 75: 1913 yılında Kadıköy ve Çevresini Gösteren Harita

Kaynak: Arseven, C. E. (2011) "Kadı köyü Hakkında Belediye Araştırmaları" Kadıköy Belediyesi



Şekil 77: Şehremaneti Binası İlk Yıllarında

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/02/kadi-koyu-sehremaneti-dairesi.html>

Tarihi yapı geleneksel Türk mimarisinin yapısal özelliklerinden ilham alınarak tasarlanmıştır. Tasarımcısı; İstanbul'da birçok eser yapan Giulio Mongeri'nin yardımcılarından İstanbullu Mimar Yervant Terziyan, aynı binanın ikizini Fatih Belediye binası olarak yapmıştır (Kavukçuoğlu, 2010:29). Binanın yapıldığı alan deniz doldurulması sonucu oluşan bir alan olduğu için yöre halkı tarafından kumluk diye geçmektedir. Alanda İskele binası ve İstanbul Şehremaneti şubesi yapıları dolgu arazi üzerinde yer almaktadır.



Şekil 78: 1969 Kaymakamlık dönemi

Kaynak: Kavukcuoğlu, D. (2010) "Mühürdar'dan Moda'ya Geçmişe Doğru Bir Gezinti" 1. Baskı, İstanbul: Heyamola Yayınları, ISBN:978-605-4307-46-3 s.29



Şekil 79: Kaymakamlık Binası Olarak Kullanıldığı Dönem

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/02/kadi-koyu-sehremaneti-dairesi.html>

Yapı, 1995 senesinde Kültür Varlıkları ve Anıtlar Kurulu'nun kararı ile restore edilmiştir. Belli bir süre Kadıköy Kaymakamlığı daha sonra ki süreçte Belediye Başkanlığı binası olarak kullanılan yapı, Kadıköy Belediyesinin Söğütlüçeşme'deki ana

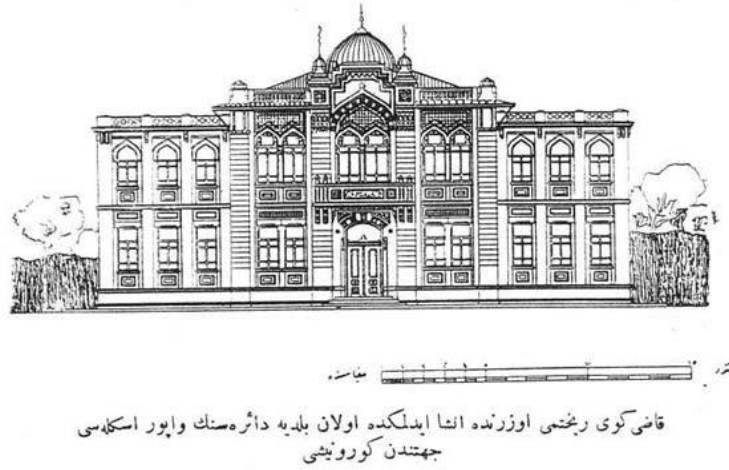
binaya taşınması ile belediye meclis toplantıları, etkinlikler ve sergiler için kullanılmıştır (Url-11).

‘Osmanlı Modernleşmesi’ denilen ve bütün 19. Yüzyılı içine alan Batılılaşma sürecinde İstanbul’un fiziksel görünüşünün değişmesi; 20. yüzyılın başlarından, Cumhuriyet’in kuruluşuna kadar azalan bir şekilde devam etmiştir. Başta Balyanlar olmak üzere, önce alaylı olarak yetişen, ardından Avrupa ülkelerinden gelen ve en son da Sanayi`-i Nefise Mektebi’nden mezun olan Ohannes Seryan, Mıgırdiç Çarkyan, Bedros Nemtze, Mihran Azaryan, Hovsep Aznavur, Levon Güreğyan, Aram ve Isak Karakaş kardeşler, Keğam Kavafyan, Yervant Terziyan, Andon ve Garabed Tülbentciyan gibi Ermeni mimarlar bu değişimde çok büyük bir rol oynamışlardır (Kuruyazıcı,2016:10). Kadıköy’de Rıhtım Caddesi üzerinde Beşiktaş vapur iskelesinin tam karşısında bulunan tarihi yapı da Ermeni Mimar Y. Terziyan tarafından 1912-1914 yılları arasında yapılmıştır. Neo-klasik tarzda olup I. Ulusal Mimarlık Dönemi’nin önemli yapıları arasında yer almaktadır (Atılğan, 2019:19).

Mimarlık tarihinde Türkçülük felsefesinin etrafında oluşan I. Ulusal Mimarlık Dönemi yeni fonksiyonlara sahip, yeni bina çeşitlerinin batılı plan şemaları ile beraber incelenip, Selçuklu ve Osmanlı’nın cephe ve iç mekân yüzey kaplamalarının birlikte kullanıldığı bir dönemdir. I. Ulusal Mimarlık dönemi olarak 1908 ve 1930 yılları arasında yapılan Kamusal hizmet binalarının yapımlarına büyük önem verilmiştir. Kadıköy Şehremaneti Binası bu yapılardan birisini oluşturmaktadır. Genellikle devlet erkinin gücünün bir ifadesi olarak kullanılan abartılı ölçekler yerine, insan ölçeğinin göz önüne alınarak inşasının yapıldığı kübik görünümü ile Anadolu yakasının merkez noktası diyebileceğimiz iskele meydanına yapılmıştır (Türkmen, 2009:459). Yapıldığı dönemde çevresi ile uyum içinde olan yapı plansız kentleşme ile bugün yapılar arasında sıkışmış olup kendini ifade edememektedir. Belediye binaları gibi halka hizmet eden yapıların bölgede inşa edildikleri alan büyük önem arz etmektedir. İnsanların ulaşımının kolay olduğu gündelik yaşamlarını geçirdikleri ana arterlerin kesişme noktası bu gibi hizmet binalarının yer seçiminde kullanıcıya kolaylık sağlamaktadır. Şehremaneti Binası iskele meydanında, birçok ulaşım aracının buluştuğu, Anadolu yakasının merkez noktasında konumlandırılmıştır. Mimarı Yervant Terziyan ile ilgili olarak kaynaklarda yeterli bilgiye

ulaşılamamaktadır. Fatih Belediye binası ve Şehremaneti binalarının mimarı olduğu ulaşılan bilgiler arasındadır. Sanayi-i Nefise Mektebinde hocalık yaptığı; Akademiye Mimarlık bölümüne girdiği ve çalıştığı dönemler hakkında bilgiler bulunmaktadır. Terziyan Mimarlık Öğretmen Yardımcısı unvanı ile 1 Haziran 1911 senesinde başlayıp, 1 Nisan 1917 senesinde görevinden ayrılmıştır. Avrupa'ya gittiğinde yerine Zare Efendi vekalet etmiştir. Annuaire Oriental ticaret yıllıklarında Kuruyazıcı, bu dönemde İstanbul'da çalışan mimarlardan bahsederken Terziyan'dan da bahsetmiştir (Türkmen, 2009:461-462).

1913-14 yıllarında Kadıköy Belediye Şubesi Müdürlüğü yapan Celal Esad (Arseven) bey görevi sırasında yazdığı “Kadı Köyü Hakkında Belediye Araştırmalar” isimli kitapta, Kadıköy ‘ün fiziksel ve duyuşsal envanterini çıkartmıştır.

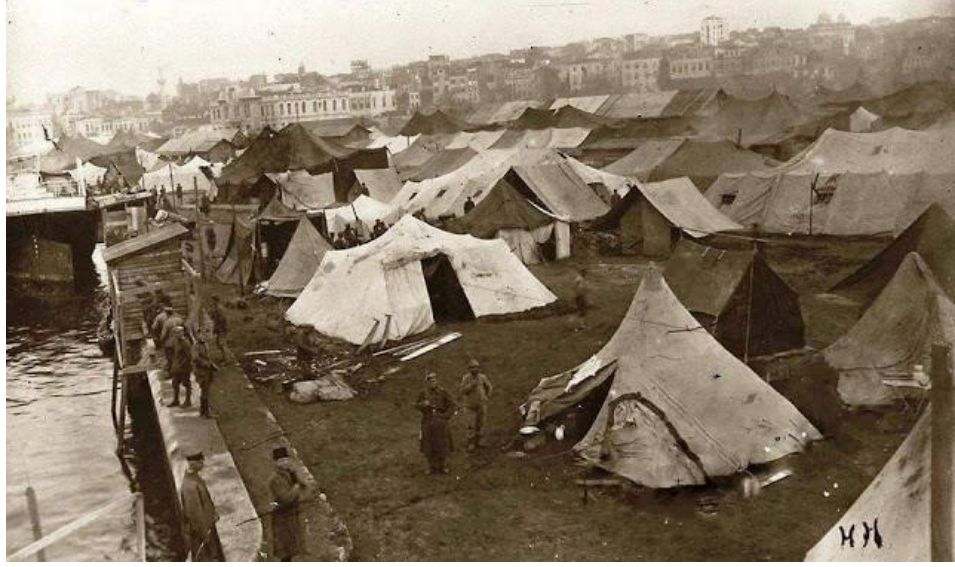


Şekil 80: Kadı Köyü Rıhtımı Üzerinde İnşa Edilmekte olan Belediye Dairesinin Vapur İskelesi Yönünden Görünüşü

Kaynak: Arseven, C. E. (2011) “Kadı köyü Hakkında Belediye Araştırmaları” Kadıköy Belediyesi

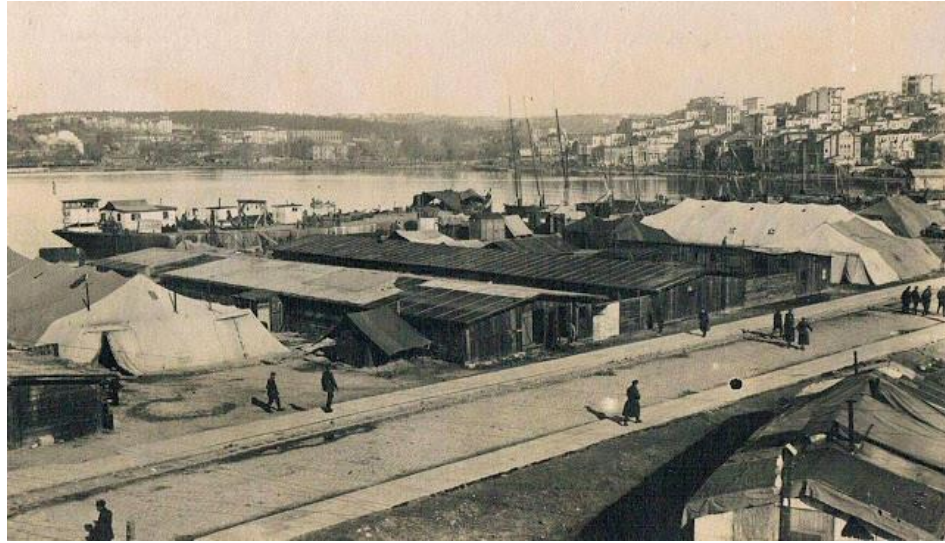
Kadıköy Şehremaneti tarihi binası, dikkat çekici bir yapıdır. Kadıköy’ün simgesi haline gelmiş binalardandır. Binanın yapıldığı seneler, deniz bugünkü PTT binasının Alkım Kitabevi’nin önüne kadar gelmekteydi. Mustafa Camii denizin kenarında bulunmaktaydı. Bütün bu alanlar bina yapılmadan önce doldurulmuş ve genel olarak bu bölgeye Kumluk adı verilmiştir. I.Dünya Savaşı yıllarında Alman askeri kuvvetleri Şehremaneti önünde ve Kumluk mevki mühürdar arasında karargâh oluşturmuşlardır. I.

Dünya Savaşı'ndan Osmanlı İmparatorluğunun mağlup olarak çıkmasından sonra, İstanbul 'u işgal eden işgal ordu kuvvetlerinden İngilizler, Şehremaneti binasının önüne barakalar kurarak askerlerini yerleştirmişlerdir (Kavukçuoğlu, 2010:29) (Şekil 87-88). 1919 yılında Yunan ordusunun İzmir'e çıkmasıyla da Kadıköy Kumluk bölgesinde büyük "Kadıköy Mitingi" düzenlenmiştir (Akerman, 2009:169). Halide Edip Adıvar (Şekil 89), önce 19 Mayıs 1919 Pazartesi günü Fatih Belediye Binası'nın balkonundan elli bine yakın halka seslenmiş, ardından 22 Mayıs 1919 Perşembe günü Kadıköy Belediye Binası'nın balkonundan yağmur altında yirmi bin kişilik halka seslenmiştir (Türkmen, 2009:466). Üç yıl sonra milli mücadele kazanılıp, düşman kuvvetlerinin İzmir'den çıkartılmasının ardından Refet Bele komutasındaki ordunun İstanbul'a geldiğinin duyulması ile bölgedeki İngiliz ordusu gitmiştir. Kumluk bölgesinde kutlamalar düzenlenmiştir.1930 yılında Atatürk'ün isteği ile arkadaşı Fethi Okyar Serbest Cumhuriyet Fırkasını kurmuştur. Cumhuriyet Halk Fırkasına karşı kurulan parti birçok taraftar toplamıştır (Kavukçuoğlu, 2010:30). Kadıköy Şehremaneti binasında ilk belediye seçimlerinin yapılacağı gün, İçerenköy, Bostancı, Merdivenköy gibi yerlerden at ve öküz arabaları ile gelen taraftarlar fanatik davranışlarda bulununca Şehremaneti Binasının önünde iki partinin tarafları kavgaya etmişlerdir. Girilen arbedede yaralılar olmuştur. Ardından Atatürk 17 Kasım 1930'da Serbest Fırkayı kapatmıştır (Akerman, 2009:170; Ekdal, 1996:423). 1960 yılında Nikâh Dairesi, İnci Gazinosu'na taşınmıştır. Bu amaç için kullanılmakta olan üst katın ön tarafındaki büyük salon belediyenin mimar ve mühendislerinin çalışma alanı olarak (Şekil 89) kullanılmıştır. 1970'lerin sonuna dek bina eski fonksiyonlarına devam etmiştir (Atılğan, 2019:20). Tarihi yapı, 1970 yılındaki 16-17 Haziran olayları gibi birçok toplumsal ve siyasi olaya da şahit olmuştur.



Şekil 81: İngiliz Ordusunun Şehremaneti Binasının Çevresine Kurduğu Barakalar

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/02/kadi-koyu-sehremaneti-dairesi.html>



Şekil 82: İngiliz Ordusunun Şehremaneti Binasının Çevresine Kurduğu Barakalar

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/02/kadi-koyu-sehremaneti-dairesi.html>



Şekil 83: Halide Edip Kadıköy Mitinginde Şehremaneti Binasında

Kaynak: https://www.kbtesak.org/fotograflar.aspx?UST_ID=2&TIP=3&TUR=1&YER=2



Şekil 84: Sırasıyla Nikâh Salonu, Mimar-Mühendislerin Çalışma Odası, Başkan Odası ve Kütüphane Olan Üst Kattaki Salon

Kaynak: <http://mimdap.org/2017/03/kadykoy-thehremanti-binasy-arif-atylgan/>

Tarihi yapı, 1984 yılında Belediyelerin kurulması ile Kadıköy ilçesinin belediye binası olarak hizmete başlamıştır. İlçe için seçilen ilk belediye başkanı Osman Hızlan olmuştur. Kadıköy Belediye hizmetleri için yetersiz kalacağı düşünülen tarihi yapıdan dolayı, o yıllarda bugünkü belediye binasının çalışmaları başlamıştır. Sonraki dönemlerde Belediye yeni hizmet binasına geçmiştir, Şehremaneti binası da Kadıköy Belediye Meclisi olarak hizmet vermeye devam etmiştir. 1990'ların başında belediye, Söğütluçeşme' deki yeni binasına taşınmıştır. Şehremaneti binası Belediye Başkanlığı'na verilmiştir. Üst kattaki büyük oda nikâh salonu olan, belediye başkanına verilmiştir. Binaya girince alt kata sağ taraftaki oda Belediye Meclisi'nin toplanma salonu olmuştur. 1994'te Belediye Başkanı Selami Öztürk tarihi yapıyı; kent arşivi ve Kadıköy Müzesine dönüştürmeyi planlamıştır. Müze için gerekli koleksiyon olmaması ve binanın niteliği, mekânsal boyutları müze tipolojisine uygun olmadığı için bu seçenek tercih edilmemiştir. 1995'te binada tadilat yapılmış ve Belediye Başkanlık ve Kaymakamlık binası olarak kullanıma devam etmiştir (Atılgan, 2019:21). Öztürk demokratik seçimler ile uzun dönemler görevde kalmayı başarmıştır. Kadıköy bölgesine ait büyük değişiklikler yapmıştır (Akerman, 2009:170).

Yapı, döneminin mimarlık üslubunun kendine has özelliklerini taşıyan iyi bir örnektir. Sivri kemerleri, cephede bulunan çini kaplamalar, sütunçeler ve ağırlık kulesi biçiminde fonksiyonsuz sütunlar ile saçaklar dönemin tipik yapısal ve dekoratif unsurlarını oluşturmaktadır.

Tarihi yapının cepheleri iki yatay sıvama ile üç bölüme ayrılmıştır (Şekil 95). Cepheler kendi içinde simetrik bir planlama ile dönemin kendine has özelliklerine sahiptirler (Türkmen, 2009:462). Bu özelliklerinin yanında yapıldığı dönemde yapılan sade örneklerdendir. Tarihi yapı alçak tutulmuş bodurum katı ile birlikte toplam üç kattan oluşmaktadır. I. Ulusal Mimari döneminin özelliği ile yapılan yapıların yüzeyleri tarihi dokuya saygılı kesme taş ya da bu görseli destekleyen şekilde sıvanarak derzlenmektedir. Plan biçimi “u” biçiminde olup, üst örtü yapısı gizli kırma çatıdır. Kuzeybatı, kuzeydoğu, güneybatı cephelerinden üst örtü yapısı anlaşılabilirken, yapının güneydoğu arka cephesinden belirgin olarak kırma çatı şekli görülmektedir. Tarihi yapının ana girişi denize bakan kuzeybatı tarafındadır. Bu cephe, dönemsellik özelliklerinde olduğu gibi daha

fazla itina edilerek yapılmıştır. Kullanılan malzeme dâhil diğer cepheler ile arasında fark bulunmaktadır. Basık kemerli ana girişinin üzerinde sade üçgen profilli silme dizini ve her iki köşesinde sekiz köşeli yıldız motifli korkuluğu olan küçük bir balkon çıkıntısı bulunmaktadır. Bu alanda palmet tepelikli büyük bir sivri kemer içine yerleştirilen yine sivri kemerli ikiz balkon kapıları bulunmaktadır. Bu kapıların ortasında ve iki kenarında yer alan sade mukarnas başlıklı sütunçeler bulunmaktadır. Taşıyıcı özellikleri dışında dekoratif özellikleri yönüyle kullanılmıştır. Büyük sivri kemerin iç bölümü lacivert zemin üzerine turkuaz renkli kıvrık dallı rumiler ve yer yer yine kırmızı rumi ve palmet motiflerinden oluşan simetrik düzende bezemelerden oluşmuştur. Tasarımın merkez noktasında turkuaz sekizgen bir şerit içine bugün yerinde olmayan herhangi bir motifin olma olasılığı bulunmaktadır. Tarihi yapının üzerindeki çiniler Hafız Mehmet Emin Efendi'nin (1972-1922) tarzına benzediğinden uygulayıcı olduğu düşünülmektedir. Mehmet Emin Usta geleneksel yöntemleri dönemin felsefesi ile Tarihi yapının çatı seviyesini geçen giriş cephesi, aşamalı yükselerek anıtsal bir girişe dönüşmüştür. Simetrik olarak uygulanan dişli konsolların üzerinde (Türkmen,2009:463) kabaralar ve sekizgen gövdeli üzeri yarım küre külahlı babalar ile ana giriş cephesi taç kapı özelliklerini anımsatmaktadır. Özellikle aşamalı yükseltinin içi, Selçuklu ve Osmanlı geleneksel taş işçiliğinin özelliklerini gösterecek biçimde dönemin kendine has özelliği olarak mukarnaslı silme ile dolgulanmıştır. Ana giriş cephesinden çıkma yapan bölümde, geniş bir saçak yan kanatlara doğru çevrilerek yapıya anıtsal bir özellik katmaktadır. Saçak altı ince çitalarla karelenmiştir. Çıkma parapetleri mihrap nişi biçiminde, içeriye çekilen iki yan kanadın parapetleri ise sekiz köşeli yıldız motifi biçimindedir. Çıkmadaki pencere sistemine baktığımızda; ana giriş kapısının iki tarafında birer basık kemerli büyük pencereler yer alırken, ikinci katta aynı ölçülerde sivri kemerli ikiz pencereler yer almaktadır. Sivri kemerli ikiz pencerelerin alınlıklarında da yine benzer süslemeler uygulanmıştır. Simetrik bir düzende gelişen iç içe geçmiş palmet ve rumi dallarının işlenmesinden oluşan bitkisel bezemeler bulunmaktadır. Yapının kuzeybatı ana giriş çıkmasının simetrik iki yan kanatlarında pencereler alt katta düz atkılı açıklıklar iken, ikinci katta sivri kemerli açıklıklar olarak planlanmıştır. Sivri kemerli pencere

alınlıklarına tek renkli çiniler uygulanmıştır. Turkuaz renkli iki ince şeridin birleştiği noktada lacivert çini eklenerek tekdüzelik bozulmuştur (Şekil 96).

Yapının kuzeydoğu yan cephesin de bir çıkma bulunmaktadır. Çıkma çatıdaki sekiz köşeli yıldız motifli parapeti geçerek daha yüksek noktada bulunmaktadır. Çıkmanın orta aksında; çok ışınlı geometriksel yıldız geçmeli korkuluğu ile sekiz basamaklı bir merdivenle çıkılan basık kemerli onarım görmüş iki ahşap kanatlı bir giriş kapısı bulunmaktadır. Bu kapı bugün sergi salonu olarak kullanılan Merkez Sanat Galerisi'nin kapısı olarak kullanılmaktadır. Kapının üst kısmında yapının düşey etkisini kıran küçük bir saçak yer almaktadır. Bu saçığında altında (kuzeybatı ana giriş cephesinde olduğu gibi) ince çitalarla karolaj uygulaması yapılmıştır. Bu küçük saçığın üst kısmında kapı açıklığı ile aynı ölçekte sivri kemerli geniş bir pencere bulunmaktadır. Kademeli pencere alınlığı tek renk çini ile kaplanmış olup, üzerine de bir sıra dişli silme konulmuştur. Kuzeydoğu cephe çıkmasının simetrik iki yan kanatları da aynı düzenlemeye sahiptir. Alt katta düz atkılı, üst katta sivri kemerli, bodrum katında da demir parmaklıklı küçük pencereler bulunmaktadır. Kuzeydoğu cephesinin, Kuzeybatı cephesinden ayrımı pencere alınlıklarında çini olmamasıdır (Türkmen,2009:464). Yapının güney batı yönü daha detaysızdır. Cephede pencerelerin sağladığı düşey etki, iki yatay silme ile yumuşatılmıştır. Ritmik pencere dizisi alt katta düz atkılı iken aynı doğrultuda üst katta sivri kemerli olup, süreklilik etkisi oluşturulmaktadır. Bodrum katta demir parmaklıklı küçük pencere açıklıkları bulunmaktadır. Güneybatı cephesi boyunca uzanan dörder sıra halinde sekiz köşeli yıldız motifli parapet ise cephenin dikkat çekici noktalarındandır. Güneydoğu arka tarafı günümüzde çevresi sayesinde çok fazla anlaşılammaktadır. Cephenin orta aksında basık kemerli bir kapı ve üzerinde sivri kemerli vitray uygulanmış geniş bir pencere bulunmaktadır. Bu bölümün üst örtü yapısı dar saçaklı küçük ölçekli çokgen kırma çatı ile kaplıdır. Saçak altında yine aynı uygulama bulunmaktadır. “U” şeklinde plan biçimine sahip olan yapının arka cephesinde “U” nun kısa kolları bulunmaktadır. Simetrik düzendeki pencereler küçük bir avluya doğru konumlanmıştır.

Şehremaneti Binasının iç mekân biçimi incelendiğinde; ana giriş “u” biçimini hissedebileceği şekilde geniş bir hol ile başlamaktadır (Şekil 112,113). Giriş bölümünün sağ ve sol tarafları karşılıklı konumlandırılmış birer salon ve ikişer odadan oluşmaktadır.

Holün orta aksında Atatürk heykelinin de yer aldığı simetrik iki kollu merdiven katı bulunmaktadır. Vitray işli geniş pencere sayesinde hol doğal ışık ile aydınlanmaktadır.

Tavan eteklerinde; bitkisel süslemeli hartuç biçiminde silmeler ile sade, küçük ölçekli damlalar, mukarnas silmeler ve çarkıfelek desenleri uygulanmıştır. Merdiven boşluğuna açılan karşılıklı köşe duvarlarına da flama biçiminde ters palmet tepelikli bir hartuç konulmuştur. İç kısmı kırmızı eğimli dallı rumi ve çarkıfelek motifi ile doldurulmuştur. Bu bölümde uygulanan bu süslemeler yapı genelinde sık sık tekrar edilmiştir. Ana girişin sağında orta kısımda belediye meclis salonu bulunmaktadır. Salonunun iki yönünde de karşılıklı meclis başkan vekili ve arkaya bakan kısımda da meclis bürosu şefinin odaları bulunmaktadır. Belediye meclis salonunda sekiz adet pencere bulunmaktadır. Salon tamamıyla güneybatı cephesi boyunca uzanmaktadır. Tavan bölümü, karelere bölünmüş çok ışınli geometriksel yıldız geçmeli alçı süsleme ile kaplanmıştır. Tavan etekleri diğer tavan eteklerinde bahsedilen süsleme ile tasarlanmıştır (Türkmen, 2009:465). Salonun karşısında güneybatı cephesi boyunca yer alan alan merkez sanat galerisi olarak kullanılmıştır. Yan cepheye açılan bir girişi bulunmaktadır. Karşı tarafta olduğu gibi simetrik yerleşimler burada da oda bölümlerinde görülmüştür. Tarihi yapının ikinci katına iki kollu bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Koridorun orta aksında kuzeybatı cephe çıkmasını ayıran salon bölümü yer almıştır. Bu salon başkan odası olarak kullanılmış olup, geleneksel Türk evlerindeki başodayı anımsatmaktadır. Salonun iki tarafında da simetrik ikişer adet oda bulunmaktadır. Sağ taraftaki odalar iktidar ve ana muhalefet partilerinin odaları olarak kullanılmışken; sol taraftaki odalar başkan asistanının odası ve küçük bir toplantı odası olarak kullanılmıştır. “U” biçimindeki planın kısa kolları ise çayhane ve ıslak hacimler olarak bölümlendirilmiştir. Dekoratif öğeler zemin kat ile aynı özelliklere sahip olurken, tavan bezemelerinde değişiklikler bulunmaktadır. Tavan küçük karelere ayrılarak bu alanı çevreleyen geniş bordüre, yerleştirilmiştir. Bodrum katı kareye yakın bir avluya açılan beş odaya bölümlendirilmiştir. Alçak tavanlı odalar erzak ve temizlik malzemelerini depolamak üzere kullanılmıştır. Merdiven boşlukları da küçük birer depo haline getirilip gazeteleri arşivlemek üzere kullanılmıştır (Türkmen,2009:466).

Şehremenati binası belediye meclis ve sergi salonu olarak uzun bir dönem hizmet vermiştir. Tarihi yapıyı korumak için yeniden işlevlendirme seçeneğine gidilmiş ve işlev olarak Sanat, Tarih ve Edebiyat kütüphanesi olarak işlev verilmesine karar verilmiştir. Binanın mimari özelliklerine uygun farklı tarih, edebiyat ve sanat konularına odaklanan uzmanlık kitaplıkları yapılması planlanmıştır. Proje sürerken Konu ile ilgili uzmanlardan kitap bağış talep edilmiştir. Tarihi yapının kütüphane olması yönündeki karar 2010 yılında alınmıştır. 2011 yılında projeler hazırlanıp Anıtlar Kurulu süreci başlamıştır (Url-11). 15 Mart 2014 senesinde Kadıköy Belediyesine bağlı olarak “Tarih Edebiyat ve Sanat Kütüphanesi (TESAK)” hizmete geçmiştir(Aydınöz,2019:95).

Kadıköy’de halkın eksikliğini hissettiği alanlardan olan kütüphane yapısı bölge halkı için olumlu bir seçim olmuştur. Şehremenati yapısının yapısal değişikliklere ihtiyaç duyulmadan küçük onarımlarla ve kısa sürede kütüphaneye çevrilmesi uygun bulunmuştur. Modern kütüphaneciliğin gerektirdiği donanım yapının mimari karakteri ve mekânlarına dokunulmaksızın uyumlu şekilde Kadıköy Belediyesi’nce sağlanmıştır. Projenin Mimarları; Ersel Gürsel, Haluk Erar; Yardımcı Mimarlar ise; Gökçe Gürsel Topbaş ve Kemal Elmas’tır (Url-12).

Görünüşte iki katlı gözükten bina dolgu araziye yapıldığından daha yüksek planlanamamıştır. Kütüphanenin Zemin katı, kullanıcıya kapalı olan bölümdür. Burada süreli yayınlar, tasniflenmemiş arşiv ve efemera materyalleri bulunmaktadır. 1. Katta gazete okuma odası, referans, büyük boy kitaplar, tez ve nadir eserlerden oluşan Nilüfer Gürsoy’a ait Koleksiyon; referans, çeşitli kitaplar ve tezlerden oluşan Prof. Dr. Mete Tunçay Koleksiyonu; Ahmet Oktay, Demir Özlü, Dr. Müfid Ekdal, Dr. Nilüfer Gürsoy, Fakir Baykurt, Ferit Edgü, Melih Cevdet Anday, Memet Fuat, Özdemir İnce, Prof. Dr. Mete Tunçay imzalı kitaplar koleksiyonları mevcuttur. 2. Katta referans bölümü ve edebiyat koleksiyonundan oluşan 4 salon mevcuttur. 1’i genel koleksiyondur (Cahit Tanyol Koleksiyonu), Edebiyat Salonu (Leyla Erbil ve Fakir Baykurt Koleksiyonları) 3. salon (Demir Özlü ve Melih Cevdet Anday Koleksiyonları), 4. salon (Ferit Edgü, Ahmet Oktay, Mehmet Fuat, Özdemir İnce Koleksiyonları) bulunmaktadır. Kütüphanenin en alt katında süreli yayınlar yer almaktadır (Aydınöz, 2019:97).

Tarihi yapının cephe ve arka tarafında iki adet kapısı bulunmaktadır. İlk kata basamaklarla çıkış yapıya zenginlik katmaktadır. Ön cephe kapısının iç tarafında üst kısımda ressam Avni Lifij'in yaptığı beş metre genişliğe sahip ters "u" harfi şeklinde yağlı boya tablo bulunmaktaydı. Günümüzde tablonun aslı İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Resim ve Heykel Müzesinde yer alırken, yerinde 1/1 ölçekli replikası bulunmaktadır (Şekil 89) (Url-13).



Şekil 85: Zemin Kat Giriş, Avni Lifij Replika Eser

Kaynak: Güneş, S. (2021) Arşiv Fotoğrafları

Kadıköy'de yaşamış veya yaşamakta olan tüm sanatçı ve bilim insanlarına ait bölümlerin yer alması planlamalar arasında bulunmaktadır. Kitaplıkların yanı sıra; bilimsel toplantılar, seminerler, tematik toplantılar, konferans dizileri ve belirli dönemlerde sergilerin düzenlenmesi planlanan yaşayan bir mekân olması üzerine planlamalar yapılmıştır (Url-11). Ünlü tarihçi Prof. Dr. İlber Ortaylı ve Kadıköy Belediyesi Kültür Sanat Danışmanı Dr. Murat Katoğlu'nun bilimsel danışmanlık yaptığı TESAK'ın, bir bağış kütüphanesi olarak oluşturduğu kapsamlı kitap, süreli yayın, görsel materyal, CD koleksiyonu ve fotoğraf negatifi arşivi bulunmaktadır. Koleksiyonu

bağışlarla büyüyen kütüphanenin 120 bin kitaplık kapasitesi bulunmaktadır. Celal Bayar'ın kızı Nilüfer Gürsoy, edebiyatçı Ferit Edgü, Fakir Baykurt'un kızı Işık Baykurt, Ahmet Kutsi'nin kızı Leyla Tecer, Haldun Taner'in eşi Demet Taner, eski bakanlardan Cahit Kayra, 9. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün ailesi, Genelkurmay Başkanlığı, İstanbul ve Ankara üniversiteleri gibi kişi ve kurumların bulunduğu 100'e yakın bağışçısı olan kütüphanenin, 32 bini kataloglanmış, 40 bin civarı da tasnif aşamasında olan toplam 70 bini aşkın kitap ve dergi koleksiyonu bulunmaktadır (Url-14).



Şekil 86: TESAK Açılış Davetiyesi

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/02/kadi-koyu-sehremaneti-dairesi.html>

Kadıköy Bölgesine ait bilgilerin toplu halde bulunduğu bir kütüphane ve arşiv bulunamaması durumu Tarih, Edebiyat ve Sanat Kütüphanesinin kurulmasında önemli bir etkidir. Sanatçı Bihret Mavitan'ın modern tarzda tasarladığı Celal Esat Arseven Bey heykeli, tarihi yapının dokusuna zenginlik katmıştır. TESAK uzmanlık kütüphanesi

olmasının yanı sıra, bilimsel toplantı ve seminerlerin gerçekleştiği bir mekân olarak kullanılmaktadır. Tematik bir kütüphane olarak koleksiyon tarih, edebiyat, sanat, felsefe, sosyoloji ağırlıklı kitap ve dergilerden oluşmaktadır (Aydınöz,2019:95).



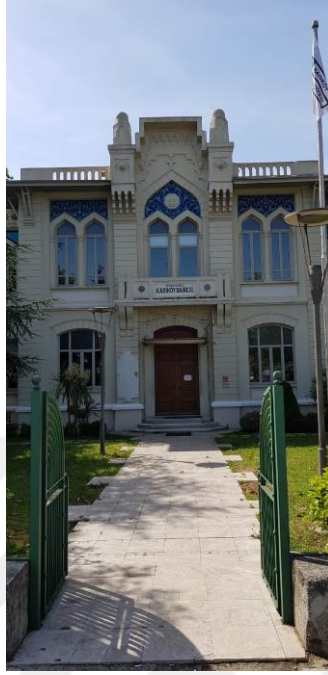
Şekil 87: Şehremaneti Binası

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/02/kadi-koyu-sehremaneti-dairesi.html>



Şekil 88: Şehremaneti Binası

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/02/kadi-koyu-sehremaneti-dairesi.html>



Şekil 89: *Günümüz Şehremaneti Binası*

Kaynak: Güneş, S. (2021) Fotoğraf Arşivi



Şekil 90: *Günümüzde Şehremaneti Binası*

Kaynak: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/02/kadi-koyu-sehremaneti-dairesi.html>



Şekil 91:Günümüzde Şehremaneti Binası

Kaynak: <http://epamimarlik.com/tr/proje/kadikoy-kent-kutuphanesi/>



Şekil 92: TESAK, Yapım Aşamasında

Kaynak: https://www.kbtesak.org/fotograflar.aspx?UST_ID=2&TIP=3&TUR=1&YER=2



Şekil 93: TESA K, İç Mekân

Kaynak: <http://epamimarlik.com/tr/proje/kadikoy-kent-kutuphanesi/>



Şekil 94: TESA K, İç Mekân

Kaynak: <http://epamimarlik.com/tr/proje/kadikoy-kent-kutuphanesi/>



Şekil 95: TESAK, İç Mekân

Kaynak: <http://epamimarlik.com/tr/proje/kadikoy-kent-kutuphanesi/>



Şekil 96: TESAK, İç Mekân

Kaynak: <http://epamimarlik.com/tr/proje/kadikoy-kent-kutuphanesi/>



Şekil 97: TESAK, İç Mekân

Kaynak: <http://epamimarlik.com/tr/proje/kadikoy-kent-kutuphanesi/>



Şekil 98: TESAK, İç Mekân

Kaynak: <http://epamimarlik.com/tr/proje/kadikoy-kent-kutuphanesi/>



Şekil 99: TESAK, Edebiyat Salonu

Kaynak: https://www.kbtesak.org/fotograflar.aspx?UST_ID=2&TIP=3&TUR=1&YER=2



Şekil 100: TESAK, Nilüfer Gürsoy Koleksiyonu

Kaynak: https://www.kbtesak.org/fotograflar.aspx?UST_ID=2&TIP=3&TUR=1&YER=2



Şekil 101: TESAK, ÜST Kat

Kaynak: https://www.kbtesak.org/fotografklar.aspx?UST_ID=2&TIP=3&TUR=1&YER=2



Şekil 102: TESAK Melih Cevdet Anday Koleksiyonu ve Demir Özlü Koleksiyonu



Şekil 103: Nilüfer Gürsoy Koleksiyonu, Zemin Kat

Kaynak: Güneş, S. (2021) Arşiv Fotoğrafları

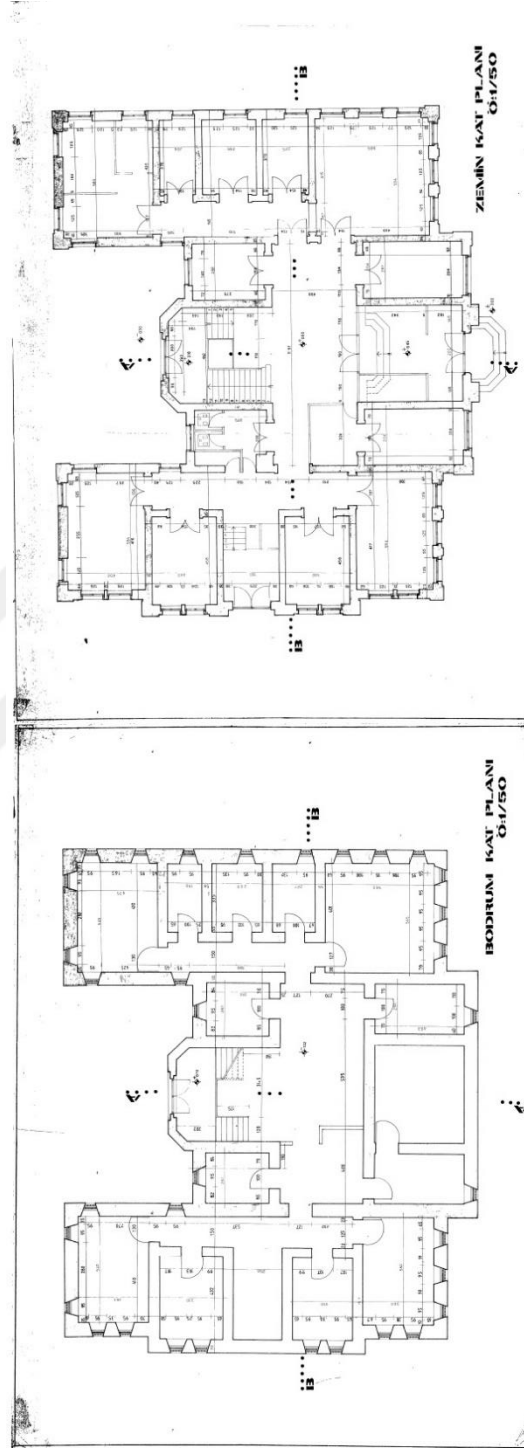


Şekil 108: Sahanlık, Vitray Cam

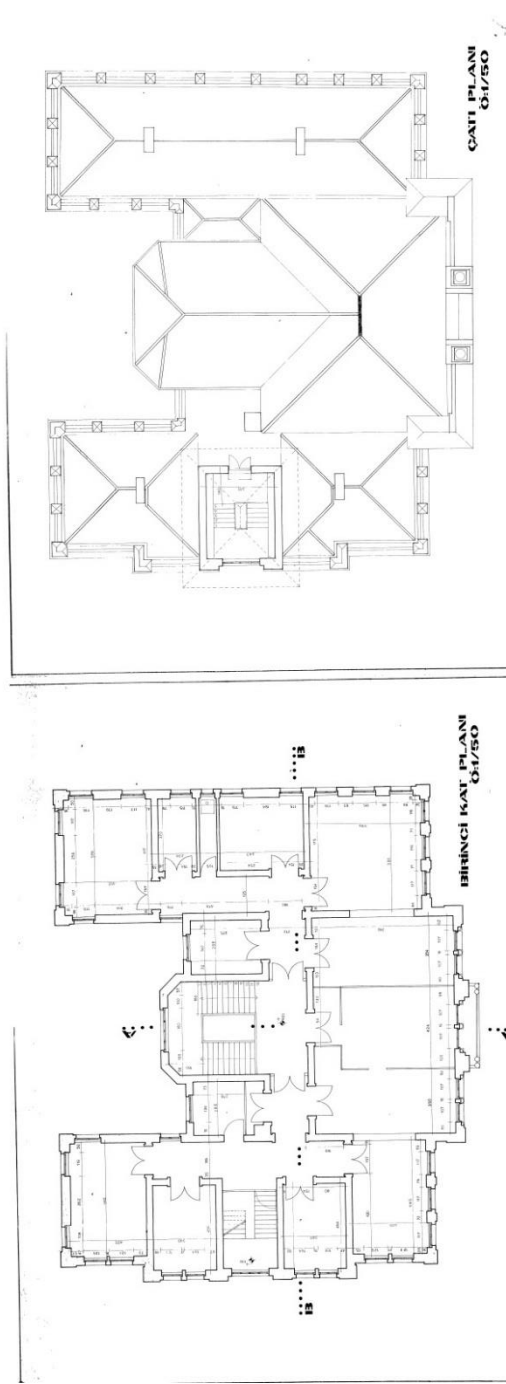


Şekil 109: TESAK, Bahçe; Celal Esad Arseven Heykeli

Kaynak: Güneş, S. (2021) Arşiv Fotoğrafları



Şekil 104: Sol; TESAK Bodrum Kat Planı/ Sağ; TESAK Zemin Kat Planı



Şekil 105: Sol; TESAK 1. Kat Planı/ Sağ; TESAK Çatı Kat Planı

Kaynak: Kadıköy Belediye Başkanlığı, KUDEB

DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumlarda, var olan kaynakların sınırlı olduğu bilincinin gelişmemesinden dolayı tükenen kaynakların sonunda, sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirlik uzun zamandır tüm dünyanın gündeminde olan bir kavramdır. Sürdürülebilirlik; hammadeden, yapım teknolojisine, enerji kaynaklarına kadar birçok konuyu içine almaktadır. Yapı ölçeğinde sürdürülebilirlik bu kavramlarla doğrudan ilişkilirken; tarihi yapılarda, mevcut bir yapının var olması bu faktörlerin birçoğunu dışarıda bırakmaktadır. Bu bağlamda tarihi yapıların sürdürülebilirliği için yeniden işlevlendirme yöntemi gündeme gelmektedir (bkz. Bölüm 1.1). Tarihi yapılara uygulanacak koruma işlemleri yapının fiziki bütünlüğünün iyileştirilmesi dâhilinde çalışırken, koruma işlemlerinden sonra yapının kullanılmaması atıl bir vaziyette kendi haline bırakılması, yapının sadece görsel etkisinden faydalanarak işlevsiz bir sonuç ortaya çıkaracaktır. Yapılar ne ölçüde görsel etkiye sahip olursa olsun, herhangi bir işlev yüklenmediği takdirde kullanıcıların tercih edeceği bir alan olmayacaktır. Tarihi yapılara, günümüz teknolojisinin olumlu noktalarının faydasının hissedildiği ve çevrenin gereksinimlerine cevap veren yeni işlevler verilmesi, yapının mekânsal sürdürülebilirliği için gereklidir. Yapılara yüklenen işlev kavramı, zamanın koşullarına göre farklılaştığından değişken bir kavramdır. Değişen yaşam koşulları, istekler ve değerler farklı ihtiyaçları ortaya çıkarmaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da bugünün tercih edilen işlevlerinin yarının tercih sebebi olmayabilme durumu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda yapılara verilecek işlevin en az seviyede müdahaleler ile gerçekleştirilmesi, yapının sürdürülebilirliği için önemli bir unsurdur.

Tarihi yapılar, toplumların sahip olduğu soyut, somut değerler dizinini bünyelerinde barındırmaktadır. Tarihi dokuyu oluşturan kültürel varlıklar, günümüze kadar varlığını sürdürerek kültürel mirasımızın oluşmasına katkı sağlamışlardır. Bu sebeptendir ki kültürel belleğimizi oluşturan tarihi yapıları koruyarak, bizden sonraki nesillere iletilmesini sağlamak ve bunu yaparken de bu yapıların koruma, onarım işlemlerini

gerçekleştirme; yeni işlevler yüklenirken en az seviyede hata yapılması dikkat edilmesi gereken noktalardır. Tarihi yapılara seçilecek yeni işlev projelerinde üzerinde durulması gereken en önemli nokta, yapının özgün dokusuna zarar vermeden müdahalelerin gerçekleştirilmesidir; şayet uygulanacak müdahaleler gerekli ise en alt seviyede zarar göz önünde bulundurulurken uygulanmalıdır.

Tarihi yapıları yeniden işlevlendirmede belli ölçütlerin sağlanması, işlev seçiminde yapı için en doğru karara götürecektir. Yapıya verilecek işlevde; tarihi, çevresel ve fiziksel birçok faktör ile değerlendirilmesi gerekmektedir (Bknz. Bölüm 1.2.1.). Bu faktörleri göz önünde bulundururken, yapıların buldukları ülkenin yasalarının sınırlayıcılığı unutulmamalıdır. Türkiye’de tarihi yapı sahibi olan kişiler, sahip oldukları yapılara, ilgili kuruluşların getirdiği ölçütler dahilinde müdahalede bulunabilmektedir. Tescil seviyesi belirlenen yapıların, müdahale şartları da kendi özelinde değişmektedir. Tescilli yapılara uygulanacak müdahaleler, restorasyon kapsamında değerlendirilmektedir. Bu durumun yasal ve maddi yükümlülükleri, mülk sahiplerinin çoğunlukla yapıyı kaderine terk etmesiyle sonuçlanmaktadır.

Yeniden işlevlendirilecek tarihi yapının, mevcutta var olan mekân organizasyon şeması, konumu ve çevresi ile birlikte okunmalıdır. Tarihi yapılar da; yapının kendine has mimari özellikleri, yapıldığı döneme ait özellikleri, mekânsal özellikleri, dolaşım alanlarının biçimlenişi, strüktürel sistemi ve bünyesinde bulunan bezemelerin korunması bir gerekliliktir. Uluslararası kuruluşlar tarihi yapılara müdahale çeşitlerini değerlendirip, bu değerlendirme sonucunda mutlak olması gereken ilkeleri belirlemişlerdir. Bu ilkeler doğrultusunda ana amaç, kültürel varlıkların özgün dokuları korunarak yapılan müdahalelerdir. Konu kapsamında oluşturulan tüzükler ve bildirgelerin birleştiği ana noktalardan diğerleri, yapılan müdahalelerin geri dönüşlü olması ve yapının özgün kimliğinden ayırt edici olmasıdır. Tarihi yapıya verilecek işlev sonrası veya çağdaş gereksinimler ile eklenecek herhangi bir müdahalenin yapıya zarar vermemesi ön koşuldur. Gerekli durumlarda strüktürel destekler yapılırken, çağın gereksinimlerine yanıt vermek için yapılacak tesisat sistemlerinde dahi sıra üstü tercih edilip mekâna doğrudan müdahale tercih edilmemektedir. Yeni işlevin yapıya uyum sağlama sürecinde, yapıya yapılan müdahalelerin ve eklentilerin yapının mevcut özgün dokusundan ayırt edilebilir

olması, gerekli durumlarda çağdaş malzeme kullanımı veya yöntemi ile bu farklılığın ifade edilmesi tarihi dokunun ayırt edilebilir olmasına destek olmaktadır. Bu hususta dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta, yapılacak uygulamaların, özgün yapının önüne geçmemesi yönünde olmasıdır.

Koruma kavramı, taşınır taşınmaz kültür varlıklarını içine alan geçmişten bugüne gelişerek gelen bir kavramdır (bkz. Bölüm 2.1). Koruma bilimi dünyada 18 yy'dan bu yana tartışılırken, Türkiye'de Osmanlı döneminden bu yana gündemde olan bir konudur. Türkiye'de bu kadar uzun bir tarihe sahip olmasına rağmen koruma bilinci toplumda yeterli düzeyde değildir. Koruma kavramı temelinde, kültürel miraslarımızın devamlılığını sağlamak için önemli bir unsurdur. Yapıların fiziksel bütünlüklerinin devamı için belli başlı koruma yöntemleri bulunmaktadır. Koruma yöntemleri temel olarak, yapıya direkt ve endirekt olarak iki şekilde uygulanmaktadır. Uygulanan bu iki yöntem temel de iç içe geçmiştir. Yapıya büyük müdahalelere gereksinim duymadan belirli periyotlarda bakım-onarım takibi ile önleyici koruma uygulanırken; fiziki olarak devamlılığını sağlayamayacağı durumlarda gerekli müdahalelerle etkin koruma uygulanmaktadır. Tarihi yapıları denetleyen kurumlar düzenli takiplerini yaptıkları takdirde, bu takiplerin sonucunda ortaya çıkan saptamalar ile ihtiyaç duyulan müdahalelerin gerçekleştirilmesi ile tarihi yapılar, kaderlerine terk edilmemiş olacaklardır. Türkiye'de bütün tarihi yapıların envanter listeleri eksiksiz çıkartılıp, risk derecelerine göre müdahale sırasına konulursa yapı kaybı çok daha az olacaktır. Yapılar mekânsal belleğimizin belirleyici rolünü üstlendikleri için devamlılıklarının, mekânsal bellek sürekliliğimizde etkisi büyük olacaktır.

Araştırma sürecinde varılan önemli noktalardan biri, tarihi yapının yeni işlevine karar verme sürecidir. Verilen kararın uygunluğu yapının korunması ile doğrudan bağlantılıdır. Tarihi yapılara 'boş kalmaması adına' herhangi bir işlev yüklendiğinde, yapının atıl vaziyette kalmasından çok daha kötü sonuçlar ortaya çıkacaktır. Bu bağlamda ticari kaygılardan ziyade manevi değerler göz önünde bulundurup yapının anlamsal ve fiziksel devamlılığı için en uygun kararlar alınmalıdır. Restorasyon bir süreç olup birden çok disiplinin bir arada çalışması gereken bir uygulamadır. Bu süreçte yapının dönemine ait özellikler ve mimari özellikleri kavranmalı, bunun sonucunda yapının izin verdiği

müdahaleler belirlenmelidir. Yapılar, dönemsel mimari kimlikleri olduğu gibi kendilerine has mekân kimliklerine de sahiptirler. Bu mekan kimlikleri yapının mekanlar arası bağlantıları, mekân bölümleri ve düşey-yatay sirkülasyon alanları ile oluşmaktadır. Tarihi yapıya yeni işlev düşünülürken yapının bu mekânsal kimlikleri, hacimsel düzeni göz önünde tutulması gereken bir durumdur. Seçilecek yeni işlevin gerek duyduğu bölümler ve işlevler bu düzene uyum sağlayacak şekilde kurgulanmalıdır. Bütün bu işlemler uygulanırken mekânın kimliğinin yok edilmemesi gerekmektedir. Koruma tarihine bakıldığında değişen kararlar ve uygulamalar olurken, yapının var olan dokusunun korunarak yapılan uygulamalar her zaman geçerliliğini korumuştur. İşlev değişikliğine rağmen, tarihi yapı da cephe sürekliliğinin devam etmesi kadar iç mimari düzeninin de devamı önemlidir. Bu doğrultuda restorasyon projelerini yürüten ekiplerde iç mimarların olması bir zorunluluk olmaktadır. İç mimarlık disiplin olarak, mekân analizi ile başlayıp, sınırlar içinde tasarımların, gerçekleştirildiği bir alan olması sebebiyle tarihi yapıların gereksinimlerine yanıt bulacak ekibin önemli bir parçasını oluşturmaktadırlar. Koruma bilimi, interdisipliner bir çalışma içeriğine gereksinim duyması sebebiyle birçok disipline projelerde yer verilirken, mimarlar ve iç mimarlar bu ekibin temelini oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında; Şehremaneti Binası, Anarad Hıgutyun Ermeni Okulu, Eglisia Notre Dame Du Rosaire Kilisesi, Kız Mektebi örneklerine verilen işlevler, yapıların ilk işlevleri göz önünde bulundurularak tercih edilmiştir. Yapılar, ilk işlevlerinde de toplulukların toplandığı bir alan olarak kullanılırken; yeni işlevlerinde de aynı amaca hizmet etmektedirler. Bir diğer örnek olan Adnan Bey Konağı; bugün asıl amacı müze olmasının yanında eğitim atölyelerini bünyesinde bulundurmaktadır (Bknz. Bölüm 3.1). İlk işlevi konak olan tarihi yapının, bünyesinde birçok çalışan bulundurduğu tahmin edilirse bugün seçilen işlevin yine dengeli bir karar olduğu söylenebilmektedir.

Koruma konusunda ülkemiz, Osmanlı dönemine dayanan bir geçmişe sahiptir. Bununla birlikte bazı önemli kararların farkındalığının Avrupa'dan daha önce olduğu durumlar dahi olmuştur; 1967'de Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun Venedik tüzüğünü kabul etmesiyle Türkiye'de koruma kavramı gelişmeye başlamıştır. Tarihi yapıların tek olarak değil, içinde bulunduğu çevre ile ele alınması gerektiği ve estetik, etnolojik veya antropolojik açıdan ayrıcalıklı seviyede evrensel bir değere sahip

olan, arkeolojik sitelerin de dâhil olduğu, insan tasarımı eserlerin veya doğayla insanın birlikte yarattığı eserlerin bulunduğu alanlar' olarak adlandırdığı 'sit alanı' kavramı 1975 yılında yayınlanan Amsterdam Bildirgesinden iki yıl önce kabul edilmiştir. Bu ve benzeri durumlar, ülkede farkındalığın var olduğunu ancak ülkede değişen siyasi otoriteler ile birlikte uygulama, denetleme ve koruma yaklaşımlarının da değişmesiyle yapıların kaderinin belirlendiğini ortaya koymuştur. Bugün Türkiye genelinde kaderine terk edilen onlarca tarihi yapı veya yanlış restorasyon uygulaması bulunmaktadır. Hatta bir çok yanlış restorasyon uygulaması, tarihi yapıların kaderine terk edilmesini tercih ettirecek boyuttadır. Bu uygulamalar, tarihi yapılara doğal sürecin yok ediciliğinin daha üstünde bir sonuç vermiştir. Bu durum tarih bilinci verilmiş gelecek kuşak, teknik olmayan ama uygulamanın da içine dâhil edildiği bir eğitim sistemi ve uygulama-denetleme, konu ilgili zorunlu yasalar ile temelden çözüleceği düşünülmektedir.

Tarihi yapılarda verilen işlevler dolayısıyla ihtiyaç duyulan malzeme kullanımının; yapının mimari özelliklerine uygunluğu dikkate alınmalıdır. Yapılar dönemlerine özgü malzeme tercihleri ve uygulama tekniklerini bünyelerinde barındırmaktadırlar. Kullanıcılar, bütün bu teknik ve malzeme özelliklerini ayrı ayrı algılayamasalar da bütünün yarattığı ahenk ve ritm duyguları zihinlerinde yer etmektedir. Kültürel algı faktörü; yapıların toplumun zihninde yer ettiği anıtsal durumu ile doğrudan ilişkilidir. Yeni işlev verilmiş tarihi yapılarda toplumun aklında bulunan anıt özelliği ve mevcut tarihi dokusunun korunması tarihi kültürel değerlerin önemini anlatımına olanak vermektedir. Algı faktörü ise tarihi yapının var olan mekânlarının kullanıcıda yarattığı etki olup mekânların doluluk boşluk oranı, boyut, malzeme, renk özelliklerini içine almaktadır. Bu bağlamda, bu faktörlerde restorasyon sonrası oluşabilecek farklılıklar tarihi yapıların mekânsal bütünlüklerini bozup, mekânsal bellekte eksiklik hissi yaratacaktır.

Koruma kavramı Türkiye'de uzun bir süredir gündemde olup konu üstüne birçok gelişmeler bulunmaktadır. Belediyelerde açılan birimler (KUDEB), sivil toplum örgütleri ve konu ile ilgili çalışan vakıflar kavramı bugünkü noktaya taşımıştır; fakat mevcut mevzuatlar yapıların koruma uygulamalarında fiziki dayanıklılıkları ile doğrudan ilgili olurken, yeni işlev vermede genel tanımlamalar yorumlamalara sebep olmaktadır. Bugün birçok tarihi yapı yapılış işlevi ile birlikte kullanılamazken, yüklenecek yeni işlevin

popüler toplum anlayışına hizmet etmekten ziyade yapının niteliğine ve niceliğine uygun çözümler sunulmalıdır. Bu durum tarihi yapıların estetik unsurlarını pazarlama ile ticari sonuçlar umarak, kültürel değer anlayışından uzak değerlerin ortaya çıkmamasına sebep olmaktadır. Bu noktada güncellenecek yasal düzenlemelerin durdurucu ve en önemlisi denetleyici olması gerekmektedir. Kültürel kimliğin önemi tartışılmaz bir gerçekken kültürel değerlerimizin yaşamasına aracı olan unsurları gelecek nesillere iletmek önemli bir görevimizdir.

Tarihi çevrelerin yeniden işlevlendirilmesi, tarihi değerlerin yeniden gün yüzüne çıkartılması anlamına gelmektedir. Dondurarak koruma fikrinden uzaklaşıp, günümüz teknolojisinin faydalarından yararlanan toplum ile iç içe mekânlar yaşayan mekânlar oluşturmak hedeflenmelidir. Bu şekilde projelendirilen tarihi yapılar içinde bulunduğu şehir ve ülkenin ekonomisine de katkı sağlayacaktır; fakat bu noktada önemli olan amaç maddi kazanımlardan ziyade kültürel kazanımlar olmalıdır. Kültürel değerlerin korunması ve bu korumanın sürdürülebilirliği, aktif hayatın içinde bir planlama ile mümkün olacaktır. Bu noktada araştırma kapsamında incelenen yapılar, toplumun ihtiyaç duyduğu şekilde işlevlendirilmiştir. Şehremaneti binası bölgede eksikliği hissedilen koleksiyonların yer aldığı kültürel açıdan çevre halkına katkı sağlayan bir kütüphaneye; Anarad Hıgutyun Ermeni Okulu, gerek atölyeleri gerek sosyal yaşam alanları ile çevre halkının sık sık zaman geçirdiği bir kültür merkezine, Adnan Bey konağı; Kadıköy'ün sanatsal yönünü ön plana çıkartan, Türkiye'de ender olan karikatür atölyeleri ile Karikatür Müze Evine, Kız Mektebi, Kadıköy Belediyesinin önceden uyguladığı ve halkın talep ettiği projeler doğrultusunda, eksikliği hissedilen 14-22 yaş arası sanatsal faaliyetlerin paylaşıldığı bir gençlik merkezine, Notre Dame Du Rosaire Kilisesi akustik avantajının farkındalığı ile çevre halkının sosyal zaman geçirmesine olanak sağlayan sanat merkezine dönüşmesi ile hayatın içinde, mekânsal oganizasyon şemalarına uyumlu aktif mekânlara dönüşmüşlerdir.

Tarihi, kültürel değerler; soyut ve somut olarak ikiye ayrılmadan bir bütün şekilde korunmalıdırlar. Yapıları anlamlarından ayıramadığımız gibi anlamlarının da yapıdan uzaklaşması yapının özelliğini kaybetmesine sebep olacaktır. Biri olmadığı takdirde diğerinin anlamı kalmamaktadır. Sürdürülebilir projeler kapsamında kültürel mirasların

somut olarak sadece fiziksel olarak korunması eksik bir korumadır. Kültürel değerin korunması ve aktif tutulması içinde, bulunduğu toplumun ekonomik ve sosyal gelişimine katkı sağlaması gerekmektedir. Bu noktada kültürel değerlerin önemi de toplum tarafından daha hissedilir olacaktır. Çalışma kapsamında incelenen örneklerde yapıların toplumsal ihtiyaçlara yönelik işlevlendirilmesi ile yapıların fiziki olarak etkileri kullanıcılar tarafından tercih edilme noktasında kendini göstermektedir.

Türkiye’de kamu ve özel sektörde projeyi hazırlayan ve uygulayan denetleyen ekiplerde kişi yetersizliği, konu ve tarihi yapının dönemine uygun uzmanların çalışmaması, projelerin yeterliliğini etkilemektedir. Restorasyon projelerinin yeterli olgunluğa gelmeden onaylanması tarihi yapılar için büyük sorunlara sebep olmaktadır. Tarihi yapıların koruma biçimleri ve daha sonraki süreçleri ayrı ayrı planlaması yapılması gereken durumlardır. Koruma projeleri uygulanan tarihi yapıların; düzenli bakımı ve denetimi yapılması projenin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Araştırmada tarihi yapılarda müdahale çeşitlerinden bahsedildiği üzere önleyici koruma belirli periyotlar ile sürekli takibi gerektiren daha sıkıntılı müdahaleler olmadan yapıyı koruyan bir uygulamadır. Bu bağlamda yapılara uygulanan projeden sonra, devamlılık sürecindeki planlamalar tarihi yapıların sürdürülebilirliği ile doğrudan ilişkilidir.

Türkiye, birden çok medeniyete ev sahipliği yapmış tarihi ve stratejik açıdan önemli bir ülkedir. İstanbul, sadece Türkiye için değil tüm dünyada stratejik öneme sahip tarihi bir kenttir. Bu kenti korumak tüm dünyaya karşı sorumluluğumuzdur. Koruma uygulamaları maddi açıdan birçok yükümlülüğü beraberinde getirdiği için mülk sahipleri tarafından her zaman uygulanamamaktadır. Bu noktada yasalar ve mevzuatlar olduğu kadar denetleyici birimlere büyük rol düşmektedir. İstanbul gibi tarihi bir kenti korumak ve gelecek kuşaklara kültürel değerlerini aktarmak, toplumun mekânsal belleğini korumak için, ihtiyaç duyan tarihi yapılara koruma onarım çalışmaları yapılması gerekmektedir. Bu durum da belediyelerin konuda yönlendirici olması bağlı oldukları bölgelerde herkese örnek teşkil edecektir. Araştırmada yeniden işlevlendirme kapsamında, Türkiye’de mevcut olumsuz birçok örnek olmasına rağmen, yüklenen işlevlerin toplumun gereksinimleri doğrultusunda, yapıların mekânsal özelliklerine saygılı işlevler olup, yön gösterici özelliği olmasından dolayı Kadıköy Belediyesi’nin kamulaştırdığı mekânlar

tercih edilmiştir. Seçilen mekânlara yüklenen yeni işlevler de genel ilkelere uygunluk gözetilirken toplum ile birlikte planlanan işlevler de tarihi, kültürel ve mekânsal belleğin sürdürülebilirliğinin önemi fark edilmiştir.



KAYNAKÇA

1.Kitaplar

Akerman, M. T. (2009) .Kadıköy: Dünü, Bugünü, Yarını. (1. Baskı), İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları.

Arısoy, A. (2014) .Kentsel Yenilemeye Farklı Bir Yaklaşım: Yel Değirmeni Deneyimi. İstanbul: ÇEKÜL Vakfı Yayınları, ISBN: 978-605-63831-0

Atılğan, A. (2019) .Kadıköy'de Zaman. İstanbul: Gülmat Matbaacılık Yayıncılık, ISBN:978-605-67102-1-6

Atılğan, A. (2017) .Evvel Zaman İçinden Yel değirmeni. (1. Baskı), İstanbul: K-İletişim Yayınları, ISBN: 978-605-67102-0-9

Atılğan, A. (2007) .Yel değirmeni. (1. Baskı), İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi Anadolu 1. Büyükşehir Bölge Temsilciliği, ISBN: 978-9944-89-393-0

Arseven, C. E. (2011) .Kadı Köyü Hakkında Belediye Araştırmaları. İstanbul: Kadıköy Belediyesi

Alsaç, Ü. (1992) .Türkiyede Restorasyon. İstanbul: İletişim Yayınları.

Altınoluk, Ü. (1998) .Binaların Yeniden Kullanımı. İstanbul: YEM Yayınları.

Altınoluk, Ü. (1987) .Eski Yapılar Yeni Fonksiyonlar. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları.

Ahunbay, Z. (2019) .Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. (11. Baskı), İstanbul: YEM Yayınları.

Ahunbay, Z. ve Soygür Ü. (2011) .Tarihi Eserlerin Bakımı, Onarımı ve Restorasyonu: Seçme Terimler. İstanbul: TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Yayını.

Bektaş, C. (2001) .Koruma ve Onarım. İstanbul: Literatür Yayınları, ISBN No:975-8431-35-8

Bilgin, O. (2014) .Kentsel Yenilemeye Farklı Bir Yaklaşım: Yel Değirmeni Deneyimi. İstanbul: ÇEKÜL Vakfı Yayınları, ISBN: 978-605-63831-0

Cullinane, John J. (2013) .Maintaining and Repairing Old and Historic Buildings. New Jersey: Yayıncı, John Wiley and Sons, Hoboken.

Douglas, J. (2006) .Building Adaptation. Butterworth-Heinemann, Oxford

Duman, B. (2019) .Kentsel Yenileşme ve Kentsel Dönüşüm. Sosyoloji Lisans Programı, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi (1994), Cilt:2, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, ISBN: 975-7306-00-2

Ekdal, M. (1996) .Bizans Metropolünde İlk Türk Köyü Kadıköy. İstanbul: Kadıköy Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları

Hasol, D. (2012) .Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. 12.b, İstanbul: Yem Yayın

Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul: AXA Oyak, ISBN:975-2306-73-8

Kadıköy Kent Rehberi (2019) .İstanbul: KADOS Bilim Kültür Sanat

Kavukçuoğlu, D. (2010) .Mühürdar'dan Moda'ya Geçmişe Doğru Bir Gezinti. (1. Baskı) İstanbul: Heyamola Yayınları, ISBN:978-605-4307-46-3

Kılıç H. (1982) .Müzelerde Koruma Önlemleri Konulu Ders Notları. Roma, İtalya: ICC Rom

Kuban, D. (2020a) .İstanbul 1600 Yıllık Bir Müzedir. İstanbul: Yem Yayın, ISBN: 978-625-7008-20-4

Kuban, D. (2020b) .Türk Ahşap Konut Mimarisi 17.-19. Yüzyıllar. (4. Basım) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ISBN:978-605-295-107-1

Kuban, D. (2016) .Doğan Kuban Yazıları Antolojisi 2. Cilt, Sanat, Mimarlık, Toplum Kültürü Üzerine Makaleler. İstanbul: Boyut Yayıncılık, ISBN:978-975-23-1192-3

Kuban, D. (2000) .Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama. İstanbul: Yapı Endüstrisi Yayını.

Kuban, D. (1998) .İstanbul Yazıları. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi (YEM) Yayınları.

Kuruyazıcı, H. (2016) .Batılılaşan İstanbul'un Ermeni Mimarları. Çev. Nazım Hikmet Richard Dikbaş, Hrant Dink Vakfı Yayınları, ISBN 978-605-89900-5-0

Kütükçü, T. (2018) Geçmiş Zamanların, Mekânların ve Hatırlamaların Rafında Kadıköy'ün Kitabı. İstanbul: Ötüken Neşriyat yayımları, ISBN: 9786051551159

Morley, D. ve Robins, K. (1997) .Kimlik Mekânları. Çev. E. Zeybekoğlu, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s.107

Orbaşlı, A. (2008) .Architectural Conservation. U.K.: Blackwell Publishing, ISBN:978-0-632-04025-4

Püsküllüoğlu, A. (2012) .Türkçe Sözlük. (1. Baskı), Ankara: Arkadaş Yayınları

Riegl A. (2015) .Modern Anıt Kültü. İstanbul: Daimon Yayınları

Tapan. M. (2014) .Koruma Sorunlarımız Mimarlık ve Kentleşme. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları

2. Tezler

Abacı, E. (2018) “Tarihi Konutlarda İşlev Değişikliğinin Değerlendirilmesi” Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Aydınöz, İ. (2019) “İstanbul’daki Sanat Kütüphaneleri Kullanıcılarında Sosyal, Ekonomik, Kültürel Etkilerin Kütüphane Kullanımı Açısından Değerlendirilmesi” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Bilgi Ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, Bilgi ve Belge Yönetimi Bilim Dalı, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul

Bilal, E. A. (2018) “Geç Osmanlı Mimarlık Mirasının Yeniden İşlevlendirilmesi Üzerine Bir Değerlendirme: Jean Botter Köşkü” Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık Anabilim Dalı, Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Çoban, G. (2019) “Yeniden İşlevlendirilmiş Yapılarda Sürdürülebilirlik: Afyonkarahisar Tarihi Kent Merkezinde Üç Yapı Değerlendirmesi” Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Dinçer, İ. (2014) “Bina Ölçeğinde Koruma Teknikleri” Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul, İstanbul

Doğru, G. B. (2018) “Mimari Koruma ve Yeniden İşlevlendirme Kavramı, Konak Pier Örneği” Yüksek Lisans Tezi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Elhan, S. (2009) “Kentsel Bellek Bağlamında Sanayi Mirasının Değerlendirilmesi: İstanbul Haliç Örneği” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Gökdağ, B. (2019) “Tarihi Yapıların Sürdürülebilir Mimarlık İlkelerine Göre Yeniden İşlevlendirilmesi: Boğaziçi Üniversitesi Erkek Yurdu (Hamlin Hall) Örneği” Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara

İncedere, L. (2019) “Eşitsiz Gelişme Ve Mekânsal Ayrışma Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz: İzmir (Karşıyaka) Örneği” Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

Kaşlı, B. (2009) “İstanbul’da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekân Müdahaleleri: Santralistanbul Örneği” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul

Kılıç, E. C. (2015) “Tarihi Yapılar İçin Yeniden İşlevlendirme Kriterleri ve Ali Paşa Hanı Örnekleme” Yüksek Lisans Tezi, İç Mimari Tasarım Anabilim Dalı, İç Mimari Tasarım Programı (Uluslararası), İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Kocabıyık, Y. (2014) “Yeniden İşlevlendirme Kavramı ve Bu Kapsamda İTÜ Taşkılla Binasının İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul

Kolbay, İ. (2010) “Rıdvan Paşa Köşkü ve Yapıları: Nuriye Hanım Davet Köşkü, Restorasyon Önerisi” Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Korkut, E. (2019) “Yeniden İşlevlendirme Kapsamında Tarihi Sultanahmet Cezaevi Örneği” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Özçelik, D. (2019) “Yeldeğirmeni’ndeki Soylulaştırma Sürecinin Bir Etnografisi” İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Kadir Has Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul

Pekol, B. (2010) “İstanbul’da Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı” Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul

Saraç, Ö. (2017) “Yeniden İşlevlendirilen Tarihi Yapılarda Sürdürülebilirliğe Etki Eden Çekicilik Faktörleri” Yüksek Lisans Tezi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu

Selçuk, M. (2006) “Binaların Yeniden İşlevlendirilmesinde Mekânsal Kurgunun Değerlendirilmesi” Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya

Serdaroğlu, B. (2016) “İstanbul’da Konak Hayatı Ve Konak Mimarisi (Sâmiha Ayverdi’nin İbrâhim Efendi Konağı Kitabı Üzerinden Mimari Okumalar)” Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık Anabilim Dalı, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Şahin, S. (2013) “Kültürel Miras Alanlarının Dönüşümünde Katılımcı Modeller: Ye ldeğirmeni Örneği” Yüksek Lisans Tezi, Kültür Yönetimi Yüksek Lisans Programı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Tarkay, G. (2010) “Evaluation Of Urban Regeneration Issues For An Early 20th Century Quarter: Kadıköy-Yeldeğirmeni” M.E.T.U of Master of Architecture in Architecture, Middle East Technical University by, Ankara

Temiz, G. (2009) “Konutta Değişim: Mekânsal Ve Estetik Kalitenin İzmir Örneği Üzerinde İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Türkmen, B. (2019) “Türkiye’de Sürdürülebilir Bina Sertifikalı Ve Yerel Mevzuata Göre İnşa Edilmiş Sanayi Yapılarında Kabuk Elemanlarının Çevresel Etki Değerlendirmesi” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Uzunoğlu N. (2018) “Kültürel Miras Alanlarının Toplumsal Bellek Bağlamında Yeniden İşlevlendirilmesi: Haydarpaşa Örneği” Yüksek Lisans Tezi, Disiplinlerarası Kentsel Tasarım Anabilim Dalı, Kentsel Tasarım Programı, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Uğursal, S. (2011) “Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Örneği” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir

Yıldırım, İ. (2016) “İstanbul Kapalı Sarnıçlarının İşlevsel Dönüşümünün Mekânsal Bağlamda İrdelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, İç Mimarlık Anabilim Dalı, Beykent Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

3.Makaleler

Alagöz, M. (2015) “Sanayi Yapılarını Yeniden İşlevlendirme Ve Sürdürülebilirlik” 2nd International Sustainable Buildings Symposium,28-30 May Ankara

Altan, H. ve Özsoy, Ş. K. (2017) “Tarihsel Süreçten Günümüze Büyük Han Ve Yeniden Kullanıma Adaptasyonda Sosyokültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında Mekân İşlevlendirilmesi” The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication - TOJDAC October 2017 Volume 7 Issue 4, s.634-654, DOI NO: 10.7456/10704100/010

Arabacıoğlu, P. ve Aydemir, I. (2007) “Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı” MEGARON Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-dergisi, 2(4), s. 204-212.

Aydın, D. ve Yıldız, E. (2010) “Yeniden Kullanıma Adaptasyonda Bina Performansının Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi” Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi, Sayı: 27:1, s. 1-22

Beşkonaklı, J. (2009) “28-29 Eylül 2009 Kâgir Yapılarda Koruma ve Onarım Semineri” İstanbul Büyükşehir Belediyesi Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü (KUDEB)

Cengizkan, N. M. (2006) “Endüstri Yapılarında Yeniden İşlevlendirme: “İş’i Biten Endüstri Yapıları Ne “İş’e Yarar?” TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Dosya-03, Kasım . s.9-13

Çelebi, G. ve Gültekin, A. B. (2007) “Sürdürülebilir Mimarlığın Kapsamı, Kavramsal Bir Çerçveden Bakış” Mimarlar Dergisi Sayı:2, Konya Mimarlar Odası Yayını, Konya s.30-36

Damadyan, K. (2019) “Kadıköy Ermeni Cemaati Tarihi’ne Bir Bakış” Kd. Peder Krikor Damadyan, 17 Mayıs 2019

Dedehayır, H. (2010) “Yerelden Ulusala Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci” ÇEKÜL Vakfı, ISBN No: 978-605-88626-2-3 s.9, s.11-12

Dedeoğlu, E. F. (2019) “Yeniden İşlevlendirilen Kilise Yapılarında İç Mekân Müdahalelerine Yönelik Analizler: Sivrihisar Ermeni Kilisesi Örneği” STD 2019 Haziran – S. 77-103, e-ISSN 2149 – 6595

Deniz, Ş. M. (2009) “28-29 Eylül 2009 Kâgir Yapılarda Koruma ve Onarım Semineri” İSTANBUL Büyükşehir Belediyesi Koruma Uygulama Ve Denetim Müdürlüğü (KUDEB)

Dikmen, Ç. B. (2017) “Geleneksel Konutların Yeniden İşlevlendirilerek Kullanımı: Yozgat Örneği” Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu/2-3-4 Kasım s.421-431

Doğruer, S. F. (2019). “Müzelerde önleyici koruma: temel yaklaşımı ve gelişimi” *Akademik Sanat: Sanat, Bilim ve Yaşam Dergisi*, 4(7), s.122-134. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/akademiksanat/issue/47268/523676>

Durukan, A. (2020) “Yeniden İşlevlendirilmiş Anıtsal Yapılarda Deneyim Odaklı Tasarım: Antalya Kaleiçi ve Balbey Örneği” *Mediterranean Journal of Humanities*, X (2020) s.195-210, DOI: 10.13114/MJH.2020.526

Gediz, U. (2002) “Kullanımda Değerlendirme: Ankara Kaleiçi Restorasyon / İşlevsel Dönüşüm Uygulamaları ve Ankara Halkı” *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cilt: 19 / Sayı: 1/ s. 45-62*

Güçhan, N. Ş. ve Kurul, E. (2009) “A history of the development of conservation measures in Turkey: From the mid 19th century until 2004” *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt:26 Sayı:2 ISSN: 0258-5316 s: 19 – 44, DOI: 10.4305/METU. JFA.2009.2.2

Güner, A. F. ve Giritli, H. (2004) “İnşaat sektöründe toplam kalite yönetimi ve Türkiye’deki uygulamalar” *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi/a*, cilt:3, sayı:1, s.19-30.

Güneş, S. Demirarslan, D. (2020) “Sustainability and Environmental Approaches in Furniture Design *International Journal of Humanities and Art Researches*” Pages: [81-99]

Kara, H. Ve Şimşek, S. (2016) “Kent Konseylerinin İşlevselliği Ve Sürdürülebilirliği: Kadıköy Kent Konseyi Örneği” *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 15, S. 245 – 269

Karadağ, A. ve İncedere, L. (2020) “Kentsel Belleğin Sürdürülebilirliği Açısından İzmir’deki Endüstri Miras Alanlarının Önemi: Alsancak Liman Ardı Bölgesi Örneği” *Ege Coğrafya Dergisi* 29 (1), 2020, s.57-71, İzmir-TÜRKİYE

Koşan, D. (2020) “Taşınmaz Kültür Varlıklarında Önleyici Koruma Önerisi: Erken Müdahale Sistemi” *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), s.130-143. DOI: 10.17218.hititsosbil.675762

Kuşçuoğlu G. Ö. ve Taş M. (2017) “Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi” *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 2 (1): s.58-67, Araştırma Makalesi

Kuruyazıcı, H. (2016) “Batılılaşan İstanbul’un Ermeni Mimarları” çeviri: Nazım Hikmet Richard Dikbaş, Hrant Dink Vakfı Yayınları, ISBN 978-605-89900-5-0

Küçük, H. (2018) “Türkiye’de Merkezi Yönetim Ve Yerel Yönetim İlişkisinde Sosyal Politikalar Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme: Kadıköy Belediyesi Ve

Esenler Belediyesi Örneği” Balkan Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:7, Sayı 14, Temmuz s.198-217

Levent, Y. S. (2011) “Kültür Mirasına Dışkin Koruma Politikaları ve Uygulamalarında Kamu Yararı İlkesi”, Toplum ve Demokrasi, Yıl 5, Sayı 11, Ocak-Haziran, s. 115-132.

Özburak, Ç. (2016) “Mimari Yaklaşımda Binaya Entegre (Bütünleşik) Yenilenebilir Enerji Kaynakları Kullanımının Kent Kimliğine Olan Etkileri” Konferans: SBE16 İstanbul-Uluslararası Sürdürülebilir Yapılı Çevre Konferansı, İstanbul s.146-151

Pehlivan, G. F. (2018) “Anıtsal Türk Mimarlık Örneklerinden Deveci Han’ın Yeniden İşlevlendirilmesi” SUTAD, Bahar 2018; (43): s. 537-559, E-ISSN: 2458-9071

Tan, B. ve Arabacıoğlu F. P. (2020) “Tarihi Çevrede Mimari Tasarım: İstanbul Yenileme Alanları” MEGARON 2020;15(2): s.204-216, DOI: 10.14744/MEGARON.2020.05935

Tosun, E.K. (2009) “Sürdürülebilirlik Olgusu Ve Kentsel Yapıya Etkileri” Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, (e-dergi), <http://www.paradoks.org>, ISSN 1305-7979, Yıl:5 Sayı:2

Tunçer M., Madran E., Özgönül N., Alp S., Kılıçöte N. C. (2013) “Kültürel Miras Mevzuatı”, ISBN: 978-975-06-1268-8, 2. Baskı, Eskişehir

Türkmen, N. (2009) “Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi’nden Bir Örnek: Kadıköy Şehremaneti Binası” Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Sayı: 183, Aralık, s.459-478

Uçar, A., Örmecioğlu, H.T. (2018) “Yeniden İnşa Problematiği ve Arkeolojik Alanların Sunumu” ATA Planlama ve Tasarım Dergisi, 2:1, s. 21-28.

Urak, G. (2002) “Kullanımda Değerlendirme: Ankara Kaleiçi Restorasyon/İşlevsel Dönüşüm Uygulamaları ve Ankara Halkı” Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, s.45-62

Ünlü, S. T. (2017). “Kent Kimliğinin Oluşumunda Kentsel Bellek ve Kentsel Mekan İlişkisi: Mersin Örneği”, Planlama 2017;27(1): s.75–93, İstanbul, DOI: 10.14744/planlama.2017.06078

Ürük, Z.F. (2020) “Mekânların Sürdürülebilirlik Anlamında Yeniden İşlevlendirilmesi” International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 4(2), s. 165-186

Yaldız, E., Yavuz, G., Yılmaz, Ü.S. (2011) “Tarihi Taş Yığma Konutların Güçlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler: Ürgüp İbrahim Paşa Köyünden Bir Konut Örneği” e-Journal of New World Sciences Academy, Volume: 6, Number: 4, Article Number: 1A0214, ISSN:1306-3111 s.1034-1052

Yenel, A. (2015) “Ankara Kalesi’ndeki Hatipoğlu Konağı İçin Yeniden İşlevlendirme Önerisi” Ankara Araştırmaları Dergisi, 3(1), s. 54-77, Haziran/June 2015

4. Dergiler

Ahunbay, Z. (2020) “Koruma Proje ve Uygulamalarında Kalite İlkeleri” Mimarist Mimarlık Kültür Dergisi, Sayı:67, Kış s.11-17

Ahunbay, Z. (2017) “Yeniden Yapım (Rekonstrüksiyon) İçin Koşullar” Mimarist Mimarlık Kültür Dergisi, Sayı:60, Güz s.32-37

Bayraktar, N. T. ve Kışalı, E. (2017) “Tarihi Yapılarda Testler Aracılığıyla Önleyici Korumanın Sağlanması: Kocaeli Ulugazi İlkokulu Örneği” Mimarist Mimarlık Kültür Dergisi, Sayı:60, Güz s.85-90

Bektaş, C. (1999) “Mimarlığımızın Cumhuriyeti Cumhuriyet Dönemine Bir Bakış” Ege Mimarlık, İzmir Mimarlar Odası, 1999/2-30 s. 27-30

Coşkun, B. S. (2020) “Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri” Mimarist Mimarlık Kültür Dergisi, Sayı:67, Kış s.9-10

Çolpan, C. ve Erkan, N. Ç. (2016) “Bir Sementin Kimliğinin Sürdürülmesinde Kentsel Belleğin Yeri: Yel değirmeni Örneği” Mimarist Mimarlık Kültür Dergisi, Sayı:57, Güz s.83-93

Deniz, M. Şimşek (2010) “Dünya’da İstanbul Modeli labilmek” Restorasyon Konservasyon Çalışmaları Bilim Dergisi, İstanbul, Sayı:5, Nisan, Mayıs, Haziran s. 94-98, ISSN:1309-7016

Eres, Z. (2017) “Koruma Biliminin Açmazı: Politik Söylemin Aracı Olarak Rekonstrüksiyonlar” Mimarist Mimarlık Kültür Dergisi, Sayı:60, Güz s.77-84

Erder, C. (2018) “Tarihi Çevre Algısı” Mimarist Mimarlık Kültür Dergisi, Sayı:63, Sonbahar s.15

Erder, C. (2010) “Kültürel Varlıkların Onarımı ve Korunmasıyla İlgili Uluslararası Araştırma Merkezi ICCROM” Restorasyon Konservasyon Çalışmaları Bilim Dergisi, İstanbul, Sayı:4, Ocak, Şubat, Mart s. 44-46, ISSN:1309-7016

Ersen, A. (2010) “John Ruskin (1819-1900) ve Konservasyon Hareketi” Restorasyon Konservasyon Çalışmaları Bilim Dergisi, İstanbul, Sayı:6, Temmuz, Ağustos, Eylül, s. 53-60, ISSN:1309-7016

Ersen, A. (2009) “Mimari Korumada Otantiklik ve Bütünleme Sorunu” Restorasyon Konservasyon Çalışmaları Bilim Dergisi, İstanbul, Sayı:1, Nisan, Mayıs, Haziran, s. 8-15, ISSN:1309-7016

Ertuğrul, A.; Çağiran, E.; Kocaşık, F. (2009) “Restorasyon Dünyasında Bir Portre; Prof. Dr. Cevat Erder” Restorasyon Konservasyon Çalışmaları Bilim Dergisi, İstanbul, Sayı:3, Ekim, Kasım, Aralık s. 78-80, ISSN:1309-7016

Pekmezci, I. P. (2018) “Önleyici Koruma” Alanında Avrupa’nın Deneyimi ve Türkiye’deki Kültürel Mirası İçin Yapılabilecekler” Mimarist Mimarlık Kültür Dergisi, Sayı:63, Sonbahar s.16-21

Ünal, Z. G. (2015) “Tarihi Çevrelerde Afet Risklerinin Yönetimi: Gri Bölgeleri Azaltmak” Mimarist Mimarlık Kültür Dergisi, Sayı:54, Güz s.41-45

5. Elektronik Kaynaklar

Url1: <https://www.tarihikentlerbirligi.org/hakkimizda/tarihce/>

Erişim Tarihi: 28.12.2020

Url-2: <https://planetaestambul.com/2019/07/09/notre-dame-du-rosaie/>

Erişim Tarihi: 28.12.2020

Url-3: <https://www.arkitera.com/haber/tarihi-notre-dame-du-rosaie-kilisesi-yeldegirmeni-sanat-merkezi-oldu/>

Erişim Tarihi: 03.01.2021

Url-4: <http://kamilcaglayan.blogspot.com/2016/05/kadikoy-altiyol-daki-ermeni-rahibe.html>

Erişim Tarihi: 05.02.2021

Url-5: <https://hrantdink.org/tr/hakkimizda/anarad-higutyun-binasi/tarihce>

Erişim Tarihi: 20.02.2021

Url-6: <https://www.gazeteduvar.com.tr/hayat/2020/04/12/karsilasmalar-yikintilar-ve-umutlar-der-hagop-minasyanin-oteki-tarihi>

Erişim Tarihi: 16.02.2021

Url-7: <http://arsiv.ntv.com.tr/news/291840.asp>

Erişim Tarihi: 16.01.2021

Url-8: <http://mimdap.org/2019/05/anarad-hydutyun-rahibelere-okulu-nazym-hikmet-kultur-merkezi/>

Erişim Tarihi: 04.01.2021

Url-9: <https://kulturenvanteri.com/yer/kadikoy-belediyesi-genclik-sanat-merkezi/#16/40.994167/29.035223>

Erişim Tarihi: 03.03.2021

Url-10: <http://kultursanat.kadikoy.bel.tr/tr/kultur-merkezleri/genclik-sanat-merkezi>

Erişim Tarihi: 25.01.2021

Url-11: <https://www.arkitera.com/haber/kadikoydeki-tarihi-sehremaneti-binasi-kutuphane-olacak/>

Erişim Tarihi: 03.01.2021

Url-12: <http://epamimarlik.com/tr/proje/kadikoy-kent-kutuphanesi/>

Erişim Tarihi: 03.02.2021

Url-13: <http://www.kbtesak.org/hakkimizda.aspx>

Erişim Tarihi: 03.01.2021

Url-14: <http://www.gazetekadikoy.com.tr/genel/rihtimda-bir-kutuphane-tesak-h6719.html>

Erişim Tarihi: 05.01.2021

Url-15: Carta del Restauro (1931)

Erişim

http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0660878001536681682.pdf

Adresi:

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-16: Venedik Tüzüğü (1964)

Erişim

http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf

Adresi:

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-17: Amsterdam Deklarasyonu (1975)

Erişim

http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0458320001536681780.pdf

Adresi:

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-18: Nairobi Bildirgesi (1976)

Erişim Adresi: <https://www.icomos.org/publications/93towns7o.pdf>

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-19: Washington Tüzüğü/ Tarihi Kentlerin Ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (1987)

Erişim

http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0627604001536681570.pdf

Adresi:

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-20: Quebec Bildirgesi (1982)

Erişim

http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_en0931825001587380615.pdf

Adresi:

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-21: Tarihi Kentsel Peyzaj Kavramına ilişkin Tavsiye Kararı

Erişim Adresi: <https://www.unesco.org.tr/pages/590/176>

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-22: Tarihi Kentlerin Ve Kentsel Alanların Korunması Ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri (2011)

Erişim

Adresi:

http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0592931001536912260.pdf

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-23: ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi (2013)

Erişim

Adresi:

http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-24: The Burra Charter (2013)

Erişim Adresi: <https://australia.icomos.org/publications/burra-charter-practice-notes/illustrated-burra-charter/>

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-25: Nara Konferansı

Erişim

Adresi:

http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0756646001536913861.pdf

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-26: 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu

Erişim Adresi: <https://gayrimenkulmevzuati.com/eski-eserler-kanunu/>

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-27: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf>

Erişim Tarihi: 20.11.2020

Url-28: 5226 sayılı kanun ile 2863 sayılı koruma yasasında değişiklik

Erişim

Adresi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2863&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Erişim Tarihi: 20.11.2020

YÖK_ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Sinem GÜNEŞ
Unvanı : Araştırma Görevlisi
Öğrenim Durumu : Yüksek Lisans

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Ön Lisans	Eser Koruma	Ankara Üniversitesi (Bölüm Birincisi- Yüksek Onur Öğrencisi) Akademik Ortalama: 3.71	2009- 2011
Lisans	İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı	Selçuk Üniversitesi (Bölüm Üçüncüsü- Yüksek Onur Öğrencisi) Akademik Ortalama: 3.69	2014- 2108
Y. Lisans	İç Mimarlık	Kocaeli Üniversitesi	2019-

1.Yayımlar

1.1. Uluslararası hakemli dergilerde yayınlanan makaleler

Gunes S. ve Kayhan Tunalı S. (2021) “*Refunctioning of the Inactive Industrial Buildings: An Investigation on the Kadıköy Hasanpaşa Gasworks*” Online Journal of Art and Design, volume: 9, issue: 4, Pages: 148-174, October, ISSN: 2301-2501

Güneş, S. ve Demirarslan, D . (2020) “*Sürdürülebilirlik ve Mobilya Tasarımında Çevreci Yaklaşımlar*” Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 5 (6) , 81-99. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijhar/issue/58060/796798>, DOI: <https://orcid.org/0000-0001-9071-9913>

1.2.Yazılan uluslararası kitaplar veya kitaplarda bölümler

Kayhan Tunalı S. ve **Güneş, S.** (2021) “ *Housing Architecture and Design From the Past to the Future; Chapter IX: Following the Design: a Read on Charles Rennie Mackintosh’s Art Nouveau*” Lyon France: Livre de Lyon

2.Projeler (Restorasyon Konservasyon Projeleri)

2014 Roma La Sapienza Üniversitesi, İtalya; Elaoussa Sebaste Antik Kenti (Restoratör/Ayaş/MERSİN)

2013 Alanya Arkeoloji Müzesi Restorasyon Çalışmaları

2013 Nebraska Üniversitesi, Amerika; Antiocheia Ad Cragum Antik Kenti (Restoratör/Restorasyon Çalışmaları) Gazipaşa/ANTALYA

2012 Elaoussa Sebaste Antik Kenti (Restoratör/ restorasyon Çalışmaları) Ayaş/MERSİN

2012 Klazomenai Antik Kenti Konservasyon Laboratuvarı (Restoratör) Urla/İZMİR

2012 Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Atatürk Heykeli Restorasyon Çalışmaları, (Proje Asistanı) ANKARA

2011-2012 Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi “Veteriner Hekimliği Tarihi Müzesi” koleksiyonu eser kataloğunun hazırlanması ve envanterleme çalışmaları (Proje Asistanı) ANKARA

2011-2012 Ankara Üniversitesi Başkent Meslek Yüksekokulu El Sanatları Bölümü Eser Koruma Programı, Yrd. Öğr. Gör. Sinem DAL (Cam- Metal Koruma ve Onarımı, Mozaik Koruma ve Onarımı, Seramik Teknolojisi, Teknik Resim, Seramik Koruma ve Onarımı)

2011 Pergamon Antik Kenti Konservasyon Laboratuvarı BERGAMA

2011 Klazomenai Antik Kenti Konservasyon Laboratuvarı Urla/İZMİR

2011 Ankara Üniversitesi Başkent Meslek Yüksekokulu Kağıt Proje Laboratuvarı ANKARA

2011 Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Mehmet Akif Ersoy Büstü ve Arka Panosu Restorasyon Çalışmaları, ANKARA

2010 Sagalassos Antik Kenti Roma Hamamı (Yazıtlı Mozaik, Duvar Sıvası Restorasyon İşlemleri) Ağlasun/ BURDUR

2010 Ankara Üniversitesi Başkent Meslek Yüksekokulu Metal Proje Laboratuvarı (Metal, Etnografik Eser Konservasyon İşlemleri) ANKARA

2009 Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Devrim Tarihi Müzesi (Müze Sergiye Hazırlama Çalışmaları, Metal Etnografik Eser Konservasyon İşlemleri) ANKARA

3.Daha önce çalışılan kurum/kuruluş/şirketler

No	Kurum Adı	Görev Süresi	Ünvanı
1	Ankara Üniversitesi B.M.Y.O, Eser Koruma Programı (Eski adı:Restorasyon-Konservasyon)	2011-2012 Güz ve Bahar Yarıyılı	Yrd. Öğretim Elemanı
2	Doğuş Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi İç Mimarlık Bölümü	2019-	Araştırma Görevlisi

